

**ZAVOD ZA GOZDOVE SLOVENIJE
OBMOČNA ENOTA CELJE**

**LOVSKO UPRAVLJAVSKI NAČRT ZA
IX. SAVINJSKO KOZJANSKO
LOVSKO UPRAVLJAVSKO OBMOČJE
(2011 – 2020)**

**Načrt sprejela:
Vlada Republike Slovenije,
Ljubljana, 8. november 2012**

(Ur. I. RS št. 87/2012)

KAZALO VSEBINE

1	POVZETEK NAČRTA	1
2	UVOD	14
3	OPIS LOVSKO UPRAVLJAVSKEGA OBMOČJA	15
3.1	Opis lovsko upravljaškega območja in pomen za upravljanje z divjadjo	15
3.2	Krajinsko ekološke značilnosti lovsko upravljaškega območja	16
3.3	Lovišča v lovsko upravljaškem območju	19
3.4	Lovišča v upravni organiziranosti lovsko upravljaškega območja	20
3.5	Obore	21
4	ZAVAROVANA OBMOČJA, NARAVNE VREDNOTE, EKOLOŠKO POMEMBNA OBMOČJA IN POSEBNA VARSTVENA OBMOČJA (NATURA 2000) V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU	25
4.1	Zavarovana območja	25
4.2	Naravne vrednote	25
4.3	Ekološko pomembna območja	29
4.4	Posebno varstveno območje (območje Natura 2000)	30
4.5	Habitatni tipi	32
5	OPREDELITEV GLAVNIH PROBLEMOV UPRAVLJANJA S POPULACIJAMI DIVJADI	34
5.1	Glavni problemi v povezavi s stanjem v populacijah divjadi oziroma njihovih medsebojnih odnosih	34
5.2	Glavni problemi v povezavi z življenjskim okoljem divjadi	35
5.3	Glavni problemi, ki izhajajo iz upravno administrativnih ovir oziroma določb	35
6	ŽIVLJENJSKO OKOLJE DIVJADI	37
6.1	Pretekla vlaganja v življenjsko okolje divjadi	37
6.2	Presoja usklajenosti divjadi in njenega življenjskega okolja	39
6.3	Ocena stanja življenjskega okolja divjadi (tudi trendi)	49
6.4	Ciljno stanje življenjskega okolja divjadi	51
6.5	Usmeritve za doseganje ciljnega stanja življenjskega okolja divjadi	53
6.6	Usmeritve za preprečevanje škod od in na divjadi	60
7	UPRAVLJANJE S POSAMEZNIMI VRSTAMI DIVJADI	61
7.1	SPLOŠNO	61
7.2	SRNA (<i>Capreolus capreolus</i> L.)	64
7.3	NAVADNI JELEN (<i>Cervus elaphus</i> L.)	72
7.4	DAMJAK (<i>Dama dama</i> L.)	77
7.5	GAMS (<i>Rupicapra rupicapra</i> L.)	83
7.6	MUFLON (<i>Ovis ammon (aries) musimon</i> Schraber)	90
7.7	DIVJI PRAŠIČ (<i>Sus scrofa</i> L.)	95
7.8	LISICA (<i>Vulpes vulpes</i> L.)	104
7.9	JAZBEC (<i>Meles meles</i> L.)	107
7.10	KUNA BELICA (<i>Martes foina</i> Erxleben.) in KUNA ZLATICA (<i>Martes martes</i> L.)	109
7.11	PIŽMOVKA (<i>Ondatra zibethica</i> L.)	113

7.12	POLJSKI ZAJEC (<i>Lepus europaeus</i> Pallas.).....	115
7.13	NUTRIJA (<i>Myocastor coypus</i> Molina.)	118
7.14	RAKUNASTI PES (<i>Nyctereutes procyonoides</i> Gray.).....	118
7.15	NAVADNI POLH (<i>Glis glis</i> L.)	119
7.16	FAZAN (<i>Phasianus colchicus</i> L.)	120
7.17	POLJSKA JEREBICA (<i>Perdix perdix</i> L.).....	123
7.18	RACA MLAKARICA (<i>Anas platyrhynchos</i> L.)	125
7.19	SRAKA (<i>Pica pica</i> L.), ŠOJA (<i>Garrulus glandarius</i> L.) in SIVA VRANA (<i>Corvus corone cornix</i> L.)	128
8	ZAKLJUČEK.....	133
8.1	PRILOGE	134
8.2	Zavarovana območja z varstvenimi režimi	134
8.3	Naravne vrednote z varstvenimi režimi	136
8.4	Ekološko pomembna območja z varstvenimi režimi.....	136
8.5	Posebna varstvena območja (območja Natura 2000).....	137
8.6	Konkretne varstvene usmeritve za upravljanje z divjadjo na kompleksnih območjih Natura 2000	138
8.7	Kronologija izdelave načrta	139

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Lovišča v lovsko upravljavskem območju	19
Preglednica 2: Lovišča v upravni organiziraniosti v lovsko upravljavskem območju	21
Preglednica 3: Seznam obor v lovsko upravljavskem območju.....	23
Preglednica 4: Opravljeni ukrepi v živiljenjskem okolju divjadi v lovsko upravljavskem območju v obdobju 2001 - 2010.....	37
Preglednica 5: Ocena števila osebkov na ha in stopnja poškodovanosti (objedenosti) gozdnega mladja po višinskih razredih – podatki za vse drevesne vrste iz opravljenih »podrobnih« popisov v letih 1996, 2000 in 2004	40
Preglednica 6: Delež posameznih drevesnih vrst v mladju po višinskih razredih in stopnja poškodovanosti (objedenosti) gozdnega mladja – podatki za vse drevesne vrste iz opravljenih »podrobnih« popisov v letih 1996, 2000 in 2004	41
Preglednica 7: Število popisanih osebkov in njihov delež po višinskih razredih za posamezno popisno enoto na območju lovsko upravljavskega območja	42
Preglednica 8: Površina in delež razvojnih faz v Celjsko – Bistriški popisni enoti.....	43
Preglednica 9: Površina in delež razvojnih faz v Popisni enoti Kozjansko.....	44
Preglednica 10: Površina in delež razvojnih faz v Popisni enoti Zasavje	44
Preglednica 11: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema srne po številu in strukturi	69
Preglednica 12: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema navadnega jelena po številu in strukturi	75
Preglednica 13: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema damjaka po številu in strukturi	81
Preglednica 14: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema gamsa po številu in strukturi ..	87
Preglednica 15: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema muflona po številu in strukturi	93
Preglednica 16: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema divjega prašiča po številu in strukturi	101
Preglednica 17: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema lisice po številu in strukturi..	106
Preglednica 18: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema jazbeca po številu in strukturi	108
Preglednica 19: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema kun po številu in strukturi	111
Preglednica 20: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema pižmovke po številu in strukturi	114
Preglednica 21: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema poljskega zajca po številu in strukturi	117
Preglednica 22: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema fazana po številu in strukturi	122
Preglednica 23: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema race mlakarice po številu in strukturi	127
Preglednica 24: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema ptic po številu in strukturi	130

KAZALO SLIK

Slika 1: Položaj lovsko upravljaškega območja v Sloveniji	16
Slika 2: Ožje ekološke enote v lovsko upravljaškem območju.....	18
Slika 3: Lovišča v lovsko upravljaškem območju.....	20
Slika 4: Zavarovana območja v lovsko upravljaškem območju	25
Slika 5: Naravne vrednote v lovsko upravljaškem območju.....	29
Slika 6: Ekološko pomembna območja v lovsko upravljaškem območju	30
Slika 7: Območja Natura 2000 v lovsko upravljaškem območju	32
Slika 8: Popisne enote v lovsko upravljaškem območju.....	41
Slika 9: Delež drevesnih vrst v višinskem razredu od 100 do 150 cm v Celjsko – Bistriški popisni enoti	43
Slika 10: Delež drevesnih vrst v višinskem razredu od 100 do 150 cm v Popisni enoti Kozjansko	44
Slika 11: Delež drevesnih vrst v višinskem razredu od 100 do 150 cm v Popisni enoti Zasavje	44
Slika 12: Trendi izplačanih odškodnin za nastalo škodo od rastlinojedih parkljastih in ostalih vrst v lovsko upravljaškem območju za obdobje 2001 - 2010.....	48
Slika 13: Primerjava med izplačanimi odškodninami za nastalo škodo od divjega prašiča in njegovim odvzemom v lovsko upravljaškem območju v obdobju 2001 – 2010	48

1 POVZETEK NAČRTA

1.1 Predstavitev območja (LUO)

Opis območja in pomen za upravljanje z divjadjo

Savinjsko-Kozjansko LUO se razteza od Čemšeniške planine na zahodu, do reke Sotle na vzhodu, od Graške gore in Paškega Kozjaka (1272 m. n. v.) na severu, do Bohorja na jugu. Zajema spodnjo Savinjsko in Šaleško dolino z obrobnim gričevjem in hribovjem, Celjsko kotlino, osrednje Kozjansko, Posotelje in del Dravinjske doline. Prevladujejo sredogorska do nižinska lovišča, izrazitih nižinskih območij je razmeroma malo. Pretežen del LUO je uvrščen v preddinarski, sledita pa subpanonski in predalpski fitogeografski tip. Temeljna in gospodarko najpomembnejša vrsta parkljaste divjadi v LUO je srnjad, sledijo ji divji prašič, gams, navadni jelen, damjak ter muflon. Med malimi zvermi so najštevilčnejše lisice in kune belice. Jazbec ter kuna zlatica sta razmeroma redka. Od male divjadi so v manjšem številu zastopane tudi: poljski zajec, raca mlakarica, fazan, pižmovka in poljska jerebica.

Površina LUO (lovna, nelovna, delež gozda)

LUO obsega 33 lovišč v skupni površini slabih 140.000 ha, od tega je 91 % lovnih površin. Od skupne površine znaša delež nelovnih površin 9 % ali 12.247 ha.

Površina gozda v LUO je 68.039 ha (48,6 % gozdnatost). Lesna zaloga gozdov znaša 100,96 m³/ha iglavcev, 195,06 m³/ha listavcev. Letni prirastek je 2,51 m³/ha iglavcev in 4,96 m³/ha listavcev. V lesni zalogi prevladujejo bukev s 43 %, sledi ji smreka s 24 %, hrast z 10 %, bor s 7 % in gorski javor s 4 %. Izmed krajinskih tipov zajema največji delež LUO gozdnata krajina s 64 % površine, sledi ji kmetijska in primestna krajina z 32 % in gozdna krajina s 4 % površine. Delež gozda v gozdnati krajini je 62 %, v kmetijski in primestni krajini 18 %, v gozdnati krajini pa 91 %.

Lovišča v lovsko upravljalnem območju

LUO zajema lovišča, s katerimi upravlja 33 lovskih družin (LD): Bistrica ob Sotli, Bohor, Dobrna, Dramlje, Grmada Celje, Gozdnik Grize, Handil Dobje, Hum Celje, Jurklošter, Kajuh Šmartno, Kozje, Laško, Loče, Log Šentvid, Loka pri Žusmu, Oljka, Podrsreda, Podčetrtek, Polzela, Ponikva, Prebold, Pristava, Rečica pri Laškem, Slov. Konjice, Šentjur, Škale, Šmarje pri Jelšah, Bojansko Štore, Tabor, Velenje, Vitanje, Vojnik in Žalec. Povprečna velikost lovišča v LUO je 4.240 ha oziroma 3.868 ha lovne površine. Najmanjše lovišče meri 2.637 ha (Oljka), največje pa 6.917 ha (Kozje).

Upravne enote, občine

LUO v večinskem deležu leži na območju sedmih Upravnih enot in sicer: Velenje, Žalec, Celje, Laško, Rogaška Slatina, Šentjur in Slovenske Konjice. Teritorialno je vezano na tri GGO in sicer: Celje, ki v osrednjem delu zavzema večinski delež, Nazarje na območju lovišč Oljka Šmartno, Velenje in Škale, ter Brežice v predelu Bohorja na jugu LUO, kjer zajema del lovišč Kozje, Podrsreda, Bistrica ob Sotli in Bohor Planina.

1.2 Zavarovana območja, naravne vrednote, ekološko pomembna območja in posebna varstvena območja (Natura 2000) v lovsko upravljalnem območju

Zavarovana območja

Zavarovana območja so ožja ali širša območja narave, za katere je vlada ali pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti ali skupaj vlada in pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti sprejel akt o zavarovanju (55. člen ZON). Ožja zavarovana območja so naravni spomenik, naravni rezervat in strogi naravni rezervat. Širša zavarovana območja so narodni, regijski in krajinski park. Na zavarovanih območjih je potrebno, v skladu s Pravilnikom o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov na varovana območja, za posege (postavitev lovskih objektov: lovskih prež, krmišč, obor in mrhovišč) izvesti presojo sprejemljivosti posegov v naravo.

Seznam vseh zavarovanih območij v LUO in njihovi varstveni režimi, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem so v Prilogi 8.2 Zavarovana območja z varstvenimi režimi. Vsa zavarovana območja so prikazana tudi v naravovarstvenem atlasu (ZO – Zavarovana območja) na internetni povezavi <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=ZO@ZRSVN>.

Naravne vrednote

Naravna vrednota je poleg redkega, dragocenega ali znamenitega naravnega pojava tudi drug vredni pojav, sestavina oziroma del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajina ali oblikovana narava. Zlasti so to geološki pojavi, minerali, fosili ter njihova nahajališča, površinski in podzemni kraški pojavi, podzemski jame, soteske in tesni ter drugi geomorfološki pojavi, ledeniki in oblike ledeniškega delovanja, izviri, slapovi, brzice, jezera, barja, potoki in reke z obrežji, morska obala, rastlinske in živalske vrste, njihovi izjemni osebki ter njihovi življenski prostori, ekosistemi, krajina in oblikovana narava. Naravne vrednote obsegajo vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije (4. člen ZON). Za vse naravne vrednote so v načrtu LUO predpisane splošne in podrobnejše varstvene usmeritve!

Ekološko pomembna območja

Ekološko pomembno območje (v nadaljevanju: EPO) je območje habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemsko enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti (32. člen ZON). So prepoznanata kot biotsko najpomembnejša območja. Na teh področjih se z blagim varstvenim režimom, zlasti z usmeritvami za načrtovanje rabe prostora in naravnih dobrin ter izvajanja spodbujevalnih ukrepov zagotavlja ugodno stanje habitatov in vrst. Ekološko pomembna območja zagotavljajo širše ohranjanje biotske raznovrstnosti na obsežnih površinah, povezanost območij Natura 2000 in zagotavljanje tamponskih con okoli njih.

Za vse ekološko pomembna območja so v načrtu LUO predpisane splošne in podrobnejše varstvene usmeritve!

Posebno varstveno območje (območje Natura 2000)

Posebno varstveno območje (območje Natura 2000) je ekološko pomembno območje, ki je na ozemlju Evropske unije pomembno za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov (33. člen ZON). Na njihovem območju se izvajajo najpomembnejše aktivnosti za ohranjanje biotske raznovrstnosti na ravni Evropske unije.

Na posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) je potrebno, v skladu s Pravilnikom o presojo sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov na varovana območja, za posege (postavitev lovskih objektov – lovskih prež, krmišč, obor in mrhovišč) izvesti presojo sprejemljivosti posegov v naravo.

Za posebno varstveno območje Natura 2000 so v načrtu LUO predpisane splošne in podrobnejše varstvene usmeritve!

Habitatni tipi

Habitatni tip je biotopsko ali biotsko značilna in prostorsko zaključena enota ekosistema, katerega ohranjanje v ugodnem stanju prispeva k ohranjanju ekosistemov (31. člen ZON). Za ohranjanje habitatnega tipa v ugodnem stanju se uporabljajo določila 3. člena Uredbe o habitatnih tipih ter varstveni cilji za doseganje ustreznih ekoloških razmer za posamezne skupine habitatnih tipov, ki so navedeni v Prilogi 2 iste uredbe.

Za habitatne tipe so v načrtu LUO predpisane splošne in podrobnejše varstvene usmeritve!

Vse naravovarstvene usmeritve, ki so vključene v načrt LUO so pridobljene v obliki naravovarstvenih smernic s strani ZRSVN. Smernice so usklajene med obema zavodoma, ZRSVN je potrdil primerno vgrajenost v osnutek načrta LUO.

1.3 Opredelitev glavnih problemov upravljanja s populacijami divjadi

Glavni problemi v povezavi s stanjem v populacijah divjadi oziroma njihovih medsebojnih odnosih

Spolna struktura populacije srnjadi v LUO je precej v korist ženskega spola, kar je s stališča biologije vrste in usklajenosti z naravno strukturo sicer sprejemljivo. Zaradi premajhnega poseganja z odstrelom v ženski spol, predvsem starejših srn, smo v tej kategoriji beležili relativno velik delež izgub, ki pa je predvsem odraz t.i. nadomestne smrtnosti. Navedeno je zaskrbljujoče predvsem z vidika neustreznega upravljanja z vrsto, oziroma nezadostnega izkoriščanja naravnih potencialov.

V populaciji gamsa se je v minulem desetletju premočno posegal v srednje stare kategorije, kar je vplivalo na prešibko preraščanje telesno vitalnejših osebkov v starejše razrede. Odvzem v razredu do 3 let starosti obeh spolov pa je bil v primerjavi z načrtovanim relativno slab kar je povzročilo prevelik delež preraščanja v srednji starostni razred. Zaradi razmeroma visoke številčnosti osebkov starosti 3 – 6 let in posledično konkurenco znotraj vrste pogosto evidentiramo podpovprečne telesne in trofejne vrednosti omenjenih

osebkov. Posledica navedenega je premajhen delež osebkov najvišjih starosti in močno telesno razvitih srednje starih gamsov. Slednje je predvsem posledica prenizke realizacije skupnega odvzema gamsov, ki se izraža tudi s širjenjem populacije izven dosedanjih območij.

Kolonija muflona v loviščih Rečica pri Laškem in Hum Celje je številčno najnižja vse od naselitve. Vzrokov trenutnega stanja je več, od genske osamitve kolonije do nemira v življenjskem okolju vrste.

Populacija divjega prašiča v LUO se kljub stopnjevanju odstrela dolgoročno dviguje, to pa povzroča prostorsko razširjenost vrste in naraščajoč trend škod v kmetijski krajini. Stanje v populaciji je verjetno tudi posledica upravljanja v prejšnjih letih. Menimo da je trenutno stanje tudi odraz premajhnega odvzema v kategorijah prašičev, starejših od dveh let, kar je v veliki meri posledica internih pravil LD in deloma posledica načrtovanja v preteklosti. Letni načrti lovišč v številnih primerih namreč niso dopuščali večjega odvzema 2 + divjih prašičev, kar je potrebno v bodoče spremeniti.

Stanje v populaciji lisice je zaradi preslabe regulacije z odstrelom občasno problematično. Pogosto zaradi velike številčnosti vrste prihaja do izbruha garjavosti in pogina živali. Prisotnost navedenih naravnih regulatorjev številčnosti populacije lisice se ponavlja na vsakih 3 – 5 let. Lisica ima zaradi relativno velike številčnosti močan plenilski vpliv na večino vrst poljske divjadi in na srnjad, kar je potrebno upoštevati pri upravljanju z vsemi navedenimi vrstami.

Pri upravljanju z divjadjo je vse bolj problematično stanje v populaciji sive vrane, ki je zaradi izjemno velike številčnosti v nekaterih delih LUO zaskrbljujoče. Stanje se kljub večkratnemu dvigu odvzema v zadnjih letih nezadržno dviguje. Posledice trenutnega stanja se odražajo s škodami na kmetijskih kulturah in nepremičninah, ter medvrstnim odnosom na večino vrst poljske divjadi, ujed, ptic pevk in nekaterih zavarovanih živalskih vrst. Ocenujemo, da zgolj z odstrelom ne bo mogoče navedenega problema rešiti v zadovoljivem obsegu. Podobno velja tudi za upravljanje s kuno belico in lisico.

Glavni problemi v povezavi z življenjskim okoljem divjadi

Glavni problem pri zagotavljanju bivalnih razmer divjadi v LUO je vzročno povezan s pospešenim družbeno ekonomskim razvojem celjske regije, ki je še posebej potenciran v okolici večjih naselij in mest. Posledica tega je močno krčenje že sicer precej ogroženega življenjskega prostora divjadi. Ograjevanje urbanih območij pomeni za divjad precejšnjo oviro, še posebej v času večjih migracij.

Precej problematično je tudi stanje obor za rejo divjadi v LUO. Pogosto zaradi preštevilčne naseljenosti teh objektov prihaja do preseganja dopustnih vplivov na okolje, kar lahko povzroča pobege divjadi izven ograjenih površin.

Vse pogostejšo motnjo v naravnem okolju povzroča ovčjereja, ki je prisotna predvsem na osrednjem Kozjanskem območju. Z ograjevanjem travnikov (pogosto tudi gozdnih površin) se krči življenjski prostor divjadi, hkrati pa se ji s tem prekinjajo do sedaj utečene stečine.

Razmeroma velik problem zagotavljanja bivalnih pogojev divjadi v LUO predstavlja nemir v gozdovih in ostalih življenjskih okoljih. Pojav različnih adrenalinskih aktivnosti (vožnja z motornimi vozili, kolesi in sanmi) je moteč predvsem v zimskem obdobju in času kotitve mladičev.

Posebno pereč problem postaja nekontrolirano gibanje psov v naravi kar povzroča preganjanje in posledično stres divjadi, ki je najbolj izražen v obdobju visokega snega.

V zadnjem desetletju se je močno razširilo pohodništvo in planinarjenje v naravnem okolju, tudi na dokaj neobičajnih, težko prehodnih območjih. Navedene dejavnosti sicer niso zakonsko sporne vendar jih je nujno urediti skupaj z lokalnimi skupnostmi tako, da hkrati zagotavljajo optimalno upravljanje z vsemi naravnimi viri, vključno z divjadjo.

Glavni problemi, ki izhajajo iz upravno administrativnih ovrir oziroma določb

S tega področja je potrebno opozoriti na številna, včasih precej nerazumna in zakonsko sporna določila LD, ki so opredeljena v njihovih internih aktih (pravilih, poslovnikih,...). Omenjeni dokumenti lahko omejujejo lov na določene vrste ali kategorije divjadi, ki jih je sicer dovoljeno loviti v skladu z veljavno zakonodajo s področja lovstva. Gre predvsem za pogojevanje lova z opravljenimi aktivnostmi v loviščih, omejevanje lova določenih vrst oziroma kategorij divjadi glede na telesno maso, trofejne parametre, itd. Drug problem je

značilen za primestna oziroma suburbana lovišča, kjer bi bilo smiselno kataster lovnih in nelovnih površin sproti ažurirati, s tem pa postaviti osnove za realnejše načrtovanje.

1.4 Življenjsko okolje divjadi

Pretekla vlaganja v življenjsko okolje divjadi

Zbrani podatki o vlaganjih v življenjsko okolje divjadi se nanašajo na ukrepe, ki so bili izvedeni predvsem ali izključno z namenom izboljšati življenjske razmere divjadi z vidika njihove ohranitve, preprečevanja škode v gozdu, v prometu, na kmetijskih površinah in na divjadi. Precej načrtovanih ukrepov se je izvajalo v skladu s predlogi upravljavcev lovišč, kar je dokaj logično, saj se načrtovani ukrepi izvajajo predvsem na zemljiščih in objektih ki so v lasti LD ali v pogodbenem razmerju z lastniki.

Načrtovan obseg ukrepov za **varstvo in monitoring divjadi** so lovišča zadovoljivo realizirala, v nekaterih letih celo presegla. Dinamika porabe časa na tej postavki je od leta 2001 močno narasla, še posebej po letu 2008, ko so LD okrepile dejavnosti kontrole in spremljave lovišč zaradi določil koncesijske pogodbe. Poraba časa (ur), ki smo ga načrtovali v okviru vseh **biomeliorativnih** ukrepov v zadnjem dolgoročnem obdobju, je bila v loviščih LUO dosežena z 98 %. Trend večine ukrepov s predmetnega področja je zmerno naraščajoč, pri tem pa je potrebno še posebej izpostaviti postavitev in vzdrževanje gnezdnic ter vzdrževanje in osnovanje pasišč za divjad. Lovišča so v sklopu vseh **biotehničnih** ukrepov v okolju divjadi porabila dobrih 95.600 delovnih ur. Temeljno vodilo pri načrtovanju teh ukrepov v obdobju obravnave je bilo usmerjeno k sistematičnemu zniževanju (predvsem zimskega) krmljenja. Tako smo v letih 2001 – 2010 občutno, (za 7 x) znižali porabo hrane za zimsko in preprečevalno krmljenje. LD so v minulem desetletju realizirale načrt predvidenih del biotehničnih ukrepov s 104 %. Krmljenje divjadi v LUO je med drugim tudi odraz skupne postavitev mreže krmišč, ki smo ga pred leti izdelali skupaj z LD.

Presoja usklajenosti divjadi in njenega življenjskega okolja

Trend vpliva parkljaste divjadi na gozdno vegetacijo

Objedenost gozdnega mladja

Leta 1996 je ZGS pričel s sistematičnim spremeljanjem objedenosti gozdnega mladja in sicer v LUO na 123 ploskvah. Zaradi izpada številnih ploskev, ker le te niso več izpolnjevale zahtevanih pogojev je ZGS leta 2004 izvedel zadnji popis po zgornji metodi. V letih 2009 in 2010 se je po celi Sloveniji opravil popis objedenosti gozdnega mladja po prenovljeni in racionalnejši metodi, ki bo na podlagi dolgoročnega in periodičnega izvajanja omogočala korektnejše analize, tudi s pomočjo statističnih orodij. Osnova za izvedbo popisa predstavlja popisne enote, ki ob upoštevanju težko prehodnih ovir in populacijskih območij rastlinojede parkljaste divjadi, združujejo med seboj si podobne gozdnogospodarske enote glede na območne rastično-gojitvene tipe. Na območju LUO ležijo naslednje popisne enote:

- Celjsko – Bistriška kotlina, ki zavzema osrednji, severni in zahodni del LUO z izjemo lovišča Vitanje;
- Kozjansko, ki zavzema jugovzhodni del LUO in
- Zasavje, ki zavzema jugozahodni del LUO.

Tudi podatki o objedenosti iz leta 2009/10 so v primerjavi s prejšnjimi popisi spodbudni. Skupna objedenost je manjša za slabih 20 %. Medtem ko se je poškodovanost najbolj znižala pri iglavcih, je pri listavcih le za dobro desetino manjša. Na podlagi podatkov pridobljenih s popisi ugotavljamo, da razvoj in obnova gozdov v LUO niso ogroženi zaradi prekomerne objedenosti mladja drevesnih vrst. V primerjavi z ostalimi LUO v Sloveniji so pričujoči podatki o vplivu rastlinojede divjadi na gozd popolnoma sprejemljivi. Zaskrbljujoča pa je ugotovitev, da je v gozdovih močno porušeno razmerje razvojnih faz. V primerjavi z modelnim stanjem je delež mladovij v LUO kar trikrat premajhen.

Ostale poškodbe parkljaste divjadi na gozdni vegetaciji (obgrizenost, lupljenje)

So v LUO redko prisotne, občasno je zaradi daljšega obdobja visoke snežne odeje prisotno lupljenje letvenjakov in drogovnjakov smreke na območju Rakovca in vzhodnem delu Paškega Kozjaka. Podobne vrste poškodovanosti občasno beležimo tudi na Dobrovljah (znotraj Celjskega GGO), ki pa so zajete v Kamniško-Savinjsko LUO.

Škode od divjadi na kmetijskih kulturah, domačih živalih in objektih

Večina škod od divjadi je bilo povzročenih na kmetijskih površinah. Škode v gozdovih so po dostopnih evidencah redko prijavljene. Glavni povzročitelj škod na kmetijskih kulturah je bil divji prašič, sledi mu srna, damjak, navadni jelen in male zveri. V dolgoročni analizi ni mogoče izraziti značilnega trenda višine škod, še najbolj so izražene 4 do 5 letna nihanja, ki so predvsem posledica stanja v populaciji divjega prašiča v LUO.

Gibanje škod od srnjadi med leti je precej bolj izravnano, odstopanja so manjša. Od ostalih povzročiteljev škod je potrebno izpostaviti sivo vrano, lisico in kuno belico, ki so okoljsko vse bolj problematične. V primerjavi z ostalimi območji v Sloveniji je višina odškodnin na enoto površine normalna in okoljsko sprejemljiva. Največ škode od divjadi je bilo povzročene na travnikih, sledijo koruzne njive, vinska trta, stročnice, sadno drevje in povrtnine. Delež škode na kmetijskih kulturah po divjih prašičih v zadnjih desetih letih močno prednjači in znaša preko 80 % vseh odškodnin. Dolgoročni trend je zmerno naraščajoč. Škode na divjadi so v veliki meri povzročene zaradi negativnih vplivov človekovih dejavnosti v okolju. Najpogostejši vzrok tovrstnih škod izhaja iz vpliva prometa, ki pri večini vrst divjadi zajema precej velik delež v skupnem odvzemu. Velike so škode ki jih povzroča kmetovanje (pokos divjadi,...) in ostale dejavnosti (krivolov, nenadzorovano gibanje psov v okolju).

Ocena stanja življenjskega okolja divjadi in trendi

Življenjsko okolje divjadi, predvsem bivalni in prehranski pogoji v LUO, so po naših ocenah dokaj dobri. Osrednji del Kozjanskega z blagimi vzpetinami, značilno prepletenimi kmetijskimi kulturami, višjim deležem gozda in dokaj ohranjenim gozdnem robom, nudi dobre prehranske razmere prosto živečim živalskim vrstam, predvsem srnjadi in mali divjadi. V nižinskih predelih Šaleške in spodnje Savinjske doline, Celjske kotline ter Šentjurško Šmarskega območja, je močno razvito poljedelstvo, predvsem hmeljarstvo, pridelava koruze, žitaric in ostalih vrtnin. Prav tako je z vidika osiromašenja bivalnih in prehranskih pogojev v kmetijski krajini zaskrbljujoča sodobna intenzivna pridelava travinja in velike njivske površine zasajena z eno samo kulturo. Vse več površin je ograjenih za namene pašništva drobnice in govedi, kar sicer precej omejuje življenjski prostor divjadi. Pogoji za malo divjad so tu okrnjeni zaradi izredno velike koncentracije cestnega omrežja, ki se je v zadnjem desetletju močno posodobilo in zgostilo.

V ostalih višje ležečih predelih LUO so življenjski pogoji za divjad boljši. Višji je delež gozda, manj pa travnih površin in poljščin, kar je s stališča prehranske kapacitete sicer nekoliko slabše, vendar pa je vpliv urbanizacije neprimerno blažji. V tem okolju se pogosteje pojavlja divji prašič, gams, muflon in občasno tudi navadni jelen. Številčnost srnjadi in male divjadi je nižja. Prevladuje gozdnata in gozdna krajina. Pretežno bukovi gozdovi z ustrezno primesjo plemenitih listavcev in smreke ter ostalih iglavcev, nudijo ustrezne prehranske pogoje divjadi.

Zaradi porušene razvojne sestave gozda je vse bolj zaskrbljujoč problem prehrane za rastlinojedo divjad, hkrati pa so omejene tudi njene bivalne razmere. Delež mlajših razvojnih faz gozda je bistveno premajhen, trend sečnje gozdov v zadnjem deset letnem obdobju pa trenutno stanje še poslabšuje. Premajhen delež mladovij in grmišč, nemir v gozdnem prostoru in peganjanje divjadi iz zimovališč povzročajo povečane izgube v obdobju daljših zimskih razmer. Že omenjen vpliv človeka na življenjski prostor divjadi je v zadnjih petih letih v močnem porastu. Gozd predstavlja v moderni družbi objekt za sproščanje in rekreacijo. Žal pa se takšne dejavnosti marsikje sprevržejo v nerazumne okvire, ki močno vplivajo na življenjske pogoje divjadi.

V višje ležečih območjih smo bili v zadnjem desetletju priča hitremu zaraščanju kmetijskih površin, predvsem tistih v strmejših terenih, kar je za upravljanje z divjadjo zaskrbljujoče.

Zaradi nemira so se spremenile tudi življenjske navade nekaterih vrst divjadi. Srnjad in muflon postajata vse bolj opreznii vrsti, izstopanje na kmetijske površine je pomaknjeno v nočni čas, vse to pa močno otežuje izvajanje lova.

Ciljno stanje življenjskega okolja divjadi

Ciljno stanje življenjskega okolja divjadi v LUO je opredeljeno s pogoji za trajnostno upravljanje s temeljnimi vrstami divjadi in zavarovanimi živalskimi vrstami, njihovo usklajenostjo z naravnimi možnostmi ter medvrstnim odnosom. Ciljno stanje življenjskega okolja divjadi glede bivalnih in prehranskih razmer mora biti takšno, da zagotavlja nemoten obstoj in razvoj posameznih populacij divjadi in zavarovanih živalskih vrst v ekosistemu.

Usmeritve za doseganje ciljnega stanja življenjskega okolja divjadi

Ukrepi, ki jih bomo v bodoče načrtovali na tem področju, bodo usmerjeni v revitalizacijo in ohranjanje naravnega okolja. Preko upravljaških načrtov je potrebno sodelovanje na lokalnem nivoju (občine) pri načrtovanju posegov v prostor, predvsem širitev urbanih površin, naselij, mest, industrijskih območij itd. V višje ležečih območjih je potrebno zavreti proces zaraščanja travnikov in pašnikov. Skupaj z lokalnimi skupnostmi, lastniki, javnimi zavodi in društvu je potrebno ohranjati travne površine v gozdnem prostoru, še posebej v višje ležečih predelih LUO. Upravljavci lovišč in lastniki kmetijskih ter gozdnih zemljišč naj s svojimi ukrepi v okolju ohranjajo in krepijo naravno strukturo ekosistemov, ki zagotavlja ohranitev vseh vrst

avtohtone divjadi. Gre predvsem za zagotovitev prehranskih potreb divjadi, kar naj se zagotavlja s sonaravnim gospodarjenjem z gozdovi. Z ustreznimi pristopi naj se pospešeno uvaja v obnovo debeljake slabih sestojnih zasnove. V pomlajencih je potrebno pospešeno zaključevanje obnove in formiranje naravnih mladij. Upravljavci lovišč naj obdelujejo krmne njive v trenutnem obsegu, predvsem v gozdnem prostoru. Dodatno, zimsko, preprečevalno in privabljalno krmljenje naj se izvaja po dejanskih potrebah in mora biti usklajeno z naravno ponudbo hrane ter nameni krmljenja. V bodoče bo potrebno vse več napora posvečati ohranjanju različnih življenjskih okolij divjadi, predvsem mirnih con, zimovališč, remiznih površin, grmišč, skrivališč za divjad, mokrišč, gnezdišč,... Skupaj z lokalnimi skupnostmi in pristojnimi inštitucijami je nujno omejiti različne adrenalinske dejavnosti v okolju.

1.5 Upravljanje s posameznimi vrstami divjadi

Srna

Prostorski okviri obravnave

Osnovni prostorski okvir upravljanja s srnjadjo je celotno območje LUO.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Načrtovan odvzem srnjadi (42.895 kos) v obdobju 2001 – 2010 je bil realiziran 96,8 % (41.526 kos), kar je zadovoljivo. Realizacija načrta se je gibala od 92,5 % leta 2007, do 101,8 % leta 2002. Čisti odstrel je znašal dobrih 31.000 živali ali ¾ odvzema. Evidentiranih je bilo dobrih 25 % izgub ali 10.522 živali, med njimi prevladujejo povoz na cestah in železnicah (5.567 kos), sledi vpliv potepuških psov in pokos mladičev, ki zajema 14 % delež pogina. Tako odstrel kot izgube so se v zadnjem desetletju zmerno dvigovale in dokaj zadovoljivo sledile načrtu odvzema. Odvzem mladičev obeh spolov znaša 35 %, kar je precej manj od načrtovanega. Kljub navedenemu pa ugotavljamo, da je bil odvzem v prereprodukтивnem razredu srnjadi obeh spolov zadosten (60,4 %), kar je za ustrezno upravljanje z vrsto temeljnega pomena. Čisti odstrel starejših srnjakov je bil 1,7 krat višji od srn. Načrt po starostnih in spolnih kategorijah je bil najvišje realiziran pri moških lančakih (113 %), sledijo mladiči ženskega spola (100 %), starejši srnjaki (98 %) in enoletne mladice. Najslabši je pri moških mladičih (84 %).

Ocena stanja populacije

Ocenjujemo, da je stanje v populaciji srnjadi, predvsem številčnost, dokaj stabilno in usklajeno z naravnimi potenciali. Vrsta je dokaj enakomerno razporejena zlasti v gozdu in na gozdnem robu. Spolna struktura populacije srnjadi je precej v korist ženskega dela, kar je glede na biologijo vrste popolnoma sprejemljivo. Starostna struktura populacije je zadovoljiva, ugotavljamo, da je delež ostarelih osebkov relativno visok. Zdravstveno stanje srnjadi je zadovoljivo. Občasno, predvsem v »mokrih« letih, je pri srnjadi opaziti nekaj več zaparazitirnosti s pljučno-črevesnimi zajedavci kot običajno.

Cilj upravljanja s populacijo

Je vzdrževanje številčnosti populacije. Glede na trenutno stanje v populaciji je potrebno številčnost srnjadi dolgoročno vzdrževati na okolju prilagojeno vrednost. Zaradi pozitivnega vpliva na populacijo srnjadi določamo za dolgoročni cilj tudi dvig odvzema srnjadi, ki naj se v LUO giblje med 3,2 in 4,0 kos/100 ha (odvzem na nivoju LUO), kar je potrebno zaradi optimalnejšega upravljanja z vrsto, oziroma racionalnejšega koriščenja pričujočega obnovljivega naravnega vira. Prostorsko naj se srnjad pojavlja v vseh zanj primernih okoljih, predvsem v kmetijsko gozdnati krajini s primernim deležem gozdnega roba.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višina odvzema v LUO naj se v naslednjem desetletju giblje od 3,2 do 4,0 kos/100 ha lovne površine v LUO. Glede na stanje in cilje v populaciji naj se ohranja srnjad v dosedanjih prostorskih okvirih, številčnost in njen vpliv v okolju naj se ne spreminja. Letna nihanja v populaciji naj se uravnava z določili letnih načrtov LUO.

Navadni jelen

Prostorski okviri obravnave

Navadni jelen se v LUO pojavlja le občasno, najpogosteje na Paškem Kozjaku, južnih obronkih Pohorja in na Bohorju.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Realizacija je odvisna predvsem od migracij vrste iz njenih osrednjih območij ter prisotnosti jelenjadi iz obor. Skupni načrt odvzema jelenjadi zadnjega desetletja je realiziran slabih 70 %. Od načrtovanih 88 je bilo odstreljenih 56 osebkov, evidentirane so tudi 4 izgube.

Ocena stanja populacije

Prisotnost jelenjadi v LUO je odvisna od številčnega stanja v osrednjih populacijskih območjih, ter uhajanja iz obor za rejo. Pogojena je s sezonskimi migracijami, ki so izražene predvsem pozimi. Ugotavljamo da je številčnost jelenjadi v LUO naraščajoča, vse pogosteje je širitev vrste preko meja LUO. Migracije so najizrazitejše iz Pohorja v lovišča Vitanje, Slovenske Konjice in Dobra, iz zahoda pa vzdolž zasavskega hribovja v lovišča Tabor in Prebold.

Cilj upravljanja s populacijo

Je opredeljeno, kot območje brez jelenjadi. Glede na dinamiko širjenja jelenjadi iz sosednjih LUO lahko sedanje stanje ponekod preide v robni del večjih populacijskih območij (lovišča LUB Paški Kozjak, Južno od Savinje in Bohor).

Usmeritve za upravljanje s populacijo

V LUO je prisotnost jelenjadi nezaželena/nedopustna, zato je potrebno težiti k popolnemu oz. »čim večjemu« odvzemu. Odstrel se številčno ne bo omejeval, mora pa biti realiziran v skladu z dolgoročnimi usmeritvami načrta LUO. Zaradi preprečevanja širjenja je pri odstrelu jelenjadi v LUO potrebno zagotavljati dolgoročno izravnavo poseganja med spoloma. Pri odstrelu jelenjadi je potrebno težiti k razmerju 1 jelen (starosti 2+) proti 1 košuta ali junica ali lanščak ali tele.

Damjak

Prostorski okviri obravnave

Z vrsto načrtno upravljamo v lovišču Škale, v ostalih loviščih LUO pa je zaradi preprečitve širjenja osebkov (iz obor) predvidena izločitev vrste iz okolja.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Odvzem damjakov v lovišču Škale je v obdobju 2001 - 2010 precej nihal, in sicer med 6 in 20 kosi. Načrt odvzema se je v drugi polovici obdobja močno dvignil zaradi povečanja škod na kmetijskih kulturah in širjenja damjakov iz območja obravnave. Lovišče Škale je zadovoljivo sledilo načrtu, skupna realizacija zadnjega desetletja znaša 86 %. Precejšen vzrok širjenja damjakov iz prvotnega območja obravnave je nemir v življenjskem okolju, na območju severno od Velenjskega jezera. Odvzem damjaka na območju ostalih lovišč LUO je zaradi prostega odstrela pogojen pretežno s pobegom damjakov iz obor in se dolgoročno dviguje.

Ocena stanja populacije

Številčnost populacije damjaka v lovišču Škale je zaradi povečanega odvzema v zadnjih letih nekoliko nižja, vrsta se zaradi motenj v okolju širi izven prvotnega območja naselitve, kar želimo z upravljanjem v bodoče zaustaviti. Posamezne skupine damjakov v ostalih loviščih LUO zaradi stihiskskega nastanka (pobegi iz obor) številčno močno nihajo in so odvisne predvsem od uspešnosti odstrela in uhajanj osebkov iz ograjenih površin.

Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja z damjakom na območju obravnave je stabilna, zdrava, s prehranskimi zmožnostmi okolja in drugimi živalskimi vrstami usklajena populacija, ki še omogoča normalno reprodukcijo, prostorsko pa je vrsta dopustna v okolju, ki ga trenutno zaseda. Za populacijo damjaka na območju ostalih lovišč v LUO je cilj popolna izločitev te tujerodne vrste iz naravnega okolja.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Glede na cilj upravljanja z damjaki v LUO se določi načrt odvzema, ki velja izključno za lovišče Škale, ki upravlja z vrsto po Navodilih za usmerjanje razvoja damjaka v Sloveniji. Z načrtovanjem je potrebno zagotoviti ustrezno preraščanje mladih jelenov v starejše starostne kategorije, kar naj se zagotovi predvsem v začetku obdobja veljavnosti načrta. Za ostala lovišča v LUO je predviden neomejen odstrel v lovni dobi, ne glede na spol in starost.

Gams

Prostorski okviri obravnave

Gams je v LUO prisoten v območjih, ki mu nudijo ustrezne življenjske pogoje. To so pogorja Konjiške gore, Stenice in Paškega Kozjaka. Manjši tropi živijo še na Rudnici, Bohorju in Zasavskem hribovju.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Odvzem gamsov se je gibal od 56 (leta 2001) do 88 živali (leta 2009). Skupna realizacija načrta je znašala od 72 do 92 % in je bila v povprečju 80,3 %, kar je izven dopustnih odstopanj, opredeljenih z letnimi načrti

LUO. V zadnjih letih obravnavanega obdobja se je odvzem bistveno bolj približal načrtu, izpostaviti je potrebno predvsem dovolj velik delež odstrela gamsov v prereproduktnem razredu, ki je občasno že presegal 60 % celotnega letnega odvzema. Hkrati z navedenim se počasi dviguje tudi odvzem ostarelih gamsov obeh spolov, kar je popolnoma v skladu z dolgoročnimi usmeritvami upravljanja z vrsto. Spolna struktura odvzema je 53 % gamsov : 47 % koz. Trend izgub v zadnjem desetletju je dokaj umirjen, v zadnjem pet letnem obdobju so v porastu predvsem nendarne izgube. Gamsih garij doslej v LUO nismo evidentirali. Trend telesnih mas uplenjenih gamsov vseh kategorij v LUO je naraščajoč, primerjava povprečnih telesnih mas uplenjenih gamsov obeh spolov kaže rast z indeksom 1,04. Ocenujemo da je bil načrt odvzema v preteklem obdobju primeren glede na stanje v populacijah gamsov v LUO.

Ocena stanja populacije

Kljub povečanemu odvzemu gamsov v zadnjem desetletju se trend številčnosti še vedno dviguje, kar se odraža na širjenju gamsov v manj primerna življenska okolja, kjer lahko povzroča medvrstne napetosti z ostalimi živalskimi vrstami. Vpliv vrste se lokalno izraža na poškodovanosti mlajših gozdnih sestojev (Konjiška gora, Paški Kozjak, Stenica).

Cilj upravljanja s populacijo;

Je stabilna, vitalna, zdrava, s prehranskimi razmerami okolja in drugimi živalskimi vrstami usklajena populacija, v kateri so enakomerno zastopani gamsi obeh spolov, nadalje so dobro zastopani nosilci populacije oziroma razred srednje starih gamsov, ter tudi gamsi največjih starosti. Želeni cilj upravljanja z vrsto v LUO je znižanje trenutne številčnosti. Gams naj v območju zasede vse zanj primerne habitate.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Je z regulacijo številčnosti omejiti širjenje gamsa iz zanj optimalnih območij. Starostna in spolna razdelitev odvzema je v načrtu prikazana ločeno za skupine gamsov, ki je v LUO aktualna za manjše trope v LUB Južno od Savinje, Bohor in Rudnica, ter ločeno za populacije z večjo številčnostjo, ki jo v LUO uporabljamo v LUB Paški Kozjak in Konjiška gora. Starostna in spolna razdelitev odvzema kakršna je prikazana, velja za strukturno stabilno zgrajeno populacijo, kar pomeni enakomerno spolno strukturo in piramidalno starostno strukturo. V kolikor stanje v populaciji odstopa od tega modela je treba korigirati strukturo odvzema tako, da v populaciji ustvarjamo želeno stanje glede spolne in starostne strukture.

Muflon

Prostorski okviri obravnave

Z muflonom v LUO načrtno upravljamo na pogorju Šmohorja, na vzhodnem delu LUB Južno od Savinje. Območje zajema lovišča Rečica pri Laškem in Hum Celje.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Načrt odvzema je za obdobje 2001 – 2010 znašal 157 muflonov, skupni odvzem za lovišča Rečica in Hum pa je bil 75 kos ali 48 % načrtovanega. Spolno razmerje je delno v korist moških osebkov. Odvzem mladičev znaša 30 %, enoletnih živali 22 % in starejših 48 %. Realizacija je bila izrazito slaba proti koncu obdobja obravnave. Skupni odvzem muflonov v LUO je precej višji (103 živali), vendar je pogojen z odstrelom živali iz obor.

Ocena stanja populacije

Številčnost muflonov na Šmohorskem pogorju se je zadnje desetletje močno znižala. V območju obravnave ki je omejeno še z nadmorsko višino (nad 600 m) se po ocenah trenutno zadržuje med 15 in 25 muflonov. Struktura po starostnih razredih je ustrezna, zaradi majhnega števila osebkov populacije je premajhen delež starejših živali. Prirastek je zaradi genske degradacije relativno majhen, kar je eden od vzrokov strmega padanja številčnosti v zadnjih letih.

Cilj upravljanja s populacijo

Osnovni cilj upravljanja z mufloni na območju obravnave je stabilna, zdrava, s prehranskimi zmožnostmi okolja in drugimi živalskimi vrstami usklajena populacija, v kateri so enakomerno zastopani mufloni obeh spolov in dobro zastopani nosilci populacije oziroma razred starih muflonov. Ciljno številčno stanje se opredeli glede na življenske pogoje in vpliv vrste v okolju obravnave. Prostorska razporeditev populacije naj se ne širi. Zaželena je takšna razporeditev, ki zagotavlja križanje s populacijo muflonov iz Zasavja.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Poseganje v populacijo muflona na Šmohorskem pogorju naj bo v bodoče prilagojeno ciljnemu stanju, torej ohranitvi vrste v naravni starostni in spolni sestavi na območju, ki ga trenutno zaseda.

Divji prašič

Prostorski okviri obravnave

Je celotno LUO, ki je glede na različno stanje v populaciji operativno razdeljeno na manjše ekološke enote, lovsko upravljalovske bazene (LUB). Upravljanje z vrsto, vključno z načrtovanjem je torej v LUO razdeljeno na LUB. Temeljne usmeritve za upravljanje z divjim prašičem so usklajene znotraj LUO in s sosednjimi LUO (Posavsko, Kamniško-Savinjsko, Zasavsko, Pohorsko.).

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Skupna realizacija načrtovanega odvzema divjega prašiča v LUO za zadnje desetletje znaša 96,8 %, kar je zadovoljivo. Izvajanje načrtovanega odvzema po LUB je znašalo od 59 % (LUB Rudnica) do 110 % (Paški Kozjak). V zadnji tretjini obdobja obravnave je opazen precejšen upad številčnosti v LUB Rudnica, kar se je odrazilo na precej slabi realizaciji odstrela. Od načrtovanih 3.160 prašičev je bilo v LUO odstreljenih 2.888, evidentiranih izgub je relativno malo (73 živali). Načrt odvzema je bil presežen leta 2001 in 2010, najslabšo realizacijo smo beležili leta 2006 (34 % načrta). Višina odvzema je izražena s 4 - 5 letnimi nihanji. Delež mladičev v desetletnem odvzemu je 73 %, lanščakov 20 % in starejših 7 %. Največje odstopanje od načrta po starostnih razredih je opazno pri kategorijah starejših prašičev, kjer je realizacija le 65 %, pri lanščakah obeh spolov 88 % in pri mladičih 100 %. Evidentirane izgube divjih prašičev v obdobju od leta 2001 – 2010 so 73 živali ali 2,5 % odvzema. Med povzročitelji prevladuje povoz na javnih prometnicah, sledijo naravne izgube zaradi bolezni in nepojasnjениh vzrokov.

Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacije divjega prašiča v LUO je bil v zadnjem desetletju nihajoč, dolgoročno naraščajoč, z izrazitejšimi, 4 – 5 letnimi nihanji. Ocenjujemo da je trenutna številčnost populacije dobro usklajena z njenim okoljem, hkrati pa zagotavlja ohranitev vrste v naravni starostni in spolni strukturi. Vpliv prašičev na kmetijskih kulturah je sprejemljiv, mestoma pa se kljub temu pojavljajo pretirane škode, predvsem v LUB Paški Kozjak in Južno od Savinje. Starostna struktura populacije divjih prašičev v LUO je dokaj ustrezna, premajhen je delež starejših merjascev. Prirastek je velik, saj v reprodukciji sodelujejo že mlajše svinje - ozimke, kar je nezaželeno.

Cilj upravljanja s populacijo

Je stabilna, zdrava in socialno pravilno strukturirana populacija, naravne starostne in spolne strukture, ki mora biti usklajena z okoljem, predvsem ponudbo naravne hrane in ostalimi bivalnimi pogoji. Številčnost divjih prašičev mora biti prvenstveno usklajena z višino škod v kmetijstvu, hkrati pa zagotavljati biološko stabilnost vrste. Glede na trenutno stanje populacije, je opredeljen cilj glede številčnosti: ohranitev številčnosti trenutnega stanja. Ker pa gre v tem primeru za vrsto divjadi z izjemno reproduktivno močjo je potrebno v slučaju večjega dviga številčnosti oz. močnejšega vpliva vrste v okolju, prilagoditi cilj konkretnemu stanju in številčnost uskladiti na okolju sprejemljivo raven. Struktura populacije je opredeljena z naravno spolno in starostno sestavo tropov, ki jih vodijo svinje vodnica. Primeren mora biti tudi delež lanščakov (20 – 25 %) in starejših živali (do 10 %).

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Poseganje v populacijo divjih prašičev naj bo intenzivno in prilagojeno gibanju številčnosti in vplivu vrste v okolju. Pri odstrelu naj se koristi ukrepe za uravnavanje številčnosti, predvsem možnost preseganja načrtovanega odvzema in ostala določila načrtov LUO. Ukrepe v življenjskem okolju, predvsem krmljenje, naj se izvaja v skladu z naravno ponudbo hrane in številčnostjo populacije.

Lisica

Prostorski okviri obravnave

Je prisotna na celotnem LUO, z njem upravljajo vsa lovišča. Je najštevilčnejši predstavnik malih zveri in hkrati eden glavnih regulatorjev male divjadi in srninih mladičev.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Načrtovan odvzem lisice v zadnjem desetletnem obdobju je bil realiziran 89 %. Večina od 12.828 odvzetih lisic v LUO je bilo uplenjenih. Delež izgub je znašal dobro desetino skupnega odvzema, največ je bilo povoza (73 %), sledijo izgube zaradi garjavosti in drugih bolezni. Realizacija načrtovanega odvzema med leti je dosegala od 51 % do 114 %. Odvzem lisice niha s 7 letnimi intervali.

Ocena stanja populacije

Številčnost lisice je v obdobju 2001 – 2010 močno nihala, predvsem zaradi bolezni (garjavost), kot naravnega regulatorja v populaciji vrste. Zaradi vakcinacije se je pojav stekline precej umiril, vendar še vedno predstavlja potencialno nevarnost za okužbe, predvsem v vzhodnem delu LUO (meja z R Hrvaško).

Medvrstni odnos je močno izražen kot plenilstvo do večine vrst poljske divjadi, srnjadi in gamsa (predvsem mladičev).

Cilj upravljanja s populacijo

Je stabilna, vitalna (viabilna) populacija naravne spolne in starostne strukture, ki mora biti usklajena z njenim življenjskim okoljem, ter s populacijami drugih vrst divjadi ter zavarovanimi živalskimi vrstami. Dolgoročni cilj upravljanja z lisico v LUO je znižati številčnost populacije in jo prilagoditi normalnemu vplivu vrste v okolju.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Temeljna usmeritev pri upravljanju z lisico v LUO je minimalni odvzem 1 kos na 100 ha lovne površine. Zaradi potencialne ogroženosti po garjah in steklini je regulacija populacije z odstrelom nujna, zato je izvrševanje usmeritev letnih načrtov LUO potrebno v celoti spoštovati.

Jazbec

Prostorski okviri obravnave

Jazbec je prisoten na celotnem LUO, pri čemur je zaradi zagotavljanja prehranskih razmer številčnejši v kmetijski krajini.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Odvzem jazbeca v zadnjih desetih letih je bil zadovoljivo realiziran. Od načrtovanih 822 živali je bilo skupno odvzetih 652, ali 80 %. Odvzem v drugi polovici preteklega desetletja je precej naraščal, predvsem zaradi velikih izgub (povoza). Najmanjši odvzem (tudi odstrel) je bil izvršen v letih 2005 in 2006, po tem pa se je precej strmo dvigoval. Delež izgub z višino odvzema narašča, močno prevladujejo povozi na cestah, sledijo bolezni in drugi vzroki poginov.

Ocena stanja populacije

Populacija jazbeca je zadnja desetletja v stagnaciji, trenutno stanje je dobro usklajeno z njegovim življenjskim okoljem. Vpliv vrste je normalen, škode v kmetijstvu ne predstavljajo resnejših znakov za neuskajeno številčnost vrste.

Cilj upravljanja s populacijo

Je predvsem ohranitev vrste v okolju in ostalim živalskim vrstam prilagojeni številčnosti, ter naravni spolni in starostni strukturi.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Načrtuje naj se odvzema jazbeca, ki temelji na spremljanju njegove številčnosti, zdravstvenega stanja in usklajenosti z življenjskim okoljem. Izgube (predvsem povozi) divjadi se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter se vštevajo v realizacijo odvzema.

Kuna belica in kuna zlatica

Prostorski okviri obravnave

Belica je dokaj pogosta vrsta urbanih območij, prisotna je na območju celotnega LUO, z njo upravljajo vsa lovišča. Zlatica je divjad gozdnate krajine. Upravljanje je enotno za celotno LUO.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Načrt odvzema belice (1.792 živali) je bil realiziran 81 %, čisti odstrel je zajemal 70 % odvzema. Trend izgub je v drugi polovici časovne obravnave precej naraščajoč. Odvzem zlatice je krepko pod načrtom in znaša le 29 %. delež. Od 305 načrtovanih je bilo skupaj iz lovišč LUO odvzetih le 89 osebkov. Glede na pomen vrste v okolju in njeno vlogo v ekosistemu je bil odvzem ustrezen.

Ocena stanja populacije

Populacija kun je relativno stabilna, zmerno nihajoča, v odvisnosti od prehranskih razmer in ostalih pogojev v okolju. Številčnost populacije zlatice je dobro usklajena z okoljem, belica pa je trenutno preštevilčna. Vpliv kune belice na okolje je očiten pri škodah na domačih živalih, gospodarskih in stanovanjskih objektih ter objektih javne infrastrukture.

Cilj upravljanja s populacijo

Osnovni cilj je ohranitev populacij kun v normalni, okolju prilagojeni številčnosti, ki zagotavlja biološko stabilnost v naravi in ohranitev vrst. Vpliv kun na srnjad in malo divjad naj ne bo prekomerno izražen. V odnosu z ostalimi vrstami divjadi je kuna zlatica prednostno obravnavana. Dolgoročno naj se ji ohranja trenutna številčnost. Cilj upravljanja s kuno belico je populacija, ki naj bo številčno nižja od trenutnega stanja.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Načrt odvzema je opredeljen za okvir LUO, dodatne omejitve po spolni in starostni strukturi niso potrebne. Lov na kune se intenzivira v loviščih z malo divjadjo in srnjadjo. Načrt odvzema belice je potrebno dolgoročno intenzivirati in prilagoditi cilju upravljanja.

Pižmovka

Prostorski okviri obravnave

Je stalno prisotna vrsta divjadi v rekah in ostalih tekočih vodotokih ter stopečih vodah LUO. Upravljanje in načrtovanje je enotno za vsa lovišča LUO.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Po podatkih, pridobljenih iz lovišč za preteklo desetletno obdobje, je od načrtovanih 545 pižmovk bilo realiziranega 81 kos odvzema. Izgube pri pižmovki niso bile evidentirane.

Ocena stanja populacije

Pižmovka se je v Slovenijo spontano razširila v prvi tretjini prejšnjega stoletja in se dobro prilagodila na sladkovodne biotope. Številčnost je trenutno dobro usklajena z njenim življenjskim okoljem, spolna in starostna struktura je ustrezna, bolezenskih znakov ni prisotnih.

Cilj upravljanja s populacijo

Naj bo lokalno prilagojeno morebitnim škodam na ribnikih. Starostna in spolna struktura naj bo usklajena z naravnimi dejavniki. Ciljno stanje v odnosu z ostalimi živalskimi vrstami vodnih habitatov je podrejeno.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Pižmovka je alohtona vrsta, ki ima lahko negativen vpliv na močvirsko sklednico in nekatere vrste ptic, zato naj se populacija zmanjša, dolgoročno pa se pižmovko izloči iz narave.

Poljski zajec

Prostorski okviri obravnave

Poljski zajec je omejeno prisoten v vseh loviščih LUO, upravljanje je intenzivnejše v nižinskih loviščih, to je v spodnji Savinjski in Šaleški dolini, ter v osrednjem območju Kozjanskega.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Dolgoročni trend odvzema poljskega zajca v LUO je padajoč, kljub ugotovitvi da se je delež izgub po letu 2005 nekoliko zmanjšal, le ta predstavlja slabo polovico skupnega odvzema. Načrt odstrela poljskega zajca (2.731 kos) v zadnjem desetletju je bil precej nižji od dejanskega odvzema (2.949 kos). Povprečen delež izgub je znašal 36 %, od tega kar s 95 % prevladuje povoz na javnih prometnicah.

Ocena stanja populacije

Populacija je najštevilčnejša v kmetijsko urbani krajini z dokaj ohraneno naravno pestrostjo kultur in naravnih ekosistemov. Na njegovo številčnost precej vpliva vpliv malih zveri, sov in ptic ujed, ohranjenost naravnega okolja, gostota cestnega omrežja in ostalih infrastrukturnih objektov. Ocena številčnosti poljskega zajca in njen trend nakazuje zmerno rast populacije v zadnjih letih.

Cilj upravljanja s populacijo

Je z njenim življenjskim okoljem in ostalimi živalskimi vrstami usklajena številčnost populacije. Struktura po starostnih kategorijah mora zagotavljati primeren delež srednje starih in starejših zajcev, ki zagotavljajo primerne socialne odnose v populaciji.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Upravljanje s poljskim zajcem in izkoriščanje z lovom se načrtuje s spremljavo populacij v daljšem časovnem obdobju (spremljava prostorske razširjenosti, številčnosti, odstrela in ugotovljenih izgub) in se prilagaja stanju populacije. V loviščih, ki imajo ugodne habitatne pogoje za poljskega zajca, priporočamo vsaj eno krmilšče za zimsko krmiljenje na 100 ha zanj primerne površine in več manjših krmnih njiv z ustrezno kulturo.

Nutrija

Nutrije doslej v LUO nismo zasledili. Njena prisotnost dolgoročno ni zaželena. Ob morebitni prisotnosti vrste, se dovoljuje neomejen lov, ob upoštevanju vseh zakonskih predpisov s predmetnega področja.

Rakunasti pes

Rakunastega psa doslej v LUO nismo zasledili, njegova prisotnost v LUO dolgoročno ni zaželena. Ob morebitni prisotnosti vrste, se dovoljuje neomejen lov. Upoštevati je treba le lovne dobe predpisane v Uredbi o določitvi divjadi in lovnih dob. Podrobne usmeritve upravljanja se lahko opredeli v letnih načrtih LUO.

Navadni polh

Polh je v LUO stalno prisotna vrsta divjadi, še posebej v mešanih in bukovih gozdovih. Z njim upravlja vsa lovišča. Lov na polha se je v minulem desetletju izvajal le v lovišču Velenje, kjer se je vršil skladno z veljavnimi zakonskimi predpisi in vednostjo upravljavca lovišča. Temeljni cilj upravljanja s polhom je ohranitev populacije v primerni številčnosti, ki je opredeljena z normalnim vplivom vrste v okolju in na nepremičninah. Kjer je izražen interes za lov s pastmi, je potrebno to izvajati v okviru interesnih združenj oziroma društev, ob navzočnosti krajevno pristojnega upravljavca lovišča.

Fazan

Območja obravnave s fazanom so nižinski predeli LUO, predvsem območja ob Dravinji, Sotli, Savinji in njenih pritokih. Primerne habitatne pogoje nudijo še območja Celjske kotline, Šentjurja in Šmarja. Upravljanje v minulem desetletju je bilo precej odvisno od količine vloženih osebkov v lovišča. Po dostopnih podatkih lovskih organizacij je bilo v minulem desetletju v lovišča LUO vloženih 3.670 fazanov iz umetne vzgoje. Od načrtovanih 1.267 fazanov je bilo evidentiranega odvzema 857 osebkov, ali 68 %. Vzdrževanje remiznih površin se je slabo izvajalo, zimsko krmljenje so lovišča upravljala skladno z letnimi načrti lovišč. Trend številčnosti fazana v LUO je zmerno padajoč, z dokajšnjimi nihanji med posameznimi leti. Prisotnost je močno odvisna od vlaganj vrste v naravno okolje. Cilj upravljanja s fazanom v LUO je ohranitev vrste v primerni, tj. naravni starostni in spolni strukturi, v pretežno ravninskih in gričevnatih predelih lovišč. Za uspešno upravljanje s fazanom je najvažnejše uravnavanje vpliva plenilskih vrst in ohranjanje njegovega življenskega okolja. Med slednjimi so najpomembnejši ukrepi vzdrževanja in osnovanja remiznih površin, obveternih pasov in grmišč, ter gozdnih ostankov v urbani krajini.

Poljska jerebica

Je v LUO izjemno redka vrsta divjadi. Omejeno je prisotna v nižinskih območjih spodnje Savinjske doline in Kozjanskega, ter v dravinjski dolini. V zadnjem desetletju odstrel jerebice v LUO ni bil dovoljen, evidence odvzema ne prikazujejo izgub. Zadnje desetletje je število jerebic močno upadlo, kar je posledica dokaj hitrega razvoja v regiji. Lov jerebice ki izvira iz narave, je prepovedan. Lov poljske jerebice je z določili ZDLov-1 omejen samo na predhodno dodano divjad, t.i. »gojene poljske jerebice«.

Raca mlakarica

Je v LUO dobro prisotna na primernih vodnih površinah, kot so Savinja, Boljska, Dravinja, Hudinja, Voglajna, Paka in Sotla. Dokaj številčna je na vseh jezerih v LUO: Šmartinsko, Velenjsko, Škalsko, Slivnisko, Vonarsko, Blagovniški ribniki, ... ki omogočajo z obraslimi obrežji ustrezni habitat. Načrtovan odvzem mlakarice v obdobju 2001 - 2010 je relativno slabo izvršen, saj je bilo od načrtovanih 4.203 uplenjenih le 2.878, ali 68 %. Osnovni cilj upravljanja z raco mlakarico je ohranitev vrste v naravi prilagojeni številčnosti, ter primerni spolni in starostni strukturi. Vrsta naj naseljuje vsa potencialna življenska okolja. Lov na raco mlakarico na posebnih varstvenih območjih mora biti skladen z naravovarstvenimi usmeritvami, ki veljajo za to območje. Dodajanje rac na naravne vodotoke v LUO ni dovoljeno. Lov na raco mlakarico se na določenih predelih območja ali vsem območju zaradi varstva rac in ostalih vodnih ptic pred vznemirjanjem lahko omeji na 2 dneva v tednu, katera skupaj dorečejo upravljalci lovišč združeni v OZUL.

Sraka, šoja, siva vrana

Prisotnost in s tem povezano upravljanje navedenih vrst lovnih ptic iz družine vranov je opredeljeno v vseh loviščih LUO. Številčnost oziroma prisotnost posameznih vrst je odvisna od prehranskih pogojev v okolju in je precej višja v nižinskih predelih lovišč, v urbanih središčih ter okolici komunalnih smetišč. Vse tri vrste lovnih ptic iz družine vranov so v LUO dobro zastopane, stanje v populaciji sive vrane je zaradi velike številčnosti izjemno zaskrbljujoče. Povzroča vse več škod na posevkah žit, koruze, sadnem drevju in vrtninah (zelju, solati, ...). Občasno se pojavljajo napadi na ljudi (Žalec: leta 2009, Celje: leta 2011). Odvzem v populacijah navedenih ptic je bil v zadnjem desetletju slab. Kljub izjemnemu (13 kratnemu) dvigu načrta odvzema po letu 2001 je realizacija poseganja v populacijo sive vrane ustrezna, vendar se problematika škodnega vpliva vrste v okolju s tem ne rešuje v zadostni meri. Realizacija načrtovanega odvzema srake

znaša 62 %, šoje 79 % in sive vrane 88 %. Višine načrtovanega odvzema za srako in šojo ni potrebno dosegati. Lov sive vrane se načrtuje v obsegu, ki ima za posledico čim manjši vpliv te vrste na okolje.

2 UVOD

Namen Lovsko upravljaškega načrta za IX. Savinjsko - Kozjansko lovsko upravljaško območje za obdobje 2011 – 2020 je, da se na podlagi analize preteklega upravljanja s populacijami divjadi in njihovim življenjskim okoljem, sedanje ocene stanja populacij ter presoje naravnega ravnovesja in usklajenosti z okoljem, določijo cilji, usmeritve in ukrepi za zagotovitev trajnostnega upravljanja s populacijami divjadi in primernega življenjskega okolja za prihodnje desetletno obdobje.

V letu 2008 je pričel veljati Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o divjadi in lovstvu (Ur.l. RS, št. 17/2008), ki je med drugim določil, da se dolgoročni načrt lovsko upravljaškega območja in dolgoročni načrt gozdnogospodarskega območja pripravita kot skupen gozdnogospodarski in lovsko upravljaški načrt območja v skladu z zakonom, ki ureja gozdove. Zato je pričujoči načrt že drugi dolgoročni načrt za IX. Savinjsko - Kozjansko lovsko upravljaško območje za obdobje 2011 – 2020, ki nadomešča predhodnega za obdobje 2007 – 2016.

Načrt bo v nadaljevanju predstavljal osnovo vsem bodočim letnim načrtom lovsko upravljaškega območja in bo služil kot strategija upravljanja s populacijami divjadi in njenim okoljem v naslednji dekadi. Izdelan je na osnovi številnih zelo podrobnih analiz dogajanj tako v populacijah, kot tudi v njenem življenjskem okolju v preteklem desetletju. Vsi podatki se skladno s predmetno zakonodajo sistematično zbirajo v okviru evidenc lovsko upravljaškega območja in se jih nadgrajuje z dodatnimi raziskovanji s področja divjadi in lovstva. Načrt vključuje tudi novejše ugotovitve s področja upravljanja s populacijami divjadi, prav tako pa upošteva strategije drugih uporabnikov prostora.

Načrt je izdelan v skladu s Predlogo za izdelavo lovsko upravljaškega dela območnega načrta, izdelano na Oddelku za gozdne živali in lovstvo ZGS, januarja 2011.

Načrt za IX. Savinjsko - Kozjansko lovsko upravljaško območje za obdobje 2011 – 2020 je izdelan skladno z:

- Zakonom o divjadi in lovstvu (Ur.l. RS, št.16/04), Odločbo US (Ur.l. RS, št. 120/06) ter Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o divjadi in lovstvu (Ur.l. RS, št. 17/08)
- Zakonom o gozdovih (Ur.l. RS, št.30/93) ter Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih (Ur.l. RS, št. 76/02 in 110/07),
- Pravilnikom o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo (Ur.l. RS, št.91/2010),
- Odlokom o lovsko upravljaških območjih v Republiki Sloveniji in njihovih mejah (Ur.l. RS, št. 110/04),
- Odlokom o loviščih v Republiki Sloveniji in njihovih mejah (Ur.l. RS, št. 128/04),
- Uredbo o določitvi divjadi in lovnih dob (Ur.l. RS št. 101/04),
- Osnutkom ON – gozdnogospodarski del za Celjsko gozdnogospodarsko območje za obdobje 2011-2020 in
- Navodili za usmerjanje razvoja populacij divjadi v Sloveniji (izdelana na Oddelku za gozdne živali in lovstvo in usklajena z lovskimi organizacijami v letu 2011).

Za pogosteje uporabljene izraze so v pričujočem načrtu uporabljene naslednje okrajšave:

- LUO – IX. Savinjsko - Kozjansko lovsko upravljaško območje,
- LD – lovsko družina,
- LN – letni načrt za LUO,
- OZUL- območno združenje upravljavcev lovišč,
- LUB – lovsko upravljaški bazen,
- EE – ekološka enota,
- GGO – Celjsko gozdnogospodarsko območje,
- ZGS – Zavod za gozdove Slovenije.

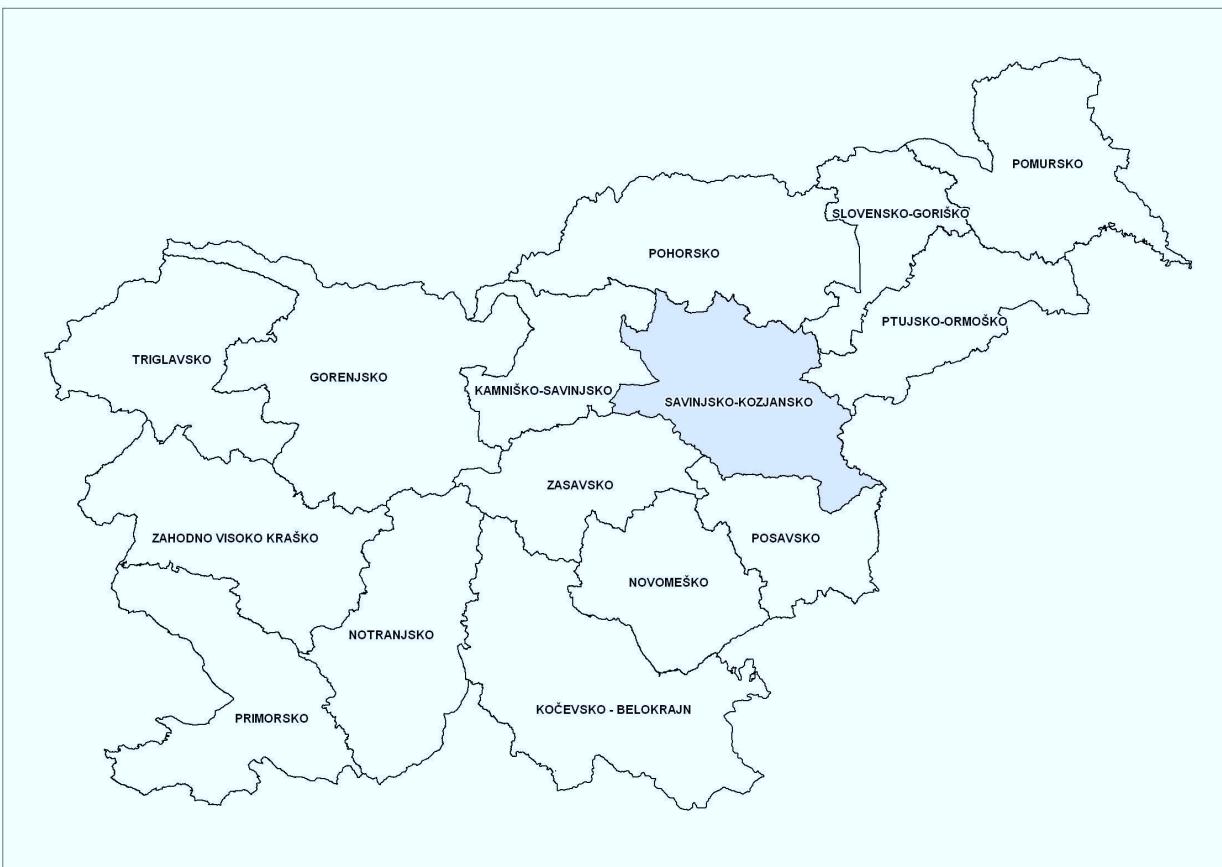
3 OPIS LOVSKO UPRAVLJAVSKEGA OBMOČJA

3.1 Opis lovsko upravljavskega območja in pomen za upravljanje z divjadjo

Deveto Savinjsko-Kozjansko LUO obsega 33 lovišč v skupni površini slabih 140.000 ha, od tega je 91 % lovnih površin. Na jugu poteka meja LUO do Bistrice ob Sotli kjer zajema še lovišče Podsreda, od tu pa skrene preko Bohorja po južni strani Lisce mimo Jurkloštra proti zahodu in severu vse do Rimskih Toplic. LUO je na jugozahodu nadalje omejeno z vrhovi zasavskega hribovja vse do najzahodnejše meje, ki jo predstavlja lovišče Tabor. Nadaljuje proti severu po reki Savinji in po zahodni meji lovišč Oljka Šmartno in Velenje. Meja LUO poteka naprej po severni meji lovišča Škale, nadaljuje preko Paškega Kozjaka in južnih obronkov Pohorja v nižinski del lovišča Loče, tu pa pred pogorjem Boča skrene v južni smeri in se proti vzhodu zopet priključi mejni reki Sotli, kjer po državni meji poteka do lovišča Bistrica ob Sotli.

LUO se razteza od Čemšeniške planine na zahodu, do reke Sotle na vzhodu, od Graške gore in Paškega Kozjaka (1272 m. n. v.) na severu, do Bohorja na jugu. Zajema spodnjo Savinjsko in Šaleško dolino z obrobnim gričevjem in hribovjem, Celjsko kotlino, osrednje Kozjansko, Posotelje in del Dravinjske doline. Prevladujejo sredogorska do nižinska lovišča, izrazitih nižinskih območij je razmeroma malo. Pretežen del LUO je uvrščen v preddinarski, sledita pa subpanonski in predalpski fitogeografski tip. Kmetijstvo je dobro razvito. Intenzivni nasadi hmelja v Savinjski dolini, njive, sadovnjaki, vinogradi in travniki v gričevnatem delu Kozjanskega predstavlja značilno sliko območja. Poseljenost prebivalstva je, razen v večjih krajih, razpršena. Hiter gospodarski razvoj v zadnjem desetletju in s tem pogojena infrastruktura močno vpliva na upravljanje z divjadjo v nižinskih loviščih. Industrijski in trgovski centri ter objekti logistične podpore precej posegajo v naravne habitate živalskih vrst. Najbolj so moteči koridorji avtocest in njihovi priključki, ki pogosto omejujejo ustaljena mesta prehodov divjadi.

Temeljna vrsta parkljaste divjadi v LUO je srnjad, ki je upravljavsko najpomembnejša, saj je na življenjsko okolje v LUO najbolje prilagojena, hkrati pa loviščem predstavlja najpomembnejšo gospodarsko vrsto. Sledijo ji divji prašič, gams, navadni jelen, damjak ter muflon. Med malimi zvermi so najštevilčnejše lisice in kune belice. Jazbec ter kuna zlatica sta razmeroma redka. Od male divjadi so v manjšem številu zastopane tudi: poljski zajec, raca mlakarica, fazan, pižmovka in poljska jerebica. Populacije poljske divjadi so v stagnaciji, opazna je zmerna rast številčnosti poljskega zajca. Številčnost lovnih ptic iz družine vranov je okolju prilagojena, razen sive vrane ki se je v zadnjem desetletju močno prenamnožila.

Slika 1: Položaj lovsko upravljaškega območja v Sloveniji

3.2 Krajinsko ekološke značilnosti lovsko upravljaškega območja

V LUO prevladuje gozdnata krajina. Površina gozda je 68.039 ha (48,6 % gozdnatost). Lesna zaloga gozdov znaša 100,96 m³/ha iglavcev in 195,06 m³/ha listavcev. Letni prirastek je 2,51 m³/ha iglavcev in 4,96 m³/ha listavcev. Delež posameznih glavnih drevesnih vrst v lesni zalogi je: bukev 43 %, smreka 24 %, hrast 10 %, bor 7 %, gorski javor 4 %, jelka 3 %, kostanj 2 %, beli gaber 2 %, črni gaber 1 %, ostale drevesne vrste pa so pod 1 % deležem v drevesni sestavi. Izmed krajinskih tipov zajema največji delež LUO gozdnata krajina s 64 % površine, sledi ji kmetijska in primestna krajina z 32 % in gozdna krajina s 4 % površine. Delež gozda v gozdnati krajini je 62 %, v kmetijski in primestni krajini 18 %, v gozdni krajini pa 91 %.

V nižje ležečih predelih med pretežno kmetijsko krajino srečamo ostanke gozdov belega gabra s hrasti, dobrave in borovja. Nanje se navezujejo bukovi gozdovi. Manjši ostanki gozdov (omejki, skupine drevja, obvodni pasovi, logi..) imajo močno poudarjeno biotopsko funkcijo, saj kot ekocelice ohranjajo biotsko pestrost v tej krajini. Nudijo habitat in zatočišče številnim živalskim in rastlinskim vrstam, katerih prisotnost v krajini je vezana izključno na gozd. Primerjava živalskih in rastlinskih vrst med naravnim ekosistemom gozda in antropogeno pogojenim ekosistemom travnika kaže, da je v gozdu prisotnih neprimerno več vrst. Zato je za obogatitev biotske pestrosti zelo pomembna ohranitev vseh gozdnih ostankov v kmetijsko urbani krajini.

Kmetijsko urbana krajina poteka čez osrednji pas celjske regije, torej po Šaleški dolini, spodnji Savinjski dolini preko celjske kotline vse do Pristave, kjer se po Kozjanskem obrne proti jugu in se proti zahodu ob območni meji konča pri Laškem. Kmetijstvo je dokaj intenzivno usmerjeno predvsem v nižinskem delu LUO, kjer kmetije še vedno gospodarijo po načelih velikopovršinske, monokulturne pridelave poljščin, predvsem koruze, žit in hmelja. Tudi živinoreja je dokaj intenzivna, čeprav se zadnja leta zaradi osveščenosti kmetov in načina subvencioniranja kmetijstvo vse bolj usmerja v ekstenzivno in ekološko gospodarjenje. Prosta reja živine, paša, načini kmetovanja s kolobarjenjem in ekološka pridelava hrane so sicer bolj značilni za hribovitejše kmetije, vendar je bil v zadnjem desetletju razvoj na tem področju precej intenziven na celotnem območju obravnave.

Vodnih teles v LUO je dovolj. Precej je tekočih voda (Savinja s pritoki, Dravinja, Gračnica, Hudinja, Sotla, ...), pomembno ekološko vlogo zagotavljajo umetna jezera (Slivniško, Velenjsko, Šmartinsko, Vonarje...) in številni ribniki (Vrbensko, Blagovniško, Partovec, Jernejski ribniki, ...) ki pomenijo izjemno biotopsko vrednoto tako zavarovanim živalskim vrstam kot divjadi. Za vodno in obvodno divjad so pomembna še manjša jezera: pod Marofom, Gozdnica, Petelinjek, Mlače, Vrbno, mrtvice Voglajne, Razbor, Vršnar, Zalokar, Zverovje, Prešnik, Prebold, Stojno selo, Polšak, Štepihovec itd. Številnih mokrišč je zaradi meliorativnih posegov vse manj. Nekatere mrtve rokave Dravinje so uporabili kot deponije in jih zasuli (Zbelovo), nekaj mokrišč (Virte, Pristavško polje, itd) pa je bilo pred desetletji melioriranih. Vodna telesa v LUO močno pripomorejo k biotski pestrosti okolja. Mokrišča so prisotna predvsem v ožjem območju rek in potokov, njihov delež je zadovoljiv. Zaradi osuševanja in različnih gradbenih posegov v regiji, je bilo v zadnjem desetletnem obdobju uničenih precej tovrstnih območij. Gradnja avtocestnega omrežja s priključki, industrijsko komunikacijske cone in objekti logistične infrastrukture (npr. Arnovski gozd, Gaji, IC Šmarje pri Jelšah, Šentjur,...) so popolnoma spremenili krajinsko podobo ekološko zelo občutljivih močvirskih biotopov. Delno so bili tovrstni posegi nadomeščeni s pogozditvami kmetijskih površin.

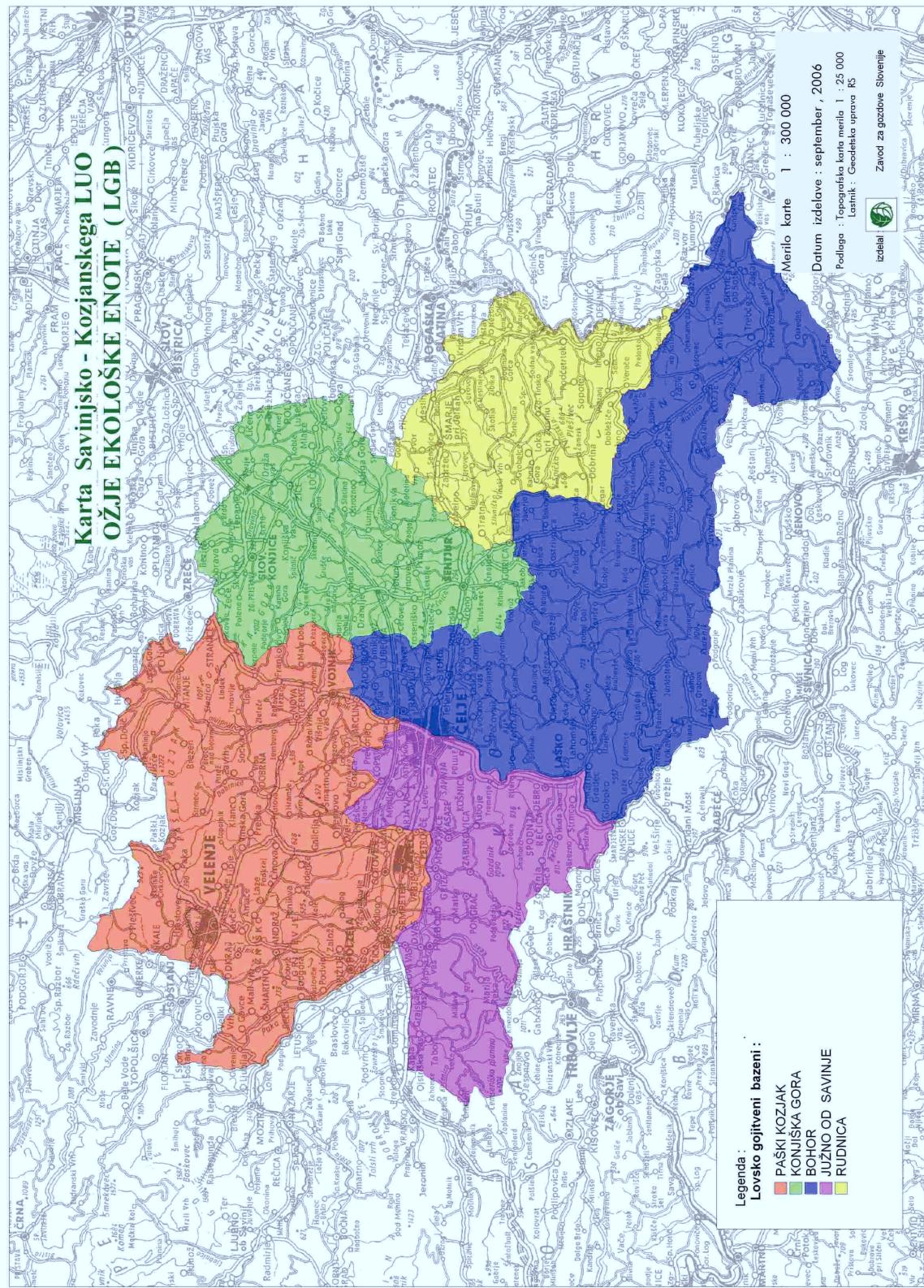
Pri upravljanju z divjadom in usklajevanju posegov v življenjsko okolje divjadi, predvsem populacije divjega prašiča, so znotraj LUO oblikovane ožje ekološke enote, ti. **lovsko upravljavski bazeni (LUB)**. Znotraj tako oblikovanih območij se izvaja načrtovanje in upravljanje s tistimi vrstami divjadi, ki se gibljejo na večjem življenjskem prostoru.

V LUO imamo oblikovane sledeče manjše **ekološke enote**, kjer so vzpostavljeni dokaj enoviti življenjski pogoji za divjad:

- 1. Paški Kozjak** (obsega lovišča: *Kajuh Šmartno, Polzela, Žalec, Vojnik, Vitanje, Dobrna, Velenje, Oljka Šmartno, Škale*)
- 2. Konjiška gora** (obsega lovišča: *Ponikva, Dramlje, Šentjur, Slovenske Konjice, Loče*)
- 3. Bohor** – celjski del (obsega lovišča: *Bistrica ob Sotli, Bohor Planina, Kozje, Podsreda, Jurklošter, Grmada Celje, Handil Dobje, Bojansko Štore, Laško*)
- 4. Južno od Savinje** (obsega lovišča: *Rečica pri Laškem, Hum Celje, Gozdnik Griže, Prebold, Tabor*)
- 5. Rudnica** (obsega lovišča: *Podčetrtek, Loka pri Žusmu, Pristava, Log Šentvid, Šmarje*)

Osrednje območje LUB Bohor obsega pogorje Bohorja s sosednjimi hribi in vzpetinami. Rastiščni potenciali gozdov tega območja so relativno veliki, kar omogoča dobro izkoriščanje proizvodnih funkcij, med njimi tudi lovno gospodarske. Bohorski LUB na severu meji z LUB Rudnica, na zahodu pa z LUB Južno od Savinje. LUB Rudnica je med vsemi najmanjši in zajema lovišča v okolici Rudnice, na severu pa se spusti v nižinske predele Šentjursko Šmarskega okoliša. Tu je bistveno višji delež vodnih površin kot v ostalih LUB, prevladuje kmetijska raba tal, gozdnatost je med najmanjšimi v LUO. V zahodnem delu LUB je oblikovan LUB Južno od Savinje, ki zajema lovišča na desnem bregu reke Savinje in se na jugu zaključujejo po vrhovih Zasavskega hribovja. Relief je tu močno razgiban z globokimi jarki in precej erodibilno podlago. Tudi ta ekološka enota se na severu spusti v dno Savinjske doline. V severozahodnem delu LUB je oblikovan LGB Paški Kozjak, ki se razteza od najnižjih točk Savinjske in Šaleške doline pa vse do vrhov Graške gore in Paškega Kozjaka. Zajema pretežno rastišča na karbonatni podlagi, kar vpliva na hidrološke pogoje navedenega območja. Kljub dejству, da je v tem delu LUO delež padavin med največjimi, je vodnih teles v okolju manj. LUB Konjiška gora zajema skrajni severni del LUO in meji na Pohorsko LUO. Na jugu prične v najnižjih predelih območja, nadaljuje preko Konjiške gore, na severovzhodu pa se zopet spusti v porečje Dravinje.

Za usklajevanje upravljanja z malo poljsko divjadom bi bilo smiselno oblikovati neodvisen LUB, v katerega bi bila vključena nižinska lovišča v LUO. Gre predvsem za lovišča z ohranjenimi življenjskimi pogoji za malo divjad.

Slika 2: Ožje ekološke enote v lovsko upravljavskem območju

3.3 Lovišča v lovsko upravljavskem območju

V LUO je 33 lovišč LD v skupni površini nekaj manj kot 140.000 ha, od tega je lovnih površin približno 91 %. Skladno z 10. čl. ZDLov-1 so iz skupnih površin lovišč izločena vsa območja naselij in zaselkov, javni in zasebni parki ter pokopališča, vrtovi in vse površine intenzivne pridelave kmetijskih kultur, ki so ograjene z mrežo. Prav tako so izločene še obore za revo divjadi, vojaški objekti in druge urbane površine (javne ceste...). Od skupne površine LUO znaša delež nelovnih površin slabih 9 % ali 12.247 ha.

Povprečna velikost lovišča v LUO je 4.240 ha oziroma 3.868 ha lovne površine. Najmanjše lovišče meri 2.637 ha (Oljka), največje pa 6.917 ha (Kozje). V preglednici 1 so prikazane lovne in skupne površine lovišč v LUO. Kataster vseh lovišč je arhiviran na ZGS, OE Celje. Na kartah lovišč so jasno označene meje lovišč, osnovni topografski elementi ter nelovne površine.

Vsa lovišča v LUO so v upravljanju lovskih družin (LD), za katera so le-ta od RS v letu 2009 pridobila 20-letno koncesijo. LD v LUO so združene v območno združenje upravljavcev lovišč (OZUL), ki le-te na podlagi zakonodaje predstavlja in zastopa do državnih organov in drugih institucij.

Preglednica 1: Lovišča v lovsko upravljavskem območju

ŠIFRA LOVIŠČA	IME LOVIŠČA	SKUPNA POVRŠINA (ha)	LOVNA POVRŠINA (ha)
0901	ŠKALE	2820	2656
0902	OLJKA	2637	2393
0903	VELENJE	5910	5056
0904	POLZELA	3971	3470
0905	ŽALEC	5377	4773
0906	DOBRNA	4496	4212
0907	VITANJE	4745	4553
0908	VOJNIK	4210	3879
0909	SLOV. KONJICE	6155	5478
0910	LOČE	4152	3830
0911	PONIKVA	3579	3266
0912	DRAMLJE	3620	3368
0913	KAJUH - ŠMARTNO	3487	3155
0914	GRMADA - CELJE	4724	3481
0915	HUM - CELJE	5007	4004
0916	GOZDNIK - GRIŽE	3108	2761
0917	PREBOLD	3888	3628
0918	TABOR	3526	3374
0919	REČICA pri LAŠKEM	4237	3985
0920	LAŠKO	6915	6454
0921	BOJANSKO - ŠTORE	4032	3730
0922	ŠENTJUR pri CELJU	4920	4314
0923	LOG ŠENTVID	2689	2478
0924	ŠMARJE pri JELŠAH	3438	3106
0925	PRISTAVA	3902	3587
0926	LOKA pri ŽUSMU	3038	2884
0927	HANDIL - DOBJE	5767	5435
0928	JURKLOŠTER	4803	4678
0929	BOHOR - PLANINA	3414	3280
0930	KOZJE	6917	6526
0931	PODČETRTEK	3643	3382
0932	BISTRICA ob SOTLI	3122	2955
0933	PODSREDA	3659	3530
SKUPAJ		139.908	127.661

Slika 3: Lovišča v lovsko upravljavskem območju

Topografska karta LUO se nahaja na spletni strani ZGS: <http://prostor.zgs.gov.si/pregledovalnik/>

3.4 Lovišča v upravni organiziranosti lovsko upravljavskega območja

LUO je teritorialno vezano na tri GGO: Celje v osrednjem delu zavzema večinski delež, Nazarje na območju lovišč Oljka Šmartno, Velenje in Škale, ter Brežice v predelu Bohorja na jugu LUO, kjer zajema del lovišč Kozje, Podsreda, Bistrica ob Sotli in Bohor Planina. V zadnjem petnajst letnem obdobju je na območju LUO nastalo precej novih občin, ki lahko aktivno sodelujejo pri načrtovanju v lovstvu in upravljanju z lovišči. Na javne predstavitev letnih načrtov LUO vsako leto vabimo predstavnike lokalnih skupnosti. Na lokalnem nivoju smo večkrat vabljeni na razne posvete, okrogle mize in ostala srečanja na lokalnem nivoju, ki so v večini primerov vsebinsko vezani na škode od divjadi. Ocenujemo, da je sodelovanje upravljavcev lovišč z občinami in upravnimi enotami zadovoljivo.

LUO v večinskem deležu leži na območju sedmih Upravnih enot in sicer: Velenje, Žalec, Celje, Laško, Rogaška Slatina, Šentjur in Slovenske Konjice. Upravne enote sodelujejo z LD pri reševanju problemov pri upravljanju z lovišči in urejanju prostora, ter društvenih dejavnosti.

Preglednica 2: Lovišča v upravni organiziranosti v lovsko upravljalovskem območju

ŠIFRA LOVIŠČA	IME LOVIŠČA	UPRAVNA ENOTA	OBČINA	G.G.OBMOČJE
0901	ŠKALE	Velenje	Velenje	Nazarje
0902	OLJKA	Velenje	Šmartno ob Paki	Nazarje
0903	VELENJE	Velenje	Velenje	Nazarje
0904	POLZELA	Žalec	Polzela	Celje
0905	ŽALEC	Žalec	Žalec	Celje
0906	DOBRNA	Celje	Dobrna	Celje
0907	VITANJE	Slov. Konjice	Vitanje	Celje
0908	VOJNIK	Celje	Vojnik	Celje
0909	SLOV. KONJICE	Slov. Konjice	Slov. Konjice	Celje
0910	LOČE	Slov. Konjice	Slov. Konjice	Celje
0911	PONIKVA	Šentjur	Šentjur	Celje
0912	DRAMLJE	Šentjur	Šentjur	Celje
0913	KAJUH - ŠMARTNO	Celje	Celje	Celje
0914	GRMADA - CELJE	Celje	Celje	Celje
0915	HUM - CELJE	Celje	Celje	Celje
0916	GOZDNIK - GRIŽE	Žalec	Žalec	Celje
0917	PREBOLD	Žalec	Prebold	Celje
0918	TABOR	Žalec	Tabor	Celje
0919	REČICA pri LAŠKEM	Laško	Laško	Celje
0920	LAŠKO	Laško	Laško	Celje
0921	BOJANSKO - ŠTORE	Celje	Štore	Celje
0922	ŠENTJUR pri CELJU	Šentjur	Šentjur	Celje
0923	LOG ŠENTVID	Šmarje pri Jelšah	Šmarje pri Jelšah	Celje
0924	ŠMARJE pri JELŠAH	Šmarje pri Jelšah	Šmarje pri Jelšah	Celje
0925	PRISTAVA	Šmarje pri Jelšah	Šmarje pri Jelšah	Celje
0926	LOKA pri ŽUSMU	Šentjur	Šentjur	Celje
0927	HANDIL - DOBJE	Šentjur	Dobje	Celje
0928	JURKLOŠTER	Laško	Laško	Celje
0929	BOHOR - PLANINA	Šentjur	Šentjur	Celje, Brežice
0930	KOZJE	Šmarje pri Jelšah	Kozje	Celje, Brežice
0931	PODČETRTEK	Šmarje pri Jelšah	Podčetrtek	Celje
0932	BISTRICA ob SOTLI	Šmarje pri Jelšah	Bistrica ob Sotli	Celje, Brežice
0933	PODSREDA	Šmarje pri Jelšah	Kozje	Celje, Brežice

3.5 Obore

Zakon o ohranjanju narave v 21. in 22. členu določa pogoje za postavitev obore, namenjene gojitvi – rej divjih živali. Fizična ali pravna oseba, ki namerava gojiti živali v obori mora za to pridobiti ustrezna dovoljenja s področja varstva okolja in urejanja prostora. Gojitev živali in označitev mora potekati na način, ki ga predpisuje predmetna zakonodaja s področja živinoreje in veterine. Lastnik gojenih živali mora skrbeti, da živali ne uhajajo iz obor. V primeru pobega mora lastnik o tem takoj obvestiti lovsko inšpekcijo, pristojnega upravljavca lovišča in Zavod za gozdove Slovenije. Tudi upravljaavec lovišča v primeru ko opazi pobeg živali iz obore, o tem obvesti lovsko inšpekcijo, ZGS in lastnika obore. Za škodo, ki jo povzročijo pobegle živali, odgovarja lastnik ne glede na krivdo. V primeru, da se gojene živali pojavijo v prosti naravi, ima lastnik osem dni časa, da jih odlovi in jih spravi nazaj v ograjeno površino, sicer se pobegle živali štejejo za prosto živečo divjad. O nadalnjem ravnanju s pobeglo divjadom odloča Zavod v skladu s strokovnimi usmeritvami iz načrtov LUO ter v dogovoru z upravljavci lovišč in lovsko inšpekcijo. Avtohtone vrste, ki po navedenem roku ostanejo zunaj obore, upravljaavec praviloma lovi skladno z določili letnega načrta LUO in predpisanimi lovнимi dobami. Enako velja tudi za alohtone vrste, ki so v okolici obore predmet upravljanja, medtem ko je za te vrste v območju upravljavca(ev) kjer se z njimi načrtno ne upravlja, potrebno čimprej izločiti iz naravnega okolja, o čemer odloča na predlog ZGS lovска inšpekcija z izdajo potrebnih dovoljenj. Enako velja tudi za vse osebke vrst gojene divjadi, ki so pobegnile iz obore in kažejo atipično obnašanje, ki ni prilagojeno na naravno okolje (približevanje naseljem, ljudem ...). Po prenehanju gojitve divjadi v obori, je investitor dolžan v roku 6 mesecev odstraniti ograjo, sanirati morebitne poškodbe na površini ki je bila ograjena in o tem obvestiti krajevno pristojnega delavca Zavoda za gozdove Slovenije.

Glede na velikost in namen se obore za divjad delijo na:

- obore za rejo divjadi, ki merijo najmanj 0,5 ha in največ 30 ha;
- obore s posebnim namenom, s površino manjšo od 30 ha, ki so namenjene preučevanju, karanteni in vzreji divjadi za izpuščanje v prosti naravo in podobno;
- lovne obore, ki so razglašene za gozd s posebnim namenom in pri katerih je poudarjena lovna funkcija, ter merijo najmanj 200 ha.

Na podlagi dostopnih informacij so v LUO samo obore za rejo divjadi. Njihova gostota je med najvišjimi v Sloveniji, kar je verjetno posledica povezave s turističnimi kapacitetami območja, še posebej na Kozjanskem. Trenutno je po podatkih ZGS v LUO 60 obor za rejo divjadi, ki so v večini primerov naseljene z damjaki, redkeje pa je prisoten še muflon in navadni jelen (glej preglednico št. 3). Glavni motivi za postavitev obor so paša strmih travnikov, pašnikov in omejkov, sledi pa priteja mesa v kombinaciji s predelavo in prodajo na domačiji. Tovrstna dejavnost se pogosto vključuje k turizmu na kmetiji.

Nekaj obor je po površini premajhnih in ne izpolnjuje pogojev za rejo, ki so opredeljeni v ZDLov-1 in Zakonu o zaščiti živali ZZZiv (Ur. I. RS št. 98/99). Nekateri lastniki obor nimajo živali pod ustreznim nadzorom in jim ne zagotavljajo primernih bivalnih pogojev. Pogosto prihaja do uhajanja gojenih divjadi v prosto naravo in posledično nesporazumov med lastniki obor, okoliškimi kmeti in upravljavci lovišč zaradi škod, ki jih pobegle živali (damjak, muflon, navadni jelen) povzročajo na kmetijskih in gozdnih kulturah. Promet in trgovina z živalmi nimata ustrezne kontrole (karantene, sledenje divjačine, hlevske knjige), živali v večini niso ustrezeno markirane-označene (22. čl. ZON). Lastniki obor morajo upoštevati določila zakona o veterinarstvu (Zvet-1 Ur. I. RS, št. 33/01), Pravilnika o veterinarskih pogojih za proizvodnjo in oddajo v promet živil živalskega izvora (Ur. I. RS, št. 100/02) in Pravilnika o pogojih za zbiranje uplenjene divjadi, veterinarski pregled, proizvodnjo mesa in oddajo mesa uplenjene divjadi v promet (Ur. I. RS, št. 81/02).

Lastnik oziroma imetnik obore je dolžan nadzorovati in vzdrževati ograjo obore tako, da preprečuje prehod oziroma pobeg divjadi iz obore v naravo. Za škodo, ki jo povzroči iz obore pobegla divjad, je odgovoren lastnik oziroma imetnik obore ne glede na krivdo. Prehajanje osebkov iz obor v prosto naravo je opredeljeno v 50. čl. ZDLov-1. V dogovoru z upravljavci lovišč ter lovsko inšpekcijo je potrebno opredeliti možnosti privabljanja divjadi nazaj v oboro, za vsak konkreten primer posebej. Glede na konfiguracijo terena, tehnične možnosti odlova, vrsto in strukturo pobegle divjadi ter ostalih dejavnikov, določimo način rešitve problema. V okviru zakonskih določil je potrebno skupaj z vpletjenimi poiskati najbolj racionalne možnosti odlova. Obore za rejo divjadi in obore s posebnim namenom so izločene iz lovne površine ter zanje ne veljajo določbe ZDLov-1 glede načrtovanja in upravljanja z divjadjo.

Za postavitev vseh vrst obor je potrebno pridobiti gradbeno dovoljenje, ki ga izda upravni organ. Za posege v gozdn prostor je v ta namen potrebno pridobiti tudi soglasje ZGS.

Na področju ožjih zavarovanih območij (naravni spomenik, strogi naravni spomenik in naravni rezervat) in v gozdovih s I. stopnjo poudarjenosti ekoloških in socialnih funkcij, gradnja obor ni dovoljena. Gradnja obor v vodo varstvenih območijih ni dovoljena (vodna zajetja, zlivno območje zajetja za pitno vodo).

Preglednica 3: Seznam obor v lovsko upravljavskem območju

Zap.št.	KRAJEVNO IME	LOVIŠČE	POVR. (ha)	VRSTA DIVJADI	OPOMBE
1	Podlog	Tabor	6,67	damjak	
2	Sveti Jungert	Kajuh Šmartno	10,09	damjak	
3	Kovačev log	Šentjur	6,24	damjak, muflon	
4	Platinovec	Log Šentvid	2,03	damjak	
5	Lokavina	Dobrna	10,45	damjak, navadni jelen	
6	Gradišče	Prebold	1,84	damjak	
7	Visoko	Žalec	1,78	damjak	
8	Breciljevo	Šmarje pri jelšah	0,71	damjak	
9	Zadrže	Šmarje pri jelšah	0,86	damjak	
10	Grobelno	Log Šentvid	1,45	damjak, navadni jelen	
11	Bodrišna vas	Log Šentvid	2,88	damjak	
12	Mala Pristava	Šmarje pri jelšah	4,79	damjak, muflon	
13	Nezbiže	Pristava	0,47	damjak	
14	Hajnsko	Pristava	0,73	damjak	
15	Babna reka	Loka pri Žusmu	1,25	damjak, muflon	
16	Podbrege	Loka pri Žusmu	2,19	damjak	
17	Babna gora	Loka pri Žusmu	1,21	damjak, navadni jelen	
18	Škoflja gora	Podčetrtek	0,38	navadni jelen	
19	Tinsko	Pristava	1,12	damjak	
20	Zagorje	Kozje	11,57	navadni jelen	
21	Sopote	Podčetrtek	7,20	damjak, muflon	
22	Olimski log	Podčetrtek	0,75	damjak	
23	Zibiška vas	Pristava	0,48	damjak	
24	Sv. Ema	Pristava	1,09	damjak	
25	Luterje	Ponikva	0,25	damjak	
26	Klapen vrh	Vojnik	0,36	damjak	
27	Šumeček	Dobrna	0,45	prazno	
28	Brdce nad Dobrno	Dobrna	0,19	damjak	
29	Javornik	Bojansko Štore	0,18	damjak	
30	Svibovca	Ponikva	4,00	damjak	
31	Špitalič	Slovenske Konjice	3,46	damjak	
32	Tolsti vrh	Slovenske Konjice	15,47	damjak, muflon, navadni jelen	
33	Štraunkar	Slovenske Konjice	4,46	navadni jelen	
34	Podpeč	Loče	0,95	damjak	
35	Vrh	Loče	1,93	damjak	
36	Zg. Slemene	Dramlje	4,68	damjak, muflon	
37	Šmihel	Rečica pri Laškem	0,83	damjak	
38	Dol pri Laškem	Laško	3,15	damjak, navadni jelen	
39	Stari grad	Laško	0,80	damjak	
40	Rifengozd	Grmada Celje	1,67	prazna	
41	Požnica	Bojansko Štore	1,86	damjak	
42	Za Gračnico	Laško	1,08	prazna	
43	Pri Bnecu	Laško	3,37	damjak, navadni jelen	
44	Marijina Vas	Jurklošter	0,42	navadni jelen	
45	Lahov Graben	Jurklošter	0,64	prazno	
46	Podgozdnik	Gozdnik Griže	0,53	damjak	

Zap.št.	KRAJEVNO IME	LOVIŠČE	POVR. (ha)	VRSTA DIVJADI	OPOMBE
47	Kogel	Dramlje	0,41	damjak	
48	Drobinsko	Handil Dobje	0,62	damjak	
49	Loka pri Žusmu	Loka pri Žusmu	2,10	damjak	
50	Volk	Loka pri Žusmu	2,77	damjak	
51	Grobelce	Log Šentvid	0,90	dokumenti izdani, ni postavljena	
52	Železno	Podsreda	1,50	navadni jelen	
53	Križe	Podsreda	2,50	damjak	
54	Kunšperk	Bistrica ob Sotli	2,00	damjak	
55	Orešje	Bistrica ob Sotli	1,00	damjak	
56	Veternik	Kozje	1,80	damjak	
57	Veternik	Kozje	1,90	damjak, n. jelen	
58	Veternik	Kozje	1,00	damjak	
59	Veternik	Kozje	4,00	damjak, n.jelen	
60	Zagorje	Bohor Planina	3,00	damjak	

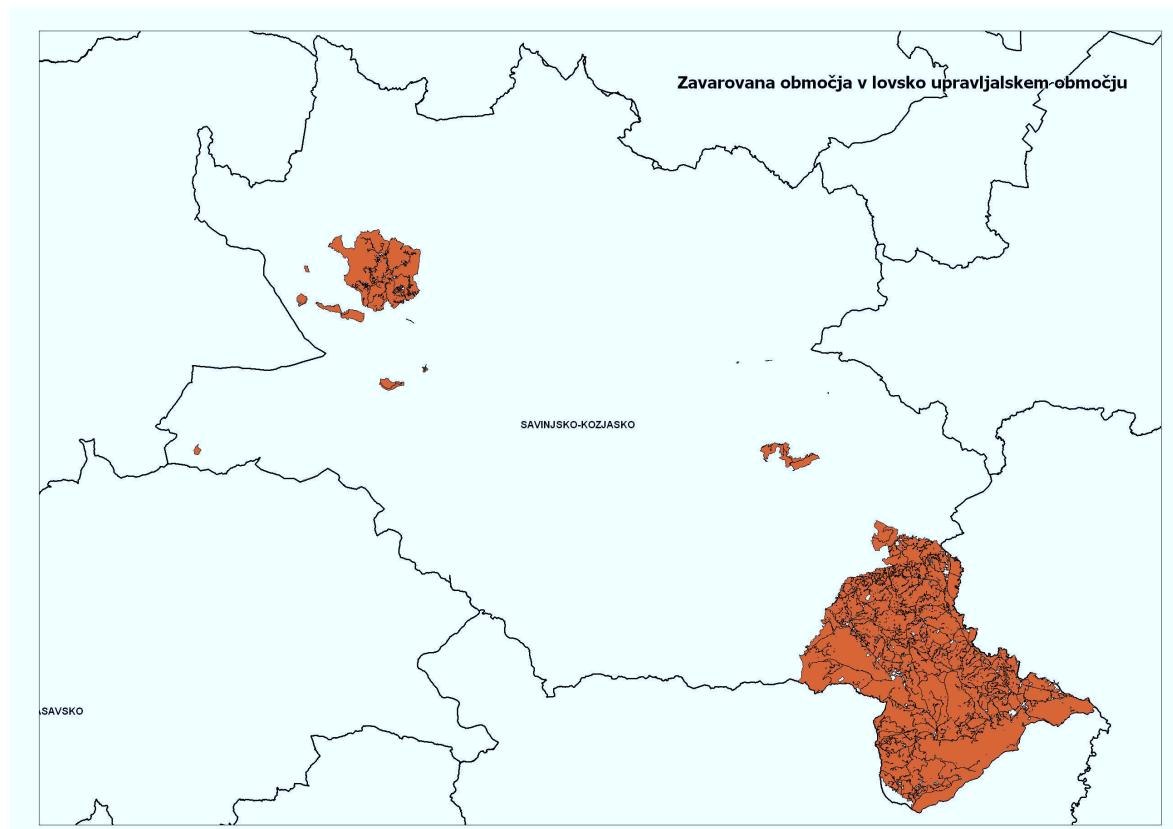
4 ZAVAROVANA OBMOČJA, NARAVNE VREDNOTE, EKOLOŠKO POMEMBNA OBMOČJA IN POSEBNA VARSTVENA OBMOČJA (NATURA 2000) V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU

4.1 Zavarovana območja

Zavarovana območja so ožja ali širša območja narave, za katere je vlada ali pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti ali skupaj vlada in pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti sprejel akt o zavarovanju (55. člen ZON). Ožja zavarovana območja so naravni spomenik, naravni rezervat in strogi naravni rezervat. Širša zavarovana območja so narodni, regijski in krajinski park.

Na zavarovanih območjih je potrebno, v skladu s Pravilnikom o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov na varovana območja, za posege izvesti presojo sprejemljivosti posegov v naravo.

Seznam vseh zavarovanih območij v LUO in njihovi varstveni režimi, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem so v Prilogi 7.1 Zavarovana območja z varstvenimi režimi. Vsa zavarovana območja so prikazana tudi v naravovarstvenem atlasu (ZO – Zavarovana območja) na internetni povezavi <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=ZO@ZRSVN>.

Slika 4: Zavarovana območja v lovsko upravljavskem območju

4.2 Naravne vrednote

Naravna vrednota je poleg redkega, dragocenega ali znamenitega naravnega pojava tudi drug vredni pojav, sestavina oziroma del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajina ali oblikovana narava. Zlasti so to geološki pojavi, minerali, fosili ter njihova nahajališča, površinski in podzemni kraški pojavi, podzemске jame, soteske in tesni ter drugi geomorfološki pojavi, ledeniki in oblike ledeniškega delovanja, izviri, slapovi, brzice, jezera, barja, potoki in reke z obrežji, morska obala, rastlinske

in živalske vrste, njihovi izjemni osebki ter njihovi življenjski prostori, ekosistemi, krajina in oblikovana narava. Naravne vrednote obsegajo vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije (4. člen ZON).

Splošne varstvene usmeritve

Posegi in dejavnosti zunaj naravnih vrednot, na območju vpliva na naravno vrednoto se izvajajo tako, da vpliv posega ali dejavnosti ne povzroči uničenja ali bistvene spremembe lastnosti, zaradi katerih je bil del narave opredeljen za naravno vrednoto, ali uničenja naravne vrednote (6. člen Uredbe o zvrsteh naravnih vrednot).

Za potrebe priprave načrtov rabe naravnih dobrin se območje vpliva na naravno vrednoto opredeli glede na nameravani poseg ali dejavnost na podlagi naslednjih izhodišč:

- za hidrološko naravno vrednoto je območje vpliva na naravno vrednoto območje porečja ali dela porečja, v katerem se naravna vrednota nahaja,
- za podzemno geomorfološko naravno vrednoto je območje vpliva na naravno vrednoto površje nad podzemno jamo ter, če je naravna vrednota vodna podzemna jama, porečje voda, ki tečejo v podzemno jamo,
- za naravne vrednote drugih zvrst je območje vpliva na naravno vrednoto območje, v katerem vplivi posegov in dejavnosti človeka lahko ogrozijo tiste lastnosti, zaradi katerih je bil del narave opredeljen za naravno vrednoto: za geomorfološke in geološke naravne vrednote je to zlasti njihova stabilnost, za botanične, zoološke, ekosistemskie in drevesne naravne vrednote je to zlasti kvaliteta habitatov rastlin in živali,
- naravno vrednoto se lahko uredi za obisk javnosti z nadelavo poti, razgledišč, počivališč, postavitvijo ograj, tabel z informacijami, opozorili in podobno, vendar tako, da se bistveno ne spremenijo lastnosti naravne vrednote. Naravno vrednoto ali njen del, ki je posebej občutljiv na fizične učinke hoje, ki jih povzročijo obiskovalci, se uredi tako, da se onemogoči ogrožanje naravne vrednote.

Podrobnejše varstvene usmeritve

Površinske geomorfološke naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter, da je njen vidna podoba čim manj spremenjena¹. Na naravnih vrednotah označenih z »V« naj se z gradnjo lovskih objektov ne spreminja
- Zemeljska dela (izravnavanje, poglabljanje terena, nasipavanje, zasipavanje) **naj se na naravni vrednoti ne izvaja**. Izjema so naravne vrednote označene z »V«, kjer naj se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti dela izvajajo na tak način, da se ohranajo lastnosti, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto ter, da je njen vidna podoba čim manj spremenjena.
- Odpadkov in drugega materiala naj se ne odlaga ali skladišči na naravni vrednoti.
- Na naravni vrednoti se lahko izvaja takšne športne in rekreacijske aktivnosti, zaradi katerih se bistveno ne spreminjajo fizične lastnosti naravne vrednote (npr. z obsežnim odstranjevanjem skal, pritrjevanjem klinov, jeklenih vrv in podobnim).
- **Vegetacijo na naravni vrednoti se lahko odstrani le v primeru**, da se s tem omogoči dostop, izboljša vidnost ali prepreči vpliv rastlinstva na vrednoto.

Podzemeljske geomorfološke naravne vrednote

- Sigastih tvorb in drugega jamskega inventarja se ne poškoduje, uničuje, odstranjuje, odnaša.
- Tekočih odpadkov se ne odvaja v jamo in se jih ne izliva v jami.
- V jamo se ne vnaša organskih snovi.

Na površju nad zanimi rovi jame, v vplivnem območju ponornic:

- Gradnja objektov (tudi lovskih objektov) se ne izvaja, zemeljsko površje se ne spreminja.
- Vibracij zaradi eksplozij ali iz drugih virov se ne povzroča.
- Vegetacijsko odejo, vključno z njenim odstranjevanjem, se spreminja le v takšnem obsegu, da se ne ali bistveno ne spremenijo kakovostne (kemične) in količinske lastnosti pronicajoče vode.
- Ne slabša se kvalitete vod, ki tečejo v jamo. Uporablja naj se biološko razgradljiva olja. Onemogoči naj se vnos soli v vodne biotope.

V jamskem vhodu in njegovi neposredni okolici:

- Enostavne objekte (tudi lovski objekti), ki nimajo vsebinske povezave z naravno vrednoto, se namešča v takšni oddaljenosti, da se vidna podoba jamskega vhoda ohranja nespremenjena.

- V vegetacijsko združbo v jamskem vhodu se ne posega s fizičnim uničevanjem, spremenjanjem vrstne sestave ipd. Obseg odstranitve vegetacije sme biti tolikšen, da se ohranijo obstoječe lastnosti mikroklima v jamskem vhodu in jami.
- Umeščanje krmišč in solnic naj bo na takšni oddaljenosti od jamskih vhodov, da ne prihaja do neposrednega vnosa soli in organskih snovi v jame.

Za vse jame s statusom naravna vrednota veljajo omejitve, ki so podane z Zakonom o varstvu podzemnih jam (Uradni list RS, št. 2/04). Varstveni režim je določen v 18. in 19. členu, obisk je določen v 14., 15., 16. in 17. členu, gradnja objektov je določena v 21. in 22. členu Zakona o varstvu podzemnih jam. V letu 2006 je bil sprejet Pravilnik o sporočanju podatkov o podzemnih jamah (Uradni list RS, št. 120/06), katerega namen je zbiranje in izpopolnjevanje podatkov o jamaх. V 8. členu omenjenega Pravilnika je opredeljen obseg sporočanja popolnejšega podatka za že znano jamo, vključno z natančnejšo določitvijo lege vhoda v že znano jamo. V kolikor razpolagate s takšnimi podatki jih sporočite Inštitutu za raziskovanje krasa Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU.

Geološke naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti, (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter, da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Zemeljska dela (izravnavanje, poglabljanje terena, nasipavanje, zasipavanje) naj se na naravni vrednoti ne izvaja. Izjema so naravne vrednote označene z »V«, kjer naj se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti dela izvajajo na tak način, da se ohranajo lastnosti, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto ter, da je njena vidna podoba čim manj spremenjena.
- Delov naravne vrednote se ne lomi, razbija, odkopava ali odnaša v takem obsegu, da se uniči nahajališče oziroma okrni lastnosti, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto.
- Z namenom preprečitve erozije, neugodnega delovanja atmosferilij in vegetacije se naravno vrednoto lahko fizično zaščiti (prekrije), odstrani vegetacijo in podobno.

Hidrološke naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter, da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Ne slabša se kvalitete vode. Uporablja naj se biološko razgradljiva olja.
- Na naravni vrednoti se ne postavlja solnic in krmišč za divjad, morebitne obstoječe solnice in krmišča pa naj se z naravne vrednote odstrani.
- Odpadkov in drugega materiala, vključno z odpadnim izkopnim ali gradbenim materialom, se ne odlaga ali skladišči na naravni vrednoti.
- V obrežno vegetacijo se posega s sekanjem, obsekavanjem, redčenjem, zasajanjem, tako da se bistveno ne spremenijo fizikalne lastnosti obrežja.

Botanične naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter, da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Na **naravni vrednoti se ne postavlja solnic in krmišč za divjad**, morebitne obstoječe solnice in krmišča pa naj se z naravne vrednote odstrani.
- Združbo rastišča se spreminja z izkrčenjem gozda oziroma posameznih dreves, s pogozditvijo, oranjem in podobno, le toliko, da se bistveno ne spremenijo življenjske razmere na rastišču.
- Rastlin se ne požiga, nabira, izkoreninja, lomi ali drugače poškoduje ali uničuje.
- Sestave biocenoze se ne spreminja z vnašanjem rastlin tujerodnih in rastišču neustreznih vrst.
- Na naravni vrednoti se ne uporablja kemičnih sredstev za uničevanje živali in rastlin.
- Na naravni vrednoti, kjer se rastišče vzdržuje s tradicionalno kmetijsko rabo, se upošteva zlasti naslednje usmeritve: način in količina gnojenja se ne spreminja glede na tradicionalen način gnojenja, na rastišča se ne vnaša mineralnih gnojil, pri času košnje se upošteva življenjski cikel rastlin, po možnosti se kosi po semenitvi.

Zoološke naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali

- druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter, da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Posege, dejavnosti in aktivnosti na naravni vrednoti se izvaja tako, da se način in čas opravljanja posegov, dejavnosti in aktivnosti kar najbolj prilagodita življenjskim ciklom živalim; posege, dejavnosti in aktivnosti se izvaja v času, ki ne sovpada z obdobji, ko živali potrebujejo mir, npr. sekanje grmišč se opravlja izven obdobja gnezdenja ptic, gozdarska in druga opravila, ki lahko uničijo gnezda ali mladiče, se opravlajo po gnezdenju ali poleganju mladičev in na način, da se živali lahko umaknejo.
 - Živali se ne vznemirja, preganja, nabira, zastruplja ali drugače uničuje.
 - Sestave zoocenoze se ne spreminja z naseljevanjem živali tujerodnih vrst.
 - Odstranjevanje ali spremišanje vegetacije, odstranjevanje zemlje, ruše ali kamninske podlage, zasipavanje, nasipavanje naj se izvaja le v takem obsegu, da ne bo negativnega vpliva na naravno vrednoto.
 - Na naravni vrednoti se ne postavlja solnic in krmišč za divjad, morebitne obstoječe solnice in krmišča pa naj se z naravne vrednote odstrani.
 - Eksplozij ali drugih dejanj, ki povzročajo močan hrup ali vibracije, se ne izvaja.
 - Rekreacijske in športne aktivnosti se preusmerja na spoznavanje in doživljjanje narave.

Ekosistemski naravni vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter, da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Odstranjevanje ali spremišanje vegetacije, spremišanje vodnih razmer (npr. osuševanje, poplavitev), spremišanje temperature vode, spremišanje kislosti oziroma alkalnosti tal, odstranjevanje zemlje, ruše ali kamninske podlage, zasipavanje, nasipavanje, vključno z odlaganjem odpadnih materialov naj se izvaja le v takem obsegu, da ne bo negativnega vpliva na naravno vrednoto.
- Na naravni vrednoti se ne postavlja solnic in krmišč za divjad, morebitne obstoječe solnice in krmišča pa naj se z naravne vrednote postopoma odstrani oziroma premesti na primernejše lokacije izven območja naravne vrednote.
- Sestave biocenoze se ne spreminja z naseljevanjem živali in rastlin tujerodnih in rastišču neustreznih vrst.
- Na naravno vrednoto se ne vnaša gensko spremenjenih organizmov.
- Na naravni vrednoti, kjer se habitat vzdržuje s tradicionalno kmetijsko rabo, se upošteva zlasti naslednje usmeritve: način in količina gnojenja se ne spremišča glede na tradicionalen način gnojenja, na naravno vrednoto se ne vnaša mineralnih gnojil, pri času košnje se upošteva življenjski cikel rastlin in živali, po možnosti se kosi po semenitvi.
- Številčnost rastlinojede divjadi in divjega prašiča se ohranja na nivoju, ki še omogoča naravno pomlajevanje gozdnega ekosistema in trajnost predvsem biotopske funkcije in funkcije varstva naravnih vrednot in biotske pestrosti.
- Za vsa mokrišča velja usmeritev, da se po mokriščih ne hodi izven urejenih poti, na območjih naj se ne umešča lovskih stez ter druge lovskih infrastrukture.

Za kale in druge vodne površine veljajo naslednje usmeritve:

- Kali se vzdržujejo na način, ki ohranja biotsko pestrost. Kali se obnavljajo le v obdobjih izven razmnoževalnih ciklov dvoživk in drugih živali, to je predvsem pozno jeseni ali pozimi. Če je kal suh, se ga lahko obnavlja tudi poleti.
- Pri obnovi se ohranijo položne brezine kala, da se bodo vanj lahko naselile rastline in živali.
- Pri obnovi kalov naj se v čim večji uporablja naravne materiale.
- V kale se ne vnaša tujerodnih rastlin in živali.
- Na območju vpliva na kale se ohranja vegetacija in druge naravne lastnosti, ki omogočajo povezavo sistema kalov v mrežo.

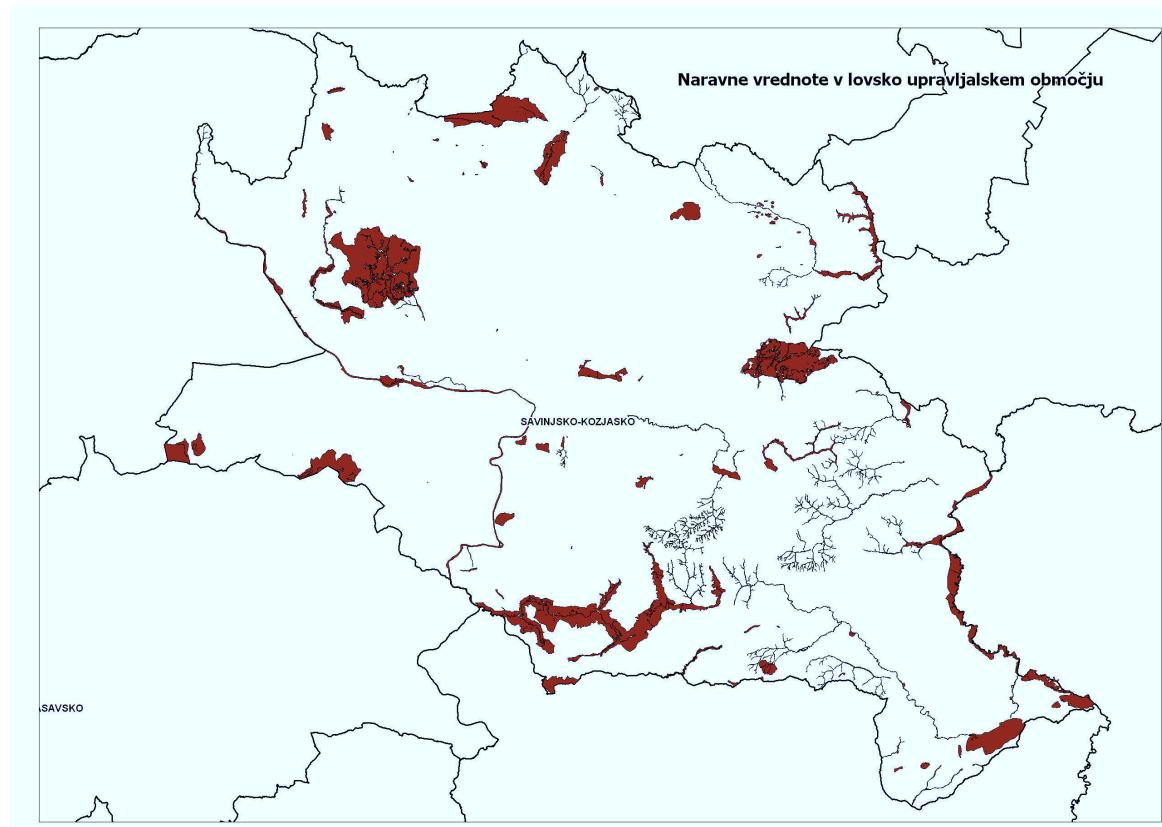
Drevesne naravne vrednote

- Vej, debel, drevesne skorje in korenin se ne lomi, seka, obsekava ali drugače poškoduje, razen če gre za sanacijske ukrepe na drevesu.

¹ Lovski objekti naj se ne gradijo na točkovnih naravnih vrednotah, na območjih naravnih vrednot, ki niso označene z »V« pa naj bodo umeščene le izjemoma (tam kjer res ni druge možnosti). Pri tem naj se ne spreminja in uničuje lastnosti zaradi katerih so bili naravni pojavi razglašeni za naravne vrednote.

- Življenske razmere na rastišču se ohranja nespremenjene, zato se ne odstranjuje zemlje, razkriva korenin, zasipava debla ali rastišča oz površine nad koreninami, s hojo, vožnjo ali kako drugače ne tepta tal, ne poplavlja rastišča, spreminja višine podtalnice, kislosti oziroma alkalnosti tal, spušča škodljivih tekočin ali plinastih snovi na rastišče ter ne odlaga odpadkov.
- Podlago na rastišču naj se ne utrujuje, če ni druge možnosti je potrebno omogočiti zadostno zračnost in vodoprepustnost tal nad koreninskim sistemom.
- Na rastišče naj se ne postavlja objektov ali naprav.
- Na deblo, korenine in veje dreves se ne obeša, pritrjuje ali postavlja tujih teles, kot so plakati, obvestila, svetilke, nosilci žičnih vodov, table, omarice, antene in podobno. Na drevesne naravne vrednote naj se ne pritrjuje lovskih prež.
- Na območju habitusa drevesa (dve dolžini krošnje) naj se ne postavlja krmišč in solnic. Morebitne solnice in krmišča v neposrednji bližini drevesne naravne vrednote naj se premesti na primernejše lokacije izven območja vpliva na naravno vrednoto.

Seznam vseh naravnih vrednot v LUO in morebitne konkretnne usmeritve, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenskim okoljem so v Prilogi 7.2 Naravne vrednote z varstvenimi režimi. Vse naravne vrednote, za katere je potrebno upoštevati splošne in podrobnejše varstvene usmeritve so prikazane v naravovarstvenem atlasu (NV – Naravne vrednote) na internetni povezavi: <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=NV@ZRSVN>.

Slika 5: Naravne vrednote v lovsko upravljalovskem območju

4.3 Ekološko pomembna območja

Ekološko pomembno območje (v nadaljevanju: EPO) je območje habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemski enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti (32. člen ZON). So prepoznanata kot biotsko najpomembnejša območja. Na teh področjih se z blagim varstvenim režimom, zlasti z usmeritvami za načrtovanje rabe prostora in naravnih dobrin ter izvajanja spodbujevalnih ukrepov zagotavlja ugodno stanje habitatov in vrst. Ekološko pomembna območja zagotavljajo širše ohranjanje biotske raznovrstnosti na obsežnih površinah, povezanost območij Natura 2000 in zagotavljanje tamponskih con okoli njih.

Splošne varstvene usmeritve

Na ekološko pomembnih območjih, ki niso tudi posebna varstvena območja, so vsi posegi in dejavnosti možne, načrtuje pa se jih tako, da se v čim večji možni meri ohranja naravna razširjenost habitatnih tipov ter habitatov rastlinskih ali živalskih vrst, njihova kvaliteta ter povezanost habitatov populacij in omogoča ponovno povezanost, če bi bila leta z načrtovanim posegom ali dejavnostjo prekinjena.

- Pri izvajjanju posegov in dejavnosti, ki so načrtovani v skladu s prejšnjim odstavkom, se izvedejo vsi možni tehnični in drugi ukrepi, da je neugoden vpliv na habitatne tipe, rastline in živali ter njihove habitate čim manjši.
- **Solnice za divjad** se ne smejo nameščati na način, ki omogoča vnos soli v mokrišča in druge vodne površine. **Solnica je lahko nameščena v razdalji 50 metrov in več od roba mokrišča in drugih vodnih površin.** Obstajoče solnice, ki ne ustrezajo temu predpisu naj se odstranijo.

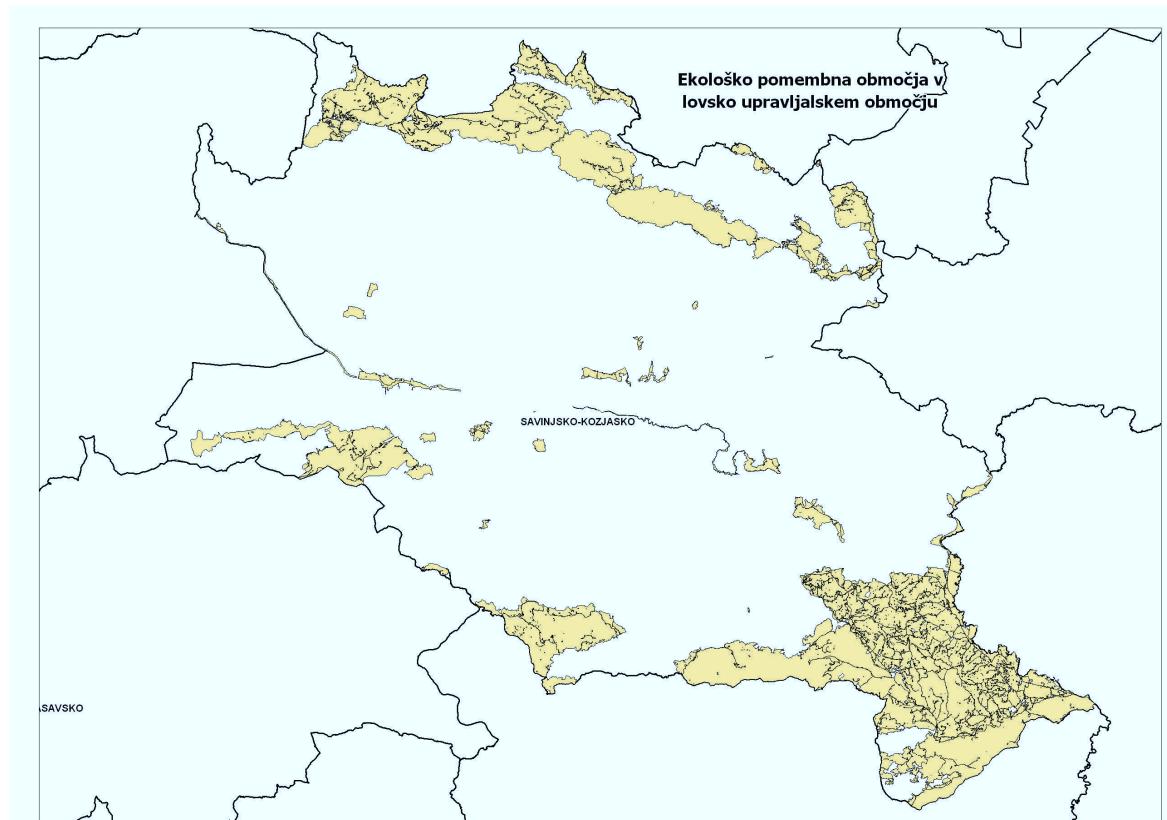
Podrobne varstvene usmeritve

Na EPO območjih, ki se prekrivajo z območji Natura 2000 je potrebno upoštevati varstvene usmeritve, ki so podane v poglavju 3.4 Posebna varstvena območja oziroma Konkretnne varstvene usmeritve.

Na EPO območjih, ki se prekrivajo z zavarovanimi območji je potrebno upoštevati varstvene usmeritve, ki so podane v poglavju 3.1 Zavarovana območja.

Na EPO območjih, ki se prekrivajo z naravnimi vrednotami je potrebno upoštevati varstvene usmeritve, ki so podane v poglavju 3.2 Naravne vrednote.

Seznam vseh ekološko pomembnih območij v LUO in morebitne konkretnne usmeritve, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadom in njenim življenjskim okoljem so v Prilogi 7.3 Ekološko pomembna območja z varstvenimi rezimi. Vsa ekološko pomembna območja so prikazana v naravovarstvenem atlasu (EPO – Ekološko pomembna območja) na povezavi: <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=Epo@ZRSVN>.

Slika 6: Ekološko pomembna območja v lovsko upravljalnem območju

4.4 Posebno varstveno območje (območje Natura 2000)

Posebno varstveno območje (območje Natura 2000) je ekološko pomembno območje, ki je na ozemlju Evropske unije pomembno za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja vrst, njihovih habitatov in habitatnih

tipov (33. člen ZON). Na njihovem območju se izvajajo najpomembnejše aktivnosti za ohranjanje biotske raznovrstnosti na ravni Evropske unije.

Na posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) je potrebno, v skladu s Pravilnikom o presozi sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov na varovana območja, za posege izvesti presojo sprejemljivosti posegov v naravo.

Splošne varstvene usmeritve

Na vseh Natura območjih se posege in dejavnosti načrtuje tako, da se v čim večji možni meri:

- ohranja naravna razširjenost habitatnih tipov ter habitatov rastlinskih ali živalskih vrst;
- ohranja ustrezne lastnosti abiotiskih in biotskih sestavin habitatnih tipov, njihove specifične strukture ter naravne procese ali ustrezeno rabo;
- ohranja ali izboljšuje kakovost habitata rastlinskih in živalskih vrst, zlasti tistih delov habitata, ki so bistveni za najpomembnejše življenjske faze kot so zlasti mesta za razmnoževanje, skupinsko prenočevanje, prezimovanje, selitev in prehranjevanje živali;
- ohranja povezanost habitatov populacij rastlinskih in živalskih vrst in omogoča ponovno povezanost, če je le-ta prekinjena.

Pri izvajjanju posegov in dejavnosti, ki so načrtovani v skladu s prejšnjim odstavkom, se izvedejo vsi možni tehnični in drugi ukrepi, da je neugoden vpliv na habitatne tipe, rastline in živali ter njihove habitate čim manjši.

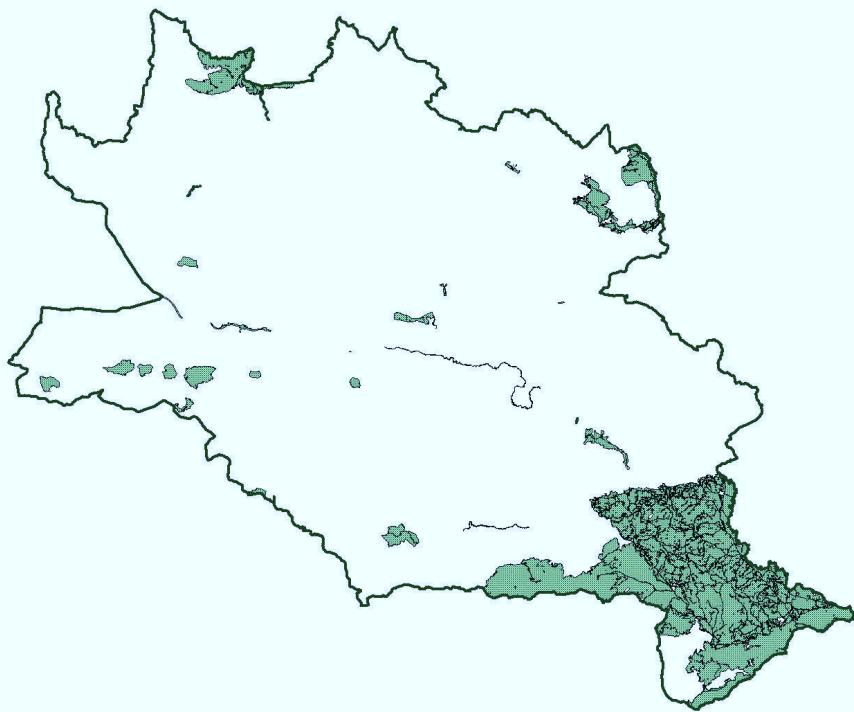
Čas izvajanja posegov, opravljanja dejavnosti ter drugih ravnanj se kar najbolj prilagodi življenjskim ciklom živali in rastlin tako, da se:

- živalim prilagodi tako, da poseganje oziroma opravljanje dejavnosti ne, ali v čim manjši možni meri, sovpada z obdobji, ko potrebujejo mir oziroma se ne morejo umakniti, zlasti v času razmnoževalnih aktivnosti, vzrejanja mladičev, razvoja negibljivih ali slabo gibljivih razvojnih oblik ter prezimovanja,
- rastlinam prilagodi tako, da se omogoči semenjenje, naravno zasajevanje ali druge oblike razmnoževanja.

Na Natura območja se ne vnaša živali in rastlin tujerodnih vrst ter gensko spremenjenih organizmov.

- Na krmlnih njivah naj se ne **zasaja tujerodnih invazivnih vrst** (kot je topinambur), oziroma sadi vrst (primer sončnica), s katerimi se lahko prenašajo invazivne vrste (topinambur).
- Velikost obstoječe **populacije alohotnih vrst divjadi** (muflon, damjak, pižmovka, nutrija) naj se na območjih Natura 2000 **zmanjšuje oziroma vzdržuje** na taki ravni, da le te ne vplivajo na **ugodno stanje kvalifikacijskih habitatnih tipov in vrst**. Za nekatera območja je bilo ocenjeno, da tujerodne vrste ogrožajo kvalifikacijske habitatne vrsze zato je bila podana usmeritev za postopno izločanje alohtonih vrst divjadi.
- **Solnice za divjad** se ne smejo nameščati na način, **ki omogoča vnos soli v mokrišča** in druge vodne površine. **Solnica je lahko nameščena v razdalji 50 metrov in več od roba mokrišča in drugih vodni površin**. Obstajoče solnice, ki ne ustrezano temu predpisu naj se odstranijo.

Seznam vseh posebnih varstvenih območij v LUO ter območja s splošnimi ali konkretnimi usmeritvami, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem so v Prilogi 7.4 Posebna varstvena območja z varstvenimi režimi. Vsa posebna varstvena območja, za katere veljajo splošne varstvene usmeritve so prikazana v Naravovarstvenem atlasu (Natura 2000 – Območja Natura 2000) na internetni povezavi: <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=N2K@ZRSVN>.

Slika 7: Območja Natura 2000 v lovsko upravljavskem območju

4.5 Habitatni tipi

Habitatni tip je biotopsko ali biotsko značilna in prostorsko zaključena enota ekosistema, katerega ohranjanje v ugodnem stanju prispeva k ohranjanju ekosistemov (31. člen ZON). Za ohranjanje habitatnega tipa v ugodnem stanju se uporablja določila 3. člena Uredbe o habitatnih tipih ter varstveni cilji za doseganje ustreznih ekoloških razmer za posamezne skupine habitatnih tipov, ki so navedeni v Prilogi 2 iste uredbe.

Splošne varstvene usmeritve

Habitatni tipi se ohranljajo v ugodnem stanju tako, da se posegi in dejavnosti na območjih habitatnih tipov načrtujejo in izvajajo na takšen način, da je njihov neugoden vpliv čim manjši.

Posegi in dejavnosti na območjih habitatnih tipov se načrtujejo na način in v obsegu:

- da se v kar največji možni meri ohranja ali veča naravna razširjenost habitatnih tipov in območij, ki jih posamezni habitatni tip znotraj te razširjenosti pokriva,
- da se v kar največji možni meri ohranjajo specifična struktura habitatnega tipa in naravni procesi ali ustreznata raba v skladu z varstvenimi cilji iz priloge 2 Uredbe o habitatnih tipih,
- da se ohranja ugodno stanje za te habitatne tipe značilnih rastlinskih in živalskih vrst v skladu z varstvenimi cilji iz predpisov, ki urejajo varstvo zavarovanih rastlinskih in živalskih vrst.

Habitatni tipi, ki so tudi kvalifikacijski tipi za Naturo 2000 so natančneje obravnavani v poglavju 3.4 Posebna varstvena območja (območja Natura 2000).

Splošne usmeritve za zavarovane vrste

Osnovo varstva zavarovanih vrst predstavljata uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih in živalskih vrstah ter uredba o habitatnih tipih. Glede na to, da je upravljanje z divjadjo delno povezano tudi z varstvom vrst, smo podali nekatere usmeritve za ohranjanje habitatnih tipov ter usmeritve, ki so podane za območja s statusom. Pri upravljanju z divjadjo pa je potrebno upoštevati še:

- Strategijo upravljanja z rjavim medvedom (*Ursus arctos*) v Sloveniji,
- Strategija ohranjanja in trajnostnega upravljanja z volkom (*Canis lupus*) v Sloveniji.

5 OPREDELITEV GLAVNIH PROBLEMOV UPRAVLJANJA S POPULACIJAMI DIVJADI

5.1 Glavni problemi v povezavi s stanjem v populacijah divjadi oziroma njihovih medsebojnih odnosih

Problemi, ki so povezani s stanjem v populacijah divjadi so pogosto posledica človekovega vpliva oziroma njegovih dejavnosti v okolju. V nadaljevanju je podanih nekaj temeljnih problemov v posameznih populacijah divjadi.

Spolna struktura populacije srnjadi v LUO je precej v korist ženskega spola, kar je s stališča biologije vrste in usklajenosti z naravno strukturo sicer sprejemljivo. Zaradi premajhnega poseganja z odstrelom v ženski spol, predvsem starejših srn, smo v tej kategoriji beležili relativno velik delež izgub, ki pa je predvsem odraz t.i. nadomestne smrtnosti. Slednje deluje v smeri optimiziranja spolne sestave populacije srnjadi. Navedeno je zaskrbljujoče predvsem z vidika neustreznega upravljanja z vrsto, oziroma nezadostnega izkoriščanja naravnih potencialov.

V populaciji gamsa se je v minulem desetletju premočno posegalo v srednje stare kategorije, kar je vplivalo na prešibko preraščanje telesno vitalnejših osebkov v starejše razrede. Odvzem v razredu do 3 let starosti obeh spolov pa je bil relativno slab, kar je povzročilo prevelik delež preraščanja v srednji starostni razred. Zaradi razmeroma visoke številčnosti osebkov starosti 3 – 6 let in posledično konkurence znotraj vrste pogosto evidentiramo podpovprečne telesne in trofejne vrednosti omenjenih osebkov. Slabo razvite koze starosti 3 do 6 let pogosto kotijo slabše mladiče, pri katerih je naravna smrtnost višja. Posledica vsega navedenega je premajhen delež osebkov najvišjih starosti in močno telesno razvitih srednje starih gamsov. Vse navedeno je predvsem posledica prenizkega skupnega odvzema gamsov, ki se izraža tudi s širjenjem populacije izven dosedanjih območij.

Kolonija muflona v loviščih Rečica pri Laškem in Hum Celje je številčno najnižja vse od naselitve. Vzrokov trenutnega stanja je več. Zaradi izjemno povečanega vpliva pohodništva, kolesarjenja, prometa z motornimi vozili in ostalih človekovihs dejavnosti v omenjenem območju, se je verjetno nekaj osebkov premaknilo na območje Zasavskega LUO. Temeljni vzrok upadanja številčnosti pa je zagotovo genska izolacija živali v tropu, ki se ga v zadnjih desetletjih ni doseljevalo. Po letu 2007 opažamo močno padanje številčnosti, ki je posledica izjemno slabe rodnosti, oziroma majhnega preživetja mladičev.

Populacija divjega prašiča v LUO se kljub stopnjevanju odstrela dolgoročno dviguje. Slednje povzroča prostorsko razširjenost vrste in naraščajoč trend škod v kmetijski krajini. Stanje v populaciji je verjetno tudi posledica upravljanja v prejšnjih letih. Skupaj z lovišči smo zadovoljivo uredili krmljenje in nekatera druga dela v življenjskem okolju vrste. Menimo da je trenutno stanje tudi odraz premajhnega odvzema v kategorijah prašičev, starejših od dveh let, kar je v veliki meri posledica internih pravil LD in delno posledica načrtovanja v preteklosti. Letni načrti lovišč v številnih primerih namreč niso dopuščali večjega odvzema 2 + divjih prašičev, kar je potrebno v bodoče spremeniti.

Stanje v populaciji lisice je zaradi preslabe regulacije z odstrelom občasno problematično. Pogosto zaradi velike številčnosti vrste prihaja do izbruha garjavosti. V zadnjih nekaj letih se pojavlja tudi pogin sicer vizualno zdravih živali. Prisotnost navedenih naravnih regulatorjev številčnosti populacije lisice se ponavlja na vsakih 3 – 5 let.

Lisica ima zaradi relativno velike številčnosti precej izražen plenilski vpliv na večino vrst poljske divjadi in na srnjad, kar je potrebno upoštevati pri upravljanju z navedenimi vrstami.

Pri upravljanju z divjadjo je vse bolj problematično stanje v populaciji sive vrane, ki je zaradi velike številčnosti v nekaterih delih LUO zaskrbljujoče. Zaradi življenjskih navad in biologije vrste se njena številčnost kljub večkratnemu dvigu odvzema v zadnjih letih dviguje. Posledice trenutnega stanja se odražajo s škodami na kmetijskih kulturah in nepremičninah, ki so sicer redkeje obravnavane v uradnih evidencah, vendar pa z leti naraščajo. Poleg navedenega je močno izražen tudi medvrstni odnos sive vrane na večino vrst poljske divjadi, ujed (predvsem kanje, kjer gre za preganjanje posameznih osebkov s strani vran), ptic pevk in nekaterih zavarovanih živalskih vrst. Ocenujemo, da zgolj z odstrelom ne bo mogoče navedenega problema rešiti v zadovoljivem obsegu. Podobno velja tudi za upravljanje s kuno belico in lisico.

5.2 Glavni problemi v povezavi z življenjskim okoljem divjadi

Glavni problem pri zagotavljanju bivalnih razmer divjadi v LUO je vzročno povezan s pospešenim družbeno ekonomskim razvojem celjske regije, ki je še posebej potenciran v okolici večjih naselij in mest. V LUO je v obdobju po letu 1995 prišlo do velikih posegov v okolje z nameni gradnje industrijsko trgovskih objektov in ostale infrastrukture, vključno z avtocestnim omrežjem. Posledica tega je močno krčenje, že sicer precej ogroženega življenjskega prostora divjadi. Ograjevanje urbanih območij pomeni za divjad precejšnjo oviro, še posebej v času večjih migracij.

Precej problematično je tudi stanje obor za rejo divjadi v LUO. Pogosto zaradi preštevilčne naseljenosti teh objektov prihaja do preseganja dopustnih vplivov na okolje, kar lahko povzroča pobege divjadi iz ograjenih površin.

Vse pogostejošo motnjo v naravnem okolju povzroča ovčjereja, ki je prisotna predvsem na osrednjem Kozjanskem območju. Z ograjevanjem travnikov (pogosto tudi gozdnih površin) se krči življenjski prostor divjadi, hkrati pa se ji s tem prekinjajo do sedaj utečene stečine. Zaradi prepletene naravnega okolja z žičnimi ograjami se pojavlja problem koncentracije divjadi, zaradi česar pa je vpliv psov brez nadzora še večji.

Kmetijstvo je v zadnjih letih sicer precej bolj prijazno do divjadi kot je bilo pred desetletji, vendar je vpliv na prostoživeče živalske vrste kljub temu precej velik. Najmočneje je izražen predvsem pri pokusu mladičev v spomladanskih mesecih in uničevanju naravnih habitatov divjadi. Kljub navedenemu ugotavljamo, da kontrolirana uporaba pesticidov, herbicidov in ostalih sredstev za zatiranje škodljivcev in bolezni pomeni strpnejši vpliv na živalstvo. Tudi načini in tehnike kmetovanja so bili v zadnjem desetletju bolj prijazni do prostoživečih živalskih vrst. Širitev palete kmetijskih kultur, kolobarjenje in puščanje zelene biomase preko zime, je za zagotavljanje prehranskih in bivalnih razmer divjadi bistvenega pomena.

Gospodarjenje z gozdovi v LUO je precej povezano s posestniško strukturo lastnikov in pripravljenostjo na izvajanje sečnje ter gojitvenih in varstvenih ukrepov. Že več kot desetletje se ne uporablja nobenih kemičnih pripravkov za zatiranje podlubnikov in ostalih drevesnih škodljivcev. Sonaravno gospodarjenje z gozdom po načelih usmerjanja naravnih mehanizmov je temeljno vodilo gozdarske stroke. Pri vsem tem pa imajo prostoživeče živalske vrste poseben pomen. Hkrati z rednim delom gozdarska stroka skrbi za zaščito in oblikovanje mirnih con, zimovališč, pasič za divjad in lociranje posebnih življenjskih okolij divjadi. Vse navedeno je opredeljeno v podrobnih gozdno gojitvenih in letnih načrtih LUO, ter letnih načrtih lovišč. Prav tako je živalska komponenta in upravljanje z divjadom predmet gozdnogospodarskih načrtov.

Razmeroma velik problem zagotavljanja bivalnih pogojev divjadi v LUO predstavlja nemir v gozdovih in ostalih življenjskih okolijih. Že omenjen razmah adrenalinskih aktivnosti je moteč predvsem v zimskem obdobju in času kotitve mladičev. Vožnja z motornimi sanmi je nekontrolirano prisotna predvsem na Pohorju, zadnja leta pa je vse pogostejoša tudi v ostalih predelih LUO. V močnem porastu je vožnja v naravnem okolju s ti. štirikolesniki in kros motorji, prav tako je kolesarjenje najbolj zanimivo na brezpotjih.

Posebno pereč problem postaja nekontrolirano gibanje psov v naravi kar povzroča preganjanje in posledično stres divjadi, ki je najbolj izražen v obdobju visokega snega.

V zadnjem desetletju se je močno razširilo pohodništvo in planinarjenje v naravnem okolju, tudi na dokaj neobičajnih, težko prehodnih območjih. Navedene dejavnosti sicer niso zakonsko sporne, vendar jih je nujno načrtno usmerjati v prostoru in skupaj z lokalnimi skupnostmi urediti tako, da hkrati zagotavljajo optimalno upravljanje z vsemi naravnimi viri, vključno z divjadom.

5.3 Glavni problemi, ki izhajajo iz upravno administrativnih ovir oziroma določb

Z navedenega področja je potrebno omeniti številna, včasih nerazumna in zakonsko sporna določila LD, ki so opredeljena v njihovih internih aktih (pravilih, poslovnikih,...). Navedeni dokumenti lahko omejujejo lov na določene vrste ali kategorije divjadi, ki jih je sicer dovoljeno loviti v skladu z veljavno zakonodajo s področja lovstva. Gre predvsem za pogojevanje lova z opravljenimi aktivnostmi v loviščih, omejevanje lova določenih vrst oziroma kategorij divjadi glede na telesno maso, trofejne parametre, itd. Predvidevamo, da so takšna določila lahko vzrok slabih realizacij letnih načrtov lovišč, ki se načeloma pojavljajo zgolj pri določenih, bolj ali manj istih LD v LUO. Slaba realizacija načrtovanih ukrepov v takem primeru ne predstavlja dejanskega stanja v loviščih, ampak je odraz subjektivne ocene upravljavca lovišča. Podatki tako pridobljenih evidenc pa ne morejo služiti kot primerna osnova kontrolni metodi pri načrtovanju v bodoče.

Drug problem je značilen za primestna ozira suburanova lovišča, kjer bi bilo smiselno kataster lovnikov in nelovnih površin sproti ažurirati, s tem pa postaviti osnove za realnejše načrtovanje.

6 ŽIVLJENJSKO OKOLJE DIVJADI

6.1 Pretekla vlaganja v življenjsko okolje divjadi

Evidence o opravljenih delih v življenjskem okolju divjadi so povzete iz letnih načrtov lovišč v LUO. Precej načrtovanih ukrepov se je izvajalo v skladu s predlogi upravljavcev lovišč, kar je logično, saj so za načrtovane ukrepe predvidena zemljišča in objekti, ki so v lasti LD ali pogodbenem razmerju z lastniki.

Preglednica 4: Opravljeni ukrepi v življenjskem okolju divjadi v lovsko upravljalovskem območju v obdobju 2001 - 2010

Vrsta ukrepa / leto	Enota mere	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1. UKREPI ZA VARSTVO IN MONITORING DIVJADI											
Ukrepi za varstvo in monitoring divjadi	ure	759	808	738	815	1.258	2.115	2.277	4.158	6.164	7.412
2. BIOMELIORATIVNI UKREPI											
Vzdrževanje pasišč s košnjo (ročna in strojna košnja)	ha	78,5	71,6	70,6	68,3	74,4	78,2	85,1	95,9	85,4	83,4
Spravilo sena z odvozom	ha	37,8	42,9	41,3	42,0	43,5	45,8	49,8	51,4	54,9	59,0
Priprava pasišč za divjad	ha	7,8	6,2	8,1	7,6	7,8	8,2	9,1	10,7	9,5	8,9
Gnojenje travnikov	ha	7,6	7,2	7,3	7,5	7,2	7,1	8,8	8,6	7,1	8,8
Vzdrževanje grmišč	ha	15,8	10,9	10,3	9,6	11,2	6,3	5,7	8,2	4,9	2,9
Vzdrževanje remiz za malo divjad	ha	22,1	15,4	19,4	7,5	13,3	12,5	11,6	9,6	6,8	4,5
Vzdrževanje gozdnega roba	ha	3,2	3,8	4,5	6,2	5,3	4,3	10,7	9,2	9,2	9,8
Izdelava in vzdrževanje kaluž	št.	61	54	57	47	53	69	67	55	55	61
Izdelava in vzdrževanje večjega vodnega vira	št.	6	4	5	8	6	5	5	7	7	8
Sadnja in vzdrževanje plodonosnega drevja in grmovja	št.	624	410	518	228	407	636	507	237	429	223
Postavitev in vzdrževanje gnezdnic	št.	43	48	58	51	74	86	112	23	85	60
3. BIOTEHNIČNI UKREPI											
Zimsko krmljenje	kg	78.300	72.545	52.620	49.970	49.715	22.690	17.360	7.900	11.800	11.975
Preprečevalno krmljenje	kg	46.020	45.681	33.100	32.200	15.300	24.500	11.350	6.600	7.200	5.250
Privabiljalno krmljenje	kg	0	0	0	0	10.168	20.070	20.850	35.200	34.200	32.760
Krmne njive	ha	27,6	21,4	23,2	19,6	21,8	18,9	18,1	17,5	15,7	15,88
Pridelovalne njive	ha	2,3	4,9	4,2	4,6	4,4	5,00	6,9	4,1	4,7	4,78
Solnice	kg	7.135	7.095	7.067	6.655	6.215	5.484	5.395	6.300	5.615	6.358
4. LOVSKI OBJEKTI											
Solnice (obnova in novogradnja)	št.	4.105	4.040	3.992	3.711	3.721	3.263	3.288	3.190	3.018	2.949
Lovske preže (obnova in novogradnja)	št.	352	284	248	234	242	240	258	227	278	316
Krmišča (obnova in novogradnja)	št.	69	71	58	60	68	70	53	46	50	48
Lovske steze (obnova in novogradnja)	km	91,2	94,2	89,6	93,1	95,7	104,10	111,40	109,50	104,30	91,4
5. Ukrepi za preprečevanje škod od divjadi											
Tehnična in kemična sredstva	št. obj.	65	70	59	62	68	54	58	64	58	65

Ukrepi za varstvo in monitoring divjadi

Načrtovan obseg ukrepov za varstvo in monitoring divjadi so lovišča zadovoljivo realizirala, v nekaterih letih celo presegla. Dinamika porabe časa na tej postavki je od leta 2001 močno narasla, še posebej po letu 2008, ko so lovišča okreplila dejavnosti kontrole in spremljave lovišč zaradi določil koncesijske pogodbe. Ukrepi s tega področja, ki se izvajajo predvsem z obhodi lovskih revirjev, so namenjeni kontroli lovišč, varstvu divjadi in njenih habitatov. S pomočjo podatkov zbranih iz lovišč je načrtovanje v življenjsko okolje in populacije divjadi realnejše. V veliko pomoč so različni kazalci, še posebej ocena številčnosti divjadi, spolna in starostna struktura, prostorska razširjenost vrst, vitalnost, zdravstveno stanje, število mladičev itd. Predvidevamo da je tudi na osnovi teh podatkov pripravljen predlog lovišč za načrtovanje v naslednjem (jih) letu (ih).

Biomeliorativni ukrepi

Poraba časa (ur), ki smo ga načrtovali v okviru vseh biomeliorativnih ukrepov v zadnjem dolgoročnem obdobju, je bila v loviščih LUO dosežena z 98 %. Trend večine ukrepov s predmetnega področja je zmerno naraščajoč, pri tem pa je potrebno še posebej izpostaviti postavitev in vzdrževanje gnezdnic ter vzdrževanje in osnovanje pasišč za divjad. Načrtovane količine ročne in strojne košnje travnikov so presežene za desetino, kar je pohvalno. Spodbudna je še ugotovitev, da je izvedba ročne košnje, ki je locirana v območjih, ki so s stališča prehranskih potreb divjadi najpomembnejša, zelo blizu načrtovanim. Podobne ugotovitve sklepamo tudi pri čiščenju in vzdrževanju grmišč, vendar so tu razlike med leti večje.

Znižal se je obseg vzdrževanja remiz za poljsko divjad, sadnja plodonosnih dreves in vzdrževanje grmišč. Dinamika ukrepov je posledica naravnih procesov (zaraščanja, omejitev v življenjskem okolju divjadi,...) in stanja v populacijah divjadi (siromašenje populacij večine vrst poljske divjadi, nezainteresiranost,...). Za vse biomeliorativne ukrepe skupaj je bilo med leti 2001 in 2010 porabljenih dobrih 46.300 delovnih ur.

Biotehnični ukrepi

Lovišča so v sklopu vseh biotehničnih ukrepov v okolju divjadi porabila dobrih 95.600 delovnih ur. Temeljno vodilo pri načrtovanju teh ukrepov v obdobju obravnave je bilo usmerjeno k sistematičnemu zniževanju (predvsem zimskega) krmljenja. Slednje je pogojeno stanju v okolju, potrebam divjadi in številu krmišč. Tako smo v letih 2001 – 2010 občutno, (za 7 x) znižali porabo hrane za zimsko in preprečevalno krmljenje. Privabljalno krmljenje je odraz stanja v populaciji divjih prašičev in posledično izvajanja lova med leti. LD so v minulem desetletju realizirale načrt predvidenih del biotehničnih ukrepov s 104 %. Največji presežki so razvidni pri rubriki zimskega krmljenja s korozo in žitaricami, kjer je v določenih letih bilo položene preko 20 % preveč krme. Vse bolj se lovišča poslužujejo namenskega krmljenja, tako za posamezne vrste divjadi, kot oblik/namenov krmljenja. Stanje v populaciji divjih prašičev v zadnjem srednjeročnem obdobju (5 let) in trendi vplivov v okolju, nas usmerjajo v krepitev in širitev privabljalnega krmljenja, ki mora biti kontrolirano, uporablajo pa naj se omejene količine položene krme. Ukrepi se ne sme izvajati z namenom privabljanja divjih prašičev v lovišča ampak za lažji in strokovnejši odstrel na omenjenih krmiščih. Krmljenje divjadi v LUO je med drugim tudi odraz skupne postavitev mreže krmišč, ki smo ga pred leti izdelali skupaj z LD.

V minulem obdobju je bila delno presežena načrtovana poraba soli za srnjad. Ugotavljamo, da so se lastniki zemljišč skupaj z LD in revirnimi gozdarji premalo posluževali krmljenja s pomočjo sečnje drevja v zimskem času. Tudi obdelava krmnih in pridelovalnih njiv je bila nižja od načrtovane. Verjetno je smiselno vzroke izvedb posameznih ukrepor iskati v pripravljenosti ter interesu LD po tovrstnem udejstvovanju. Pri podrobnejšem pregledu evidenc ugotovimo dokaj velike razlike opravljenih del med upravljavci lovišč, ki pa jih je treba v bodoče čim bolj izravnnavati ter uskladiti z dejanskimi potrebami divjadi v loviščih, oziroma ohranjenosti naravnega okolja. Tudi pri krmljenju divjadi so razlike med upravljavci, kljub upoštevanju bonitet lovišč, še vedno prevelike.

Lovski objekti

Gradnja ter obnova lovskih domov in bivakov je podrejena društveni dejavnosti upravljavcev lovišč in je pogojena s tovrstnimi interesi. Njen vpliv na upravljanje z divjadom je manjši od ostalih ukrepov v okolju. Načrt obnove in novogradnje lovskih objektov v minulem desetletju je zadovoljivo realiziran. LD so v te namene porabile preko 52.000 delovnih ur. Temeljni namen visokih prež in bivakov v loviščih je spremljanje populacijske dinamike živalskih vrst ter lovsko etično izvajanje odstrela divjadi. Delež porabe časa za obnovo in novogradnjo lovsko tehničnih objektov je v primerjavi z biomeliorativnimi ukrepi v loviščih relativno velik. Dinamika dejavnosti LD na področju vzdrževanja in novogradnje lovskih objektov v zadnjih petih letih ne kaže izrazitih trendov. Znižal se je obseg del pri zalaganju in novogradnji solnic ter krmišč. Vzdrževanje lovskih stez, visokih prež in drugih objektov se bistveno ni spremenjalo.

Ukrepi za preprečevanje škod od divjadi

Poraba časa in sredstev za sanacijo škod od divjadi je odvisna predvsem od sezonskih in letnih dogajanj na tem področju. Lovišča so v ta namen porabila dobrih 25.100 delovnih ur in s tem načrt presegla za 5 %.

Večina del je bilo opravljenega na področju postavitev tehničnih sredstev za zaščito kultur, predvsem električnih pastirjev. Lovišča so se pogosto posluževala tudi uporabe kemičnih odvračal, predvsem na kmetijskih kulturah in za divjad nevarnih odsekih javnih cest. Med letna dinamika opravil s tega področja je odvisna predvsem od gibanja številčnosti populacije divjega prašiča. Manjši delež škod od divjadi v zadnjem desetletju pripisujemo ostalim vrstam parkljaste divjadi, malim zverem in poljski divjadi.

6.2 Presoja usklajenosti divjadi in njenega življenjskega okolja

Spološna ocena usklajenosti temeljnih vrst divjadi z naravnimi možnostmi izhaja iz analize vplivov posameznih populacij na naravne vire, predvsem prehranske potenciale in bivalne možnosti. Hkrati se upošteva še ostale bioindikatorje divjadi ter ohranjenost življenjskega okolja. Pri rastlinojedih parkljarjih spremljamo poškodovanost gozdnih sestojev. Slednje se odraža v največji meri s poškodbami v mladovjih gozdnih sestojev, z objedanjem popkov, poganjkov ter vejic in drgnjenjem ter obgrizenjem debel. Temeljna izhodišča usklajenosti divjadi z naravnim okoljem v LUO kažejo tudi škode na kmetijskih kulturah, ki jih v veliki večini povzročajo rastlinojedi parkljarji, divji prašič, male zveri, poljska divjad ter lovne ptice iz družine vranov. Stanje usklajenosti divjadi z naravnim okoljem je potrebno ločeno obravnavati za posamezne živalske vrste. Podrobnejša predstavitev je navedena v poglavijih posameznih vrst divjadi, groba ocena pa je podana v nadaljevanju.

Ocenujemo da je številčnost in posledično vpliv srnjadi na okolje dokaj usklajena. Analiza telesnih mas odstreljene srnjadi, mas in razvitoosti rogovja srnjakov, obolelosti po pljučno črevesnih zajedavcih, trendov škod, zaključkov popisa objedenosti gozdnega mladja in ostale (mehke) informacije, potrujejo zgoraj navedeno ugotovitev. Tudi izvajanje načrtov odvzema večini upravljavcem ne povzroča resnejših težav. Določene LD ga redno presegajo v okviru dopustnih odstopanj, iz česar lahko sklepamo da je realizacija izvedbe letnih načrtov lovišč v veliki meri odvisna od organizacijske sposobnosti upravljavcev lovišč. Ugotavljamo da se srnjad zaradi nemira in drugih negativnih vzrokov v okolju, vse bolj pomika v urbana območja, vse bolj postaja aktivna v nočnem času, kar precej otežuje upravljanje z vrsto.

Jelenjad, ki je v LUO le občasno prisotna vrsta, mestoma povzroča škode v gozdovih predvsem z objedanjem mladovij ter lupljenjem smrekovih drogovnjakov in letvenjakov. Slednje je sicer v LUO razmeroma redko, resneje pa so opazne škode na mlajih in goščah v predelu Rakovca, Hudinje, Pake in Javorja v lovišču Vitanje. Številčnost vrste je pogojena s sezonskimi migracijami, zaradi česar je težko sklepati o usklajenosti vrste z naravnimi potenciali. Bistveno je preprečiti trajno širitev vrste v LUO iz večjih populacijskih območij, kot je Pohorje in Kamniško Savinjsko LUO. Odstrel v zadnjem desetletju je bil glede na stanje v populaciji zadovoljiv, saj sledi temeljnemu usmeritvam upravljanja. Navadni jelen se v LUO dokaj pogosto pojavlja tudi v ostalih loviščih, kjer je njegova prisotnost največkrat pogojena z osebkami, ki izvirajo iz obor. Za reševanje negativnih posledic na okolje se je občasno izdajalo odločbe o odstrelu izven lovne dobe.

Usklajenost populacije divjega prašiča z naravnim okoljem je zadovoljiva, vendar njena številčnost zaradi velikega prirastnega potenciala med leti močno niha in dolgoročno narašča. Populacija je v ugodnem stanju, prirastek narašča, vrsta se prostorsko širi, vitalnost osebkov je dobra. Občasno prihaja do povečanega obsega škod na kmetijskih kulturah in travnikih. Odstrel zadovoljivo sledi gibanju številčnosti, načrt je bil v nekaterih letih tudi presežen.

Populacija gamsov v LUO narašča, predvsem v večjih gozdnih masivih z ustrezno skalovitostjo kot je Paški Kozjak, Pohorje in Konjiška gora, širijo pa se tudi manjši tropi v ostalih območjih. Prekomerno so poškodovana mladovja plemenitih listavcev in jelke, ki na zgoraj omenjenih območjih težje uspejo v konkureci z bukvijo ter ostalimi iglavci. Vpliv manjših subpopulacij zasavskega hribovja in Kozjanske na naravno pomlajevanje je trenutno še sprejemljiv. Odvzem gamsov v minulem desetletju je precej pod načrtovanim, kar je verjetno eden od vzrokov prostorske širitve populacije v LUO.

Kolonija muflona na Šmohorju je dobro usklajena z naravnimi potenciali, številčnost vrste je v zadnjih petih letih močno upadla zaradi nemira v okolju in genske izolacije tropsa. Poškodbe na mladovju so zanemarljive in ne ogrožajo naravne obnove gozdov. Medvrstni odnosi z ostalo divjadjo so nemoteči, trenutno številčnost tropsa ocenujemo na 15 do 25 živali. Bistveno večji problem glede neuskajenosti muflona z okoljem je prisoten na pogorju Boča, ki je delno zajet v Celjsko GGO, vendar zunaj meja LUO. Tu je problem objedanja mladovij in lupljenja debel v letvenjakih mestoma zaskrbljujoč.

Številčnost damjaka v lovišču Škale je zaradi razmeroma velikega odvzema v zadnjem desetletju dobro usklajena z okoljem, spolna in starostna struktura pa sta precej porušeni. Primanjkuje srednje starih in starih osebkov. Škode v kmetijstvu in na gozdnih površinah so v določenih delih lovišča še vedno prisotne in se potencirajo zaradi nemira v življenjskem prostoru vrste.

Številčnost populacije lisice je po dolgoletni vakcinaciji zaradi stekline relativno velika, trenutno pa nekoliko nižja zaradi izgub, ki jih povzročajo garje. Odvzem slabo sledi gibanju številčnosti populacije, zaradi česar se pogosto pojavljajo pogini zaradi garjavosti in drugih bolezni.

Številčnost kune zlatice je pogojena s ponudbo hrane v njenem življenjskem okolju in je po naših ocenah dobro usklajena z naravnimi pogoji. Zaradi življenjskih navad in prilagodljivosti v okolju pa je številčnost kune belice nekoliko višja kot pred desetletjem, njen vpliv je občuten pri domači perutnini in na gospodarskih ter stanovanjskih objektih.

Tudi populacija jazbeca je dobro usklajena in je odraz pogojev njegovega življenjskega okolja, ki pa ga žal vse preveč omejuje cestno omrežje.

Številčnost poljskega zajca, fazana in poljske jerebice je zaradi vse večjih vplivov človekovih dejavnosti v prostoru relativno nizka. Jerebico le še stežka opazimo v njenem naravnem habitatu, fazan pa je ohranjen le še zaradi precejšnjih vlaganj iz umetne reje.

Številčnost race mlakarice in lovnih ptic iz družine vranov je relativno velika. Njihov vpliv v okolju kljub dejanskemu stanju ni pretirano moteč, razen sive vrane, ki je preštevilčna. Čeprav evidence o škodah po tej vrsti ne kažejo velikih odškodnin, ugotavljamo da se njen vpliv stopnjuje v poljedelstvu, občasno pa tudi na nepremičninah.

6.2.1 Trend vpliva parkljaste divjadi na gozdno vegetacijo

Objedenost gozdnega mladja

Leta 1996 je ZGS pričel s sistematičnim spremeljanjem objedenosti gozdnega mladja in sicer v LUO na 123 ploskvah, ki so morale zadostovati v naprej določenim pogojem. Popis se je ponavljal, in sicer v letih 1996, 2000 in 2004 podroben popis (vse poškodbe nad statistično srednjo višino razreda v oddaljenosti od vrha poganjka) skupaj s podrobnim popisom (poškodbe terminalnega poganjka nastale v približno enem letu), ter v letih 1998 in 2000 samo podroben popis.

Preglednica 5: Ocena števila osebkov na ha in stopnja poškodovanosti (objedenosti) gozdnega mladja po višinskih razredih – podatki za vse drevesne vrste iz opravljenih »podrobnih« popisov v letih 1996, 2000 in 2004

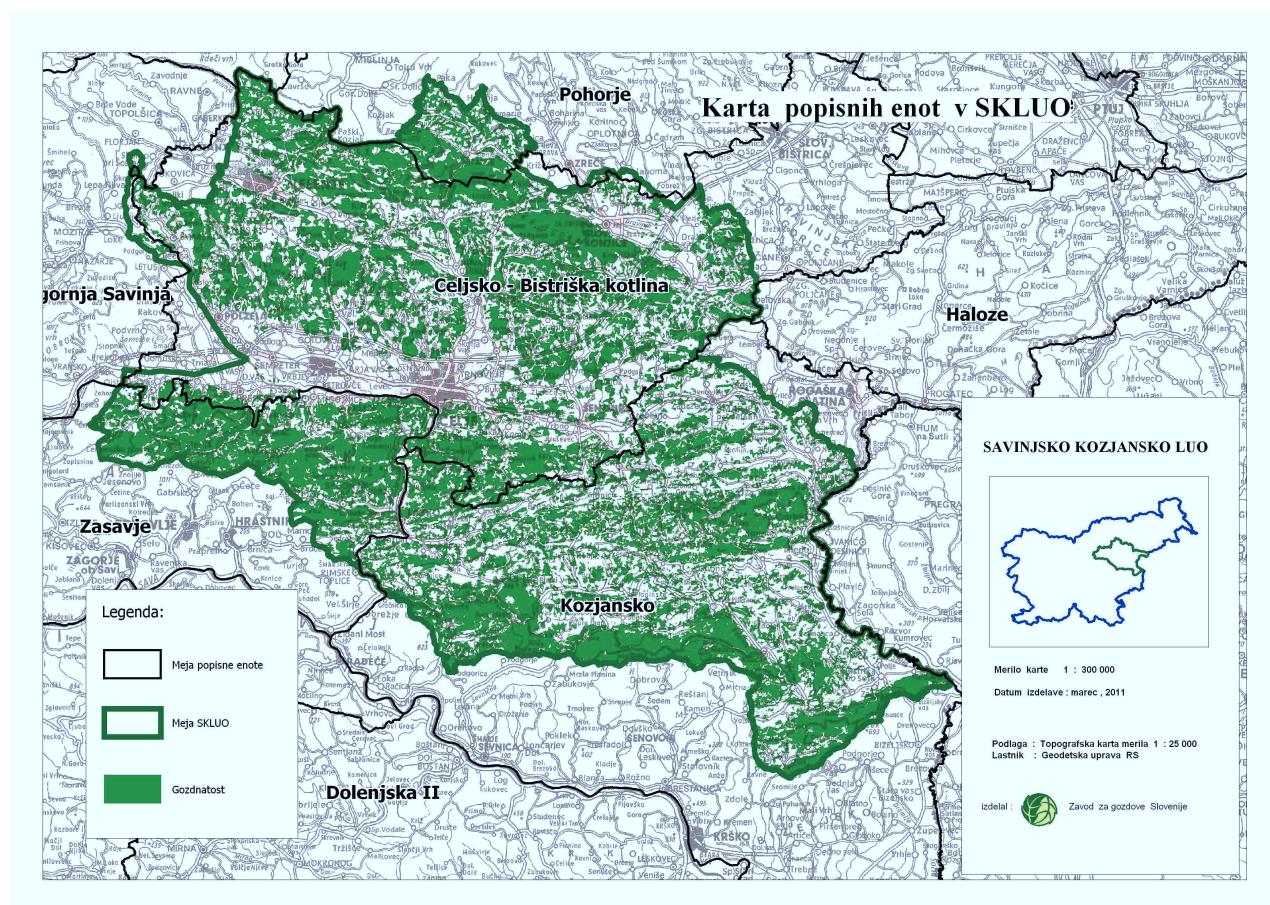
VIŠINSKI RAZRED	OCENA ŠTEVILA / HA			OBJEDENOST v %		
	1996	2000	2004	1996	2000	2004
do 15 cm	29.844	24.503	37.226	11	14	12
od 16 do 30 cm	11.880	14.547	15.483	17	16	25
od 31 do 60 cm	3.020	4.450	5.348	21	16	29
od 61 do 150 cm	448	1.213	1.613	20	13	19
SKUPAJ (od 16 do 150 cm)	15.347	20.210	22.443	18	16	20
SKUPAJ (od 0 do 150 cm)	45191	44.713	59.670	14	15	15

Preglednica 6: Delež posameznih drevesnih vrst v mladju po višinskih razredih in stopnja poškodovanosti (objedenosti) gozdnega mladja – podatki za vse drevesne vrste iz opravljenih »podrobnih« popisov v letih 1996, 2000 in 2004

DREVESNA VRSTA	% drev. vrste	DELEŽ DREVESNE VRSTE V MLADJU									OBJEDENOST (%)		
		do 30 cm			od 31 do 60 cm			od 61 do 150 cm					
		1996	2000	2004	1996	2000	2004	1996	2000	2004	1996	2000	2004
Smreka		12	14	7	27	17	7	20	14	6	14	10	4
Jelka		4	3	3	3	3	2	1	4	5	29	17	29
Ostali iglavci		3	1	0	6	2	0	9	0	0	22	25	0
Bukov		35	32	31	22	28	34	12	35	36	10	8	9
Hrasti		8	10	8	2	4	2	1	2	1	21	18	18
Plemeniti listavci		23	23	28	17	15	24	7	12	10	26	27	32
Drugi trdi listavci		13	14	14	16	21	18	9	19	22	20	15	23
Mehki listavci		3	4	9	8	11	13	41	15	21	26	24	21

Na podlagi podatkov iz zgornjih preglednic ugotavljamo, da razvoj in obnova gozdov v LUO niso ogroženi zaradi prekomerne objedenosti mladja drevesnih vrst. V primerjavi z ostalimi LUO v Sloveniji so pričujoči podatki o vplivu rastlinojede divjadi na gozd popolnoma sprejemljivi. Upoštevati je potrebno dejstvo, da je divjad sestavni del gozdnega ekosistema, zato je določen vpliv na rastlinstvo popolnoma sprejemljiv.

Zaradi izpada številnih ploskev, ker le te niso več izpolnjevale že omenjenih pogojev (osebki so prerasli 1,5 metrov višine, zastor matičnega sestoja se je povečal preko 80 – 90 %), je ZGS leta 2004 izvedel zadnji popis po zgornji metodi. V letih 2009 in 2010 se je po celi Sloveniji opravil popis objedenosti gozdnega mladja po prenovljeni in racionalnejši metodi, ki bo na podlagi dolgoročnega in periodičnega izvajanja omogočala koreknejše analize, tudi s pomočjo statističnih orodij. Osnova za izvedbo popisa predstavljajo popisne enote, ki ob upoštevanju težko prehodnih ovir in populacijskih območij rastlinojede parkljaste divjadi, združujejo med seboj si podobne gozdnogospodarske enote glede na območne rastiščno-gojitvene tipe. V letih 2009 in 2010 smo zaključili popis na celotni površini GGO Celje. Pridobljene podatke smo primerjali s popisi objedenosti, ki so bili izvedeni med leti 1996 in 2004 (vsaka štiri leta) in na podlagi analize pridobili enega od parametrov za načrtovanje ukrepov v populacije rastlinojedih parkljarjev v LUO.

Slika 8: Popisne enote v lovsko upravljavskem območju

Iz slike je razvidno, da na območju LUO ležijo naslednje popisne enote:

- Celjsko – Bistriška kotlina, ki zavzema osrednji, severni in zahodni del LUO z izjemo lovišča Vitanje;
- Kozjansko, ki zavzema jugovzhodni del LUO in
- Zasavje, ki zavzema jugozahodni del LUO.

V zelo majhnem delu ležita na področju LUO še popisna enota Haloze na skrajnem vzhodnem delu, Zgornja Savinja na skrajnem zahodnem delu in Pohorje, ki leži na področju lovišča Vitanje na severu LUO.

Preglednica 7: Število popisanih osebkov in njihov delež po višinskih razredih za posamezno popisno enoto na območju lovsko upravljalovskega območja

Celjsko Bistriška popisna enota; št. 08												
Skup. DV	< 15cm		R1		R2		R3		R4		Skupaj R1 - R4	MLADOVJE
	15-30cm		30-60cm		60-100cm		100-150cm					
	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%
Smreka	4.556	6	8.054	13	6.250	18	1.988	18	328	9	16.620	15
Jelka	3.847	5	1.885	3	1.475	4	553	5	41	1	3.955	3
Ostali iglavci	101	0	102	0	41	0	0	0	20	1	20	0
Bukev	7.087	9	14.878	24	15.390	43	5.861	52	2.070	59	38.198	34
Hrasti	33.816	45	20.575	33	3.586	10	143	1	41	1	24.345	22
Plemeniti listavci	10.428	14	5.799	9	1.516	4	184	2	41	1	7.541	7
Drugi trdi listavci	14.478	19	10.779	17	6.496	18	2.049	18	717	20	20.042	18
Mehki listavci	405	1	615	1	881	2	451	4	246	7	2.193	2
Iglavci	8.505	11	10.041	16	7.767	22	2.541	23	389	11	20.739	18
Listavci	66.214	89	52.646	84	27.870	78	8.689	77	3.155	90	92.319	82
Skupaj	74.719	100	62.687	100	35.637	100	11.230	100	3.504	100	113.058	100
%	66		55		32		10		3		100	0

popisna enota Kozjansko; št 09												
Skup. DV	< 15cm		R1		R2		R3		R4		Skupaj R1 - R4	MLADOVJE
	15-30cm		30-60cm		60-100cm		100-150cm					
	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%
Smreka	627	1	1.191	3	2.135	7	1.058	8	113	2	4.498	5
Jelka	4705	11	2.872	6	2.249	8	1.380	10	794	16	7.294	8
Ostali iglavci	0	0	0	0	76	0	170	1	76	2	321	0
Bukev	4.496	10	9.694	22	9.751	34	6.198	44	2.627	52	28.271	31
Hrasti	3.346	8	3.345	8	1.266	4	170	1	0	0	4.781	5
Plemeniti listavci	22.689	52	17.858	40	6.104	21	1.814	13	529	11	26.305	29
Drugi trdi listavci	7.946	18	9.316	21	6.709	23	2.646	19	699	14	19.370	21
Mehki listavci	209	0	57	0	472	2	529	4	170	3	1.228	1
Iglavci	5332	12	4063	9	4460	16	2608	19	983	20	12.113	13
Listavci	38.687	88	40.271	91	24.302	84	11.357	81	4.025	80	79.955	87
Skupaj	44.019	100	44.334	100	28.762	100	13.965	100	5.008	100	92.069	100
%	48		48		31		15		5		100	

popisna enota Zasavje; št. 14													
Skup. DV	< 15cm		R1		R2		R3		R4		Skupaj R4	R1 - R4	MLADOVJE
			15-30cm		30-60cm		60-100cm		100-150cm				
	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	%
Smreka	2.953	7	9.056	15	7.543	20	1.741	16	269	11	18.609	17	31
Jelka	2109	5	2.487	4	1.347	4	394	4	83	3	4310	4	1
Ostali iglavci	0	0	124	0	104	0	62	1	0	0	290	0	3
Bukev	5.695	13	12.661	21	12.848	33	4.953	45	1368	55	31.830	28	20
Hrasti	3.375	7	2.756	5	290	1	104	1	0	0	3.150	3	2
Plemeniti listavci	23.835	53	23.064	38	8.662	23	1.388	13	166	7	33.280	30	21
Drugi trdi listavci	7.382	16	8.786	15	6.507	17	1.699	15	352	14	17.345	15	15
Mehki listavci	0	0	1160	2	1.140	3	705	6	228	9	3.233	3	7
Iglavci	5062	11	11667	19	8.994	23	2197	20	352	14	23.209	21	35
Listavci	40.287	89	48.428	81	29.447	77	8.848	80	2.114	86	88.837	79	65
Skupaj	45.349	100	60.095	100	38.440	100	11.045	100	2.466	100	112.046	100	100
%	40		54		34		10		2		100		

CELJSKO – BISTRIŠKA POPISNA ENOTA

V Celjsko – Bistriški popisni enoti prevladujejo bukova rastišča, ki so prisotna s 60 % površinskim deležem. Najpogosteje asociacije so *Luzulo – Fagetum*, *Blecno – Fagetum*, *Hacquetio- Fagetum* ter *Fagetum submontanum praealpinum*, ki so prisotne v gričevnatem delu, višje pa še *Enneaphyllo – Fagetum* in *Arunco - Fagetum*. V nižinskem in delno gričevnatem delu so prisotna borovja s skupno 16 % površinskim deležem ter hrastovja z gabrovji s 7 % deležem. V kolinskem pasu med bukovji in hrastovji z gabrovji prevladojejo mešana rastišča bukove in hrasta z 11 % skupnim deležem.

Največ je mešanih gozdov, delež iglavcev se po gozdnogospodarskih enotah spreminja in znaša do 25 %. Preostanek popisne enote predstavljajo razne manjšinske združbe. Razmerje razvojnih faz je porušeno. Mladovij je 3,68 %, drogovnjakov 25,96 %, debeljakov 56,37 % in sestojev v obnovi 12,76 %. Glede na modelno stanje močno primanjkuje mladovij (za več kot 4 krat) in drogovnjakov, izrazito preveč pa je debeljakov. Delež sestojev v obnovi je približno uravnotežen z modelom. V pomladitvenem potencialu predstavlja največji delež hrast, ki pa v zadnjem višinskem razredu predstavlja le še 1 %. Verjetno je to posledica agresivnosti bukve, ki je pogojena z dinamiko preraščanja. Menimo da je navedeno stanje tudi posledica premajhne odprtosti in presvetljenosti pomladitvenih jeder za hrast. Delež objedenosti v nižjih višinskih razredih namreč ne kaže močnejše objedanje pri kateri od omenjenih drevesnih vrst. Kljub temu pa bukev v višinskem razredu 100 – 150 cm iz 9 % prraste na 59 %. Plemeniti listavci imajo že v pomladitvenem potencialu manjši delež in na koncu 1 % predstavlja premajhno število osebkov za vraščanje v starejše razvojne faze. Iglavci ne predstavljajo pomemben delež v tej popisni enoti, zato je 9 % smreke dovolj za zagotavljanje ciljne drevesne sestave.

Slika 9: Delež drevesnih vrst v višinskem razredu od 100 do 150 cm v Celjsko – Bistriški popisni enoti

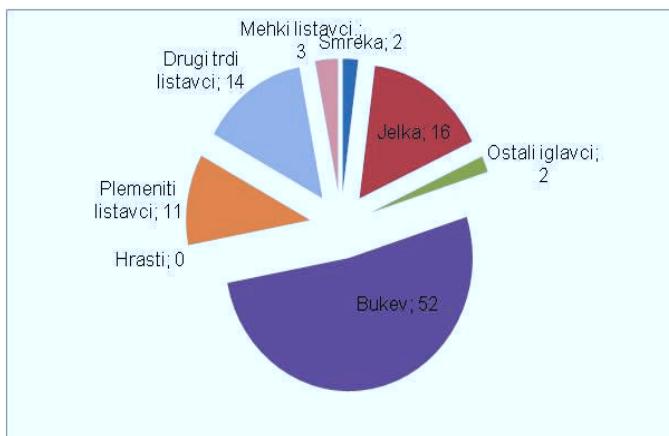
Preglednica 8: Površina in delež razvojnih faz v Celjsko – Bistriški popisni enoti

RAZVOJNA FAZA	POVRŠINA (ha)	DELEŽ (%)
Mladovje	1336	3,7
Drogovnjak	9419	26,0
Debeljak	20449	56,4
Sestoj v obnovi	4629	12,8
Posamično do šopasto raznomerni sestoj	111	0,3
Skupinoko do gnezdsto raznomerni sestoj	303	0,8
Pionirski gozd z grmišči	31	0,1

POPISNA ENOTA KOZJANSKO

V Kozjanski popisni enoti prevladujejo bukova rastišča s skupno 59 % deležem. Med njimi so najpomembnejše asociacije *Fagetum submontanum praealpinum*, *Luzulo - Fagetum in Hacquetio - Fagetum*. V gričevnatem pasu so prisotna hrastovo bukova rastišča s skupno 37 % deležem in glavno gozdno združbo *Querco - Luzulo fagetum*. Preostali del predstavljajo razne manjšinske združbe. Drevesna sestava gozdov je pretežno listnata, sledijo mešani gozdovi iglavcev in listavcev ter bukovi gozdovi. Razmerje razvojnih faz je tudi tu močno porušeno. Na eni strani primanjkuje mladovij, drogovnjakov in sestojev v obnovi, opazen pa je znaten presežek debeljakov. Delež mladovij je za 2,5 krat premajhen. Kot je razvidno iz tabele 7 je v popisni enoti Kozjansko število osebkov in struktura zadovoljiva, ter z gojitvenimi ukrepi omogoča doseganje ciljne sestave gozdov.

Slika 10: Delež drevesnih vrst v višinskem razredu od 100 do 150 cm v Popisni enoti Kozjansko

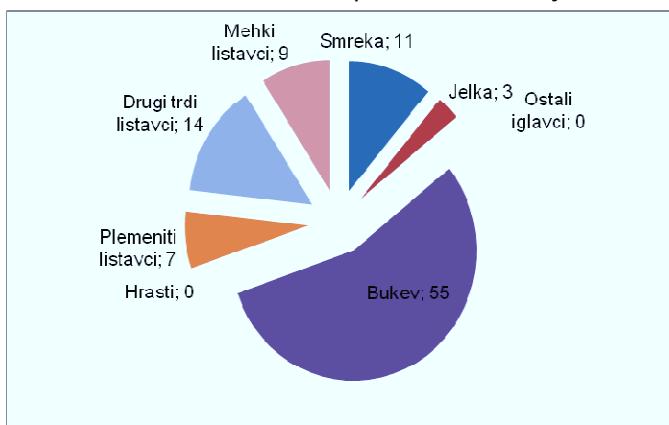
Preglednica 9: Površina in delež razvojnih faz v Popisni enoti Kozjansko

RAZVOJNA FAZA	POVRŠINA (ha)	DELEŽ (%)
Mladovje	2820	6,20
Drogovnjak	14541	31,97
Debeljak	22039	48,46
Sestoj v obnovi	4603	10,12
Dvoslojni sestoj	8	0,02
Posamično do šopasto raznomerni sestoj	435	0,96
Skupinsko do gnezdsto raznomerni sestoj	619	1,36
Panjevec	241	0,53
Grmičav gozd	133	0,29
Pionirski gozd z grmišči	40	0,09

POPISNA ENOTA ZASAVJE

V popisni enoti Zasavje prevladujejo bukova rastišča. V nižinskem in gričevnatem delu so prisotna hrastovja z gabrovji, ter mešana rastišča bukove in hrasta. Prav tako kot v drugih popisnih enotah tudi tu primanjkuje mladovij (za 4 krat), delež debeljakov je močno presežen. Preraščanje osebkov v mladovju in njena drevesna sestava kažejo podobne vrednosti kot v prej navedenih popisnih enotah.

Slika 11: Delež drevesnih vrst v višinskem razredu od 100 do 150 cm v Popisni enoti Zasavje

Preglednica 10: Površina in delež razvojnih faz v Popisni enoti Zasavje

RAZVOJNA FAZA	POVRŠINA (ha)	DELEŽ (%)
Mladovje	1290	3,9
Drogovnjak	9025	27,3
Debeljak	9154	58,0
Sestoj v obnovi	3235	9,8
Dvoslojni sestoj	50	0,1
Posamično do šopasto raznomerni sestoj	60	0,2
Skupinsko do gnezdsto raznomerni sestoj	79	0,2
Grmičav gozd	77	0,2
Pionirski gozd z grmišči	25	0,1

Preglednica 11: Primerjava deležev razvojnih faz med modelnim in dejanskim stanjem po popisnih enotah na lovsko upravljalovskem območju

RAZVOJNA FAZA	Celjsko Bistriška PE				PE Kozjansko				PE Zasavje			
	model		dejansko		model		dejansko		model		dejansko	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Mladovje	5665	15,6	1337	3,7	6860	15,1	2771	6,1	5121	15,5	1276	3,9
Drogovnjak	14815	40,8	9425	26,0	18356	40,3	14596	32,0	13092	39,7	9026	27,4
Debeljak	11883	32,7	20461	56,4	15236	33,5	21993	48,3	11102	33,7	19170	58,1
Sest. v obnovi	3931	10,8	4633	12,8	5097	11,2	4724	10,4	3679	11,2	3232	9,8
Ostalo	0	0,0	437	1,2	0	0,0	1464	3,2	0	0	290	0,9
	100,0	36294	100,0		100,0	45548	100,0		100,0	32994	100,0	

Uspešnost pomlajevanja in kasneje preraščanje gozdnega mladja v goščo in letvenjak je odvisno od številnih dejavnikov. Na pomlajevanje oziroma gostoto vznika mladja imajo največji vpliv talne razmere ki so pogojene z rastiščem in prisotnost svetlobe oziroma presvetlenost krošenj starega sestoja. V razvoju se takoj za tem odraži vpliv rastlinojede divjadi, v nadaljevanju pa prevlada konkurenčna sposobnost posameznih drevesnih vrst.

Z višinsko rastjo se število dreves na hektar zmanjšuje, ker se zmanjšuje njihov rastni prostor. Z vidika vpliva rastlinojede divjadi na pomlajevanje in preraščanje je zato pomembno, da do kritične višine (izven dosega gobca) preraste zadostno število osebkov posameznih drevesnih vrst, katere v nadaljevanju lahko z gojitenimi deli usmerjamo k želeni (ciljni) drevesni sestavi. Dejstvo je, da so nekatere drevesne vrste bolj podvržene objedanju (plemeniti listavci, jelka) kot druge (smreka, bukev). Važna je tudi ciljna zastopanost posamezne drevesne vrste. Izostanek nekaterih drevesnih vrst na posameznih ustreznih rastiščih lahko pomeni prevelik vpliv rastlinojedov na pomlajevanje.

Predmet analize vpliva rastlinojedih parkljarjev je tisti segment gozda, od katerega je odvisno naravno pomlajevanje in s tem nadaljnji razvoj gozda. S tega vidika je predvsem pomembno, kakšna je številčnost in vrstna sestava mladja v najvišjem višinskem razredu, ki ga še spremljamo. Najbolj kritično območje vpliva rastlinojede divjadi na mladje se nahaja na višini 40-45 cm. Po tej višini pričenja delež objedenosti rahlo upadati, bistveno pa se zmanjša nad višino 85 cm. S tega vidika so bili v okviru metodologije popisa objedenosti oblikovani širje višinski razredi. Najvišji razred iz popisa objedenosti (100 do 150 cm), predstavlja osnovo posameznih drevesnih vrst za nadaljnji razvoj. Predvidevamo da je mladje ki preraste višino 150 cm varno pred objedanjem od parkljaste divjadi. Analizo smo opravili na podlagi primerjave deleža drevesnih vrst v višinskem razredu 100 - 150 cm, na podlagi primerjave deleža drevesnih vrst v mladovju in pomljajcih pridobljenih iz opisov sestojev ter na podlagi primerjave deleža temeljnice vrasti in deleža temeljnice v lesni zalogi na nivoju popisnih enot kot tudi rastiščno gojitenimi ukrepi (redčenjem) spreminja deleže drevesnih vrst tako, da se zasleduje ciljna drevesna sestava. Na podlagi zaključkov analize iz popisnih ploskev ugotavljamo, da je na območju LUO v večini zagotovljeno primerno pomlajevanje drevesnih vrst in s tem doseganje dolgoročnih gozdnogojitvenih ciljev.

Čeprav je po podatkih zadnjega popisa objedenost plemenitih listavcev za 20 % višja, ugotavljamo da kljub temu ni ogrožen proces naravnega pomlajevanja. Ob upoštevanju dejstva da je delež mladovij v gozdnih sestojih izjemno majhen ter močno odstopa od modelnega stanja, je dejanska stopnja objedanja sprememljiva. Ker je divjad sestavni del gozdnih ekosistemov, je potrebno dopustiti njen vpliv tudi pri zagotavljanju lesno proizvodne vloge. Ob pravilni strategiji pomlajevanja, vse od pripravljalnih in nasemenilnih sečenj do končnih posekov na določenih rastiščih, je obnova gozdov kljub vplivu rastlinojede divjadi v LUO zagotovljena.

Podatki o objedenosti iz leta 2009 so v primerjavi s prejšnjimi popisi spodbudni. Skupna objedenost je manjša za slabih 20 %. Medtem ko se je poškodovanost najbolj znižala pri iglavcih, je pri listavcih le za dobro desetino manjša. Med drevesnimi vrstami so najbolj poškodovani bori, sledijo gorski javor, veliki jesen, češnja in ostali plemeniti listavci. Vzpodbudna je ugotovitev, da se znižuje objedenost bukve in hrastov, kot glavnih graditeljev gozdnih sestojev v LUO. Na podlagi izkušenj iz dosedanjih popisov še ugotavljamo, da je stopnja objedanja gozdnega mladja močno odvisna od sezonskih sprememb, ki jih med leti različno zaznamujejo vremenski pojavi kot so sneg, poplave, suša, zmrzal,... Posledica tega so relativno velika odstopanja objedenosti med popisnimi leti, kar pa nikakor ne odraža gibanja številčnosti rastlinojede divjadi. Tovrstna nihanja so dokaj izrazita pri analizi ti. hitrih popisov, ki smo jih izvajali v letih 1998 in 2002.

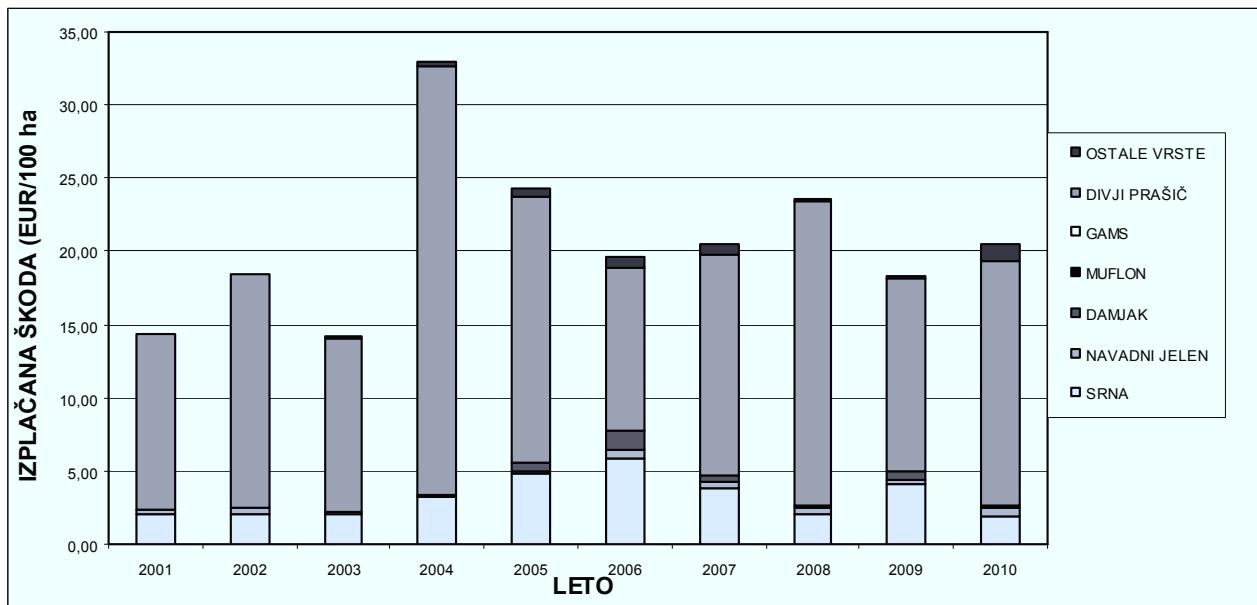
Ostale poškodbe parkljaste divjadi na gozdni vegetaciji (obgrizenost, lupljenje)

Tovrstne poškodbe so v LUO redko prisotne. Občasno je zaradi daljšega obdobja visoke snežne odeje ki prisili jelenjad k migraciji v nižinske predele prisotno lupljenje letvenjakov in drogovnjakov smreke na območju Rakovca in vzhodnem delu Paškega Kozjaka. Podobne vrste poškodovanosti občasno beležimo tudi na Dobrovljah, ki pa so zajete v Kamniško Savinjsko LUO.

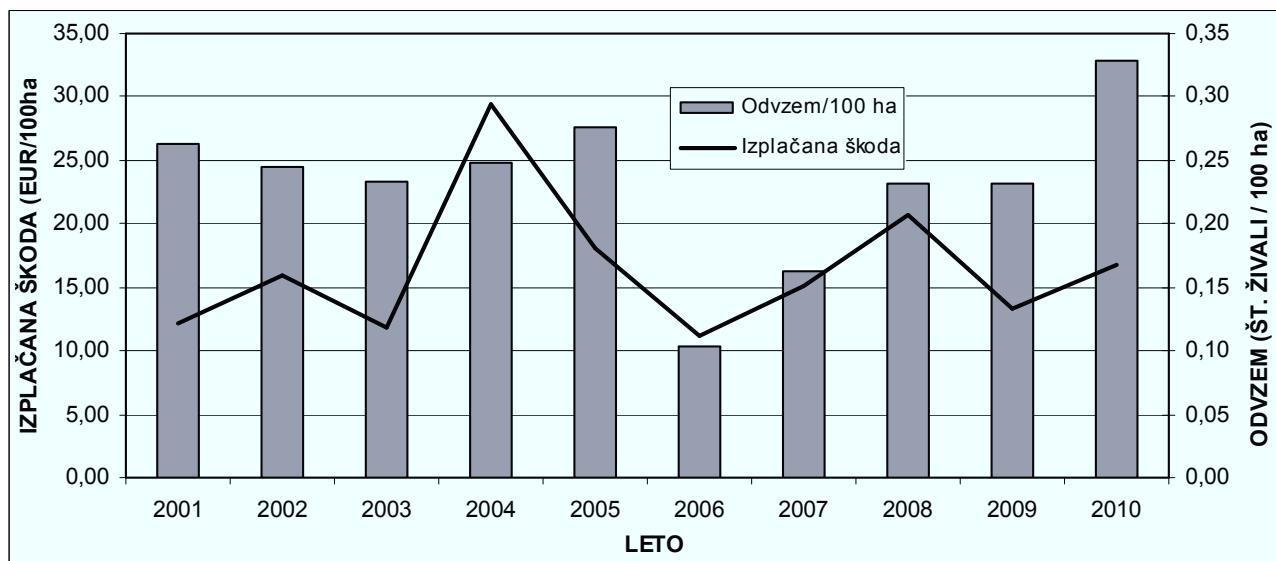
6.2.2 Škode od divjadi na kmetijskih kulturah, domačih živalih in objektih

Preglednica 12: Izplačana odškodnina na lovnih površinah od posameznih vrst divjadi po skupinah škodnih objektov v lovsko upravljavskem območju za obdobje 2001 – 2010

Vrsta divjadi	Kultura	IZPLAČANA ODŠKODNINA (v EUR / 100 ha)									
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
SRNA	kulture	1,60	2,09	1,59	1,37	4,79	5,90	3,75	1,99	4,09	1,95
	travniki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,05	0,00	0,00
	sadno drevje	0,48	0,00	0,43	1,83	0,00	0,00	0,00	0,08	0,00	0,00
	gozd	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	ostalo	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
skupaj SRNA		2,08	2,09	2,02	3,20	4,79	5,90	3,75	2,12	4,09	1,95
NAVADNI JELEN	kulture	0,18	0,36	0,23	0,00	0,00	0,00	0,00	0,20	0,16	0,25
	travniki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,16	0,00	0,00
	sadno drevje	0,01	0,02	0,00	0,16	0,23	0,60	0,50	0,00	0,19	0,24
	gozd	0,00	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	ostalo	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
skupaj NAVADNI JELEN		0,19	0,41	0,23	0,16	0,23	0,60	0,50	0,36	0,35	0,49
DAMJAK	kulture	0,00	0,00	0,00	0,00	0,28	1,32	0,20	0,08	0,49	0,13
	travniki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,30	0,00	0,20	0,00	0,00	0,00
	sadno drevje	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,13	0,00	0,00
	gozd	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	ostalo	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
skupaj DAMJAK		0,00	0,00	0,00	0,00	0,58	1,32	0,40	0,21	0,49	0,13
MUFLON	kulture	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	travniki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	sadno drevje	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	gozd	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	ostalo	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
skupaj MUFLON		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
GAMS	kulture	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	travniki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	sadno drevje	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	gozd	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	ostalo	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
skupaj GAMS		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
DIVJI PRAŠIČ	kulture	10,24	13,33	6,06	11,00	8,16	4,50	7,20	10,27	4,99	8,79
	travniki	1,85	2,58	5,75	18,35	9,92	6,60	7,90	10,43	8,24	8,04
	ostalo	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
skupaj DIVJI PRAŠIČ		12,09	15,91	11,81	29,35	18,08	11,10	15,10	20,70	13,23	16,83
SKUPAJ PARKLJARJI		14,36	18,41	14,06	32,71	23,68	18,92	19,75	23,39	18,16	19,40
JAZBEC		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,07	0,08	0,08	0,09	0,24
LISICA		0,00	0,00	0,07	0,06	0,31	0,10	0,15	0,04	0,00	0,25
POLJSKI ZAJEC		0,00	0,00	0,02	0,07	0,05	0,12	0,15	0,00	0,00	0,00
SIVA VRANA		0,00	0,00	0,08	0,10	0,20	0,36	0,30	0,11	0,09	0,65
NUTRIJA		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
SKUPAJ OSTALE VRSTE		0,00	0,00	0,17	0,23	0,56	0,65	0,68	0,23	0,18	1,14
VSE SKUPAJ		14,36	18,41	14,23	32,94	24,24	19,57	20,43	23,62	18,34	20,54

Slika 12: Trendi izplačanih odškodnin za nastalo škodo od rastlinojedih parkljastih in ostalih vrst v lovsko upravljavskem območju za obdobje 2001 - 2010

Slika 13: Primerjava med izplačanimi odškodninami za nastalo škodo od divjega prašiča in njegovim odvzemom v lovsko upravljavskem območju v obdobju 2001 – 2010

Višina odškodnin za škode od divjadi in njen trend v zadnjem deset letnem obdobju so pogojene s številnimi dejavniki, ki kumulativno izražajo vpliv posameznih živalskih vrst na okolje, hkrati pa so tudi odraz gibanja cen kmetijskih pridelkov na trgu. Večina škod od divjadi, ki so navedene v preglednici št. 12 je bilo povzročenih na kmetijskih površinah. Škode v gozdovih so po dostopnih evidencah zelo redko prijavljene. Pri opredelitvi višine škod so zajeta neposredna denarna izplačila oškodovancem in nadomestila v obliki materiala (semena, umetna gnojila, koruza), ki so prav tako denarno izražena. Ovrednotena je tudi vrednost vloženega dela lovcev za sanacijo škod od divjadi, tako strojnih kot ročnih ur. Vrednost delovne ure se je obračunava enotno za vsa lovišča in sicer po vrednosti 4 EUR.

Poglavitni vzrok višine in dinamike škod od divjadi predstavlja številčnost posameznih vrst divjadi in njena nihanja. Dokaj velik vpliv pa imajo tudi ostali biotski in abiotiski dejavniki. Na višino škod precej vplivajo vremenske razmere med letom, predvsem količina in razporeditev padavin, tako snega kot dežja (glej upad škod I. 2003). Posledica tega je količina razpoložljive prehranske baze rastlinojedov in potrebe po njej.

Prehranske navade posameznih vrst divjadi, prilagojenost na lokalne razmere, specifičnost kmetijske proizvodnje in splošni življenjski pogoji v ekološki enoti, prav tako vplivajo na porazdelitev višine škod med leti. Pri divjem prašču je pomembno tako trajanje obdobja sušnega vremena (ko je možnost ritja travnikov minimalna), kot koncentracija beljakovinske hrane v tleh. Tu je najpomembnejša količina ličink majskega hrošča v določenem letu, ki je odvisna od razvojnega ciklusa te žuželke. Pri prašču je predvsem številčnost populacije v določenih ekoloških enotah glavni dejavnik obsega škod na travnikih, žitaricah, koruzi in okopavinah. Zaradi razmeroma velike prirastne moči vrste je s tem precej povezano dokaj veliko nihanje izplačanih škod v zadnjem desetletju. Kulminacije škodnih primerov po divjem prašču se ponavljajo v 4 do 5 letnem zaporedju in so precej izenačene z višino odstrela, slednja pa nakazuje gibanje številčnosti populacije. Trend gibanja škod od divjadi v zadnjem desetletju je zmerno naraščajoč. Predvidevamo da je to tudi posledica doslednejšega vodenja evidenc, inflacije, splošne rasti cen kmetijskih pridelkov in stroškov ter doslednejšega prijavljanja škodnih primerov v zadnjem obdobju, kar velja tudi za škode od ostalih vrst divjadi ter zavarovanih živalskih vrst.

Gibanje škod od srnjadi med leti je precej bolj izravnano, odstopanja so manjša. Največ zahtevkov po povračilu škod beležimo na zelenjavi, stročnicah, vinogradih, detelji, kmetijskih kulturah in sadnem drevju. Dolgoročni trend škod je zmerno naraščajoč.

Jelenjad pretežen del škode povzroča v gozdovih, zato je dejansko prikazano stanje precej nerealno. Tudi tu je trend povzročenih škod v naraščanju.

Od ostalih povzročiteljev škod je potrebno izpostaviti še sivo vrano, lisico in kuno belico, ki so okoljsko vse bolj problematične. Temeljni vzrok temu je ponudba hrane, ki je divjadi pogosto dostopna zaradi vpliva človeka (smetišča, deponije, organski odpadki). Trend škod ki jih beležimo od malih zveri je zmerno naraščajoč, vendar v skupni kvoti izplačil ne predstavlja pomembnega deleža. Občasno beležimo še poškodbe sadik v sadovnjakih, ki jih povzroča poljski zajec.

Največ škode od divjadi je bilo povzročene na travnikih, sledijo koruzne njive, vinska trta, stročnice, sadno drevje in povrnine. Delež škode na kmetijskih kulturah po divjih praščih v zadnjih desetih letih močno prednjači in znaša preko 80 % vseh odškodnin. Škode, ki jih povzročijo ostale vrste divjadi bistveno ne vplivajo na skupne vrednosti, vendar pa so vsepogosteje prisotne, kar nas opozarja na določitev doslednih ciljev upravljanja s temi živalskimi vrstami (damjak, male zveri, ptice iz družine vranov) in ustrezeno ukrepanje.

Škode na divjadi so v veliki meri povzročene zaradi negativnih vplivov človekovih dejavnosti v okolju. Najpogosteji vzrok tovrstnih škod izhaja iz vpliva prometa, ki pri nekaterih vrstah divjadi zajema relativno velik delež v skupnem odvzemu. Velike so še škode ki jih povzroča kmetovanje (pokos divjadi,...) in ostale dejavnosti v okolju (krivolov, nenadzorovano gibanje psov). Velika večina škod na divjadi se upravljavcem lovišč ne priznava tako, kot to veleva veljavna zakonodaja. Kljub dejству, da se vpliv človeka na naravne ekosisteme močno krepi ugotavljamo, da se omenjena problematika obravnava dokaj pristransko in nekorektno.

6.3 Ocena stanja življenjskega okolja divjadi (tudi trendi)

Prehranske in bivalne razmere za divjad

Življenjsko okolje divjadi, predvsem bivalni in prehranski pogoji v LUO, so po naših ocenah dokaj dobrimi. Smiselna je ločena obravnava posameznih delov LUO, glede na ohranjenost naravnega okolja. V nižinskih predelih Šaleške in spodnje Savinjske doline, Celjske kotline, ter Šentjurško Šmarskega območja, je močno razvito poljedelstvo, predvsem hmeljarstvo, pridelava koruze, žitaric in ostalih vrtnin. Prav tako je z vidika osiromašenja bivalnih in prehranskih pogojev v kmetijski krajini zaskrbljujoča sodobna intenzivna pridelava travnjik in velike njivske površine, zasajene z eno samo kulturo. Ugotavljamo da je vse več površin ograjenih za namene pašništva drobnice in govedi, kar precej omejuje prehranske in bivalne razmere za divjad. Pogoji za malo divjad so tu okrnjeni zaradi izredno velike koncentracije cestnega omrežja, ki se je v zadnjem desetletju močno posodobilo in zgostilo. Delež izgub poljske divjadi na cestah je zaskrbljujoče velik in trenutno ne omogoča občutnega dviga številčnosti teh vrst. Kljub delnemu zaraščanju in opuščanju kmetijskih površin je za smotrno upravljanje s poljsko divjadjo še vedno premalo remiznih površin. Tradicionalne oblike kmetovanja s kolobarjenjem ki predvidevajo veliko pestrost različnih kultur so sicer vse pogosteje prisotne, vendar je delež tako obdelanih kmetijskih površin še vedno premajhen. Močan omejitveni dejavnik je tudi vpliv malih zveri, predvsem lisic in kuna, katerih številčnost je po naših ocenah še vedno dokaj velika. Tudi ujede, predvsem kanja, in sove prispevajo svoje k osiromašenju populacij poljske divjadi. Zaradi dobre zastopanosti vodnih teles v nižinskem predelu LUO so življenjski pogoji, vključujuč prehranske razmere za obvodno in vodno divjad dokaj ugodni.

Osrednji del Kozjanskega z blagimi vzpetinami, značilno prepletenimi kmetijskimi kulturami, višjim deležem gozda in dokaj ohranjenim gozdnim robom, nudi bistveno boljše prehranske razmere prosto živečim živalskim vrstam, predvsem srnjadi in mali divjadi. V LUO predstavlja ta tip krajine sorazmerno velik delež.

V ostalih višje ležečih predelih LUO so življenjski pogoji za divjad boljši. Višji je delež gozda, manj pa travnih površin in poljščin, kar je s stališča prehranske kapacitete sicer nekoliko slabše. Vendar pa je vpliv urbanizacije neprimerno blažji, hkrati pa je delež teh površin v LUO relativno velik. V tem okolju se pogosteje pojavlja divji prašič, gams, muflon in občasno tudi navadni jelen. Številčnost srnjadi in male divjadi je nižja. Prevladuje gozdnata in gozdna krajina. Pretežno bukovi gozdovi z ustrezno primesjo plemenitih listavcev in smreke ter ostalih iglavcev, nudijo ustrezne prehranske pogoje divjadi.

Zaradi porušene razvojne sestave gozda je v LUO vse bolj zaskrbljujoč problem prehrane za rastlinojedo divjad, hkrati pa so omejene tudi njene bivalne razmere. Delež mlajših razvojnih faz gozda je bistveno premajhen (glej poglavje 5.2.1), trend sečnje gozdov v zadnjem deset letnem obdobju pa trenutno stanje še poslabšuje. Vzrok temu je verjetno v razdrobljenosti gozdne posesti in posledično ne zainteresiranosti lastnikov gozdov za izvajanje del v gozdovih. Srnjad kot temeljna vrsta divjadi v LUO, svoje prehranske zahteve zadovoljuje z objedanjem popkov listavcev in grmovnic, ki ji v zimskem času predstavljajo poglaviten vir hrane. Premajhen delež mladovij in grmišč, nemir v gozdnem prostoru in preganjanje divjadi iz zimovališč povzročajo povečane izgube v obdobju trajanja daljših zimskih razmer. Že omenjen vpliv človeka na življenjski prostor divjadi je v zadnjih desetih letih v močnem porastu. Gozd predstavlja v moderni družbi objekt za sproščanje in rekreacijo. Žal pa se takšne dejavnosti marsikje sprevržejo v nerazumne okvire, ki močno vplivajo na življenjske pogoje divjadi. Razni adrenalinski športi kot so vožnje z motornimi vozili v gozdovih, prekomerno nabiranje gozdnih sadežev, krčitve gozdnih ostankov in grmišč, osuševanje močvirij, itd, so v zadnjem dolgoročnem obdobju povzročile hud vpliv na življenjski prostor divjadi. Še posebej je to prisotno v nižinskem delu LUO, ki je močno obremenjen tudi z drugimi vplivi gospodarskega razvoja. V višje ležečih območjih smo bili v zadnjem desetletju priča hitremu zaraščanju kmetijskih površin, predvsem tistih v strmejših terenih, kar je za upravljanje z divjadjo zaskrbljujoče. Zaradi nemira so se spremenile življenjske navade nekaterih vrst divjadi. Srnjad in muflon postajata vse bolj opreznii vrsti, izstopanje na kmetijske površine je pomaknjeno v nočni čas, vse to pa močno otežuje izvajanje lova.

Vpliv rabe prostora na bivalne razmere

Glavni problem pri zagotavljanju bivalnih razmer v LUO predstavlja relativno pospešen družbeno – ekonomski razvoj, ki je še posebej potenciran v okolini večjih naselij in mest. V obdobju obravnave se je izvajalo velike gradbene posege industrijsko trgovskih objektov ter ostale infrastrukture, ki so neposredno vezani na avtocestno omrežje. Posledica tega je močno krčenje že sicer ogroženega življenjskega prostora divjadi v pretežno nižinskih območjih LUO.

Kmetijstvo je zaradi vse bolj sonaravnega koncepta precej bolj prijazno do divjadi, kot je bilo pred desetletji. Kontrolirana uporaba pesticidov, herbicidov in ostalih sredstev za zatiranje škodljivcev in bolezni, predstavlja strpnejši vpliv na živalstvo. Tudi način kmetovanja, odvisnost kmečkih gospodinjstev od prihodka na kmetiji in posledično intenzivnost kmetovanja, je v zadnjem desetletju vse bolj prijazno do prostozivečih živalskih vrst. Širitev paleta kmetijskih kultur, kolobarjenje in puščanje zelene biomase preko zime, je za zagotavljanje prehranskih in bivalnih razmer divjadi bistvenega pomena. Ogolele kmetijske površine močno osiromašijo živalsko pestrost.

Gospodarjenje z gozdovi v LUO je precej povezano s posestniško strukturo lastnikov in pripravljenostjo na izvajanje sečnje ter gojitvenih in varstvenih del v gozdu. Že več kot desetletje ne uporabljamo nobenih kemičnih pripravkov za zatiranje podlubnikov in ostalih drevesnih škodljivcev. Sonaravno gospodarjenje z gozdom po načelih usmerjanja naravnih mehanizmov je temeljno vodilo gozdarske stroke v zadnjih desetletjih. Pri vsem tem pa imajo prostoziveče živalske vrste poseben pomen. Pri gospodarjenju z gozdnim prostorom skrbimo za oblikovanje mirnih con, zimovališč, pasišč za divjad in lociranje posebnih življenjskih okolij divjadi. Vse navedeno je opredeljeno v letnih načrtih LUO, letnih načrtih lovišč in detailnih gozdnogojitvenih načrtih. Prav tako je živalska komponenta in upravljanje z divjadjo predmet gozdnogospodarskih načrtov.

Še največji problem zagotavljanja bivalnih pogojev divjadi trenutno predstavlja nemir v gozdovih in ostalih življenjskih okolijih. Že omenjen razmah adrenalinskih aktivnosti je problematičen predvsem v zimskem obdobju in času poleganja mladičev. Vožnja z motornimi sanmi je nekontrolirano prisotna predvsem na Pohorju, zadnja leta pa je vse pogostejša tudi v ostalih predelih LUO. V močnem porastu je vožnja v naravnem okolju s ti. štirikolesniki in kros motorji, prav tako je kolesarjenje najbolj zanimivo na brezpotjih. Posebno pereč problem postaja nekontrolirano gibanje psov v naravi. Raznolikost pasem pogojuje tudi

afiniteto psov do preganjanja divjadi, ki je najbolj problematična v obdobju visokega snega. Izgube divjadi zaradi preganjanja se z leti stopnjujejo, žal pa trenutna zakonska ureditev ne zagotavlja ustrezne rešitve omenjenega problema.

6.4 Ciljno stanje življenjskega okolja divjadi

Ciljno stanje življenjskega okolja divjadi v LUO je opredeljeno s pogoji za trajnostno upravljanje s temeljnimi vrstami divjadi in zavarovanimi živalskimi vrstami, njihovo usklajenostjo z naravnimi možnostmi ter medvrstnim odnosom.

To bo zagotovljeno s sledečimi cilji:

- pестra in čim bolj ohranjena naravna krajina s čim gostejšo mrežo naravnih ekosistemov;
- delež gozdnih ostankov naj se ne zmanjšuje, delež grmič in travniških enklav v gozdnem prostoru naj bo višji za 30 %;
- delež remiznih površin naj bo za 80 – 100 % višji kot v letu 2010 v vseh nižinskih loviščih;
- ohraniti je potrebno vsaj obstoječe stanje krmnih njiv v loviščih, predvsem tistih, kjer je naravna ponudba hrane okrnjena;
- ciljno stanje grmič za divjad je opredeljeno v poglavijih posameznih vrst divjadi in se dolgoročno zmanjšuje, med leti pa prilagaja naravni ponudbi hrane in številčnosti divjega prašiča;
- razporeditev in koncentracija vodnih teles v LUO naj ostane enaka;
- ohranjeni gozdni ekosistemi z veliko avtoregenerativno sposobnostjo. Drevesna sestava gozdnih sestojev naj zagotavlja vsaj trenutno stanje z vidika deležev plodonosnih drevesnih vrst;
- delež mladovij naj bo usklajen z modelnim stanjem razvojnih faz, ki je opredeljen v gozdnogospodarskih načrtih. To je precej (3 do 4 krat) več kot je trenutno stanje;
- ohranjeni, ogroženi a pomembni elementi krajine, kot so gozdni robovi, obvodni pasovi, gozdni ostanki v urbani krajini, mokriščna vegetacija in posamično gozdno drevje v kmetijski in urbani krajini, naj se ne krčijo;
- gozdovi naravne drevesne sestave z zadostnim deležem plodonosnih in manjšinskih drevesnih vrst;
- ohranjena celovitost gozdnih kompleksov;
- povečana večnamenska vloga gozdov v prostoru;
- usklajeni odnosi med različnimi uporabniki prostora zlasti v območjih, kjer se prepletajo številne, večkrat nasprotuječe si funkcije gozdov (Rogla, okolica Celja, Savinjska dolina, Podčetrtek z okolico, Velenjska jezera, ...);
- v urbani krajini vzpostaviti čim več elementov naravne krajine, kot so prehodi za divjad, skrivališča, koridorji, grmiča, gnezdišča, ...;
- funkcijam prilagojeno gospodarjenje z gozdovi glede na njihov namen (gozdovi s posebnim namenom in varovalni gozdovi);
- sonaravno gospodarjenje z avtohtonimi drevesnimi vrstami.

Cilj upravljanja z divjadom v LUO so stabilne in vitalne populacije naravne spolne in starostne strukture, številčno usklajene s prehranskimi in bivalnimi razmerami v okolju in ostalimi kazalci v ekosistemu. Ciljno razmerje med populacijami posameznih vrst je natančno opredeljeno v poglavijih upravljanja s posameznimi vrstami v nadaljevanju načrta. Ob upoštevanju hitrih sprememb v kvaliteti bivalnih in prehranskih razmer okolja v zadnjih desetletjih, intenzivnih gradbenih posegih v LUO, je potrebno oblikovati danim razmeram prilagojen cilj upravljanja. Poleg ostalih bioindikatorjev divjadi je treba upoštevati še vplive divjadi na njihovo življenjsko okolje, predvsem višino škod od in na divjadi.

Ciljno stanje življenjskega okolja za posamezne vrste divjadi v LUO

Ciljno stanje življenjskega okolja srne glede bivalnih in prehranskih razmer

Je opredeljeno z izboljšanjem in krepitvijo naravnih prehranskih razmer v okolju z biomeliorativnimi ukrepi, ki so že v preteklosti uveljavljeni in prilagojeni zlasti srnjadi. Gre predvsem za ustrezno ohranjenost in širitev pasišč v gozdnih krajini ter mirnih con. Zaradi hitrega zaraščanja travnih površin v sredogorju je cilj revitalizacija oziroma čiščenje za divjad primernih travnih površin. Ciljno stanje mladovij v gozdnem prostoru je opredeljeno z gozdnogospodarskimi načrti in je bistveno višje od trenutnega stanja. V zimskem času je

pomembna dodatna ponudba naravne hrane, ki naj se jo zagotavlja v grmiščih, na gozdnih posekah (sečnja jelke, puščanje ostalih sečnih ostankov,...) in mirnih načinah, predvsem v območjih večjih gozdnih kompleksov.

Ciljno stanje živiljenskega okolja **jelenjadi** glede bivalnih in prehranskih razmer

Cilj upravljanja z navadnim jelenom v LUO je zaustavitev širjenja populacije. Vinorodna in kmetijsko dokaj intenzivna območja spodnje Savinjske in Šaleške doline ter Kozjanskega, ne nudijo ustreznih bivalnih pogojev vrsti. Tip krajine ki prevladuje v LUO, in s tem povezane prehranske in bivalne razmere, ne omogočajo oblikovanje večjih populacijskih območij za navadnega jelena. Ciljno stanje živiljenskega okolja jelenjadi zato ni posebej definirano.

Ciljno stanje živiljenskega okolja **damjaka** glede bivalnih in prehranskih razmer

Za zagotavljanje ciljnega stanja glede številčnosti in prostorske razporeditve damjaka v območju obravnave, je potrebno vzpostaviti vrsti ustrezne prehranske in bivalne razmere. Gre predvsem za ohranitev naravnih prehranskih potencialov, tj. primeren delež grmišč in mladovij v gozdnem prostoru, povsod tam kjer se z vrsto načrtno upravlja. Delež travnih površin je potrebno ohraniti na trenutnem nivoju. Količina dodatnega krmljenja s suho in močnato krmo se ne sme zviševati, mora pa biti pogojena s sezonskimi pogoji in dostopnostjo naravnih prehranskih virov. Potrebno je zagotoviti ustreznega območja za zagotavljanje miru v času reprodukcije in obdobju ostrejših zimskih razmer. Skupaj z ostalimi uporabniki prostora in predstavniki lokalne skupnosti bi bilo potrebno poiskati ustrezne rešitve, ki bi onemogočale razvoj neprimernih oblik rekreacij (npr. vožnja s štirikolesniki in motorji) znotraj celotnega ugrezniškega območja velenjskega premogovnika, kar ni pomembno le za populacijo damjaka, temveč za ohranitev vseh vrst prostozivečih živali in velike stopnje biotske raznolikosti v tem območju.

Ciljno stanje živiljenskega okolja **gamsa** glede bivalnih in prehranskih razmer

Ciljno stanje v pogledu prehranskih in bivalnih razmer je opredeljeno s čim bolj naravno drevesno sestavo gozdnih sestojev v območju obravnave, tako po vrstah kot razvojnih fazah. Primeren delež varovalnih gozdov poleg zagotavljanja bivalnih potreb gamsa omogoča mir v lovišču in dobršen del prehranske baze. Ciljno stanje v pogledu zagotovitve miru naj se vzpostavi skupaj s predstavniki lokalnih skupnosti in souporabniki prostora, ki naj z usklajenimi pristopi zagotovijo ohranjanje živiljenskega okolja vrsti. Za gamsa je pomemben zadosten delež travnih površin v strnjениh gozdnih kompleksih, ki mora biti v območju, kjer gams živi za 30 % višji kot je trenutno stanje.

Ciljno stanje živiljenskega okolja **muflona** glede bivalnih in prehranskih razmer

Je enako trenutnim razmeram v okolju, kjer se vrsta prostorsko zadržuje. Tudi v pogledu prehranske kapacitete si ne želimo sprememb. Vpliv muflona na gozdnata mladovja naj bo normalen, ta pa je opredeljen s številčnostjo, ki ne ogroža naravne obnove sestojev. Rastni potencial pretežno bukovih in hrastovih sestojev na Šmohorju dopušča trenutno številčnost vrste.

Ciljno stanje živiljenskega okolja **divjega prašiča** glede bivalnih in prehranskih razmer

Je podrejeno vplivu vrste v okolju, predvsem višini in prostorski razporejenosti škod na poljščinah in travnih površinah. Važna je ohranitev trenutnega deleža vseh plodonosnih drevesnih vrst, še zlasti domačega kostanja in hrastov. Delež krmlnih njiv naj ostane nespremenjen. Glede bivalnih pogojev za divjega prašiča je cilj vzpostavitev modelnega stanja razvojnih faz gozdnih sestojev v pogledu trajnosti.

Ciljno stanje živiljenskega okolja **malih zveri** glede bivalnih in prehranskih razmer

Je opredeljeno z vrstami primernimi habitat, kjer naj se zagotavlja ugodno stanje prehranske baze ter predvsem bivalnih pogojev. Slednji so zagotovljeni s trajnostnim gospodarjenjem z gozdovi in upravljanjem z divjadom.

Ciljno stanje živiljenskega okolja **poljske divjadi** glede bivalnih in prehranskih razmer

Pogoj za ohranitev večine vrst je primeren delež naravnih remiznih površin, grmišč, gozdnih ostankov ter posamičnih dreves, mokrišč in trstičij v ekstenzivno obdelani krajini, katerih površina naj se dolgoročno dviguje. Dolgoročni cilj glede krmljenja je eno krmišče za poljsko divjad na 100 ha primernih površin, kjer naj se krmi na način, da hrana ni dostopna srnjadi in divjemu prašiču.

Ciljno stanje živiljenskega okolja **lovnih ptic iz družine vranov** glede bivalnih in prehranskih razmer

Se zagotavlja z naravno strukturo gozdnih sestojev, ki vrstam nudi ustrezeno prehrano s plodovi in semenimi. Z ukrepi v okolju, ki se izvajajo v sklopu gospodarjenja z gozdovi in kmetijskimi površinami naj se ohranja vrstam primerne pogoje gnezditve.

6.5 Usmeritve za doseganje ciljnega stanja življenjskega okolja divjadi

Temeljne usmeritve za zagotavljanje trajnostnega upravljanja z divjadjo v LUO so oblikovane na podlagi ciljnega stanja življenjskega okolja in ciljnega stanja populacij posameznih vrst divjadi. Stanje življenjskega okolja v LUO je v nekaterih delih precej spremenjeno, v večini pa še zagotavlja ugodne pogoje za razvoj populacij divjadi. Visoka stopnja razvoja celjske regije v zadnjem desetletju je v nekaterih delih LUO povzročila precejšnje spremembe v naravnem okolju. Cilji in posledični ukrepi ki jih v načrtujemo, so usmerjeni v revitalizacijo naravnega okolja, kolikor je to še mogoče. Preko upravljavskih načrtov je potrebno sodelovati na lokalnem nivoju (občine, krajevne skupnosti, društva) pri načrtovanju posegov v prostor, predvsem širivti urbanih površin, naselij, mest, industrijskih območij itd. V višje ležečih območjih je potrebno zavreti proces zaraščanja travnikov in pašnikov. Skupaj z lokalnimi skupnostmi, lastniki, javnimi zavodi in društvu je potrebno ohranljati travne površine v gozdnem prostoru. Upravljavci lovišč in lastniki kmetijskih ter gozdnih zemljišč naj s svojimi ukrepi v okolju ohranjajo in krepijo naravno strukturo ekosistemov, ki zagotavlja ohranitev vseh vrst avtohtone divjadi. Gre predvsem za niz biomeliorativnih ukrepov, ki se izvajajo z minimalnimi finančnimi vložki, hkrati pa usmerjajo naravne procese v ugodno stanje, ki zagotavlja primerne bivalne pogoje prostoživečim živalskim vrstam. Temeljnega pomena so tisti ukrepi v življenjskem okolju divjadi, ki trajno zagotavljajo pogoje za njihovo ohranitev. Potrebno je zagotoviti osnovne bivalne in prehranske pogoje, ki zagotavljajo trajnostno rabo naravnih dobrin. Gre predvsem za zagotovitev prehranskih potreb divjadi, kar naj se zagotavlja s sonaravnim gospodarjenjem z gozdovi. Z ustreznimi pristopi naj se pospešeno uvaja v obnovo debeljake slabih sestojnih zasnov. V pomlajencih je potrebno pospešeno zaključevati obnove in tako formirati naravna mladja. Upravljavci lovišč naj obdelujejo krmne njive v trenutnem obsegu, predvsem v gozdnem prostoru. Z letnimi načrti LUO se detailneje opredeli količina in vrsta kultur, namenjenih dodatni prehrani divjadi. Dodatno, zimsko krmljenje naj se izvaja po dejanskih potrebah in mora biti usklajeno z naravno ponudbo hrane. Krmni naj se sistematično, glede na vremenske razmere med letom. Najbolj je potrebno upoštevati razmere v zimskem obdobju, t.j. višino in trajanje snežne odeje, gibanje temperatur, hidrološke razmere v času poleganja mladičev, itd. Dodatno krmljenje v ostrejših klimatskih razmerah sme nadomestiti naravno hrano, tako po vrsti kot količini. Prednostno naj se koristi naravne danosti (steljnik, sečnja v zimskem času, ohranjanje grmišč, presek v gozdu, plodonosnih rastlinskih vrst, travnih enklav v gozdu, itd.). Krmljenje z žiti in koruzo povzroča motnje pri metabolizmu živali in v večini primerov negativno vpliva na premagovanje ostrih razmer v okolju, zato naj se dolgoročno znižuje. Za dodatno popestritev hrane v ostrih zimskih razmerah je potrebno koristiti suho hrano z zadostnim deležem vlaknin in celuloze. Način in obseg dodatnega krmljenja divjadi je podrobno opredeljeno v nadaljevanju, pri poglavjih posameznih vrst divjadi.

V bodoče bo potrebno vse več napora posvečati ohranjanju različnih življenjskih okolij divjadi, predvsem mirnih con, zimovališč, remiznih površin, grmišč, skrivališč za divjad, mokrišč, gnezdišč,... Vpliv javnosti z raznimi oblikami adrenalinskih dejavnosti močno posega v območja habitatov divjadi, kar je potrebno v sodelovanju s pristojnimi službami ustrezzo omejiti. Potrebno je krepiti komuniciranje med upravljavci lovišč, lastniki zemljišč in gozdov, državnimi organi (ministrstva, lovsko inšpekcije, naravovarstvenih nadzornikov, naravovarstvenih služb, ZGS,...) in lovskih organizacij (LZS, OZUL).

6.5.1. Splošne usmeritve za ohranitev in nego habitatov v gozdnem in negozdnem prostoru, ter izboljšanje prehranskih razmer za divjad

Krmljenje

Krmljenje predstavljajo vse vrste polaganja hrane v naravno okolje, ki je namenjena prehrani divjadi. Za polaganje hrane se ne smatra posek drevja za objedanje in pridelava krme na kmetijskih površinah (t.i. krmnih njivah), s katero se divjad prehranjuje neposredno na rastočih rastlinah. Krmljenje prav tako ni polaganje soli, kljub temu pa je pri polaganju le te potrebno upoštevati v načrtih zapisane usmeritve in omejitve. Krmljenje s krmno pridelano na travnatih površinah (pašniki, travniki), ki jih vzdržujejo upravljavci lovišč, se šteje kot ukrep krmljenja in je tudi te lokacije potrebno vnesti v katalog krmišč. Takšno polaganje krme se lahko omeji v primerih negativnih učinkov divjadi na okolje.

Namen:

Pri opredelitvi namena krmljenja je potrebno le-tega obravnavati z vidika učinkov na celotno populacijo posameznih vrst divjadi in njeno življenjsko okolje ter na medvrstne odnose. Pri tem je potrebno upoštevati tudi obstoječe razmere v življenjskem okolju in cilje upravljanja s posameznimi vrstami divjadi v določenem okolju. Ker so nameni krmljenja za posamezne vrste divjadi različni, je temu prilagojeno tudi krmljenje. Želene učinke krmljenja po vrstah divjadi se zagotavlja s prostorsko in časovno opredelitvijo krmljenja ter sestavo krme.

Krmljenje ima lahko pozitivne učinke v od človeka osiromašenih življenjskih okolij ali okolijh, kjer se zaradi sedanjih interesov po rabi prostora (kmetijstvo, gozdarstvo) brez večjih negativnih posledic za okolje, lahko

omogoči prisotnost vitalnih populacij posameznih vrst divjadi ali pa se s krmljenjem zniža vpliv divjadi na to okolje. S pomočjo krmljenja se tudi omogoča lažji in pravilnejši poseg v populacije divjadi z odstrelom.

Razen krmljenja nekaterih vrst male divjadi (fazan, poljska jerebica, poljski zajec), pri kateri je zaradi trenutnega stanja v Sloveniji osnovni cilj dvig številnosti, krmljenje ne sme biti namenjeno ali imeti za posledico dvig natalitete in s tem gostot posameznih vrst divjadi, preživetje posameznih manj vitalnih osebkov v populaciji ali celo vzdrževanje preštevilne populacije divjadi v ohranjenih habitatih.

Ker ima neustrezna sestava ali kvaliteta krme lahko za posledico povečanje obremenitev okolja (povečanje objedanja naravne vegetacije in lupljenje drevja) ali celo povzroči prebavne motnje posamezne živali, se v načrtih predpisuje tudi dovoljena sestava krme, pri čemer je za določene namene krmljenja omejena zlasti količina močne škrobne krme, oziroma obvezna sestavina sočne krme v strukturi ponudbe krme.

Pri krmljenju je potrebno upoštevati medvrstne odnose med živalskimi vrstami, vključno z zavarovanimi in še posebej ogroženimi vrstami.

Pri nekaterih vrstah divjadi (lisica, kuna belica), ki jih krmimo s stranskimi živalskimi proizvodi, je potrebno upoštevati predpise s področja veterine.

Vrste krmljenja:

Po namenu krmljenja ločujemo **zimsko, preprečevalno in privabljalno krmljenje**.

Zimsko krmljenje se izvaja z namenom zmanjšanja pritiska divjadi na naravne prehranske vire in tvorbe energijske rezerve v času prehranske ožine. S tem ukrepom se divjad v obdobju leta, ko nastopi prehranska ožina prostorsko zadržuje v predelih zimovališč. Pri mali divjadi je namenjeno povečanju prehranske ponudbe tudi izven zimskega obdobja ter s tem preživetju posameznih osebkov oz. skupin divjadi, ki imajo kot skupni učinek povečevanje številnosti te divjadi.

Zimsko se v LUO krmí naslednje vrste divjadi:

- Damjak (v območju upravljanja)
- Muflon (v območju upravljanja)
- Mala divjad (fazan, poljska jerebica, poljski zajec, raca mlakarica)

Preprečevalno krmljenje se v LUO izvaja le za divjega prašiča v časovno omejenem vegetacijskem obdobju, kar bo opredeljeno z letnimi načrti LUO, z namenom zadrževanja živali v predelih, kjer so manjše možnosti nastanka škod na kmetijskih površinah.

Privabljalno krmljenje se izvaja z namenom privabljanja divjadi zaradi opazovanja in odstrela. Privabljalno se v LUO krmí naslednje vrste divjadi:

- Damjak (v območju upravljanja)
- Muflon (v območju upravljanja)
- Divji prašič
- Lisica
- Kuna belica
- Kuna zlatica

Namensko krmljenje srnjadi in gamsa, razen v izjemnih razmerah, ni dovoljeno.

Izjemoma, le ob posebnih (izjemnih) vremenskih razmerah ali pri naravnih katastrofah se lahko krmí ostale vrste divjadi (srna, gams). V primeru izjemnih zimskih razmer (dolgotrajnejša visoka in pomrznjena snežna odeja), je dovoljeno krmljenje naštetih vrst divjadi le v predelih, kjer je na večjih površinah s prehranskega vidika osiromašeno življensko okolje teh vrst. Oceno izrednih razmer, ki bi opravičevale izjemno zimsko krmljenje naštetih vrst divjadi opravi upravljački lovišča samostojno ter o tem z vlogo (opis izrednih razmer, kraj oz. območje potrebnega krmljenja, čas, vrsta divjadi) pisno obvesti OE ZGS. Soglasje (pozitivno ali negativno) k začetku krmljenja izda pristojna OE ZGS pisno ter o tem obvesti tudi lovsko inšpekcijo. Pred izdajo dovoljenja za krmljenje morajo biti izvedeni ukrepi povečevanja prehranske ponudbe z naravno hrano (posek drevja in grmovja za objedanje, pluženje). Povečevanje prehranske ponudbe, z ukrepi omogočanja prehrane z naravno hrano (posek drevja in grmovja za objedanje, pluženje) je dovoljeno in v ostrejših zimskih razmerah priporočljivo, zato se jih nikjer v LUO ne omejuje.

Vrste, količina in sestava krme:

Vrste krme so obravnavane s stališča energijske vrednosti, vsebnosti vode ter izvora po naslednjih skupinah:

- močna škrobna krma (koruza, žita, kostanj, želod, briketi s hrano rastlinskega izvora),
- sočna krma (okopavine, tropine, sadje),
- voluminozna krma (seno, vejniki, travna silaža, koruzna silaža, pesni rezanci) in

- krma živalskega izvora v skladu z veterinarskimi predpisi.

Vse ostale vrste krme, razen zgoraj navedenih, za krmljenje divjadi niso dovoljene.

Krmljenje rastlinojede parkljaste divjadi – splošne usmeritve

Količina močne škrobnene krme za zimsko krmljenje rastlinojede vrste divjadi (damjak, muflon) naj bo v najnižjem deležu, praviloma ne sme presegati 10 % delež v skupni količini (po masi) krme. Na istem krmišču, namenjenem zimskemu krmljenju rastlinojede parkljaste divjadi mora biti struktura krme v sledečih deležih – močna škrobnena krma do 10 %, sočna krma do 30 %, voluminozna krma vsaj 60 %. Odstopanja od navedene strukture krme za rastlinojedo parkljasto divjad v času zimskega krmljenja so le v smislu vzdrževanja pasišč s košnjo in naknadnim sušenjem sena, ko je le-tega dovoljeno samostojno zložiti v jasli.

Priporočljivo je, da je ob zimskem krmljenju parkljaste divjadi močna škrobnena krma na razpolago le v jesenskih mesecih (oktober, november, december), sočna in voluminozna krma pa v celotnem obdobju krmljenja.

Količine položene krme naj bodo dejansko odvisne od naravne ponudbe hrane (gozdni obrod kostanja, hrasta in bukve) v posameznem letu.

Specifične usmeritve pri krmljenju posameznih vrsta divjadi so zapisane v nadaljevanju načrta (po vrstah).

Intenzivnost zimskega krmljenja, izbira lokacij in števila krmišč ter stalnost krmišč v prostoru

Krmljenje divjadi, predvsem zimsko, lahko močno vpliva in preoblikuje migracijske značilnosti, prostorsko razporeditev in splošne vedenjske vzorce parkljaste divjadi, zlasti jelenjadi. Dolgotrajno krmljenje zmanjšuje njeno sezonsko migratornost in celoletna območja aktivnosti ter povečuje njene celoletne in zlasti zimske gostote v neposredni okolici krmišč. Vse našteto lahko vpliva na:

- akutno povečanje poškodb in škod na mladju v okolici krmišč pri čemer vplivno območje povečanih poškodb znaša okoli 500 metrov okoli krmišč,
- prevelike splošne obremenitve gozdov ob krmiščih, kar se odraža v padcu vrstne pestrosti, izginjanju rastlinskih in živalskih vrst in degradaciji ekosistemov,
- povečani zaparazitiranosti in obolelosti parkljaste divjadi in slabšanju njenega telesnega stanja (manjša telesna masa in slabše trofeje) zaradi lažjega prenosa bolezni med osebki in povečano znotrajvrstno tekmovalnostjo,
- potencialno olajšanega prenosa bolezni s prostoživečih na domače živali.

V izogib naštetim negativnim dejavnikom krmljenja priporočamo, da se lokacije zimskih krmišč v času dosledno menjavajo in naj isto krmišče ne bo nepretrgoma v uporabi več kot 10 let. V splošnem je treba obseg krmljenja pri vseh vrstah divjadi postopno zmanjševati in krmljenje na območjih, kjer se ga doslej še ni uporabljalo, dovoliti le v primerih in na konkretnih lokacijah in območjih, ko njegovi pozitivni učinki odtehtajo negativne.

Gostota krmišč:

Zaradi preprečitve prekomernega krmljenja parkljaste divjadi, gostitve divjadi na neprimernih lokacijah, neželenih migracij divjadi ali krmljenja, ki bi imelo za posledico zmanjševanje vpliva naravne selekcije med divjadjo, se določi tako količina kot tudi struktura krme, oziroma število krmišč.

Število krmišč za malo divjad in male zveri ni omejeno.

Kataster krmišč:

Kataster krmišč v lovsko upravljaškem območju je popis (vključno s kartnim gradivom) lokacij vseh krmišč, ki so pri upravljanju z divjadjo v danem trenutku strokovno ter okoljsko sprejemljiva in dopustna. V katastru krmišč so opredeljene natančne lokacije krmišč po posameznih loviščih, ciljna živalska vrsta katero se krmi, namen krmljenja, tip krmišča ter vrste in količine krme.

Zavod za gozdove Slovenije v sodelovanju z upravljavci lovišč ter območnim združenjem upravljavcev lovišč (OZUL) izdela in vodi katalog krmišč v LUO. Na predlog upravljavca lovišča ter po strokovni presoji ZGS se katalog lahko spremeni ali dopolni.

V katastru krmišč LUO se vodijo lokacije za sledeče vrste krmišč in načine krmljenja na krmiščih:

- krmišča za zimsko krmljenje damjaka in muflona na območju upravljanja
- krmišča za preprečevalno krmljenje divjih prašičev,
- krmišča za privabljalno krmljenje divjih prašičev,

- krmišča za privabljalno krmljenje damjaka in muflona na območju upravljanja, kjer se poleg sočne polaga še ostale vrste krme.

Kataster krmišč je sestavni del načrtov upravljanja z divjadjo. Del vsebin iz katastra krmišč mora biti sestavni del letnega lovsko upravljalnega načrta LUO za konkretno koledarsko/lovsko/načrtovalsko leto, predvsem so to: kriteriji, pogoji in načini krmljenja (podrobnejša navodila) za vrste parkljaste divjadi, ter tudi dovoljene maksimalne količine krme (kjer so le te omejene), kar velja tudi za krmišča za katera se ne vodi katastra. V načrtih LUO morajo biti opredeljene (navedene) tudi lokacije krmišč za posamezne vrste divjadi.

Solnice:

Namen solnic je olajšati predvsem spomladanski prehod na sočno naravno hrano, preskrbo z mineralnimi snovmi ter doseganje načrta odvzema, zato je priporočljivo njihovo zalaganje v zmernih količinah s soljo in mineralnimi kamni (priporočeno do največ 3 kg na solnico). Postavljanje solnic je prepovedano:

- V gozdnih sestojih - mladovjih in sestojih v obnovi, oz. je dovoljeno le ob soglasju lastnika gozda in ZGS.
- Ob cestah in v območju gozdnih rezervatov.
- Ob vodnih virih oz. le v minimalni oddaljenosti 50 m in na način, ki onemogoča vnos soli vanje. Soli tudi ni dovoljeno neposredno vnašati v luže, kaluže in ostala vodna telesa.
- V območja ali bližino območij, kjer so prisotne redke, ogrožene in zavarovane vrste živali ter rastišča redkih, ogroženih in zavarovanih rastlinskih vrst.
- V bližino območij naravnih vrednot, v ožja zavarovana območja in v dele širših zavarovanih območij s strožjim varstvenim režimom (IUCN kategorija II). Izjemoma je tudi na teh območjih možna začasna postavitev.

6.5.2 Usmeritve in ukrepi v življenjskem okolju posameznih vrst divjadi:

Ukrepi v življenjskem okolju srnjadi

Krmljenje srnjadi v LUO, razen v izjemnih primerih, ni dovoljeno.

V primeru izjemnih zimskih razmer (dolgotrajnejša visoka snežna odeja), je dovoljeno krmljenje srnjadi le v predelih, kjer je na večjih površinah s prehranskega vidika srnjadi osiromašeno življenjsko okolje, vendar je tudi v tem primeru dovoljeno krmljenje samo s kombinacijo krme (sočna, močna in voluminozna krma) in ne zgolj samo z eno od teh. Oceno izrednih razmer, ki bi upravičevalo izjemno zimsko krmljenje srnjadi, opravi upravljavec lovišča samostojno ter o tem z vlogo (opis izrednih razmer, kraj oz. območje potrebnega krmljenja, čas) pisno obvesti OE ZGS. Soglasje (pozitivno ali negativno) k začetku krmljenja izda pristojna OE ZGS pisno ter o tem obvesti tudi lovsko inšpekcijo. Pred izdajo dovoljenja za krmljenje srnjadi morajo biti izvedeni ukrepi povečevanja prehranske ponudbe srnjadi z ukrepi omogočanja prehrane srnjadi z naravno hrano (posek drevja in grmovja za objedanje, pluženje). Povečevanje prehranske ponudbe srnjadi, z ukrepi omogočanja prehrane srnjadi z naravno hrano (posek drevja in grmovja za objedanje, pluženje) je dovoljeno in v ostrejših zimskih razmerah priporočljivo, zato se jih nikjer v LUO ne omejuje.

Z namenom zmanjšanja povoza srnjadi je izjemoma v bližini prometnic z močno povečanim povozom srnjadi v zimskem času za kratek čas (največ 1-2 tedna) dovoljeno t.i. prestrezno krmljenje (»intercept feeding«), s katerim zmanjšamo potrebo po približevanju (prehranjevanju) srnjadi na brežinah cest. Tovrstno prestrezno krmljenje je mogoče dovoliti le, če so izpolnjeni naslednji pogoji:

- dolgotrajna ali visoka snežna odeja;
- zaznano pogosto prehranjevanje srnjadi na brežini ceste;
- registrano večje število povožene srnjadi v dotednem lovišču v času te zime (>3 po 1.12.);
- krmljenje se izvaja v pasu 300-500 m od problematičnega/ih odseka/ov cest(e).

Za pridobitev dovoljenja za prestrezno krmljenje veljajo enaki pogoji kot za izjemoma dovoljeno zimsko krmljenje srnjadi (podana pisna informacija z vlogo na ZGS s strani upravljavca, izdano soglasje s strani OE ZGS ter obveščanje lovskih inšpekcij). Pred izdajo dovoljenja morajo biti predhodno vzpostavljeni ukrepi dostopa srnjadi do naravnih prehranskih virov (pluženje visokega snega do robidovja in ostalih virov naravne hrane,...).

Priporočamo primerno intenzivnost pri vzdrževanju pasišč in grmišč v gozdnem prostoru, namenjenih za vse vrste rastlinojede divjadi.

Sadnja plodonosnega drevja in grmovja je zaželen ukrep, ki se ga pri delih v okolju pospešuje in ne omejuje.

Ukrepi za zmanjšanje nenanaravnih izgub, predvsem povoza, ki se izvajajo v okolju so: kemična odvračala, zvočna odvračala, silhuetne, odsevniki, plašilne naprave pri kosičnicah, cestno prometni znaki, ipd. ter predvsem pravočasna količinsko in strukturno ustrezna realizacija načrtovanega odvzema.

Ukrepi v življenjskem okolju jelenjadi

Pašne površine; ohranjanje, vzdrževanje, ponovna vzpostavitev in osnovanje novih pašnih površin sodi med najpomembnejše biomeliorativne ukrepe za jelenjad. Zato priporočamo, da te površine (v »gozdni krajini« v LUO) znašajo najmanj 5 hektarjev na 1000 hektarjev gozda v LUO. Zimska sečnja, ki se po predhodnem odkazilu izvede v času zimske stiske in s katero usmerjano zadovoljujemo potrebe jelenjadi predvsem v okolici zimovališč.

Krmljenje

Načrtno krmljenje jelenjadi v LUO ni dovoljeno, priporočljiva pa je izvedba biomeliorativnih ukrepov kot je košnja travnikov, spravilo sena, vzdrževanje grmišč in sečnja iglavcev (jelke) v zimskem času.

V robnih populacijskih območjih je dovoljeno zgolj privabilalno krmljenje jelenjadi za namen lažje izpolnitve načrta odvzema, izjeme in natančnejši ukrepi se določijo v letnih načrtih LUO. V »območjih skupin jelenjadi« in v »območjih brez jelenjadi« (prisotnost jelenjadi tam ni zaželena) ni dovoljeno krmljenje jelenjadi.

Privabilalno krmljenje se izvaja s ciljem olajšanega opazovanja in odstrela jelenjadi. Tu je odstrel dovoljen. Privabilalno krmljenje jelenjadi se lahko izvaja le v času lovne dobe na jelenjad in se po potrebi natančneje opredeli v letnem načrtu LUO.

Ukrepi v življenjskem okolju damjaka

Zimsko **krmljenje damjaka** na območju načrtnega upravljanja je dovoljeno od 1. oktobra do 1. aprila. Krmimo ga s kombinacijo močnih, sočnih in voluminoznih krmil. Priporočljivo je, da je močna krma v maksimalnem deležu do 10 %, damjaku na razpolago predvsem v jesenskih mesecih (oktober – december). Količina sočne in grobo vlaknate krme ni omejena, količine položene krme naj bodo odvisne od naravne ponudbe hrane. Krmljenje samo z močnimi škrobnimi krmili na posameznih krmiščih ni dovoljeno, pač pa mora biti na voljo na istem krmišču strukturno vsa potrebna krma (močna, voluminozna, sočna). Struktura krme je praviloma v enakem razmerju, kot za zimsko krmljenje navadnega jelena. Odstrel na teh krmiščih ni dovoljen.

Zimsko krmljenje damjaka je dovoljeno le v loviščih s povprečnim letnim odvzemom nad 10 kosov v zadnjih treh letih. V ostalih loviščih zimsko krmljenje damjaka ni dovoljeno.

Privabilalno krmljenje damjaka na območju načrtnega upravljanja je namenjeno privabiljanju te vrste divjadi z namenom odstrela. Za doseganje učinka privabiljanja so na krmišču potrebne in priporočene le minimalne količine krme, ki opravljajo funkcijo privabiljanja damjakov. Privabilalno krmljenje se lahko izvaja v času lovne dobe. Damjaku je lahko na privabiljalnem krmišču dostopno največ 5 kg močnih vrst krme (briketov, žit ali koruze) na dan.

Lokacije krmišč morajo biti opredeljene v načrtih za upravljanje z divjadjo.

Prehrambeno ponudbo damjaka naj se dopolnjuje z vzdrževanjem travnikov v gozdu, vzdrževanjem grmišč, gozdnega roba ter obdelavo krmnih njiv.

Ukrepi v življenjskem okolju gamsa

Zimsko krmljenje gamsov je nepotrebno in ni dovoljeno. V času ko je gams najbolj ranljiv, to je obdobje poleganja mladičev in prezimovanja, je zelo pomembno zagotoviti mir v življenjskem okolju vrste. Slednje naj upravljavci izvajajo z rednimi obhodi in kontrolo habitatov gamsa, usklajevanjem interesov s planinskimi organizacijami, opozarjanjem kršiteljev miru v okolju in javnim obveščanjem. S čiščenjem in košnjo višje ležečih travnikov je potrebno ohranjati naravne prehranske pogoje v življenjskem okolju, vendar s tem ne smemo ogrožati varovalne funkcije gozda. LD ki upravlja z gamsom, naj s košnjo in čiščenjem zaraščajočih površin v bodoče še krepijo naravno prehransko bazo divjadi. Delež temu namenjenih površin je potrebno zvišati za 30 %, kar naj se izvaja samo na zaraščajočih površinah sredogorja. Pri sonaravnem gospodarjenju z gozdom moramo upoštevati biotopsko funkcijo gozda, kar pomeni za gamsa ohranjanje gozdnih jas, presek, borovničevja itd. Dodajanje soli v spomladanskem času olajša prehode na sočno hrano. Zalaganje solnic se izvaja zgolj za srnjad, saj zaradi prekrivanja življenjskih okolij teh dveh vrst, gams zadovoljuje tovrstne potrebe na že obstoječih solnicah. V gozdnih predelih s poudarjeno obnovo, ob cestah in gozdnih rezervatih postavljanje solnic ni dovoljeno.

Ukrepi v življenjskem območju muflona

Zimsko krmiljenje muflona na območju načrtne upravljanja je dovoljeno v času zimskih razmer, ki so podrobnejše opredeljena z letnimi načrti LUO. Krmimo ga s kombinacijo močnih, sočnih in voluminoznih krmil. Pripomočljivo je, da je močna krma v maksimalnem deležu do 10 %, muflonu na razpolago predvsem v poznih poletnih in jesenskih mesecih (oktober – december). Količina sočne in grobo vlaknate krme ni omejena, količine položene krme naj bodo odvisne od naravne ponudbe hrane. Krmiljenje samo z močnimi škrobnimi krmili na posameznih krmiščih ni dovoljeno, pač pa mora biti na voljo na istem krmišču strukturno vsa potrebna krma (močna, voluminozna, sočna). Struktura krme je opredeljena v splošnih usmeritvah krmiljenja rastlinojede divjadi. Odstrel na teh krmiščih ni dovoljen.

Privabljalno krmiljenje muflona na območju načrtne upravljanja je namenjeno privabljanju te vrste divjadi z namenom odstrela. Za doseganje učinka privabljanja so na krmišču potrebne in pripomočene le minimalne količine krme, ki opravljajo funkcijo privabljanja muflonov. Privabljalno krmiljenje se lahko izvaja v času lovne dobe. V kolikor se za privabljalno krmiljenje polaga le sočna krma, se takšno krmišče ne upošteva kot krmišče, katerega je potrebno voditi v katastru lovišč, mora pa biti lokacija opredeljena v letnem načrtu lovišča. Na privabljalnem krmišču je lahko divjadi dostopno največ do 5 kg močnih vrst krme (briketov, žit ali koruze) na dan.

Lokacije krmišč morajo biti opredeljene v načrtih za upravljanje z divjadom. Prehrambno ponudbo za muflona je treba dopolnjevati z vzdrževanjem košenic in grmišč, še posebno v gozdnem prostoru.

Dodajanje soli v spomladanskem času olajša spomladanske prehode na sočno hrano. V gozdnih predelih s poudarjeno obnovo, ob cestah in gozdnih rezervatih postavljanje solnic ni dovoljeno.

Ukrepi v življenjskem okolju divjega prašiča

Krmiljenje

Zimsko krmiljenje divjega prašiča je na celotnem območju LUO prepovedano.

Preprečevalno krmiljenje divjega prašiča je dovoljeno zgolj v loviščih, kjer povprečni letni odvzem divjega prašiča v zadnjih treh letih dosega 5 ali več kosov. Preprečevalno krmiljenje je v ustreznih razmerah strnjene gozdov in primerne oddaljenosti od kmetijskih površin, namenjeno odvračanju tropov divjih prašičev od kmetijskih kultur, pri čemer se pripomira tudi krmiljenje z beljakovinsko hrano na osnovi žit (soja, rastlinske beljakovine,...). Pripomočeno obdobje izvajanja preprečevalnega krmiljenja je od začetka junija do konca oktobra, izjemoma za konkretna lovišča v primeru večletnega pojavljanja škod tudi prej. Podrobni časovni termin izvajanja preprečevalnega krmiljenja z letnim načrtom lovišča opredeli upravljač lovišča. Lovišče sme praviloma imeti le eno preprečevalno krmišče na začetnih 1000 ha gozdne površine, pri določanju primernosti lokacij se upošteva tudi strnjeno gozdnega kompleksa (gozdne krajine). Preprečevalno krmišče mora biti oddaljeno praviloma vsaj 500 m od zunanje meje gozdnega kompleksa z negozdno krajino. Lov na teh krmiščih je prepovedan.

Privabljalno krmiljenje divjih prašičev je prvenstveno namenjeno opazovanju ter lažjemu izvrševanju odstrela. Za doseganje učinka privabljanja so na krmišču potrebne in pripomočene le minimalne količine krme, ki opravljajo funkcijo privabljanja divjih prašičev. Privabljalno krmiljenje divjega prašiča se lahko izvaja vse leto. Divjadi naj bo dnevno dostopno na privabljalnem krmišču največ do 2 kg ustrezne vrste krme (žit ali koruze). Termin založenosti (v letu) je v pristojnosti upravljača lovišča. Gostota in lokacije privabljalnih krmišč se glede na obseg problematike upravljanja z divjim prašičem (gostota odvzema, problematika škod...) in značilnosti lovsko upravljalnega območja (delež in razdrobljenost gozdov...) podrobnejše določi v načrtih LUO. Krmišča so praviloma lahko locirana po eno na vsakih 200-600 ha gozdne površine. Pri tem je potrebno zagotoviti, da so mesta privabljalnega krmiljenja divjega prašiča zadosti oddaljena od krmišč, kjer se izvaja preprečevalno krmiljenje. Med seboj morajo biti oddaljena vsaj 300 m. Za krmo je pripomočljivo uporabljati vse vrste žit in koruze. Pripomočeno je le krmiljenje na način, da je krma na krmiščih dostopna predvsem divjemu prašiču (npr: krmni valj, polaganje krme v tla, prekrivanje krme, ...) in ne ostali divjadi (srnjadi, gamsu).

ZGS vodi katalog krmišč ter njihov namen, ločeno po loviščih.

Krmne njive za divje prašiče so zaželene v smislu preprečevanja škod na kmetijskih površinah.

Pridelovalne njive so dovoljene z namenom pridelave krme za privabljalna oz. preprečevalna krmišča v obdobju po spravilu pridelkov.

Ohranitev in sadnja plodonosnega drevja. Sadnja plodonosnega drevja in grmovja je zaželen ukrep, ki se ga pri delih v okolju pospešuje in ne omejuje.

Vzdrževanje kaluž, opredeljenih v letnih načrtih lovišča. Kaluže in druge vodne vire je priporočeno v območjih s prisotnostjo divjega prašiča, predvsem kjer ni površinskih vod (kraški tereni), vzdrževati v obsegu najmanj 3 kaluže / 1000 ha. Pri tem je treba preprečiti dostop soli v vodo. Kaluže in drugi vodni viri se vzdržujejo na način, ki ohranja biotsko pestrost in le v obdobjih izven razmnoževalnih ciklov dvoživk in drugih živali, to je predvsem pozno jeseni ali pozimi. Če je vodni vir suh, se ga lahko obnavlja tudi poleti.

Ukrepi v življenjskem okolju lisice

Krmljenje lisic ima izključno značaj privabljalnega krmljenja z namenom lova. Izvaja se s krmo živalskega izvora ter s krmo rastlinskega izvora (sadje). Krmljenje mora biti izvajano na način, ki je skladen z veterinarskimi predpisi o ravnjanju s stranskimi živalskimi proizvodi.

Ukrepi v življenjskem okolju jazbeca

Med ukrepi v življenjskem okolju je pomembna zaščita markirnih dreves, puščanje plodonosnega drevja in več odmrle biomase v predelih aktivnih jazbin.

Ukrepi v življenjskem okolju kun

Izboljšanje življenjskega prostora za male zveri naj se dosega z izvajanjem biomeliorativnih in biotehniških del, ki se izvajajo tudi za druge vrste divjadi ali za te vrste specifično, predvsem:

- vzdrževanje vodnih virov v gozdu,
- sadnja in vzdrževanje plodonosnega drevja in grmovja,
- varovanje dreves z dupli in večjimi gnezdi.

Krmljenje malih zveri ima izključno značaj privabljalnega krmljenja z namenom lova. Izvaja se s krmo živalskega izvora ter s krmo rastlinskega izvora (sadje). Krmljenje mora biti izvajano na način, ki je skladen z veterinarskimi predpisi o ravnjanju s stranskimi živalskimi proizvodi.

Ukrepi v življenjskem okolju poljskega zajca

Izboljšanje življenjskega prostora za poljskega zajca naj se dosega z izvajanjem biomeliorativnih del, kot so: vzdrževanje grmišč (remiz), vzdrževanje obrečnih pasov, vzdrževanje vodnih virov v gozdu, sadnja in vzdrževanje plodonosnega drevja ter grmovja. Pomembno je puščanje podrasti v ostankih avtohtone vegetacije (skupine gozdnega drevja, gozdni rob) ter vzdrževanje živih mej, omejkov in posameznih prostorastočih dreves v kmetijski krajini. Zimsko krmljenje poljskega zajca je dovoljeno v vseh loviščih, upoštevajoč pri tem prisotnost vrste. Kljub temu, da je krmljenje male poljske divjadi smiselno in potrebno izvajati tudi izven zimskega obdobja, se krmljenje v smislu biotehniških del opredeljuje med zimsko krmljenje. Krmljenje mora biti izvajano z vrsto krme in na način, ki je v največji možni meri prilagojena vrsti divjadi katero se krmi (poljski zajec, fazan, poljska jerebica, raca mlakarica). Pri krmljenju z močno škrobno krmo mora biti le ta položena tako, oziroma zaščitena s tehničnimi objekti (nadkritje, lese), da se prepreči, da bi pretežni del krme zaužila srnjad. Lokacije krmljenja male poljske divjadi se ne upoštevajo kot krmišče, katere se vodi v katastru krmišč, mora pa biti lokacija opredeljena v letnem načrtu lovišča.

Ukrepi v življenjskem okolju poljskih kur

Lovišča ki imajo primerne pogoje in prostorske možnosti za malo divjad, naj urejajo in vzdržujejo remizne površine, ter izvajajo minimalna vlaganja skladno z določili letnih načrtov LUO. Pomembna je regulacija plenilcev z lovom v okviru zakonskih določil.

Upravljavci lovišč, ki upravljajo s fazanom, naj izvajajo zimsko krmljenje na krmiščih, ki jih locirajo sredi najboljših remiznih površin. Krmi naj se z žiti in korozo, oblika krmišč naj bo takšna, da dopušča samo dostop poljskim kuram in ostalim vrstam poljske divjadi. Na 100 ha, za fazana primernega dela lovišča, mora biti vsaj 1 krmišče za zimsko krmljenje.

Glavnina naporov za ohranitev poljske jerebice je v LUO usmerjenih v varovanje potencialnih življenjskih okolij vrste, uravnavanje plenilcev in omejevanje oz. kontrolo uporabe kemičnih sredstev. Pomembno je svetovanje lastnikom kmetijskih posestev, v smislu gospodarjenja s posevkami žit. Ohranitev grmovnih pasov in grmišč naj bosta glavna ukrepa upravljavcev lovišč, ki z vrsto upravljajo.

Na območja, kjer so še naravne populacije poljskih kur, se ne doseljuje živali, ki so vzrejene v ujetništvu

Ukrepi v življenjskem okolju race mlakarice

Ohranitev ustreznih biotopov vodne in obvodne favne: zamočvirjenih površin-mokrišč in obraslih obrežij rek ter jezer, vzdrževanje grmič (remiz), sadnja in vzdrževanje plodonosnega drevja ter grmovja v predmetnih habitatih. Ukrepi v habitatih race mlakarice naj se usklajujejo s 33. čl. ZDLov-1. V loviščih, kjer je populacija mlakarice večja zaradi ugodnih vodnih razmer, naj se izvaja zimsko dopolnilno krmljenje. Na vseh večjih objezerskih površinah je priporočljivo sodelovanje z upravljavci vodnih površin in usklajevanje posegov v prostor. Čiščenje obrežij potokov, rek in jezer, se ne sme izvajati v času gnezdenja ptic: od 1.marca do 1.avgusta (4. odst. 33. čl. ZDLov-1).

6.6 Usmeritve za preprečevanje škod od in na divjadi

Za preprečevanje škod od divjadi naj se v LUO koristi sledeče preprečevalne ukrepe:

- **Na divjadi:** kemična odvračala, zvočna odvračala, silhete, odsevniki, plašilne naprave na kosičnicah, cestno prometni znaki ter osveščanje javnosti preko sredstev javnih občil.
- **V okolju:** zaščita premoženja z različnimi tehničnimi sredstvi, zaščita s kemičnimi sredstvi in permanentno z dovolj številčnim, strukturnim in časovno primernim odstrelom ter z ustreznim načinom in vrsto krmljenja divjadi.

Temeljni ukrep za preprečitev prekomernega vpliva divjadi na kmetijske in gozdne kulture je ustreznata realizacija načrtovanega odvzema po strukturi, opredeljena v letnih načrtih LUO. V letih izjemnih škod je nujna pomoč in sodelovanje lovskih organizacij z lastniki zemljišč, še posebej pri postavitev kemičnih in tehničnih sredstev za zaščito. Pri srni, navadnemu jelenu in damjaku naj se prioritetno koristijo kemična odvračala (v kombinaciji s trakovi in drugimi optičnimi sredstvi), pri divjem prašiču pa zaščita z električnimi pastirji, ki morajo biti strokovno nameščeni, stalno kontrolirani in nujno vklopljeni ponoči.

7 UPRAVLJANJE S POSAMEZNIMI VRSTAMI DIVJADI

7.1 SPLOŠNO

Pomen upravljanja z divjadjo v LUO je v določitvi usmeritev za izvajanje ukrepov v populacijah divjadi in njenem življenjskem okolju. Usmeritve za ukrepe so podrobnejše opredeljene pri vrstah, ki imajo večji vpliv na okolje ali človekove interese v prostoru, ter so hkrati tudi najpomembnejše iz lovsko upravljavškega vidika. Pri vrstah v katere se z lovom intenzivno posega, usmeritve izhajajo iz težnje po ohranitvi vitalnih populacij, ki naj bi v bodoče imele čim bolj primerno starostno in spolno strukturo, ter bi upoštevajoč ostale človekove dejavnosti in interes v prostoru (kmetijstvo, gozdarstvo, promet) zadovoljevale tudi interese po lovnu oziroma optimalni naravni rabi tega obnovljivega naravnega vira. Usmeritve za upravljanje ostalih vrst divjadi, katerih interes po lovnu je manjši, so splošnejše opredeljene. Temeljna skrb pri načrtovanju lovno manj zanimivih vrst je dolgoročna ohranitev populacij v ugodnem stanju.

1. Prostorski okvir obravnave

Praviloma osnovni prostorski okvir načrtovanja za populacije posameznih vrst divjadi predstavlja zaokroženo Savinjsko-Kozjansko lovsko upravljavsko območje (v nadalnjem besedilu LUO).

Zaradi morebitnih naravnih ali umetnih ločnic, razlik v gostotah posameznih vrst divjadi, različnega okolja ali znanih medvrstnih odnosov z ostalimi živalskimi vrstami, je marsikje smiselna dodatna obravnava po notranjih »ekoloških enotah« – v okviru skupin lovišč ali izjemoma po posameznih loviščih znotraj LUO. Kjer je moč natančneje določiti območje populacijske razširjenosti za posamezno vrsto, je le-ta obravnavana znotraj konkretnega populacijskega območja.

2. Upravljanje v preteklem desetletnem oz. petletnem obdobju

Upravljanje s populacijami posameznih vrst divjadi ocenjujemo na podlagi podatkov preteklega desetletnega (dolgoročni načrti LUO) oz. petletnega (letni načrti LUO) obdobja:

- Stopenj uresničevanja načrtovanih usmeritev in ukrepov za posege v populacijo, s poudarkom na številu in strukturi.
- Izgub po višini, strukturi, vzrokih ter trendih izgub.
- Gibanjih telesnih mas pri parkljasti divjadi in mas rogovja pri samcih iz družine jelenov (srnjak, navadni jelen, damjak).
- Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja.
- Stanju in ukrepih v življenjskem okolju.
- Drugih kazalnikov v populacijah divjadi, kot so npr. velikosti/dolžine čeljusti ali stopnja oplojenosti samic zlasti mlajših starostnih razredov pri parkljasti divjadi.

V realizacijo načrta odvzema se pri parkljasti divjadi poleg odstrela štejejo vse z materialnimi dokazi (čeljust, rogovje) dokumentirane izgube. V primerih, kjer materialnega dokaza zaradi popolnega uničenja trofeje in/ali čeljusti ni možno predložiti ali kjer lahko odvzem materialnega dokaza zaradi stanja kadavra pomeni tveganje za zdravje lovca, je dovolj tudi uradni zaznamek (zapisnik) odgovornih oseb lovske organizacije in drugih (VURS, Veterinarska fakulteta, Policija,...), ob hkratnem obveznem kronološkem vpisu v evidenčno knjigo odstrela in izgub velike divjadi.

Pri mali divjadi in ostalih vrstah divjadi se v realizacijo štejejo poleg odstrela vse dokumentirane izgube, ki so kronološko vpisane v evidenčno knjigo odstrela in izgub male divjadi, razen v kolikor predpisi ne določajo drugače.

3. Ocena stanja populacije

Stanje posameznih vrst populacij ocenimo na podlagi:

- Tredna številčnosti populacij in ocene prostorske razporeditve, katere ugotavljamo z različnimi metodami (kontrolna metoda, radiotelemetrija, genetske raziskave, sistematična štetja,...).
- Spolne in starostne strukture ter prirastka.
- Zdravstvenega stanja.
- Medsebojnih vplivov z ostalimi vrstami in usklajenosti z okoljem.
- Tredna škod na kmetijskih kulturah in objedenosti gozdnega mladja.
- Upoštevanja abiotskih dejavnikov (zlasti klimatskih, npr. dolžina in ostrina zim, ekstremne suše...).

4. Cilj upravljanja s populacijo

Posamezne cilje upravljanja s populacijami vrst divjadi z namenom optimizacije prirastka, večnamenskih koristi in vlog divjadi opredelimo z:

- Želenim trendom številčnosti z relativno ciljno gostoto in prostorsko razporeditvijo.
- Ciljno starostno, spolno in kakovostno strukturo.
- Ciljnim razmerjem z ostalimi populacijami prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst.
- Ciljnim stanjem življenjskega okolja glede bivalnih in prehranskih razmer.

Pri tem sledimo splošnemu cilju, ki opredeljuje za vse vrste divjadi stabilno, vitalno (viabilno) populacijo naravne spolne in starostne strukture, ki mora biti usklajena z okoljem in s populacijami drugih vrst divjadi ter zavarovanimi živalskimi vrstami, pri čemer še posebno pozornost namenjamo vrstam divjadi z negativnimi populacijskimi trendi. Vsem populacijam divjadi mora biti zagotovljen ustrezen nadaljnji razvoj, pri čemer je primerno izražen tudi cilj trajne gospodarske rabe teh vrst.

Glede na gostoto populacij posamezne vrste divjadi in njihovega vpliva na okolje ter odnosa do drugih živalskih vrst se lahko odločimo za:

➤ ohranitev trenutne številčnosti	0
➤ povečanje trenutne številčnosti	+
➤ zmanjšanje trenutne številčnosti	-

ali pa za izhodiščno starostno in spolno strukturo, ki jo prožno prilagajamo glede na dejanske razmere v populacijah in okolju.

5. Usmeritve za upravljanje

Usmeritve za posamezne vrste populacij smiselno opredelimo z naslednjimi vsebinami:

- Usmeritev za določitev ukrepov v populaciji v celotnem LUO ali po posameznih delih LUO.
- Usmeritev za opazovanje in spremljanje številčnosti, strukture in zdravstvenega stanja populacije.
- Usmeritev za ohranitev in nego habitatov v gozdnem in negozdnem prostoru, ter izboljšanje življenjskih (bivalnih in prehranskih) razmer.
- Usmeritev za preprečevanje škod od in na divjadi.

Usmeritve za določitev ukrepov v populaciji po posameznih delih LUO

V primerih populacij vrst divjadi s povečanim arealom aktivnosti (navadni jelen, gams, damjak, muflon, divji prašič), ki presegajo meje LUO mora biti načrtovanje upravljanja z njimi med posameznimi LUO medsebojno usklajeno.

Izvajanje načrta odvzema posameznih vrst divjadi je **ukrep varstva in upravljanja populacij divjadi**.

Starostni in spolni razredi pri parkljasti divjadi

Starostni in spolni razredi (kategorije) so za vsako vrsto parkljaste divjadi posebej opredeljeni v nadaljevanju. Pri ostalih vrstah divjadi ta ločitev na kategorije ni potrebna in ni smiselna.

Za prehod v višji starostni razred pri parkljasti divjadi, razen pri divjem prašiču, se upošteva datum 1. aprila. Pri parkljasti divjadi se za ugotavljanje in oceno starosti uporablja metoda okularne ocene razvitosti (menjave) in obrabljnosti zobovja, ki jo opravi Komisija za oceno odstrela in izgub v LUO. Pri divjem prašiču se za prehod v višji starostni razred upošteva okularna ocena dejanske starosti v mesecih na podlagi pregleda razvitosti zobovja. Ocena komisij(e) v LUO glede določitve starosti za vpis v bazo podatkov je dokončna. V primerih, ko komisija pri oceni starosti odvzete divjadi ni enotna, se lahko pred svojo suvereno in dokončno odločitvijo posvetuje s predstavnikom ali komisijo upravljavca lovišča.

Višina in prostorska razdelitev odvzema

Višino in prostorsko razdelitev odvzema v prostorskem območju obravnave določamo praviloma na podlagi ocene stanja, opredeljenih s kontrolno metodo v najširšem pomenu besede in določenih ciljev usmerjanja

populacije. Načrtovano število in strukturo odvzema posamezne vrste divjadi se z letnimi načrti določi za LUO oziroma ožje prostorske enote, izjemoma tudi za posamezna lovišča.

Upoštevamo sledeče dejavnike (stanje in trende):

- številčnost in prostorsko pojavljanje živalske vrste,
- bioindikatorje,
- realizacijo odvzema pri posamezni živalski vrsti v preteklih petih letih,
- realizacijo odvzema pri posamezni živalski vrsti v preteklem letu,
- zdravstveno stanje živalske vrste,
- ugotovljene izgube,
- škode v gozdu in na kmetijskih površinah ter
- medvrstne odnose do drugih živalskih vrst in odnose znotraj vrste.

Višina odvzema je odvisna od cilja glede na relativno številčnost populacije in drugih kazalnikov njenega stanja. Vodilo pri upravljanju z vrstami parkljaste divjadi je ohranitev vitalnih, zdravih populacij, številčno usklajenih z okoljem ob hkratnem upoštevanju človekovih interesov in dejavnosti v okolju (lovstvo, kmetijstvo, gozdarstvo, promet...). Za dosega cilja je zato nujno doseganje načrtovanega količinskega in strurnega odvzema, ob hkratnem izvajanju izbirnega, t.i. kvalitativnega odstrela/odvzema. Iz populacije naj se pri mlajših kategorijah praviloma odstranjujejo podpovprečno telesno razviti osebki, varuje srednji starostni razred in zopet močneje posega v starejše/prestarele osebke. Pogoji izbirnega odstrela so lahko opredeljeni v letnih načrtih LUO zgolj kot priporočila.

V tem načrtu in iz njega izhajajočih letnih načrtov LUO morajo biti določena tudi dopustna odstopanja realizacije od načrtovanega odvzema pri posamezni vrsti divjadi. Realizacija dosežena v okviru dopustnih odstopanj šteje, da je načrt ustrezno realiziran. Odstopanja od načrtovanega odvzema, po višini in strukturi, še zlasti v starostnem razredu osebkov 2+ in starejši (prednostno srednji starostni razred - nosilci populacije, ki so različno oblikovani glede na vrsto divjadi) ter ne glede na to da so znotraj dopustnih odstopanj realizacije, morajo biti smiselnou izravnana v načrtih naslednjih let, predvsem v prvem letu. Dinamiko odstrela z namenom izpolnitve načrtov se priporoča z letnimi načrti LUO.

Starostna in spolna struktura odvzema

Starostna in spolna razdelitev odvzema je odvisna od postavljenega cilja glede številčnosti in sestave populacije, ter ocene trenutne starostne in spolne strukture populacije posamezne vrste parkljaste divjadi. Spolna in starostna struktura načrtovanega odvzema ne sme imeti za posledico nendaravno strukturiranih populacij, ter mora stremeti k oblikovanju populacij s piramidalno strukturo in čim bolj naravno spolno strukturo, ki je v naravi sicer redko v razmerju 1:1, kar zlasti velja za starejšo divjad. To pa pomeni, da odvzem ne sme biti višji pri spolu, ki je v naravnih populacijah v manjšini.

Podobno kot pri višini odvzema, morajo biti tudi pri starostni in spolni strukturi določena dopustna odstopanja pri realizaciji. Realizacija dosežena v okviru dopustnih odstopanj v vseh starostnih in spolnih razredih (kategorijah) šteje, da je načrt ustrezno realiziran.

Časovna dinamika odvzema

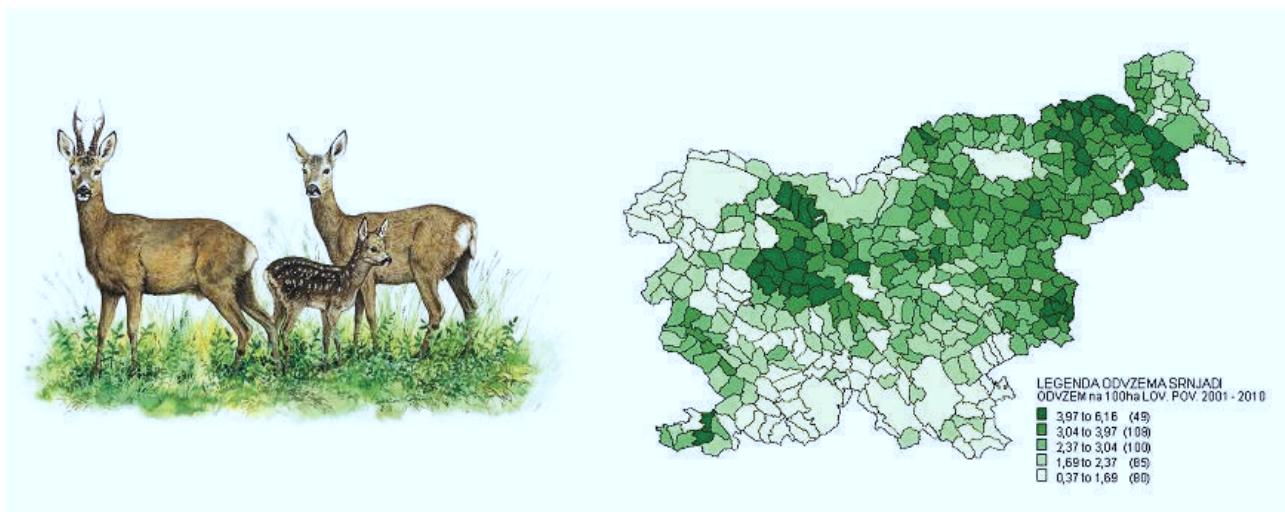
Časovna dinamika odstrela kot glavnega vzroka odvzema je zapisana kot priporočilo za čim hitrejšo in pravilnejšo realizacijo. Tako po višini, kot po strukturi je opredeljena v nadaljevanju, v posebnem delu navodil, za vsako vrsto divjadi posebej.

Ostalo

Preseganje realiziranega odvzema od načrtovanega prek meja dopustnih odstopanj, ki bi nastala kot posledica evidentiranih izgub divjadi po končani lovni dobi na posamezno spolno in starostno kategorijo ali po izpolnitvi načrtovanega odvzema v posamezni spolni in starostni kategoriji, ne štejejo kot kršitev določil načrta.

Morebitni dodatni/drugi bioindikatorji za določitev stanja populacij divjadi, kot so opredeljeni s tem načrtom bodo v naslednjem obdobju veljavnosti dolgoročnega načrta uvedeni v prakso kot posledica sprememb podzakonskih predpisov ali medsebojnih dogоворov med znanstveno-raziskovalnimi ustanovami, lovskimi organizacijami v LUO in ZGS.

7.2 SRNA (*Capreolus capreolus* L.)

7.2.1 Prostorski okviri obravnavne

Osnovni prostorski okvir upravljanja s srnjadjo je celotno območje LUO. Z njo upravlja vsa lovišča in jim predstavlja glavni prihodek od divjačine ter trofej.

7.2.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Načrtovan odvzem srnjadi (42.895 kos) v obdobju 2001 – 2010 je bil realiziran 96,8 % (41.526 kos), kar je zadovoljivo. Realizacija načrta se je gibala od 92,5 % leta 2007, do 101,8 % leta 2002. Čisti odstrel je znašal dobrej 31.000 živali ali ¾ odvzema. Evidentiranih je bilo dobrih 25 % izgub ali 10.522 živali, njihov delež se je gibal od 22,7 % (l. 2008) do 30,2 % (l. 2006). Temeljni vzroki pri veliki večini poginulih živali izvirajo iz nenanavnih dejavnikov. Močno prevladuje povoz na cestah in železnicah (5.567 kos), sledi vpliv potepuških psov ki so pomorili nekaj manj kot 2.000 kosov srnjadi. Pomemben dejavnik nenanavnih izgub je še pokos mladičev, ki zajema 14 % delež pogina. Sledjo neznani oziroma nepojasnjeni vzroki zaradi mehanskih poškodb, zaradi krivolova pa je bilo evidentiranih nekaj manj kot 200 kosov srnjadi. Zaradi naravnih dejavnikov so lovišča evidentirala skoraj 1.400 poginulih osebkov, kar znaša dobre 3 % skupnega odvzema. Tako odstrel kot izgube so se v zadnjem desetletju zmerno dvigovale in dokaj zadovoljivo sledile načrtu odvzema. Razmerje izgub med moško in žensko srnjadjo znaša 1 : 1,7, bistveno bolj pa je izraženo v starostni kategoriji dvo in več letne srnjadi (1 : 3,7).

Odvzem mladičev obeh spolov znaša 35 %, kar je precej manj od načrtovanega. Kljub navedenemu pa ugotavljamo, da je bil odvzem v prereprodukтивnem razredu srnjadi obeh spolov zadosten (60,4 %), kar je za ustrezeno upravljanje z vrsto temeljnega pomena. V kategorijo starejše srnjadi se je posegalo s slabimi 40 %, nekoliko močneje v moški del. Čisti odstrel starejših srnjakov je bil 1,7 krat višji od srn. Načrt po starostnih in spolnih kategorijah je bil najvišje realiziran pri moških lanščakih (113 %), sledijo mladiči ženskega spola (100 %), starejši srnjaki (98 %) in enoletne mladice. Najslabši je pri moških mladičih (84 %).

Biološki kazalniki

Telesne mase srnjadi so poleg stanja v populaciji (številčnost, medvrstni odnosi, odnosi znotraj vrste, ...) odvisne od številnih vplivov žive in nežive narave. Nihanja vrednosti med leti so lahko posledica različnih okoljskih dejavnikov kot so delež in razporeditev padavin, snežnih razmer, sušnih obdobjij, naravnih ujm itd. Povprečne mase divjadi in rogovja so v precejšnji meri odraz lege in bonitete lovišč, delno pa so podvрžene tudi številčnosti, načinu upravljanja z vrsto po loviščih in ostalimi kazalci v populaciji. Tudi intenziteta in dinamika odstrela precej vplivata na gibanje mas rogovja in telesnih mas uplenjene divjadi.

Podatki o telesnih masah in masah rogovja srnjadi so pridobljeni od uplenjenih živali. Dolgoročni trend gibanja telesnih mas srnjakov starejših od dveh let je naraščajoč, podobno naraščajo tudi telesne mase mladičev obeh spolov, trend lanščakov je zmerno padajoč, pri srnah mladicah in starejših pa je trend v rahlem vzponu. Podatki o masah trofej srnjakov starosti 2 in več let so zbrani po letu 2004 in po tem obdobju izkazujejo precejšnjo naraščanje do leta 2008, ko se je trend obrnil navzdol. Gibanje bioloških kazalcev med leti je predvsem posledica vremenskih, prehranskih in ostalih okoljskih parametrov konkretnega obdobja.

Dolgoročni trendi pa pri srnjadi zaradi relativno velikega vzorca dokaj dobro nakazujejo stanje v populaciji vrste.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Na podlagi evidenc odvzema divjadi v zadnjem desetletju ocenujemo, da je realizacija letnih načrtov LUO zadovoljiva. Načrt je bil minimalno presežen leta 2002 in 2005, najslabša pa je bila realizacija leta 2001 in 2007. Glavni vzrok navedenim ugotovitvam so razmere v okolju (ostrejše zime, sušna leta, ...) in možnost izvajanja lova. Razmere v okolju in populaciji srnjadi zadnjega desetletja se med posameznimi leti niso pretirano spremenjale, zaradi česar se tudi načrt bistveno ni spremenjal. Ugotavljamo, da je preseganje odvzema, opredeljenega v letnih načrtih lovišč, stalno prisotno zgorj v določenih loviščih, zaradi česar sklepamo da je realizacija odvisna predvsem od sposobnosti posameznih upravljavcev in je v manjši meri posledica stanja v populaciji srnjadi. Glede na dopustna odstopanja in gibanje številčnosti med leti bi pričakovali pogosteje preseganja načrta, ki pa je bilo žal bolj izjema kot pravilo. V začetku obravnavanega obdobja se je v primerjavi z načrtovanim premočno posegal med lanščake moškega spola, manj pa v kategorijo mladičev, kar s stališča stabilnosti populacije srnjadi sicer ni problematično. Odstopanje od načrta pri lanščakih je verjetno posledica trofejne vrednosti teh živali in posledično interesa za lov. To je moč sklepati na podlagi ugotovitve, da takšnega nesorazmerja ni zaslediti pri ženskam spolu iste starostne kategorije. Zaskrbljujoče so izgube starejših srn, ki znašajo kar 35 % vseh evidentiranih izgub srnjadi v zadnjih desetih letih.

Ocenujemo da je bil načrt odvzema v zadnjem desetletju stimulativno naravnian in omogočal racionalno koriščenje srnjadi kot obnovljivega naravnega vira. Ugotavljamo pa, da se z odstrelom ni zadovoljivo koristilo ponujenih možnosti, saj je bilo preseganje načrta po loviščih izjemno redko izkoriščeno. Delež odstrela je v primerjavi z drugimi, primerljivimi, LUO v Sloveniji (Posavsko, Novomeško, Zasavsko, Ptujsko Ormoško...) manjši, kar dodatno utemeljuje zgoraj navedene ugotovitve.

Ukrepi v življenjskem okolju

Namenska opravila za izboljšanje življenjskih pogojev srnjadi so izvajali tako lastniki zemljišč kot upravljavci lovišč. V minulem desetletju je bilo dobro realizirano vzdrževanje pasišč v gozdnem prostoru, vzdrževanje grmišč, sadnja ter vzdrževanje plodonosnega drevja in grmovja. Iz evidenc o upravljenih delih sicer ni razvidno kolikšna je realizacija sečnje v zimskem času in s tem zagotavljanje primerne dodatne hrane, vendar kljub temu ocenujemo, da so veliko večino opravil na tem področju izvedli lastniki gozdov. Tovrstni ukrepi so bili v določenih (ostrejših) letih celo preseženi. Solnicam se še vedno daje pretiran poudarek. Vse večji problemi v življenjskem okolju srnjadi predstavlja nemir v času poleganja mladičev in v zimskem času. Še posebej pereč je vpliv potepuških psov in motornih vozil v naravnem okolju. Zaradi omejenih pristojnosti lastnikov zemljišč in lovskih čuvajev, je tovrstne probleme razmeroma težko reševati. Pojav raznolikih razvratniških dejavnosti v gozdovih in na kmetijskih površinah, vsebolj omejuje življenjske pogoje divjadi v okolju.

Temeljni in največji pomen pri ohranjanju življenjskega okolja divjadi predstavlja ekstenzivno, malopovršinsko in ekološko sprejemljivejše kmetovanje. Ugotavljamo da je razvoj na tem področju že opazen in se pozitivno odraža v naravnem okolju.

7.2.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Na podlagi trendov bioloških kazalcev, realizacije odvzema, sprememb v okolju, vpliva srnjadi na okolje (popisa objedenosti gozdnega mladja, škod na kmetijskih kulturah) in ostalih ugotovitev sklepamo, da je stanje v populaciji srnjadi, predvsem številčnost, dokaj stabilno in usklajeno z naravnimi potenciali. Zaradi teritorialnega načina življenja je vrsta dokaj enakomerno razporejena zlasti v gozdu in na gozdnem robu. Razporeditev v prostoru je pogojena s ponudbo naravne hrane in možnostjo preživetja ostrejših klimatskih razmer. Številčnost srnjadi je največja v predelih LUO kjer se prepletajo različne kulture poljščin ter kakovostnih travnih vrst (metuljnic, ...) in kjer je višji delež gozdnega roba na enoto površine lovišča. Številčnost je nižja v gozdnih krajini in višjih predelih LUO, kjer je občasno prisoten tudi medvrstni vpliv z gamsom in divjim prašičem.

Spolna in starostna struktura

Spolna struktura populacije srnjadi je precej pomaknjena v večjo številčnost ženskega dela, kar je glede na biologijo vrste popolnoma sprejemljivo. Starostna struktura populacije je zadovoljiva, glede na intenziteto poseganja po starostnih kategorijah ocenujemo, da je zadosten/ustrezen tudi delež teritorialno najmočnejših osebkov srednjih starosti (4 – 7 let). Na podlagi evidenc odvzema ugotavljamo, da je delež ostarelih osebkov relativno visok, kar kaže na premajhen odstrel srnjadi v preteklih letih in slabo koriščenje tovrstnega

naravnega vira. Stanje v populaciji srnjadi je vsekakor tudi posledica upravljanja z vrsto. Prirastek populacije je v določenih obdobjih še vedno višji od skupnega odvzema, vendar je v zadnjem desetletnem obdobju v povprečju dobro izravnani, kar zagotavlja optimalno številčnost divjadi glede na pogoje v njenem življenjskem okolju. Ocenjujemo da je starostna struktura dobro usklajena z naravnimi pogoji. V posameznih letih sicer lahko odstopa od normalnega stanja zardi različnih biotskih dejavnikov, kar pa se upošteva pri načrtovanju odvzema po spolnih in starostnih kategorijah v konkretnih letih.

Zdravstveno stanje

Ocenjujemo, da je zdravstveno stanje srnjadi zadovoljivo. Biološki znaki uplenjene divjadi kot so višina in trend naravnih izgub, gibanje telesnih mas in rogovja v zadnjih letih so pozitivni. Vremenske oziroma klimatske razmere med leti so bile precej raznolike, vendar jih vrsta, ki je na naše okolje izredno dobro prilagojena, relativno dobro premaguje. Ostre klimatske razmere so v tesni povezavi s telesnimi masami, ki se najbolj odražajo pri enoletni srnjadi. Slednje je predvsem povezano z dolžino trajanja snežne odeje, zamikom le te v spomladanske mesece, trajanjem sušnih in vročinskih dni v letu, ter količino in sezonsko razporeditvijo padavin. Vse to je vplivalo na deleže naravnih izgub med leti (glej »sušno« leto 2003). Na populacije srnjadi vpliva tudi gibanje povprečnih letnih temperatur, razvoj bolezni, vpliv malih zveri in vseveč človekovih dejavnosti v prostoru. Vse navedeno vpliva na upravljanje z vrsto, hkrati pa se rezultira tudi v realizaciji načrtovanih ukrepov. Občasno, predvsem v »mokrih« letih, je pri srnjadi opaziti nekaj več zaparazitiranosti s pljučno-črevesnimi zajedavci. Stalno je prisoten nosni zolj predvsem pri mlajših živalih, dokaj pogosto pa je zaznati tudi podkožne zajedavce.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami

Resnejše konkurenco med posameznimi vrstami parkljaste divjadi v LUO vrst ni zaznati, še zlasti ker je prisotnost srnjadi konkurenčnih vrst, predvsem jelenjadi, muflonov in damjakov, relativno majhna. Precej bolj je izražena konkurenca znotraj vrste, ki lahko občasno povzroča resnejše posledice v populaciji in njenem okolju. Vse od spomladi, pa do paritvenega obdobja je močno prisotno oblikovanje teritorijev, kjer močnejši srnjaki branijo oziroma osvajajo svoj teritorij, kar lahko povzroča dokaj resne konflikte z mlajšimi, šibkejšimi samci.

Srnjad je dobro usklajena z njenim okoljem, odlično se prilagaja spremembam v urbanem prostoru, vendar slednje negativno deluje na upravljanje z vrsto, vključno z izvajanjem lova.

7.2.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Ciljno stanje srnjadi naj bo v prvi meri usklajeno z življenjskimi pogoji vrste in njenim vplivom na okolje, predvsem obsegom škod na kmetijskih in gozdnih kulturah. Zaradi velikih sprememb v življenjskem okolju srnjadi, predvsem krčenju in omejevanju življenjskega prostora, je potrebno upravljanje prilagoditi danim razmeram. Objedenost temeljnih drevesnih vrst v mladju, ki je načrtno uvedeno v obnovo, ne sme pretirano ovirati preraščanja v naslednje višinske razrede. Z gojitevimi ukrepi naj bo zagotovljeno doseganje ciljnega stanja gozdnih sestojev in izpolnjevanje gozdnogojitvenih ciljev. Tudi poškodovanost plemenitih listavcev in redkih drevesnih vrst ne sme biti pretirana. Številčnost srnjadi se sme spremnijati v odvisnosti od nadmorske višine, deleža gozda, dolžine gozdnega roba, intenzivnosti kmetijske pridelave, ohranjenosti njenega življenjskega okolja itd. Glede na zdravstveno stanje, trende vpliva na okolje, realizacije načrta odstrela, višino izgub, gibanje povprečnih telesnih mas in mas trofej srnjadi, določimo za cilj **vzdrževanje številčnosti populacije**. Glede na trenutno stanje v populaciji je potrebno številčnost srnjadi dolgoročno vzdrževati na okolju prilagojeno vrednost. Zaradi pozitivnega vpliva na populacijo srnjadi v LUO določamo za dolgoročni cilj tudi **dvig odvzema srnjadi**, ki naj se giblje med 3,2 in 4,0 kos/100 ha (odvzem na nivoju LUO), kar je potrebno zaradi optimalnejšega upravljanja z vrsto, oziroma racionalnejšega koriščenja pričujočega obnovljivega naravnega vira. Slednje bo imelo neposreden pozitivni vpliv na prirastek populacije in hkrati s tem tudi na dvig vitalnosti osebkov. Težiti je potrebno k dvigu deleža odstrela v skupnem odvzemu srnjadi. Prostorsko naj se srnjad pojavlja v vseh zanjo primernih okoljih, predvsem v kmetijsko gozdnati krajini s primernim deležem gozdnega roba. Prisotnost v urbanem okolju ni zaželena. Prostorska porazdelitev znotraj lovišč naj ustreza naravnemu ponudbi hrane in ostalim življenjskim potrebam srnjadi. Dopustno je številčno odstopanje navzgor v območjih z raznovrstno ponudbo hrane, višjim deležem mladovij in več gozdnega roba.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna struktura

Ciljna starostna in spolna struktura naj bo čim bolj izravnana z naravno oblikovano strukturo populacije, ki temelji na dovolj velikem deležu srednje starih (4 – 7 let) vitalnih osebkov, s primernim deležem starejših živali. Delež mlade srnjadi mora biti tako velik, da zagotavlja primerno dinamiko preraščanja v starejše

starostne razrede in hkrati zagotavlja pri normalnem upravljanju tudi primeren delež najstarejših osebkov. Ciljna spolna struktura je v korist ženske srnjadi (1 : 1,4 do 1 : 1,8). V smislu kakovosti naj se oblikuje populacija, katere številčnost je prilagojena okolju in drugim živalskim vrstam v okolju. Težiti je potrebno k optimalnim telesnim masam in ostalim biološkim znakom (masa rogovja, zdravstveno stanje, optimalna rodnost, vitalnost osebkov...).

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

Srnjad kot avtohtona vrsta ima prednost pred ostalimi rastlinojedi, saj je na okolje zelo dobro prilagojena, hkrati pa predstavlja gospodarsko najpomembnejšo vrsto divjadi v LUO. Vzdrževati je potrebno primerno številčnost in socialno strukturo populacije srnjadi v smislu sobivanja z malo divjadjo, gamsom, damjakom in muflonom.

7.2.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Starostni in spolni razredi (kategorije)

Srnjaki	Srne
Mladiči M	Mladiči Ž
Lanščaki	Mladice
Srnjaki 2+ *	Srne 2+ *

* dopolnjeno življenjsko leto; prehod v višji starostni razred s 1.4.

Ob izvršenem odstrelu in najdenih izgubah se ugotovi in evidentira tudi spol mladičev. Pri izvajjanju načrtovanega odvzema z odstrelom v razredu mladičev obeh spolov naj bo poudarek na tem, da je potrebno izvršiti količinsko zadosten odvzem v tej starostni kategoriji, pri tem pa je njihov spol drugotnega pomena.

Izhodiščna starostna in spolna struktura načrtovanega odvzema

Starostni razred	Struktura odvzema (v %)			
	M		Ž	Skupaj
Mladiči M / Mladiči Ž	15 min	25-30	15 min	25 - 30
Lanščaki / Mladice	15 max		15 max	
Srnjaki 2+ / Srne 2+	20 - 25		20 - 25	40 - 50
Skupaj			100	

Morebitne cilje zmanjševanja ali povečevanja številčnosti srnjadi dosegamo primarno s prilagojeno višino celotnega odvzema/odstrela.

Dejanska struktura načrtovanega odvzema za območje oziroma ekološke enote in predvsem za posamezna lovišča, lahko odstopa od izhodiščne v primeru večjih odstopanj realizacije odvzema od načrtovanega odvzema v preteklem (preteklih) letih ali zaradi ostalih strokovnih vzrokov (struktura izgub, vzroki izgub). Odstopanja realizacije od načrtovanega odvzema po višini in znotraj spolne in starostne strukture (še posebej v starostnem razredu 2+), se smiselno upošteva pri načrtovani višini in strukturi odvzema za naslednje leto. V letnem lovsko upravljavskem načrtu območja se opredeli zahteve, katere je potrebno upoštevati pri nadaljnji razdelitvi odvzema srnjadi po loviščih, ki so nastale zaradi odvzema v posameznem lovišču v preteklem letu. Dolgoročna intenziteta odvzema srnjadi v LUO naj se giblje od 3,2 do 4,0 kosa/100 ha lovne površine.

Časovna dinamika odvzema

Priporočeno je čim hitreje izvršiti odstrel srn in mladičev, predvidoma najmanj 70% do 31. oktobra.

Do 25.7. je priporočeno odstreliti največ 2/3 za odvzem predvidenih srnjakov 2+.

Ostalo

Izraz »odstopanje« v nadaljevanju pomeni razliko med realiziranim in načrtovanim odvzemom srnjadi. Izraženo je lahko v absolutni količini (osebek) ali v % od načrtovanega odvzema.

Dopustna odstopanja od načrtovanega odvzema pri srnjadi:

Starostni razred	Dovoljena odstopanja (v % od načrtovanega št. v danem razredu)			
	M		Ž	
Mladiči	+/- 30 %*	+ - 15 %	+/- 30 %*	+ - 15 %
Lanščaki / Mladice	+/- 30 %*		+/- 30 %*	
Srnjaki 2+ / Srne 2+		+/- 15 %		+/- 15 %
Skupaj		+/- 15 %		

* Pri kategorijah mladičev in enoletnih osebkov obeh spolov do +30 % pomeni možnost kompenzacije številčnega odvzema obeh navedenih kategorij v okviru istega spola, kar konkretno pomeni, da je možno npr. od načrtovanega absolutnega števila mladičev M spola odvzeti le-teh do 30 % manj/več, to pa je potem potrebno kompenzirati s zmanjšanim/povečanim odvzemom od načrtovanega absolutnega števila v razredu lanščakov in obratno.

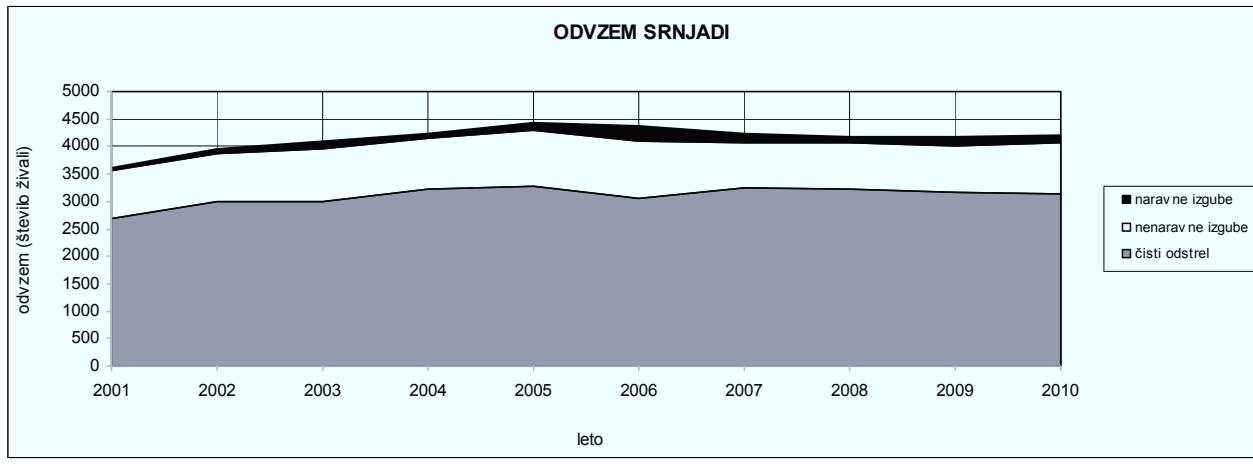
V posameznem lovišču je po opravljeni kompenzaciji, kot je predhodno opisano, dovoljeno odstopanje realizacije v obeh kategorijah (mladiči, enoletni) skupaj in pri posameznem spolu v višini do +/-15 % načrtovanega števila odvzema.

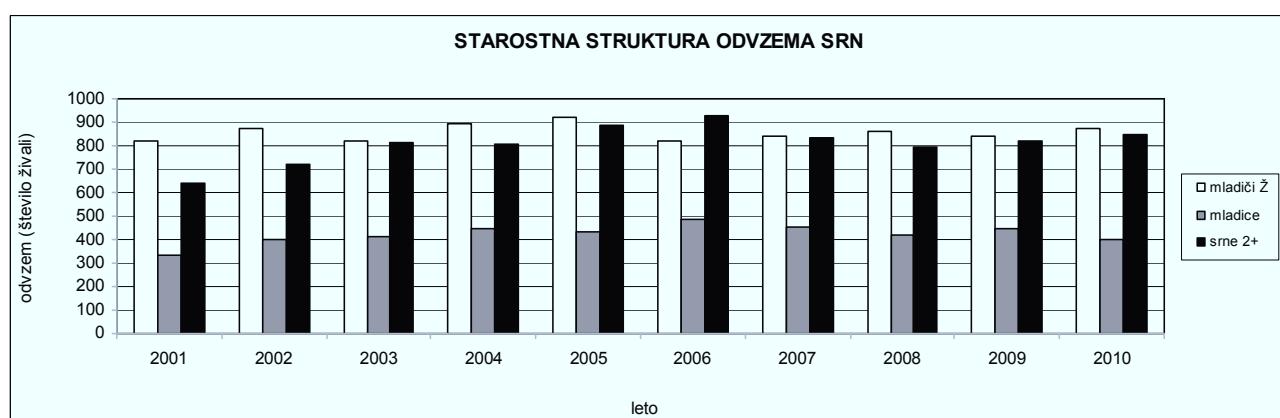
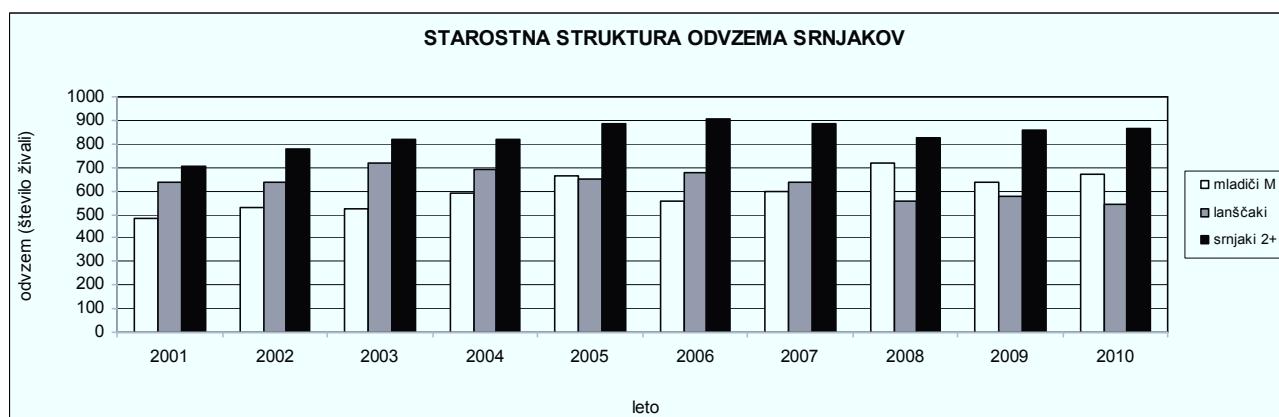
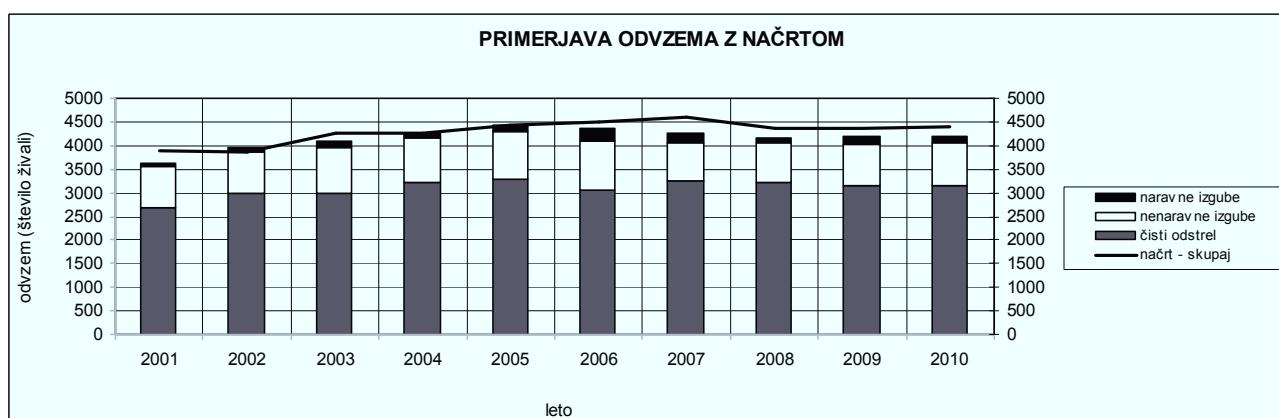
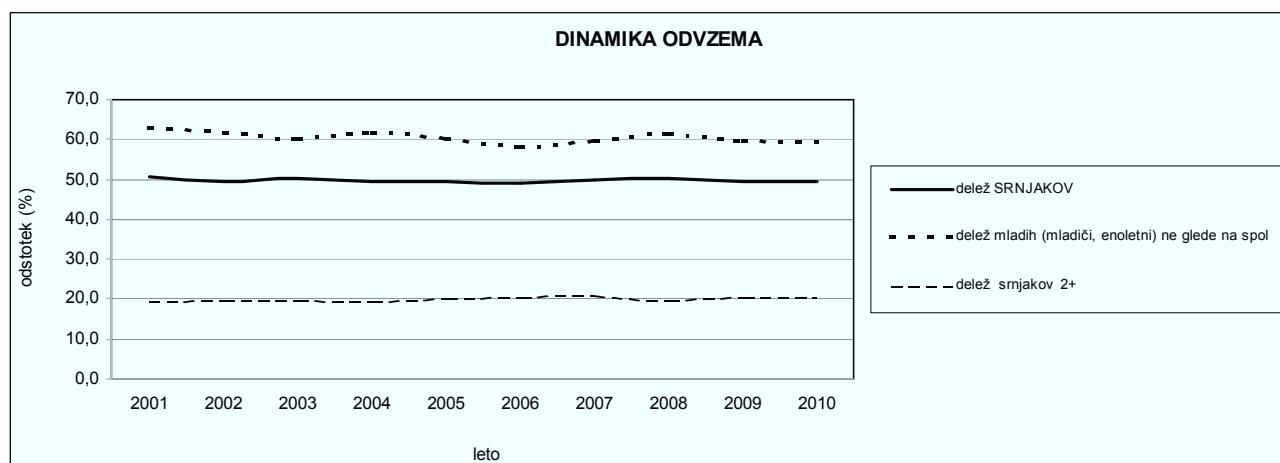
Dopustno odstopanje v kategoriji nad dvoletnih srnjakov in srn je do +/-15 % od načrtovanega števila odvzema te kategorije. Zaradi zagotavljanja ustreznega spolnega razmerja med nad dvoletno srnjadjo načrt LUO določa neposredno vezavo med višino realiziranega odstrela srnjakov 2+ in srn 2+, ki mora biti v razponu med 70 in 100 %, pri čemer se vezava dotičnih kategorij kot redni postopek vpelje skozi letne načrte LUO postopoma, najkasneje pa v treh letih od nastopa veljavnosti območnih načrtov.

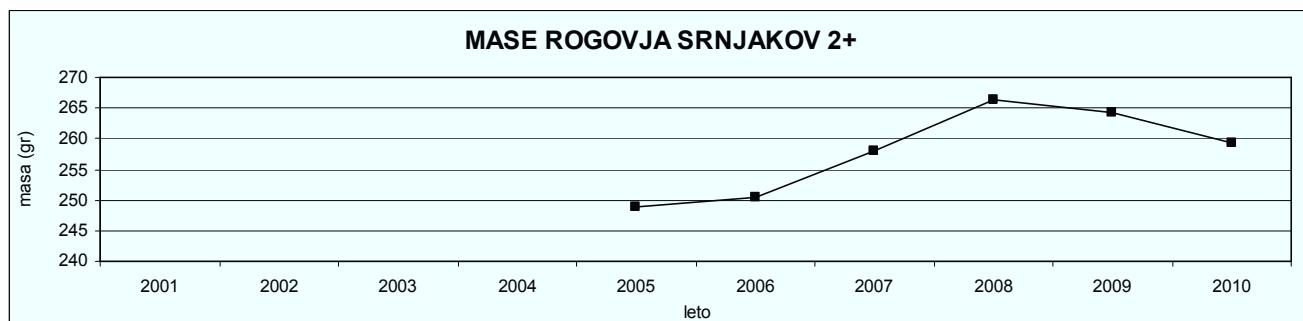
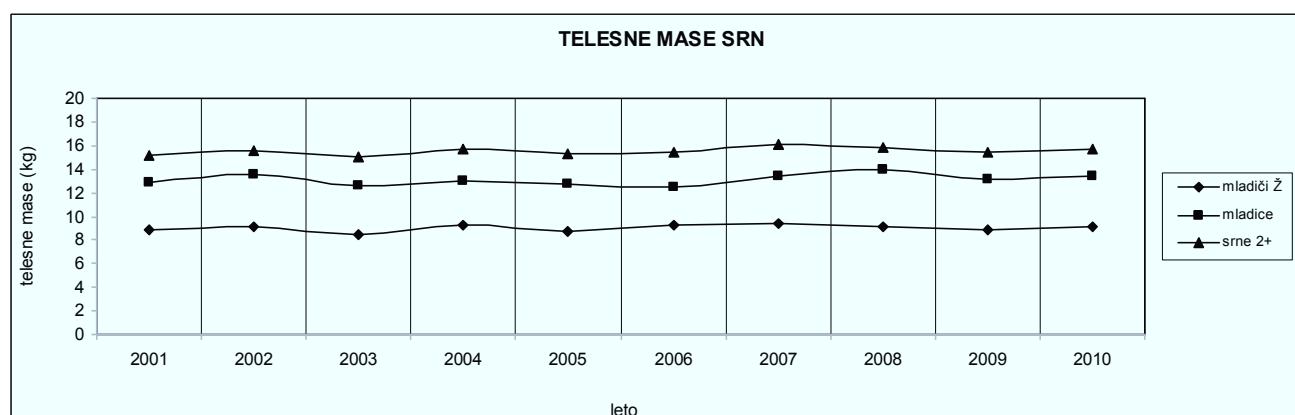
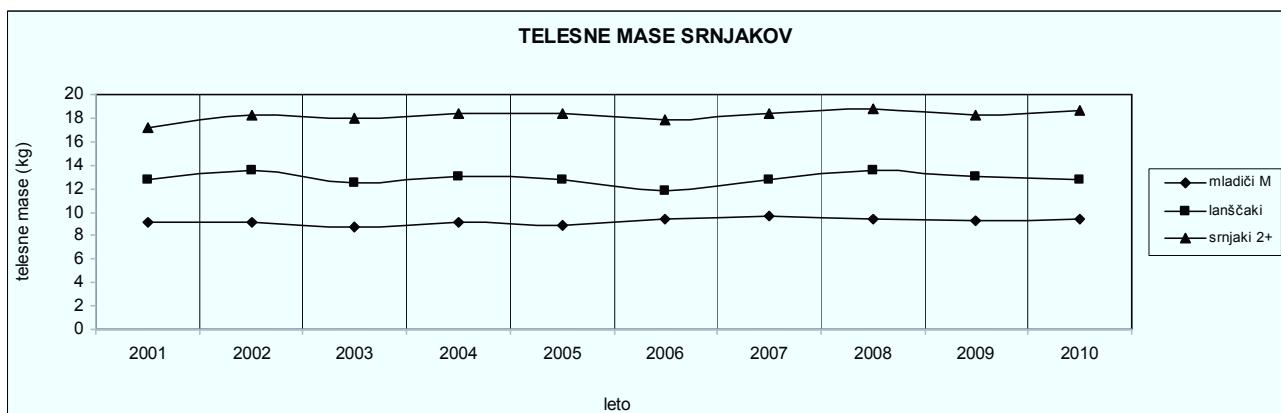
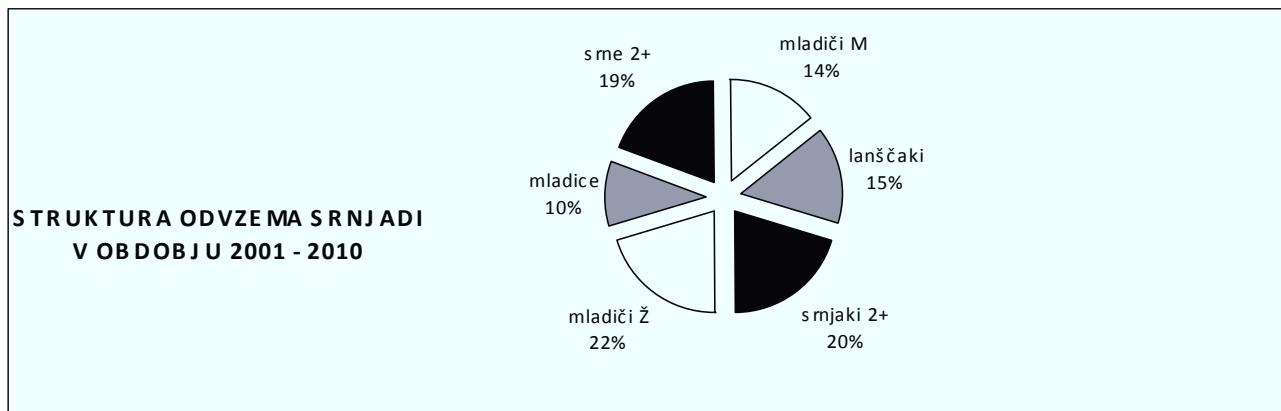
V posameznem lovišču je dovoljeno odstopanje realizacije v višini do +/-15 % načrtovanega skupnega odvzema srnjadi. V primeru, da je v posameznem starostnem razredu načrtovan odvzem nižji od 10 živali, dopustna toleranca +/-15 % pomeni dve (2) živali, pri načrtovanem odvzemu 10 ali več kosov pa zaokrožitev na najbližjo celo vrednost.

Preglednica 11: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema srne po številu in strukturi

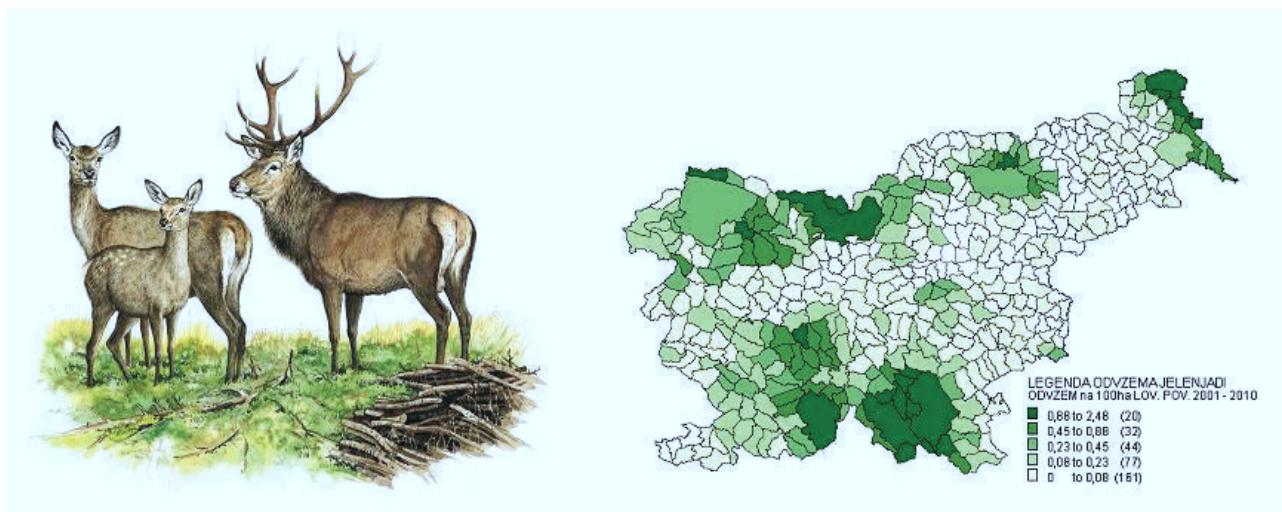
Odstrel in izgube (kos)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
Starostna in spolna kategorija/leto		483	531	521	589	663	555	598	716	640	660	5956	28,9	14,3
mladiči M		636	638	720	693	648	680	638	558	576	544	6331	30,7	15,2
lanščaki		703	781	817	820	889	908	886	827	859	864	8354	40,5	20,1
srnjaki 2+		1822	1950	2058	2102	2200	2143	2122	2101	2075	2068	20641	100,0	49,7
skupaj SRNJAKI		817	871	820	895	922	817	840	860	839	875	8556	41,0	20,6
mladiči Ž		332	400	411	447	434	485	452	419	448	400	4228	20,3	10,2
mladice		637	722	816	805	887	929	831	796	821	848	8092	38,8	19,5
srne 2+		1786	1993	2047	2147	2243	2231	2123	2075	2108	2123	20876	100,0	50,3
skupaj SRNE		3608	3943	4105	4249	4443	4374	4245	4176	4183	4191	41517		100,0
SKUPAJ odstrel in izgube														
Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom (kos)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj		
načrt - skupaj		3889	3874	4256	4256	4430	4500	4590	4360	4360	4380	42895		
odstrel in izgube / načrt		92,8	101,8	96,5	99,8	100,3	97,2	92,5	95,8	95,9	95,7	96,8		
delež SRNAKOV		50,5	49,5	50,1	49,5	49,5	49,0	50,0	50,3	49,6	49,3	49,7		
delež srnjakov 2+		19,5	19,8	19,9	19,3	20,0	20,8	20,9	19,8	20,5	20,6	20,1		
delež mladih (mladiči, enoletni) ne glede na spol		62,9	61,9	60,2	61,8	60,0	58,0	59,6	61,1	59,8	59,2	60,4		
Izgube (kos)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
kategorija / leto		879	875	971	929	1024	1053	801	827	855	905	9119	86,7	
nenaravne izgube		38	86	145	101	137	267	184	119	171	146	1394	13,3	
naravne izgube		917	961	1116	1030	1161	1320	985	946	1026	1051	10513	100,0	
% izgub		25,4	24,4	27,2	24,2	26,1	30,2	23,2	22,7	24,5	25,1	25,3		
čisti odstrel		2691	2982	2989	3219	3282	3054	3260	3230	3157	3140	31004		
Vzroki izgub (kos)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
vzrok / leto		23	49	85	61	73	108	79	40	61	46	625	5,9	
1 neznan		14	35	58	40	62	147	81	60	81	73	651	6,2	
2 bolezen		10	14	13	14	18	18	25	35	19	17	183	1,7	
3 krivolov		484	534	594	555	619	607	496	487	534	553	5463	52,0	
4 cesta		4	11	6	9	11	19	8	8	11	17	104	1,0	
5 železnica		1	2	2	0	2	2	3	5	3	4	24	0,2	
6 plenilci		181	123	213	142	220	301	191	183	168	180	1902	18,1	
7 psi		210	193	145	209	156	108	81	114	123	138	1477	14,0	
8 kosičnica		0	0	0	0	0	10	21	14	26	23	94	0,9	
Telesne mase (biološka telesna masa) (kg)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
Starostna in spolna kategorija/leto		9,1	9,1	8,7	9,1	8,8	9,4	9,7	9,4	9,2	9,4			
mladiči M		100,0	100,0	95,6	100,0	96,7	103,3	106,6	103,3	101,1	103,3			
lanščaki		12,8	13,6	12,5	13	12,8	11,8	12,7	13,5	13,0	12,7			
indeks		100,0	106,3	97,7	101,6	100,0	92,2	99,2	105,5	101,6	99,2			
srnjaki 2+		17,2	18,3	18	18,4	18,4	17,9	18,4	18,8	18,3	18,6			
indeks		100,0	106,4	104,7	107,0	107,0	104,1	107,0	109,3	106,4	108,1			
mladiči Ž		8,8	9,1	8,5	9,2	8,7	9,2	9,4	9,1	8,9	9,1			
indeks		100,0	103,4	96,6	104,5	98,9	104,5	106,8	103,4	101,1	103,4			
mladice		12,9	13,6	12,6	13	12,8	12,5	13,4	13,9	13,1	13,4			
indeks		100,0	105,4	97,7	100,8	99,2	96,9	103,9	107,8	101,6	103,9			
srne 2+		15,2	15,6	15,1	15,7	15,3	15,5	16,1	15,8	15,4	15,7			
indeks		100,0	102,6	99,3	103,3	100,7	102,0	105,9	103,9	101,3	103,3			
Masa trofej srnjakov 2+ (g)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010			
Povprečna masa trofej / leto							248,9	250,36	257,97	266,23	264,21	259,2		
srnjaki 2+														

7.3 NAVADNI JELEN (*Cervus elaphus L.*)

7.3.1 Prostorski okviri obravnavne

Navadni jelen se v LUO pojavlja le občasno. Severni in zahodni del LUO predstavlja robni del večjih populacijskih območij vrste, kot so Pohorje, Kamniško Savinjsko in Zasavsko LUO. Vrsta je občasno prisotna tudi na Bohorju. Dokaj pogosta je prisotnost jelenjadi v ostalih loviščih, vendar gre v teh primerih največkrat za posamične živali, ki uhajajo iz številnih obor za revo divjadi. Posebnih ekoloških enot za jelenjad v LUO ni oblikovanih.

7.3.2 Upravljanje z jelenjadom v preteklem deset letnem obdobju

Stopnje uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Glede na temeljne usmeritve upravljanja z jelenjadom v LUO ki je prilagojeno cilju območja brez jelenjadi in temu pogojenemu okvirnemu načrtu odvzema, je bila realizacija odvisna predvsem od migracij vrste iz njenih osrednjih območij ter prisotnosti jelenjadi iz obor. Načrt odvzema je bil zgolj okvirno določen, preseganje pa dovoljeno skladno z določili letnih načrtov LUO. Odvzem je bil, razen v lovišču Vitanje, pretežno slučajnosten in pogojen z izjemno prisotnostjo vrste v loviščih. LD Vitanje upravlja z navadnim jelenom v robnem delu pohorskega populacijskega območja, zaradi tega je bila tu izvršena glavnina odstrela v LUO.

Skupni načrt odvzema jelenjadi zadnjega desetletja je realiziran slabih 70 % in je bil presežen za 1 kos v letu 2010. Od načrtovanih 88 je bilo odstreljenih 56 osebkov, evidentirane so tudi 4 izgube. Spolna in starostna struktura odvzema je precej porušena, kar je posledica izjemnega odstrela pobeglih osebkov, katerih delež se v skupnem odvzemu zadnjih nekaj let strmo dviguje. Odvzem ženske jelenjadi je bil v drugi polovici minulega desetletja v porastu in že občasno presegal moški del. Slednje je tudi posledica usmeritev, ki vsebujejo omejitve oz. pogoje za uplenitev trofejnih živali.

Biološki kazalniki

Zaradi majhnega odvzema jelenjadi v LUO je sklepanje na podlagi tako pridobljenega vzorca statistično neutemeljeno.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Načrt odvzema navadnega jelena je bil precej stimulativno naravnian in zasleduje cilj upravljanja z vrsto, ki predvideva izločitev jelenjadi v LUO. V zadnjem desetletju načrt ni bil dosežen, slaba je usklajenost po spolni in starostni strukturi. Vzrok v odstopanju od načrta, tako po številu kot strukturi, je moč pripisati predvsem slučajnostnemu odstrelu, delno pa tudi internim omejitvam LD pri upravljanju z jelenjadom.

Ukrepi v življenjskem okolju

V skladu z usmeritvami se ni izvajalo nobenih ukrepov, ki bi jelenjad privabljali. Izvajalo se je le ukrepe sečnje v zimskem času ter košnje in spravila sena v gozdnem prostoru. Večino ukrepov v življenjskem okolju jelenjadi se je izvajalo na območju lovišča Vitanje, predvsem na vzhodnem delu Paškega Kozjaka in na Stenici.

7.3.3 *Ocena stanja populacije jelenjadi*

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Prisotnost jelenjadi v LUO je odvisna od številčnega stanja v osrednjih populacijskih območjih, ter uhajanja iz obor za rejo. Pogojena je s sezonskimi migracijami, ki so izražene predvsem pozimi, v času visoke snežne odeje in višje ležečih območij. Ugotavljamo da je številčnost jelenjadi v LUO naraščajoča, vse pogosteje je širitev vrste preko meja LUO. Migracije so najizrazitejše iz Pohorja v lovišča Vitanje, Slovenske Konjice in Dobra, iz zahoda vzdolž zasavskega hribovja v lovišča Tabor in Prebold, iz Kamniško-Savinjskega LUO v lovišča Oljka Šmartno in Škale, občasno pa je zaslediti prisotnost vrste iz Zasavskega in Posavskega LUO, predvsem na Bohorju. Zaradi izjemne in neobičajne prisotnosti jelenjadi iz obor je odstrel mogoč praktično v vsakem lovišču LUO, kar se vse pogosteje dogaja. Prostorska porazdelitev vrste je odvisna predvsem od sezonskih selitev iz sosednjih LUO in je pretežno posamična ali skupinska.

Spolna in starostna struktura ter prirastek

V tropih prevladujejo predvsem mlajši jeleni, košute s teleti, junice in lanččaki. Starejših starostnih kategorij jelenjadi je precej manj. Nove predele naseljujejo pretežno mlajše živali. Prirastek populacij je težko ocenjevati, saj je številčnost vrste odvisna od dnevnih in sezonskih migracij iz ostalih LUO.

Zdravstveno stanje

Zdravstveno stanje jelenjadi je dobro, prav tako vitalnost osebkov. Naravne izgube, ki jih beležimo nimajo jasnega vzroka, tako da je sklepanje o zdravstvenem stanju na tej osnovi nerealno.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami in usklajenost z okoljem

Vpliv jelenjadi na ostalo divjad je zanemarljiv. Prisotnost jelenjadi je občasno lokalno moteča, kar se odraža na škodah v gozdovih predvsem z lupljenjem smreke in objedanjem listavcev. Resneje se soočamo s škodami na področju GGO izven LUO, ki spada v LPN Pohorje in lovišče Zreče, predvsem v predelih Pake, Hudinje, Skomarja, Resnika, Padeškega vrha, Boharine in Planine oziroma vitanjsko-zreškega južnega predela Pohorja. Občasno se pojavljajo tudi škode na drogovnjakih in letvenjakih smreke na Dobrovljah in nižinskih območjih lovišča Vransko, ki je sicer v Kamniško-Savinjskem LUO, vendar zajema območje GGO Celje.

Zadnja leta je zelo zaskrbljujoč vpliv pobeglih živali iz obor za rejo divjadi. Ugotavljamo da je navadni jelen vse pogosteje naseljen v oborah za rejo divjadi, katerih gostota se na območju LUO še naprej povečuje. Zaradi pogoste dotrajanosti ograj in pomanjkljive kontrole se pojavljajo problemi pobegov v naravno okolje. Zaradi nejasne ločljivosti teh živali od prosto živečih je omejeno tudi ukrepanje upravljavcev lovišč, lovske inšpekcije in ZGS. Lastniki obor se v večini primerov ne držijo navodil Veterinarske uprave RS in predmetne zakonodaje o označitvi gojenih živali. Posledice pobegov in škod na kmetijskih ter gozdni kulturah morajo nemalokrat obravnavati LD, ki upravljajo z lovišči kjer se pojavljajo škode.

7.3.4 *Cilj upravljanja s populacijo jelenjadi*

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Ciljno stanje upravljanja z navadnim jelenom v LUO je opredeljeno kot **območje brez jelenjadi**. Glede na dinamiko širjenja jelenjadi iz sosednjih LUO lahko sedanje stanje ponekod preide v robni del večjih populacijskih območij (lovišča LUB Paški Kozjak, Južno od Savinje in Bohor).

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

Ostale avtohtone vrste morajo biti v primerjavi z navadnim jelenom obravnavane kot prednostne vrste. Prednost pri upravljanju z divjadjo torej dajemo srnjadi in gamsu, ki sta na razmerek v okolju bolje prilagojena.

7.3.5 *Usmeritve za upravljanje s populacijo*

Starostni razredi

Jeleni	Košute
Teleta M	Teleta Ž
Lanččaki	Junice
Jeleni 2 –4*	
Jeleni 5 –9*	Košute 2+*
Jeleni 10+*	

* dopolnjeno življenjsko leto; prehod v višji starostni razred s 1.4.

Ob izvršenem odstrelu se ugotovi in evidentira tudi spol telet.

Ob kategorizaciji se na podlagi obrabljenosti zobovja oceni tudi starost nad dvo letnih jelenov in košut.

Ostalo

Naseljevanje in doseljevanje (dodajanje) jelenjadi v prosto naravo v LUO je prepovedano.

V LUO je prisotnost jelenjadi nezaželena/nedopustna (ti. območja brez jelenjadi), zato je potrebno težiti k popolnemu oz. »čim večjemu« odvzemu jelenjadi. Na območju večine lovišč v LUO se jelenjad pojavlja občasno v majhni gostoti. Odstrel številčno ni omejen, mora pa biti realiziran v skladu z dolgoročnimi usmeritvami načrta LUO. Zaradi preprečevanja širjenja je pri odstrelu jelenjadi v LUO potrebno zagotavljati dolgoročno izravnavo poseganja med spoloma. Pri odstrelu jelenjadi je potrebno težiti k razmerju 1 jelen (starosti 2+) proti 1 košuta ali junica ali lančak ali tele.

V robnih populacijskih območjih, kamor bi lahko zaradi morebitnega širjenja populacije jelenjadi potencialno uvrstili lovišča LUB Paški Kozjak, Južno od Savinje in Bohor, se načrtuje odvzem v ustreznih navezavi z osrednjim populacijskim območjem. V zgoraj navedenih območjih se lahko priporoča načrtovanje odvzema za skupine lovišč. Odvzem jelenjadi se tu lahko načrtuje v razmerju trofejna in netrofejna jelenjad ali podrobneje po starostnih in spolnih razredih. V primeru podrobnejšega načrtovanja po starostnih in spolnih razredih se odvzem jelenov lahko načrtuje ločeno po starostnih kategorijah. V teh območjih se lahko odvzem junic in lančakov nadomesti z odvzemom telet in obratno, pri čemer odvzem navzgor številčno ni omejen. Načrtovanega odvzema ali deleža dve in večletnih jelenov ni dovoljeno presegati, se ga pa lahko veže na odstrel dve in večletnih košut, tudi v večletnem obdobju, lahko tudi do izvršitve. Dovoljena odstopanja in ostala navodila se določi z načrti LUO.

Glede na cilje v osrednjih in robnih populacijskih območjih, se lahko s primerno utemeljitvijo odstrel nad dvo letnih košut v določenem deležu veže na odstrel nad dve in večletnih jelenov. Odstrel košut naj znaša praviloma vsaj med 70 do 100 % višine odstrela nad dvo in več letnih jelenov, pri čemer se vezava dotočnih kategorij kot redni postopek vpelje skozi letne načrte LUO postopoma, najkasneje pa v treh letih od nastopa veljavnosti območnih načrtov.

Preglednica 12: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema navadnega jelena po številu in strukturi

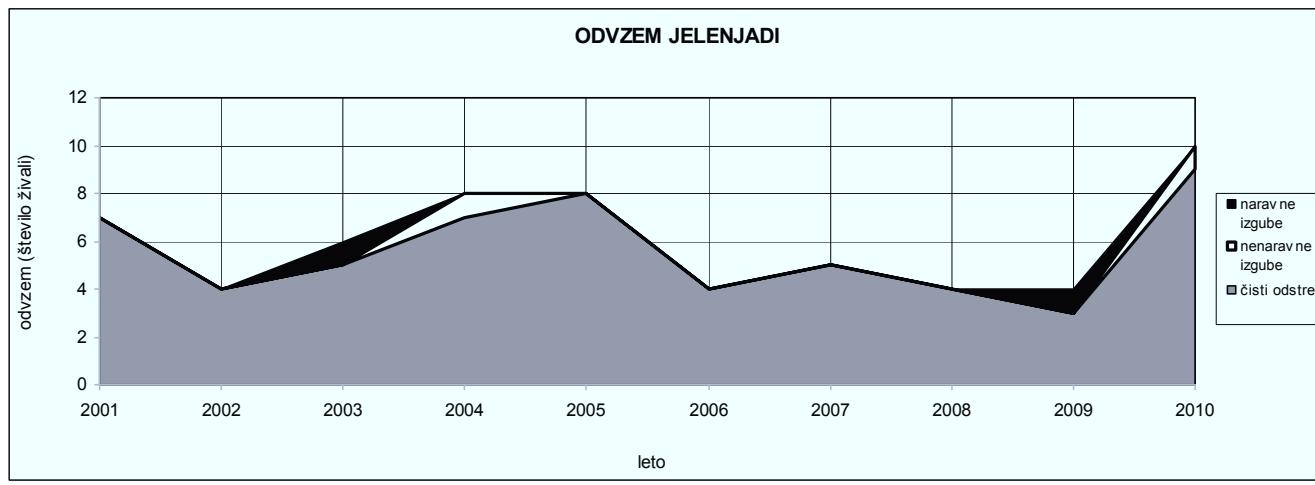
Odstrel in izgube (kos)														
Starostna in spolna kategorija/leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
teleta M		0	0	0	0	1	0	0	1	0	2	4	11,4	6,7
lanščaki		1	1	0	2	0	0	0	1	0	1	6	17,1	10,0
jeleni 2-4		1	2	3	0	1	2	2	1	3	4	19	54,3	31,7
jeleni 5-9		2	1	0	1	0	0	0	0	0	0	4	11,4	6,7
jeleni 10 +		0			1	1	0	0	0	0	0	2	5,7	3,3
skupaj JELENI		4	4	3	4	3	2	2	3	3	7	35	100,0	58,3
teleta Ž		0	0	2	1	4	0	1	1	1	1	11	44,0	18,3
junice		1	0	1	2	0	0	1	0	0	0	5	20,0	8,3
košute 2+		2	0		1	1	2	1	0	0	2	9	36,0	15,0
skupaj KOŠUTE		3	0	3	4	5	2	3	1	1	3	25	100,0	41,7
SKUPAJ odstrel in izgube		7	4	6	8	8	4	5	4	4	10	60		100,0

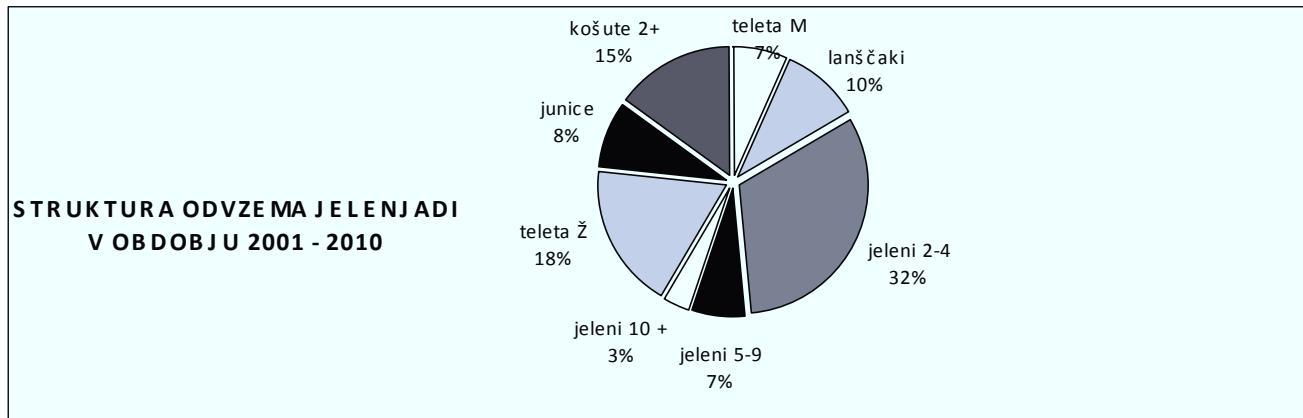
Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom (kos)													
kategorija / leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
načrt - skupaj		8	8	9	9	9	9	9	9	9	9	9	88
odstrel in izgube / načrt		87,5	50,0	66,7	88,9	88,9	44,4	55,6	44,4	44,4	111,1	68,2	
delež JELENOV		57,1	100,0	50,0	50,0	37,5	50,0	40,0	75,0	75,0	70,0	58,3	
delež trofejnih jelenv 2+ in več		42,9	75,0	50,0	25,0	25,0	50,0	40,0	25,0	75,0	40,0	41,7	
delež mladih (mladiči, enoletni) ne glede na spol		28,6	25,0	50,0	62,5	62,5	0,0	40,0	75,0	25,0	40,0	43,3	

Izgube (kos)													
kategorija / leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube		0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	2	50,0
naravne izgube		0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	2	50,0
skupaj izgube		0	0	1	1	0	0	0	0	1	1	4	100,0
% izgub		0,0	0,0	16,7	12,5	0,0	0,0	0,0	0,0	25,0	10,0	6,7	
čisti odstrel		7	4	5	7	8	4	5	4	3	9	56	

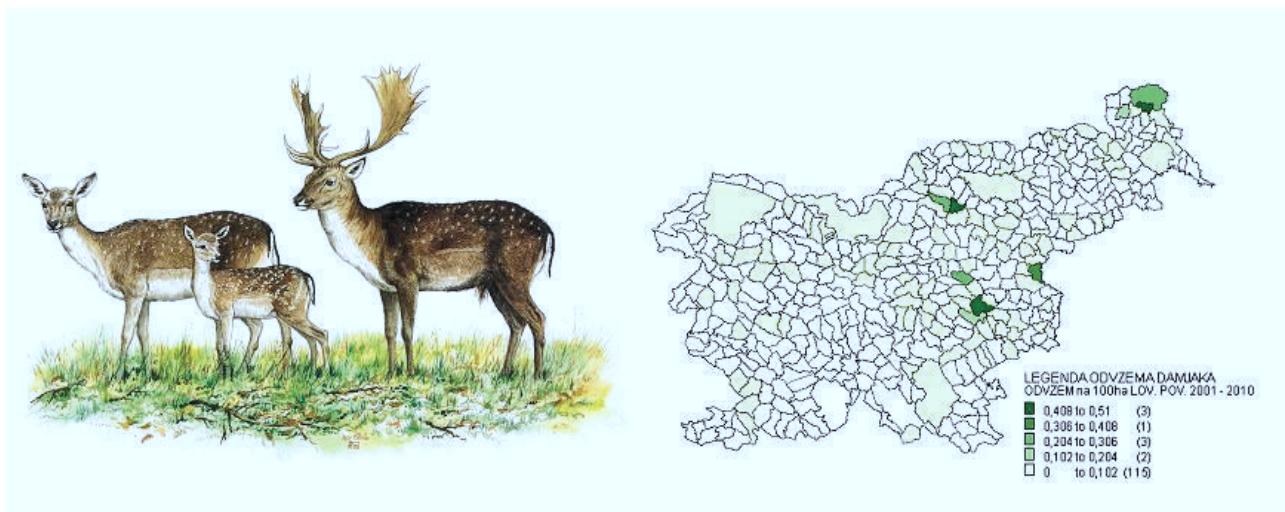
Vzroki izgub													
vzrok / leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan		0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	2	50,0
2 bolezen		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
3 krivolov		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta		0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	25,0
5 železnica		0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	25,0
6 plenici		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
7 psi		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
8 kosilnica		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 garje		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0

Telesne mase (biološka telesna masa) (kg)													
Starostna in spolna kategorija/leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
teleta M		0	0	0	0	45	0,0	0,0	36,0	0,0	51,0		
indeks		#DEL/0!											
lanščaki		65	63	0	92	92	0,0	0,0	97,0	0,0	76,0		
indeks		100,0	96,9	0,0	141,5	141,5	0,0	0,0	149,2	0,0	116,9		
jeleni 2-4		103	101	111	0	93	89,5	113,0	87,0	119,0	110,5		
indeks		100,0	98,1	107,8	0,0	90,3	86,9	109,7	84,5	115,5	107,3		
jeleni 5-9		158	84	0	133	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
indeks		100,0	53,2	0,0	84,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
jeleni 10 +		0	0	0	115	87	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
indeks		#DEL/0!											
teleta Ž		0	0	28	32	37,3	0,0	46,0	43,0	0,0	29,0		
indeks		#DEL/0!											
junice		39	0	85	59	0	0,0	48,0	0,0	0,0	0,0		
indeks		100,0	0,0	217,9	151,3	0,0	0,0	123,1	0,0	0,0	0,0		
košute 2+		65	0	0	65	72	63,5	74,0	0,0	0,0	79		
indeks		100,0	0,0	0,0	100,0	110,8	97,7	113,8	0,0	0,0	121,5		

7.4 DAMJAK (*Dama dama* L.)

7.4.1 Prostorski okviri obravnave

Upravljanje z damjakom v LUO poteka po dveh, prostorsko ločenih območjih.

Na območju lovišča Škale je bila pred desetletji vrsta naseljena z namenom popestritve avtohtonih vrst divjadi. Osrednje območje obsega površine ugreznin nad rudnikom lignita in bližnje vzpetine. Na jugu ga omejujejo udorninska jezera, na zahodu sega do črte Šoštanj-Topolščica-Lajše, na severu območje omejuje magistralna cesta Topolščica-Škale, na vzhodu pa črta Turnška gošča-Škalsko jezero. Območje je veliko okrog 600 ha in obsega pretežni del lovišča LD Škale in del lovišča LD Velunja v sosednjem LUO.

V ostalih območjih LUO, predvsem v loviščih Podčetrtek, Loka pri Žusmu in Pristava, upravljamo z manjšim tropom damjakov, ki je nastal izključno s pobegom živali iz obor za rejo divjadi. Populacija damjaka na Kozjanskem se giblje predvsem na območju Olimske gore in Rudnice. Zaradi velikega števila obor za rejo divjadi v tem delu LUO, je verjetnost pobegov v naravno okolje relativno velika in iz leta v leto narašča. V zadnjih nekaj letih je prisoten tudi dotok te alohtone vrste iz območja Zasavskega LUO v lovišče Rečica pri Laškem, kjer veljajo iste usmeritve z vrsto kot na Kozjanskem.

7.4.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Odvzem damjakov na **severozahodnem delu LUO** v lovišču Škale je v obdobju 2001 - 2010 precej nihal, in sicer med 6 in 20 kosi. Načrt odvzema se je v drugi polovici obdobja močno dvignil zaradi povečanja škod na kmetijskih kulturah in širjenja damjakov iz območja obravnave. Lovišče Škale je zadovoljivo sledilo načrtu, skupna realizacija zadnjega desetletja znaša 86 %. Od načrtovanih 158 je bilo odvzetih 136 damjakov. Nekoliko močneje se je posegalo v moški del populacije, odvzem starejših jelenov (5+) je simboličen. Slabo je bil izvršen odvzem ženske jelenjadi, še posebej junic (58 %). Vpliv damjakov v območju upravljanja se je zadnje srednjeročno obdobje precej okreplil in se izraža s precejšnjimi škodami na kmetijskih kulturah, predvsem koruzi, žitaricah, okopavinah in travnikih, ter na sadnem drevju. Precejšen vzrok širjenja damjakov iz prvotnega območja obravnave je med drugim tudi nemir v živiljenjskem okolju vrste na območju severno od Velenjskega jezera. Že več let zapovrstjo se tu močno stopnjujejo različne oblike športnih in adrenalinskih dejavnosti ki povzročajo migracijo damjakov. V severnem predelu gozdni kompleksi meji na območje kmetijske krajine, kjer je vpliv vrste izjemno velik. Načrtovana struktura in višina odvzema po starosti in spolu zadnjih nekaj let je bila primerna oziroma v skladu z usmeritvami znižanja številčnosti vrste.

Odvzem damjaka na območju **ostalih lovišč LUO** je bil z načrtom razmeroma sproščen. Pogojen je bil pretežno s pobegom damjakov iz obor. Do leta 2004 je bilo upravljanje opredeljeno v Odločbi MKGP št. 326-05-17/99 z dne 25.8.1999, ki je dovoljevala predčasen odstrel pred, za njih določeno lovno dobo z zakonom, ne glede na kakovost, spol in starost. Z odločbo MKGP o prenehanju veljavnosti zgoraj omenjene odločbe pa je bilo upravljanje z damjakom natančneje opredeljeno v letnih načrtih LUO, ki so dopuščali neomejen odstrel damjakov ne glede na spol in starost, skladno z zakonsko predpisanimi lovniimi dobam. Zaradi stanja divjadi in temu pogojenih upravljalnih ukrepov je struktura odvzetih živali močno porušena.

Izgube po višini in vzrokih ter trendi izgub

Med leti precej nihajo, kar je posledica razmer v življenjskem okolju živali, ki so delno pogojene z razmerami v oborah, predvsem v času ruka.

Večino evidentiranih izgub damjaka v zadnjem desetletju je nastalo na cestah. Izjemno zaskrbljujoč je krivolov v lovišču Škale, sledijo izgube od potepuških psov in pogini brez jasnih vzrokov. Delež izgub se dviguje in znaša v skupnem odvzemu 14 %.

Gibanja telesnih mas in mas rogovja

Je zaradi različnih načinov upravljanja z vrsto in posledično različnih strategij odstrela obremenjeno s precejšnjo napako. Zaradi majhnega vzorca in nepopolnih evidenc o masah rogovja je sklepanje na podlagi razpoložljivih podatkov nekorektno. Gibanje telesnih mas moške jelenjadi je v rahlem vzponu, negativno je le pri lanščakih. Trend mas uplenjenih košut, junic in mladičev ženskega spola je zmerno padajoč. Povprečna masa pri samcih kulminira v starostnem razredu 5 – 8 let in znaša pri uplenjeni divjadi 72 kg, pri samicah pa je najvišje povprečje v starostnem razredu 2+, in sicer 31 kg. Evidence so lahko delno zavajajoče zaradi različnega časa uplenitve, saj je bilo na podlagi odločbe MKGP v začetku obdobja obravnave dovoljeno loviti damjake celo leto, ne glede na spol in starost.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Načrt odvzema za damjaka v Šaleški dolini je bil v prvi polovici minulega desetletja premajhen. Dvigovanje številčnosti je poleg negativnih vplivov v okolju povzročalo migracijo osebkov izven prvotnega območja naselitve, kar je potrebno v bodoče zavreti. Obseg in dinamika škod v kmetijstvu in v gozdovih narekuje čimprejšnjo uskladitev številčnosti z življenjskimi pogoji vrste.

Odvzem v ostalih loviščih je bil zadovoljiv in dokaj dobro zasleduje cilj upravljanja.

Ukrepi v življenjskem okolju

So se izvajali v skladu z letnimi načrti lovišč v tistih območjih LUO, kjer z damjakom načrtno upravljamo. Izvajala se je predvsem košnja, spravilo sena z odvozom, zimsko in privabljalno krmljenje s suho, močnato in močno krmo.

7.4.3 Ocena stanja populacije damjaka

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Številčnost populacije damjaka v lovišču Škale je zaradi povečanega odvzema v zadnjih letih nekoliko nižja, vendar zaradi prostorske širitve predstavlja problem v kmetijski krajini. Vrsta se širi izven prvotnega območja naselitve, kar želimo z upravljanjem v bodoče zaustaviti. Temeljni vzrok trenutnega stanja populacije damjaka v loviščih Škale in Velunja (v Kamniško-Savinjskem LUO) so različne motnje v življenjskem okolju, ki povzročajo nepredvidene prostorske migracije živali. Porazdelitev osebkov je gručasta, zaradi česar se občasno stopnjuje vpliv na okolje. Zaradi omejenega števila živali in izolacije kolonije, se vse bolj izraža degradacija populacije.

Posamezne skupine damjakov v ostalih loviščih LUO zaradi stihjskega nastanka (pobegi iz obor) številčno močno nihajo in so odvisne predvsem od uspešnosti odstrela in uhajanj osebkov iz ograjenih površin. Zaradi pomanjklivega vzdrževanja obor beležimo vsako leto več pobegov živali v naravno okolje in posledično škod na kmetijskih kulturah. Največ pobegov beležimo v zimskem in spomladanskem času, ko je ograja podvržena poškodbam po snegolomu, žledu in plazu.

Spolna in starostna struktura ter prirastek

Spolna in starostna struktura populacije damjakov v Škalskem lovišču je delno porušena, dokaj velik je delež ženskega dela populacije, primanjkuje srednje stare in stare osebkov, predvsem moškega spola. Prirastek je relativno velik, posledice se izražajo v vse manjši vitalnosti osebkov.

Zdravstveno stanje

Resnejših bolezenskih znakov ni opaziti, delež naravnih izgub je zanemarljiv. Trofejna vrednost uplenjenih damjakov ki delno nakazuje vitalnost populacij, se bistveno ne spreminja.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami in usklajenost z okoljem

Prisotnost vrste v okolju je s stališča medvrstnega vpliva na avtohtono divjad moteča in nezaželena, predvsem v smislu konkurence v prehrani in prostoru. Vpliv na populacijo srnjadi je moteč.

7.4.4 Cilj upravljanja s populacijo damjaka

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Je različen za obe dve koloniji v LUO:

Cilj upravljanja z damjakom na območju obravnave (v lovišču **Škale**) je stabilna, zdrava, s prehranskimi zmožnostmi okolja in drugimi živalskimi vrstami usklajena populacija, ki še omogoča normalno reprodukcijo, prostorsko pa je vrsta dopustna v okolju, ki ga trenutno zaseda. Ciljna številčnost je opredeljena z normalnim oziroma sprejemljivim vplivom v okolju. Pomembno merilo je višina škod na kmetijskih kulturah in gozdovih. V ciljnem stanju se trenutna prostorska razporeditev ne sme širiti v druge predele LUO, sme pa se zmanjšati. Navodila upravljanja z damjakom v Sloveniji prepovedujejo prostorsko širitev vrste iz do sedaj naseljenih območij. Glede na obsežnost degradacije okolja, v katerem damjaki živijo, je prisotnost tujerodne vrste sicer manj moteča, vendar je njen obstoj dolgoročno vprašljiv. Predeli ob Velenjskem jezeru postajajo pomembni za rekreacijo, zato je prisotnost damjakov za obiskovalce dopustna.

Za populacijo damjaka na območju lovišča **LD Podčetrtek in ostalih LD** v LUO, razen lovišča LD Škale, je cilj popolna izločitev te tujerodne vrste iz proste narave.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna struktura

Želimo ohraniti populacijo v naravni spolni in starostni strukturi z dovolj velikim deležem srednje starih in starih osebkov. Kot cilj naj se dopušča možnost vraščanja mladih jelenov v starejše starostne kategorije. Ciljna struktura v smislu kakovosti populacije je opredeljena s primerno starostno in spolno sestavo, predvsem pa okolju sprejemljivo številčnostjo.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

V območju obravnave (lovišče Škale), še bolj pa v ostalih loviščih LUO, se avtohtono divjad obravnava prednostno, pred damjakom..

7.4.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Starostni in spolni razredi

Jeleni	Koštute
Teleta M	Teleta Ž
Lanščaki	Junice
Jeleni 2 –4*	
Jeleni 5 –8*	Koštute 2+*
Jeleni 9+*	

* dopolnjeno življensko leto; prehod v višji starostni razred s 1.4.

Ob izvršenem odstrelu se ugotovi in evidentira tudi spol telet.

Pri izvajaju načrtovanega odvzema z odstrelom v razredu telet obeh spolov naj bo poudarek na tem, da je potrebno izvršiti količinsko zadosten odvzem v tej starostni kategoriji, pri tem pa je njihov spol drugotnega pomena. Ob kategorizaciji se na podlagi obrabljenosti zobovja oceni tudi starost nad dvo letnih jelenov in košut.

Starostna in spolna struktura načrtovanega odvzema

Osnovni cilj upravljanja z damjaki v LUO je ohranitev vrste na prvotnem območju naselitve, oziroma območju načrtnega upravljanja v lovišču **Škale**. Načrt odvzema velja izključno za navedeno lovišče, ki upravlja z vrsto po Navodilih za usmerjanje razvoja damjaka v Sloveniji. Upravljanje z damjakom je usklajeno s sosednjim, Kamniško-Savinjskim LUO, konkretno za lovišče Velunja. Z ukrepi v populaciji in njenem okolju želimo zagotoviti dolgoročno zdravo, vitalno kolonijo, ki bo usklajena z danostmi v okolju ter ne bo povzročala negativnih odnosov z drugimi avtohtonimi živalskimi vrstami. Za doseglo cilja je nujno doseganje dovolj velikega količinskega in strukturnega odstrela. Z načrtovanjem je potrebno zagotoviti ustrezeno preraščanje mladih jelenov v starejše starostne kategorije, kar naj se zagotovi predvsem v začetku obdobja veljavnosti načrta. Podobno kot pri navadnem jelenu naj se tudi pri damjaku poskuša upoštevati izbirni, t.i. kvalitativni odstrel, ki temelji k varovanju telesno in pri samcih tudi po rogovju močneje razvitih osebkov.

Za **ostala lovišča v LUO** je predviden neomejen odstrel v lovni dobi, ne glede na spol in starost. V okolju kjer damjak ni zaželen, se ne bo dopuščalo njegove širitve. Navedene usmeritve veljajo za vsa lovišča v LUO, razen lovišča Škale.

Izhodiščna starostna in spolna struktura načrtovanega odvzema damjakov za širša populacijska območja (v %)

Starostni razred	M	Ž
Teleta M/Ž	15-20	15-22
Lanščaki/Junice	max 8	10
Jeleni 2 –4	10-13	
Jeleni 5 –8	5-7	max 15-20
Jeleni 9+	do 4	min 20-25
M:Ž	43-48	52-57

Časovna dinamika odvzema

Priporočeno je čim hitreje izvršiti odstrel telet, junic in košut, predvidoma najmanj 70 % do 30. novembra.

Ostalo

Naseljevanje damjaka v prosto naravo na novih območjih v Sloveniji ni zaželeno in strokovno ni dopustno.

V loviščih z odvzemom nad 10 živali se načrtuje struktura odvzema damjaka po posameznih kategorijah. Dovoljeno odstopanje realizacije od načrta odvzema je navzdol v višini – 15 % načrtovanega odvzema damjakov, ter tudi znotraj posamezne kategorije. V kolikor 15 % znotraj posamezne spolne in starostne kategorije predstavlja manj kot 1 kos, se kot dopustno odstopanje šteje +- 1 kos. Realizacija odvzema telet se lahko kompenzira z odstrelom junic ali lanščakov ter obratno. Odstrel košut naj znaša praviloma vsaj med 70 do 100 % višine odstrela nad dvo letnih jelenov. Odvzema navzgor glede na zastavljene cilje v načrtu LUO ni potrebno omejevati.

V loviščih z odvzemom do 10 živali, se načrtuje in spremi načrtovanja odvzema za posamezna lovišča ali za skupino lovišč. Pri načrtu odvzema do vključno 10 kosov damjaka, se kot dopustno odstopanje od načrta šteje realizacija do – 3 kosov. Odvzema navzgor glede na zastavljene cilje v načrtu LUO ni potrebno omejevati. Pri realizaciji načrta v povprečju zadnjih nekaj let mora biti odvzem košut 2+ enak odvzemenu jelenov 2+, odvzem ostalih kategorij je povsem sproščen.

Posamezni osebki, ki se priložnostno pojavijo v območjih izven prostorskih okvirov načrtovanja niso predmet upravljanja z vrsto in jih je kot take v teh loviščih treba odstreliti skladno z lovno dobo ali drugimi določili predmetne zakonodaje. Pri odstrelu osebkov, za katere se predvideva da izvirajo iz obor, se upoštevajo določila 8. odstavka 50. čl. ZDlov-1.

Preglednica 13: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema damjaka po številu in strukturi

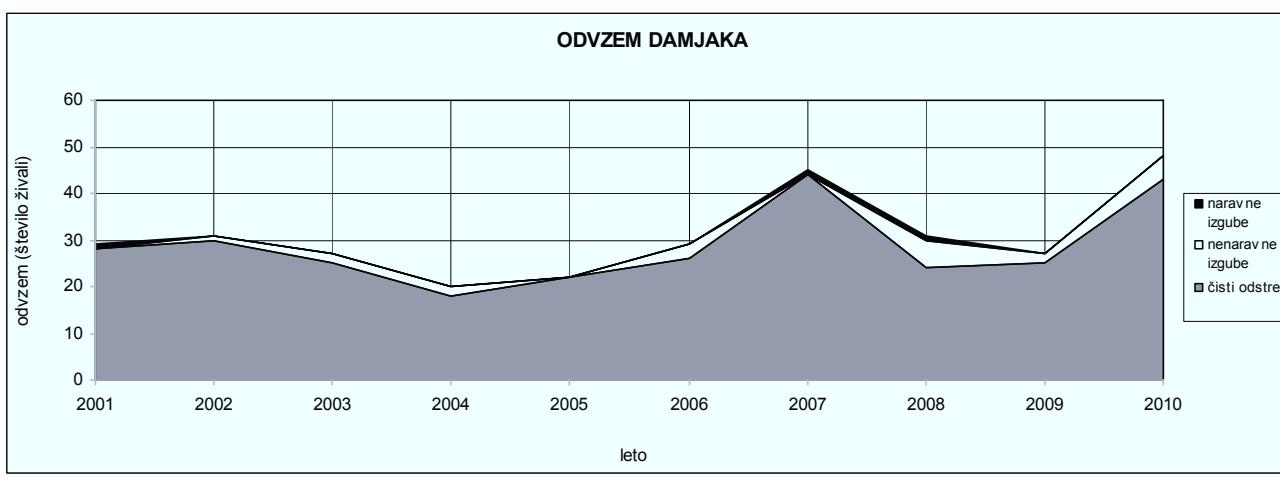
Odstrel in izgube (kos)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
Starostna in spolna kategorija/leto		3	4	5	3	0	5	7	5	8	9	49	31,8	15,9
teleta M		2	8	5	7	5	7	8	4	5	8	59	38,3	19,1
lanščaki		6	2	2	3	1	5	4	6	4	4	37	24,0	12,0
jeleni 2-4		0	0	0	0	0	3	0	0	0	2	5	3,2	1,6
jeleni 5-8		0	0	0	1	0	0	2	1	0	0	4	2,6	1,3
jeleni 9 +		11	14	12	14	6	20	21	16	17	23	154	100,0	49,8
skupaj JELENI		5	3	2	1	5	1	8	3	3	13	44	28,4	14,2
teleta Ž		6	6	5	2	6	3	4	3	2	3	40	25,8	12,9
junice		7	8	8	3	5	5	12	9	5	9	71	45,8	23,0
košute 2+		18	17	15	6	16	9	24	15	10	25	155	100,0	50,2
skupaj KOŠUTE		29	31	27	20	22	29	45	31	27	48	309		100,0

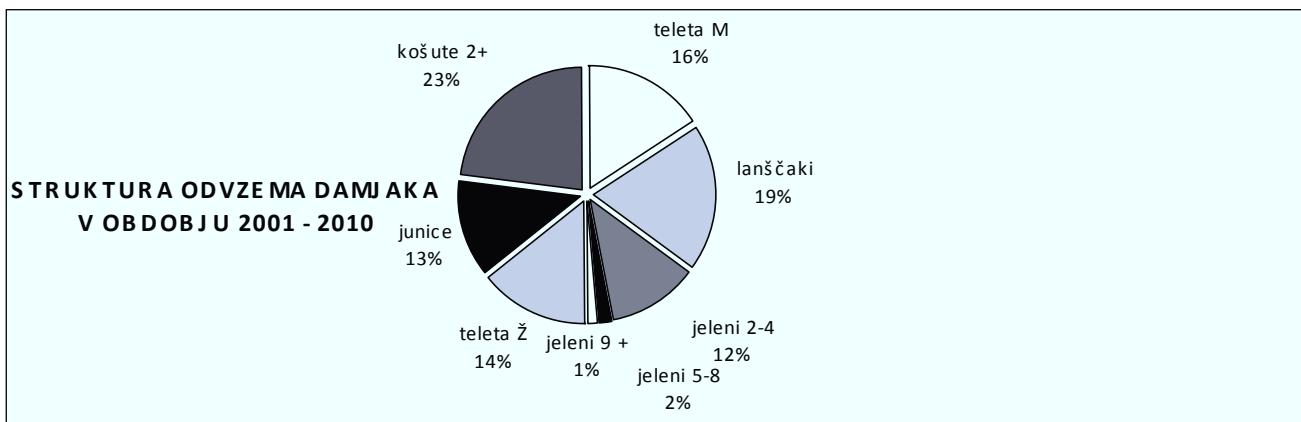
Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom (kos)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
načrt - skupaj		43	14	13	12	12	20	18	18	18	18	186
odstrel in izgube / načrt		67,4	221,4	207,7	166,7	183,3	145,0	250,0	172,2	150,0	266,7	166,1
delež JELENOV		37,9	45,2	44,4	70,0	27,3	69,0	46,7	51,6	63,0	47,9	49,8
delež trofejnih jelenov 2+ in več		20,7	6,5	7,4	20,0	4,5	27,6	13,3	22,6	14,8	12,5	14,9
delež mladih (mladiči, enoletni) ne glede na spol		55,2	67,7	63,0	65,0	72,7	55,2	60,0	48,4	66,7	68,8	62,1

Izgube (kos)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
kategorija / leto		0	1	2	2	0	3	0	6	2	5	21	87,5
nenaravne izgube		1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	3	12,5
skupaj izgube		1	1	2	2	0	3	1	7	2	5	24	100,0
% izgub		3,4	3,2	7,4	10,0	0,0	10,3	2,2	22,6	7,4	10,4	7,8	
čisti odstrel		28	30	25	18	22	26	44	24	25	43	285	

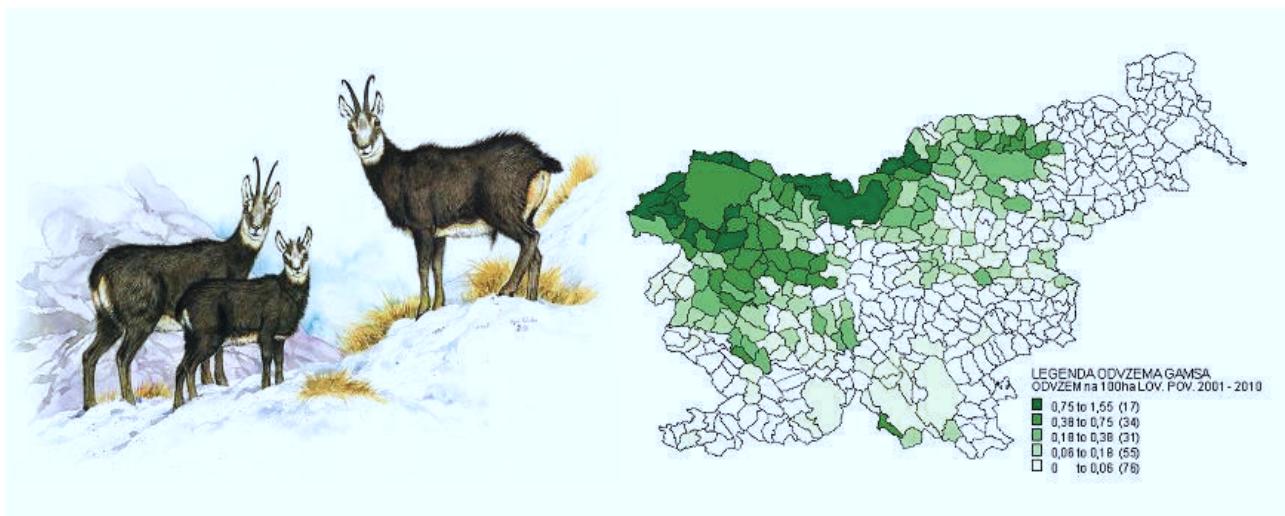
Vzroki izgub		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
vzrok / leto		1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	3	12,5
1 neznan		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
2 bolezen		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
3 krivolov		0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	4	16,7
4 cesta		0	0	0	2	0	3	0	2	0	5	12	50,0
5 železnica		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
6 plenilci		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
7 psi		0	1	2	0	0	0	0	0	2	0	5	20,8
8 kosilnica		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 garje		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0

Telesne mase (biološka telesna masa) (kg)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Starostna in spolna kategorija/leto		18,3	17,3	20,2	19,5	0,0	20,0	19,4	20,8	20,6	17,1	
teleta M		100,0	94,5	110,4	106,6	0,0	109,3	106,0	113,7	112,6	93,4	
indeks		45,0	40,6	29,4	37,9	41,4	41,1	37,1	27,0	38,0	36,7	
lanščaki		100,0	90,2	65,3	84,2	92,0	91,3	82,4	60,0	84,4	81,6	
indeks		42,0	54,0	41,0	59,0	59,0	55,1	59,4	51,2	55,5	50,3	
jeleni 2-4		100,0	128,6	97,6	140,5	140,5	131,2	141,4	121,9	132,1	119,8	
indeks		0,0	84,0	0,0	0,0	67,0	0,0	0,0	0,0	0,0	66,5	
jeleni 5-8		#DEL/0!	#####									
indeks		0,0	0,0	0,0	51,0	0,0	0,0	57,5	70,0	0,0	0,0	
jeleni 9 +		#DEL/0!	#####									
indeks		19,2	25,4	11,5	20,0	15,4	21,0	16,4	16,8	22,3	18,5	
teleta Ž		100,0	132,3	59,9	104,2	80,2	109,4	85,4	87,5	116,1	96,4	
indeks		24,8	30,5	27,0	31,3	27,5	28,0	27,3	29,5	27,0	25,3	
junice		100,0	123,0	108,9	126,2	110,9	112,9	110,1	119,0	108,9	102,0	
indeks		32,5	25,9	29,8	34,0	36,2	33,5	32,0	29,3	27,8	31,0	
košute 2+		100,0	79,7	91,7	104,6	111,4	103,1	98,5	90,2	85,5	95,4	

7.5 GAMS (*Rupicapra rupicapra* L.)

7.5.1 Prostorski okviri obravnave

Gams je v LUO prisoten v območjih, ki mu nudijo ustrezne življenske pogoje. To so pogorja Konjiške gore, Stenice in Paškega Kozjaka. Manjši tropi živijo še na Rudnici, Bohorju in Zasavskem hribovju povsod tam, kjer so zagotovljeni za njih ustrezni življenski pogoji. Temeljni pogoj predstavlja primerna skalovitost. Tropi gamsov so neenakomerno prostorsko porazdeljeni, vendar medsebojno povezani, zlasti po grebenih v smeri V-Z (Savinjsko-Kozjanska populacija). Prehodi gamsov med Konjiško goro, Stenico in Paškim Kozjakom so redni, kar krepi vitalnost populacije. Sicer z gamsom v LUO upravljamo v tropih, ki so habitatno vezani na posamične skalne grebene, hkrati pa vpeti v strnjene gozdne komplekse.

7.5.2 Upravljanje z gamsom v preteklem deset letnem obdobju

Stopnje uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Tako načrt kot odvzem gamsov se je v zadnjem desetletju dvigoval. Odstrel skupaj z izgubami se je gibal od 56 (leta 2001) do 88 živali (leta 2009). Realizacija načrta je znašala od 72 do 92 % in je bila v povprečju 80,3 %, kar je izven dopustnih odstopanj, opredeljenih z letnimi načrti LUO. Preseganja načrta po starostnih oziroma spolnih kategorijah so najbolj očitna pri srednje starih kozlih in osebkih moškega spola starosti 1+. Odklone navzdol beležimo pri starejših kozah (11+), kozah 2+, in kozlih 8+. V kategoriji mlajših gamsov se je najšibkeje posegalo v razred 2+ obeh spolov, kjer je trend odvzema izrazito negativen. V zadnjih letih obravnavanega obdobja se je odvzem bistveno bolj približal načrtu, izpostaviti je potrebno predvsem dovolj velik delež odstrela gamsov v prereprodukтивnem razredu, ki je občasno že presegal 60 % celotnega letnega odvzema. Hkrati z navedenim se počasi dviguje tudi odvzem ostarelih gamsov obeh spolov, kar je popolnoma v skladu z dolgoročnimi usmeritvami upravljanja z vrsto. Spolna struktura odvzema je 53 % gamsov : 47 % koz, kar je potrebno v bodoče bolj izravnati.

Izgube po višini in vzrokih ter trendi izgub

Trend izgub gamsov v zadnjem desetletju je dokaj umirjen, v zadnjem pet letnem obdobju so v porastu predvsem nenanaravne izgube, kar je verjetno vzročno povezano z nemiri v življenskih okoljih gamsov. Prevladuje pogin živali zaradi potepuških psov, sledi povoz na cestah in krivolov. Od naravnih izgub, ki se med leti bistveno ne spreminja, beležimo večinski delež neznanih vzrokov pogina. Gamsjih garij doslej v LUO nismo evidentirali.

Gibanja telesnih mas in mas rogovja

Trend telesnih mas uplenjenih gamsov vseh kategorij v LUO je naraščajoč kar potruje pravilno ukrepanje v zadnjih desetih letih. Primerjava povprečnih telesnih mas uplenjenih gamsov obeh spolov kaže rast z indeksom 1,04. Najbolj izrazit je dvig telesnih mas pri srednje starih gamsih obeh spolov. Podobne ugotovitve veljajo tudi za mlajše starostne kategorije, vendar je tu trend bolj enakomeren, indeks rasti pa manjši. Mase rogljev uplenjenih gamsov v LUO niso evidentirane.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Ocenjujemo da je bil načrt odvzema v preteklem obdobju primeren glede na stanje v populacijah gamsov v LUO. Zaradi razmeroma slabe realizacije ni v popolnosti dosežen zastavljen cilj upravljanja. Gams se mestoma širi v neprimerena območja, številčnost populacije in njen vpliv v okolju se povečuje. Ocenjujemo da je bil načrt poseganja po spolu in starosti primeren glede na navodila o upravljanje z vrsto. Letni načrti LUO so vsebovali kombinirano strategijo upravljanja s posamičnimi skupinami gamsov in manjšimi populacijskimi območji, ki dopušča nekoliko močnejše poseganje v razred srednje starih osebkov. Glavne ovire za slabo realizacijo načrta odstrela je moč iskati v nerazumnih internih pravilih LD. Premalo so se koristila dopustna odstopanja od načrtov in možnosti prerazporeditve med starostnimi kategorijami.

Ukrepi v življenjskem okolju

Z načrti LUO smo v življenjskem okolju gamsa načrtovali zgolj ukrepe za krepitev sonaravne ponudbe hrane, ki jo divjadi nudimo samo v ostrih zimskih pogojih. Hkrati z rednimi opravili v gozdu so tako lastniki zemljišč kot lovci izvajali sečnjo v zimskem času (predvsem jelke in listavcev). Poglavitni ukrepi so: ohranitev naravnega okolja in zagotovitev miru v obdobju poleganja ter v zimskem času. Evidentiralo in varovalo se je zimovališča gamsov in mirne cone. Tudi čas izvedbe proizvodnje lesnih sortimentov je prilagojen življenjskim zahtevam vrste. Dokaj redno se je izvajalo vzdrževanje grmišč, čiščenje in košnjo travnikov ter goličav, v funkciji izboljšanja prehranskih in bivalnih pogojev za gamsa. Upravljavci lovišč vse večji pomen posvečajo varovanju življenjskega prostora za gamsa, kar se zagotavlja z rednimi obhodi lovskih čuvajev, usklajevanjem interesov s planinskimi organizacijami in ostalimi uporabniki prostora. Žal so LD pri tovrstnih naporih v precej podrejenem položaju.

7.5.3 Ocena stanja populacije gamsa

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Kljud povečanemu odvzemu gamsov v zadnjem desetletju se trend številčnosti še vedno dviguje, kar se lokalno odraža na poškodovanosti mlajših gozdnih sestojev. Analize objedanja gozdnega mladja kažejo, da je populacija gamsov v posameznih delih LUO še vedno preštevilčna oziroma neuskajena z okoljem. Najbolj so poškodovani mešani sestoji listavcev in jelke na Konjiški gori, Stenici in Paškem Kozjaku. Objedanje je najizrazitejše na jelki, gorskem javorju, velikem jesenu, bukvi, češnji, jerebiki in gorskem brestu. Vrsta se širi v manj primerena življenjska okolja in tu lahko povzroča med vrstne napetosti z ostalimi živalskimi vrstami. Gre predvsem za prepletanje življenjskega prostora s srnjadjo.

Spolna in starostna struktura ter prirastek

Sta precej porušeni, predvsem v manjših tropih vzdolž zasavskega hribovja, Bohorja in Rudnice. Prevelik je delež mladih in srednje starih osebkov, ki so v območjih velike številčnosti telesno podpovprečno razviti. Stanje je posledica strukture odvzema živali, ki je mestoma precej porušeno. Premajhen je delež gamsov visokih starosti obeh spolov. V večjih tropih je struktura, tako po spolu, kot starosti precej bolj naravna. Prirastek gamsov je sorazmerno velik, na kar se je potrebno v bodoče primerno odzvati z ustreznim odvzemom.

Zdravstveno stanje

Je kljud relativno veliki številčnosti vrste zadovoljivo, vendar trend izgub v zadnjih letih opozarja na previdnost pri upravljanju z vrsto v bodoče. Gamsjih garij v minulem desetletnem obdobju v LUO nismo evidentirali.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami in usklajenost z okoljem

So izraženi v območjih, kjer se gams srečuje s srnjadjo, zaradi česar prihaja do konkurence in izrivanja slednje iz njenega življenjskega okolja. V LUO je relativno malo za gamsa primernih površin, vendar se je vrsta v tem okolju dokaj dobro prilagodila na gozdn prostor, predvsem v območju višjih nadmorskih višin in na skalovitih terenih. Zaradi dviga številčnosti populacije se vse pogosteje pojavlja v nižjih legah, kjer je bil gams do nedavnega še zelo redek.

7.5.4 Cilj upravljanja s populacijo gamsa

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Temeljni cilj upravljanja z gamsi je stabilna, vitalna, zdrava, s prehranskimi razmerami okolja in drugimi živalskimi vrstami usklajena populacija, v kateri so enakomerno zastopani gamsi obeh spolov, nadalje so dobro zastopani nosilci populacije oziroma razred srednje starih gamsov, ter tudi gamsi največjih starosti. Želeni cilj upravljanja z vrsto v LUO je znižanje trenutne številčnosti. Gams naj v območju zasede vse zanj primerne habitate.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna struktura

V tropih morajo biti enakomerno zastopani gamsi obeh spolov in dobro zastopan razred srednje starih gamsov. Primeren mora biti tudi delež osebkov najvišjih starosti. Pomembna je pravilna spolna in starostna struktura manjših tropov vzdolž zasavskega hribovja, Bohorja in Rudnice. Še bolj kot v teh LUB je pomembna ciljna naravna spolna in starostna struktura tropov gamsov na Konjiški gori, Stenici, Kislici, Javorju in na Paškem Kozjaku. Tu je način upravljanja zaradi višje intenzitete odvzema podrejen strategiji upravljanja z manjšimi ali večjimi tropi. Težimo k uravnoveženemu spolnemu razmerju: kozli 50 % in koze 50 %. Prisotno mora biti stalno prehajanje, predvsem starejših gamsov, med omenjenimi tropi.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

V okolju kjer obstajajo vrsti ugodni življenjski pogoji, je cilj upravljanja definiran prednostno pred ostalimi vrstami parkljaste divjadi, predvsem srne, muflona, damjaka, divjega prašiča in navadnega jelena.

7.5.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Spolni in starostni razredi:

Starostni razred	Kozli	Koze
I	0+, 1+, 2+	0+, 1+, 2+
II	3+ - 7+	3+ - 10+
III	8+ in starejši	11+ in starejše

Razred mladih gamsov – I. starostni razred, predstavljajo 0+, 1+ in 2+ gamsi obeh spolov. Praviloma navedeni osebki še ne sodelujejo v reprodukciji. Naravna smrtnost v tem starostnem razredu je največja. Znotraj razreda mladih še posebej ločimo mladiče - 0+ in enoletne - 1+ gamse ter gamse starosti 2+.

Razred srednje starih gamsov – II. starostni razred, predstavljajo kozli 3+ do vključno 7+, ter koze 3+ do vključno 10+. Ta starostni razred tvorijo nosilci populacije, katere je treba v kar največji možni meri varovati.

Razred starih gamsov – III. starostni razred, predstavljajo kozli 8+ in starejši, ter koze 11+ in starejše. Ta starostni razred predstavljajo osebki največjih starosti. Zadostno preraščanje gamsov v III. starostni razred je tudi eden izmed splošnih ciljev upravljanja z gamsi.

Uporaba takšnih starostnih razredov je pričela veljati leta 2002.

Višina in prostorska porazdelitev odvzema

Deleži prirastka preko katerega določimo višino odvzema so odvisni od cilja glede številčnosti populacije:
 pri ohranjanju številčnosti uporabimo delež 20 %,
 pri zmanjšanju številčnosti uporabimo delež od 20 % do 25 %,
 pri povečevanju številčnosti uporabimo delež od 15 % do 20 %.

Starostna in spolna struktura odvzema

Starostna in spolna razdelitev odvzema je prikazana ločeno za skupine gamsov, ki je v LUO aktualna za manjše trope v LUB Južno od Savinje, Bohor in Rudnica, ter ločeno za populacije z večjo številčnostjo, ki jo v LUO uporabljamo v LUB Paški Kozjak in Konjiška gora. Starostna in spolna razdelitev odvzema kakršna je prikazana v preglednici velja za struktурno stabilno zgrajeno populacijo, kar pomeni enakomerno spolno strukturo in piramidalno starostno strukturo. V kolikor stanje v populaciji odstopa od tega modela je treba korigirati strukturo odvzema tako, da v populaciji ustvarjamo želeno stanje glede spolne in starostne strukture.

spol	star. razred	Populacijska številčnost			Skupine gamsov
		vzdrževanje št.	zmanjšanje št.	povečanje št.	
		%	%	%	
Kozli	ml. in 1+	min 14	12	15	16
	2+	max 13	13	15	16
	I	min 27	25	min 30	min 32
	II	max 18	min 15	max 15	max 5
	III	5	5	10	13
	skupaj	50	45	55	50
Koze	ml. in 1+	min 14	13	13	16
	2+	max 13	15	12	16
	I	min 27	28	min 25	min 32
	II	max 18	min 22	max 10	max 5
	III	5	5	10	13
	skupaj	50	min 55	max 45	max 50
Skupaj		100	100	100	100

Pomembnejše od izbirnega odstrela je količinsko in strukturno doseganje načrtovanega odvzema. Ob izvršenem odstrelu in ugotovljenih izgubah se ugotovi in evidentira tudi spol mladičev. Namen skupnega načrtovanja odvzema mladičev izhaja iz težnje, da je potrebno opraviti količinsko zadosten odvzem v tej starostni kategoriji, pri tem pa je njihov spol drugotnega pomena.

V načrtih je treba navesti **dopustna odstopanja** v realizaciji od načrta po loviščih in za LUO. Za gamsa je to odstopanje po višini do +- 15 % od načrtovanega skupnega števila odvzema. Odvzem v srednjem razredu pri vsakem spolu posebej se lahko prekorači le do 10 %, v ostalih razredih preseganje ni omejeno v skladu s splošnimi določili možnih odstopanj realizacije od načrta. V kolikor 10 % znotraj posamezne spolne kategorije II. starostnega razreda predstavlja manj kot 1 kos, se kot dopustno odstopanje šteje +- 1 kos. Neizvršeni odvzem v drugem starostnem razredu se lahko nadomesti z odvzemom v prvem in tretjem starostnem razredu. Odvzem v tretjem starostnem razredu se lahko nadomesti z odvzemom v prvem starostnem razredu. Dopustno odstopanje v spolni strukturi za vse starostne kategorije razen mladičev je praviloma do 3 % od realizirane strukture v odstotkih (npr.: 47:53 %). Morebitna odstopanja pri spolni strukturi prek meja dopustnih odstopanj se upoštevajo pri letnih načrtih v naslednjem obdobju. Morebitna odstopanja pri starostni strukturi v II. starostnem razredu pri obeh spolih se neglede na meje dopustnih odstopanj, upoštevajo pri letnih načrtih v naslednjem obdobju.

Za lovišča, ki imajo načrt odvzema od vključno 4 do vključno 10 kosov gamsa, se kot dopustno odstopanje od načrta praviloma šteje realizacija + 1 kos do - 2 kosa. V teh loviščih se srednji starostni razred pri obeh spolih skupaj lahko praviloma preseže za največ 1 kos, razlika v spolnem razmerju pa lahko pri realizaciji odstopa tudi za največ 1 kos.

Za lovišča, ki imajo skupen načrt odvzema, oziroma kjer načrt za posamezno lovišče ne presega 3 kose, načrta odvzema ni obvezno dosegati, lahko pa se ga presega za 1 kos. Morebitna odstopanja pri starostni strukturi v II. starostnem razredu pri obeh spolih se, ne glede na meje dopustnih odstopanj, upošteva pri letnih načrtih v naslednjem obdobju.

Za lovišča z izjemno prisotnostjo gamsa se dovoljuje neomejen odvzem v razredu mladih gamsov. Natančnejša navodila se opredeli v letnih načrtih LUO.

Upravljanje z gamsi v sosednjih LUO (Pohorsko, Kamniško-Savinjsko, Zasavsko, Posavsko) mora biti usklajeno z upravljanjem s to živalsko vrsto v LUO. Usklajevanje naj bo intenzivnejše v primerih upravljanja z istimi populacijami (npr. LUB Paški Kozjak, Južno od Savinje, Bohor).

Časovna dinamika odvzema

Lov na gamsa se začne izvajati takoj po začetku lovne dobe. Priporočljivo je, da se 50 % odvzema realizira do konca oktobra.

Preglednica 14: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema gamsa po številu in strukturi

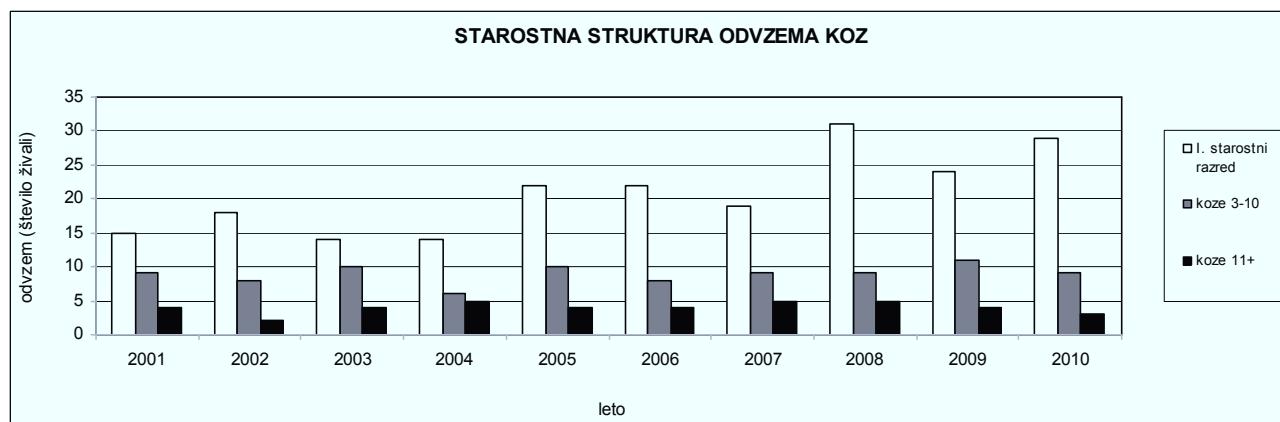
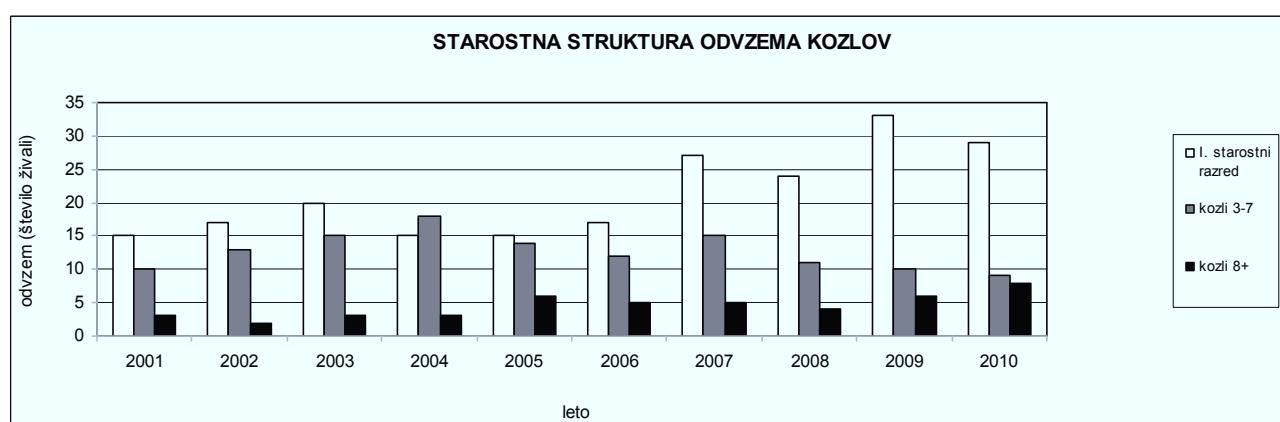
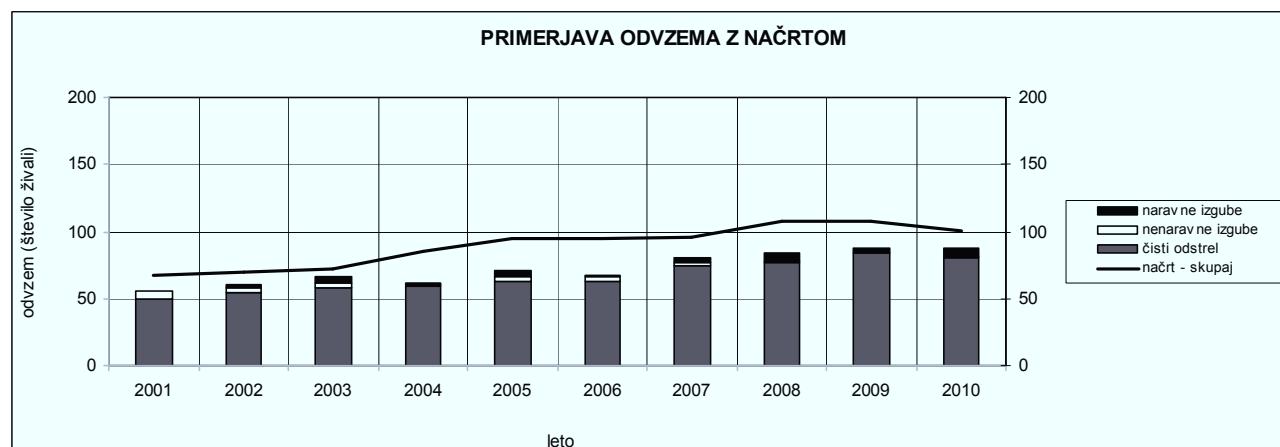
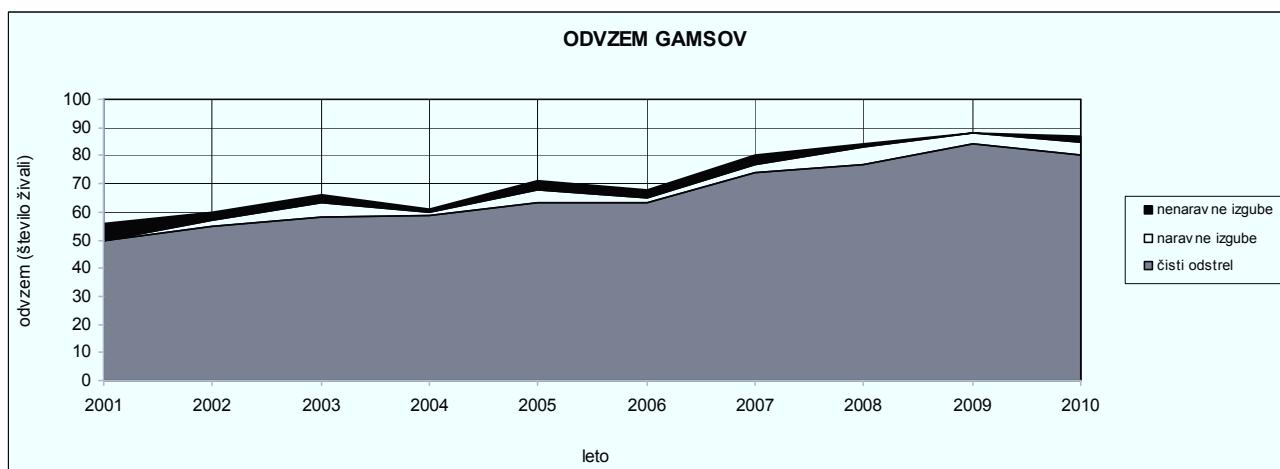
Odstrel in izgube (kos)														
Starostna in spolna kategorija/leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
mladiči M		4	1	5	5	4	4	11	10	9	11	64	16,7	8,9
1+		6	8	8	5	6	6	7	6	14	6	72	18,8	10,0
2+		5	8	7	5	5	7	9	8	10	12	76	19,8	10,5
I. starostni razred		15	17	20	15	15	17	27	24	33	29	212	55,2	29,4
kozli 3-7		10	13	15	18	14	12	15	11	10	9	127	33,1	17,6
kozli 8+		3	2	3	3	6	5	5	4	6	8	45	11,7	6,2
skupaj KOZLI		28	32	38	36	35	34	47	39	49	46	384	100,0	53,3
mladiči Ž		6	6	3	4	6	10	10	16	17	12	90	26,7	12,5
1+		5	7	4	6	9	9	5	8	5	12	70	20,8	9,7
2+		4	5	7	4	7	3	4	7	2	5	48	14,2	6,7
I. starostni razred		15	18	14	14	22	22	19	31	24	29	208	61,7	28,8
koze 3-10		9	8	10	6	10	8	9	9	11	9	89	26,4	12,3
koze 11+		4	2	4	5	4	4	5	5	4	3	40	11,9	5,5
skupaj KOZE		28	28	28	25	36	34	33	45	39	41	337	100,0	46,7
SKUPAJ odstrel in izgube		56	60	66	61	71	68	80	84	88	87	721		100,0

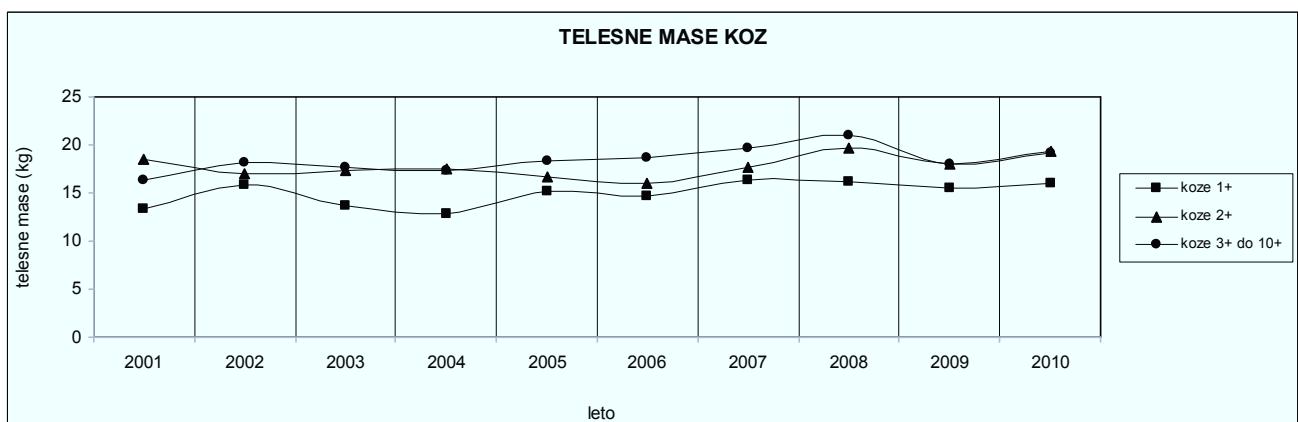
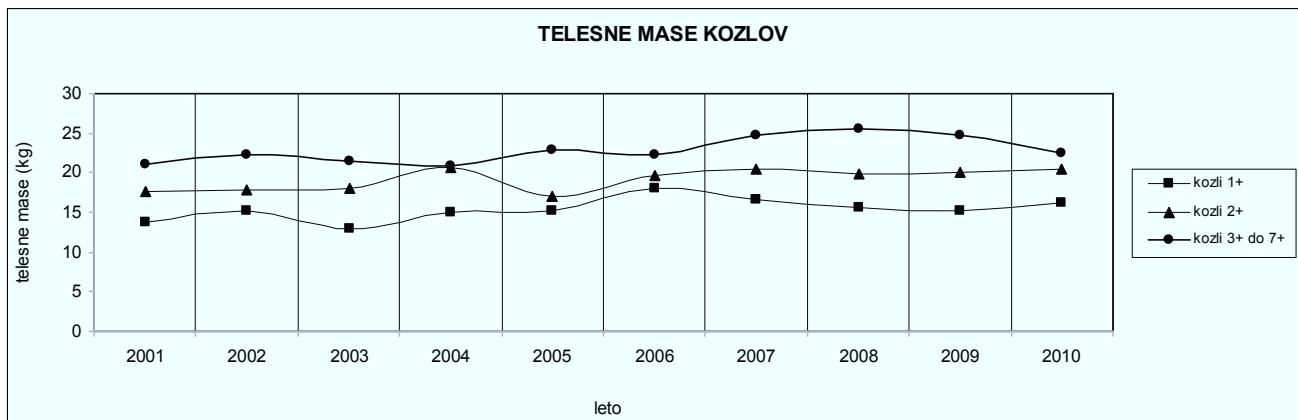
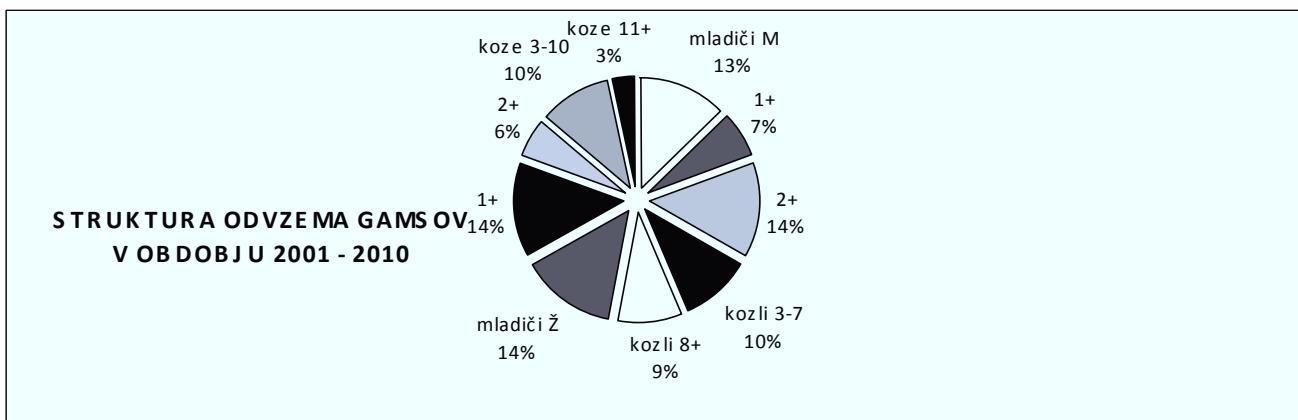
Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom (kos)													
kategorija / leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
načrt - skupaj		68	70	72	85	95	95	96	108	108	101	898	
odstrel in izgube / načrt		82,4	85,7	91,7	71,8	74,7	71,6	83,3	77,8	81,5	86,1	80,3	
delež KOZLOV		50,0	53,3	57,6	59,0	49,3	50,0	58,8	46,4	55,7	52,9	53,3	
delež kozlov 2+ in več		32,1	38,3	37,9	42,6	35,2	35,3	36,3	27,4	29,5	33,3	34,4	
delež koz 2+ in več		30,4	25,0	31,8	24,6	29,6	22,1	22,5	25,0	19,3	19,5	24,5	
delež mladiči (mladiči, 1+) ne glede na spol		37,5	36,7	30,3	32,8	35,2	42,6	41,3	47,6	51,1	47,1	41,1	

Izgube (kos)													
Kategorija / leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
neneravne izgube		6	3	3	1	3	3	3	1	0	2	25	43,1
naravne izgube		0	2	5	1	5	2	3	6	4	5	33	56,9
skupaj izgube		6	5	8	2	8	5	6	7	4	7	58	100,0
% izgub		10,7	8,3	12,1	3,3	11,3	7,4	7,5	8,3	4,5	8,0	8,0	
čisti odstrel		50	55	58	59	63	63	74	77	84	80	663	

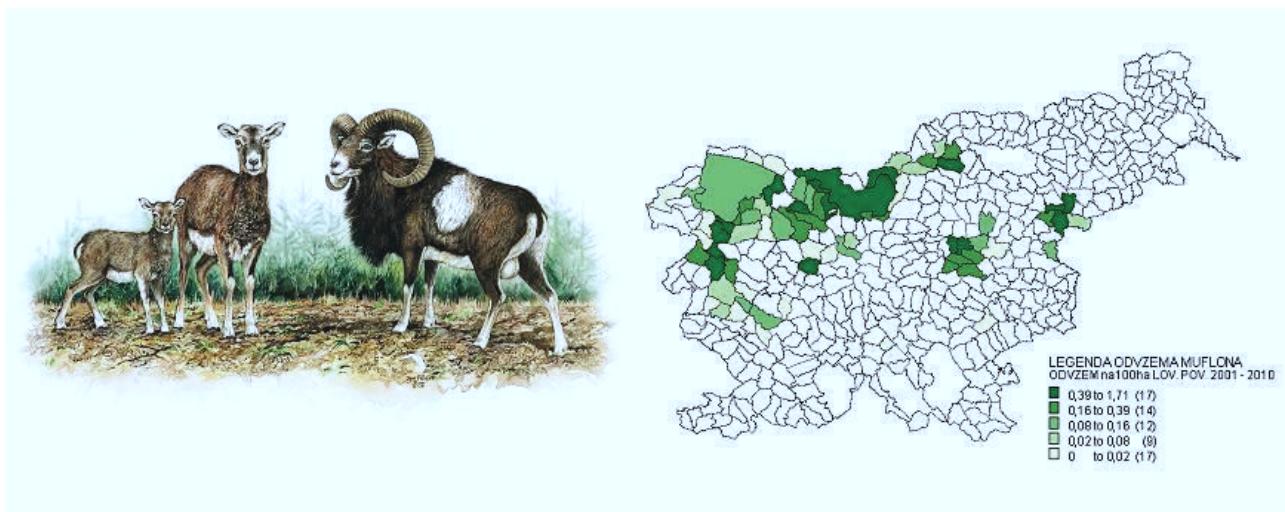
Vzroki izgub													
vzrok / leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan		0	1	4	1	3	2	3	5	4	5	28	48,3
2 bolezen		0	1	1	0	1	0	0	1	0	0	4	6,9
3 krivolov		1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	3,4
4 cesta		1	2	1	0	0	1	1	0	0	2	8	13,8
5 železnica		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
6 plenilci		0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1,7
7 psi		4	1	1	1	3	2	2	1	0	0	15	25,9
8 kosilnica		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 garje		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0

Telesne mase (biološka telesna masa) (kg)													
Starostna in spolna kategorija/leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010		
mladiči M		10	8	10,5	10,3	8	10,2	9,5	10,9	11,3	10,3		
indeks		100,0	80,0	105,0	103,0	80,0	102,0	95,0	109,0	113,0	103,0		
kozli 1+		13,8	15,2	12,9	15,1	15,3	18	16,6	15,7	15,2	16,3		
indeks		100,0	110,1	93,5	109,4	110,9	130,4	120,3	113,8	110,1	118,1		
kozli 2+		17,6	17,9	18,1	20,6	17,1	19,6	20,5	19,9	20,0	20,5		
indeks		100,0	101,7	102,8	117,0	97,2	111,4	116,5	113,1	113,6	116,5		
kozli 3+ do 7+		21,1	22,2	21,4	20,8	22,9	22,2	24,7	25,6	24,7	22,4		
indeks		100,0	105,2	101,4	98,6	108,5	105,2	117,1	121,3	117,1	106,2		
kozli 8+ in več		23,3	17,0	21,0	18,7	24,4	24,6	24,6	22,3	26,7	22,2		
indeks		100,0	73,0	90,1	80,3	104,7	105,6	105,6	95,7	114,6	95,3		
mladiči Ž		9	10,9	9,5	9,2	8,1	10,1	11	10,5	9,2	8,9		
indeks		100,0	121,1	105,6	102,2	90,0	112,2	122,2	116,7	102,2	98,9		
koze 1+		13,3	15,8	13,6	12,8	15,2	14,6	16,3	16,1	15,5	16,0		
indeks		100,0	118,8	102,3	96,2	114,3	109,8	122,6	121,1	116,5	120,3		
koze 2+		18,5	17	17,3	17,5	16,6	16	17,7	19,6	18,0	19,4		
indeks		100,0	91,9	93,5	94,6	89,7	86,5	95,7	105,9	97,3	104,9		
koze 3+ do 10+		16,3	18,1	17,6	17,3	18,4	18,6	19,6	21,0	18,0	19,1		
indeks		100,0	111,0	108,0	106,1	112,9	114,1	120,2	128,8	110,4	117,2		
koze 11+ in več		17,3	15	18	16,3	19,7	20	17,8	18,5	18,3	19,2		
indeks		100,0	86,7	104,0	94,2	113,9	115,6	102,9	106,9	105,8	111,0		

7.6 MUFLON (*Ovis ammon (aries) musimon* Schraber)

7.6.1 Prostorski okviri obravnave

Z muflonom v LUO načrtno upravljamo na pogorju Šmohorja, na vzhodnem delu LUB Južno od Savinje. Območje obravnave zajema lovišča Rečica pri Laškem in Hum Celje. V sosednjem lovišču Gozdnik Griže po letu 1993 ni bilo realiziranega odvzema, kar je posledica krčenja populacije v zadnjih dveh desetletjih. Na severovzhodu je kolonija omejena z reko Savinjo, na zahodu sega do Kotečnika, na jugu pa do južnih obronkov Šmohorja. V sosednjem, Zasavskem LUO upravljamo z mufloni v loviščih Hrastnik, Trbovlje in Dol pri Hrastniku. Gre za dve različni izvorni populaciji iste vrste, ki se med seboj že več let ne križata. Matična populacija »šmohorske« kolonije je bila naseljena leta 1965 in izvira pretežno iz Granparadisa (Italija), »zasavska« pa iz Brionov.

7.6.2 Upravljanje z muflonom v preteklem deset letnem obdobju

Stopnje uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Načrt odvzema je za obdobje 2001 – 2010 znašal 157 muflonov, skupni odvzem za lovišča Rečica in Hum pa je bil 75 kos ali 48 % načrtovanega. Spolno razmerje je delno v korist moških osebkov. Odvzem mladičev znaša 30 %, enoletnih živali 22 % in starejših 48 %, kar je preveč. Realizacija je bila izrazito slaba proti koncu obdobja obravnave. Pri odvzemu je prevelik delež ovnov v starostnem razredu 2+, prešibko pa se je posegallo med mladiče obeh spolov. Trend odvzema je padajoč z izrazitim padcem po letu 2005. Vzrokov za takšno stanje je več, od razmer v populaciji do pogojev v življenjskem okolju muflonov.

Skupni odvzem muflonov v LUO je precej višji (103 živali), vendar je pogojen z odstrelom živali iz obor. Spolna struktura je izenačena, odstrel starejših muflonov je bil prevelik. Precešnja nihanja med leti, porušena struktura odvzema in ostali odkloni od načrtovanih ukrepov, so predvsem posledica stihiskskega upravljanja z mufloni v loviščih, kjer njihova prisotnost ni zaželena.

Izgube po višini in vzrokih ter trendi izgub

Delež izgub muflonov v območju načrtnega upravljanja je relativno majhen (8 %), prevladujejo nepojasnjeni vzroki pogina (bolezni, poškodbe, ...). V skupnem odvzemu muflonov v LUO zadnjih desetih let je 8,7 % evidentiranih izgub, vendar sklepamo da je delež slednjih precej višji. Največ je neznanih vzrokov, vse bolj pereč problem pa je vpliv potepuških psov.

Gibanja telesnih mas in mas rogovja

Zaradi relativno majhnega letnega odvzema, sezonske razpršenosti in priložnostnega odstrela, je sklepanje na podlagi telesnih mas težavno. Odstopanja med leti so podvržena tudi vremenskim pogojem, ki še posebej v spomladanskih mesecih vplivajo na telesne mase uplenjenih živali. Najbolj so izražena pri muflonih do dveh let starosti obeh spolov. Evidence o masah rogovja muflonov so nepopolne in neprimerne za obravnavo.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Načrt odvzema za preteklo desetletje je bil, glede na stanje v populaciji muflona v območju načrtnega upravljanja prevelik, še posebej v drugem petletnem obdobju, kar se med drugim odraža na precej slabi realizaciji odvzema te, lovno dokaj zanimive vrste. Tudi odstrel starejših ovnov ni zadovoljivo realiziran, kar potrjuje zgoraj omenjeno ugotovitev. Resen problem izvajanja lova na muflona predstavlja nemir v njegovem življenjskem okolju. Pogorje Šmohorja je močno izpostavljeno vplivu pohodnikov, voznikov z motornimi vozili ter vplivu potepuških psov, kar občasno že postaja nevzdržno. Normalno upravljanje z divjadjo je v takšnih razmerah vse bolj oteženo.

Ukrepi v življenjskem okolju

Krmljenje muflonov se je izvajalo skladno z letnimi načrti lovišč ki upravljajo z vrsto. Upravljavci lovišč so zadovoljivo upoštevali priporočila letnih načrtov LUO, ki podrobneje definirajo način in količine krmljenja. Tudi število krmišč ter njihovo lokacijo smo zadnjih nekaj let uskladili z dejanskimi potrebami življenjskega okolja muflonov. Drugi biomeliorativni ukrepi (košnja, odvoz sena, vzdrževanje grmišč,...) za izboljšanje življenjskih pogojev divjadi so se izvajali v skladu z letnimi načrti lovišč.

7.6.3 Ocena stanja populacije muflona

Trend številnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Številčnost muflonov na Šmohorskem pogorju se je zadnje desetletje močno znižala, kar je utemeljeno z vedno nižjim odvzemom in oženjem prostorske razporeditve. Še pred desetletji je bil redno realiziran odstrel v lovišču Gozdnik Griže. V območju obravnave ki je omejeno še z nadmorsko višino (nad 600 m) se po ocenah trenutno zadržuje med 15 in 25 muflonov.

Spolna in starostna struktura ter prirastek

Struktura po starostnih razredih je zadovoljiva, zaradi majhnega števila osebkov populacije je premajhen delež starejših živali, tako ovnov kot ovc. Spolna struktura je rahlo v korist ženskega spola, kar pa trenutno še ni zaskrbljujoče. Prirastek je zaradi genske degradacije relativno majhen, kar je eden od glavnih vzrokov strmega zniževanja številčnosti populacije v zadnjih letih.

Zdravstveno stanje

Je zaradi genske osamitve in degeneracije osebkov vse slabše. Ocenujemo da je zaradi tega naravna smrtnost, predvsem med mladiči, precej višja kot to navajajo uradne evidence.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami in usklajenost z okoljem

Zaradi relativno majhne številčnosti muflonov v območju obravnave je vpliv na ostale parkljaste vrste (srnjad, divji prašič) manj izražen, vendar pa stalno prisoten, predvsem v središču populacijskega območja. Najbolj je zaznaven med vrstni vpliv z divjim prašičem, ki zavzema isti življenjski prostor kot muflon, tako da občasno prihaja do motenj v smislu zasedanja dnevnih stanišč. Vpliv vrste na naravno okolje je zanemarljiv, poškodovanost gozdnega mladja je v normalnih mejah oziroma ne odstopa od ostalih delov LUO.

7.6.4 Cilj upravljanja s populacijo muflona

Želeni trend številnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Muflon je v Sloveniji naseljena alohtona (tujerodna) vrsta. Nekatere naselitve muflonov so uspele do te mere, da se je vrsta prilagodila na novo okolje. Cilj v takih okoljih je, da z njim kot vrsto trajnostno upravljamo tudi v bodoče, vendar največ v prostorskih okvirih muflonove sedanje populacijske razširjenosti. Obstojeca populacijska območja se prostorsko ne smejo širiti, lahko pa se celo ožijo, v kolikor se ugotovi njihov negativni odnos do okolja ali avtohtonih živalskih vrst.

Osnovni cilj upravljanja z mufloni na območju obravnave je stabilna, zdrava, s prehranskimi zmožnostmi okolja in drugimi živalskimi vrstami usklajena populacija, v kateri so enakomerno zastopani mufloni obeh spolov in dobro zastopani nosilci populacije oziroma razred starih muflonov, ter tudi muflonov najvišjih starosti.

Ciljno številčno stanje se opredeli glede na življenjske pogoje in vpliv vrste v okolju obravnave. Populacija naj se prostorsko ne širi, zaželena pa je takšna razporeditev, ki zagotavlja križanje s populacijo muflonov iz Zasavja.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna struktura, ter razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

Cilj je usklajena številčnost z naravnimi danostmi, predvsem kakovostjo življenskega okolja, vključno s ponudbo naravne hrane in ostalimi habitatnimi pogoji. Spolna in starostna struktura naj omogoča normalno reprodukcijo vrste, ki bo zagotovljena s primernim deležem srednje starih in starejših osebkov v populaciji. Pomembna je enakomerna zastopanost muflonov obeh spolov in nosilcev populacije: razred starih muflonov mora zajemati primeren delež populacije. Spomladanska številčnost kolonije mora biti usklajena z okoljem in ostalimi živalskimi vrstami.

7.6.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Spolni in starostni razredi:

Starostni razred	Ovni	Ovce
I	0+	0+
II	1+	1+
III	2+ in starejši	2+ in starejše

I. starostni razred sestavljajo jagnjeta (mladiči) obeh spolov

II. starostni razred sestavljajo enoletni ovni in ovce.

III. starostni razred sestavljajo ovni in ovce starosti 2+ in starejši

Starostna in spolna razdelitev odvzema

Starostna in spolna razdelitev odvzema je odvisna od postavljenega cilja glede številčnosti populacije. Starostna in spolna razdelitev odvzema kakršna je prikazana v preglednici velja za strukturno stabilno zgrajeno populacijo, kar pomeni enakomerno spolno strukturo in piramidalno starostno strukturo. V kolikor stanje v populaciji odstopa od tega modela, je treba korigirati strukturo odstrela tako, da v populaciji ustvarjamo želeno stanje glede spolne in starostne strukture.

Spol	star. razred	vzdrževanje št.	zmanjšanje št.
		%	%
Ovni	I	min 10	10
	II	15	12
	III	max 25	min 23
	skupaj	50	45
Ovce	I	min 15	10
	II	15	20
	III	max 20	min 25
	skupaj	50	min 55
Skupaj		100	100

Ostalo

Naseljevanje muflona v prosto naravo na novih območjih v Sloveniji strokovno ni zaželeno in dopustno.

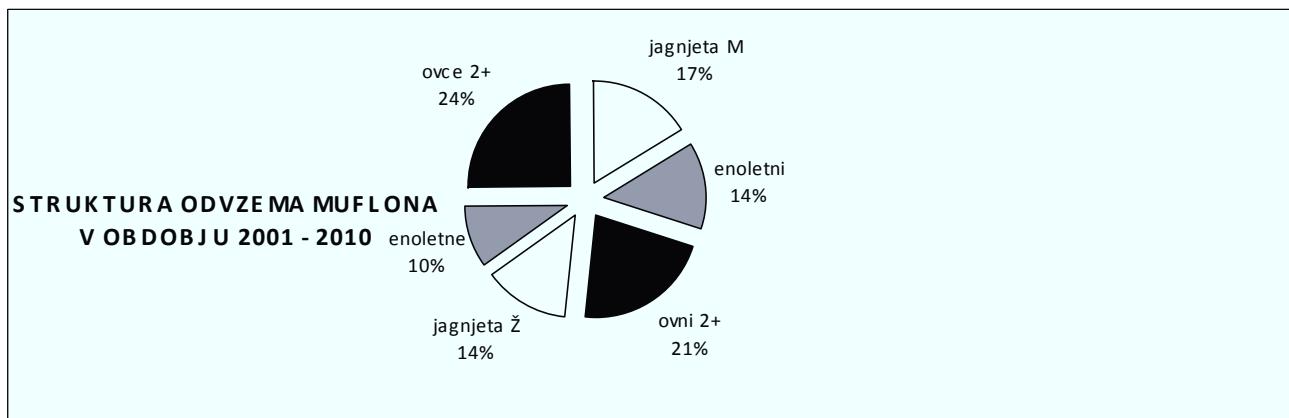
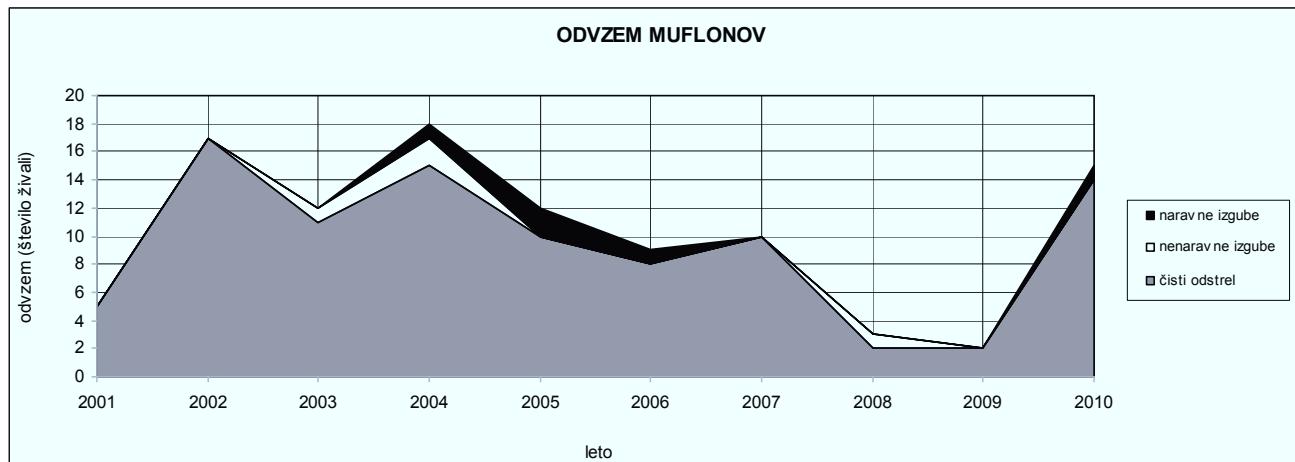
V načrtih je treba navesti dopustna odstopanja v realizaciji od načrta po loviščih in za LUO. Za muflona je to odstopanje po višini do + - 15 % od načrtovanega skupnega števila odvzema. Odvzem v III. razredu (2+) pri vsakem od obeh spolov se lahko prekorači le do 10 %, v ostalih razredih preseganje ni omejeno. Neizvršeni odvzem v tretjem starostnem razredu se lahko nadomesti z odvzemom v prvem in drugem starostnem razredu. Dopustno odstopanje v spolni strukturi je praviloma do 5 % od realizirane strukture v odstotkih (npr.: 45:55 %). Morebitna odstopanja prek meja dopustnih odstopanj se upoštevajo pri letnih načrtih v naslednjem obdobju.

Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov muflona, se kot dopustno odstopanje od načrta praviloma šteje realizacija + - 1 kos. V teh loviščih se tretji starostni razred lahko praviloma preseže za 1 kos, razlika v spolnem razmerju pa lahko pri realizaciji odstopa tudi za 1 kos.

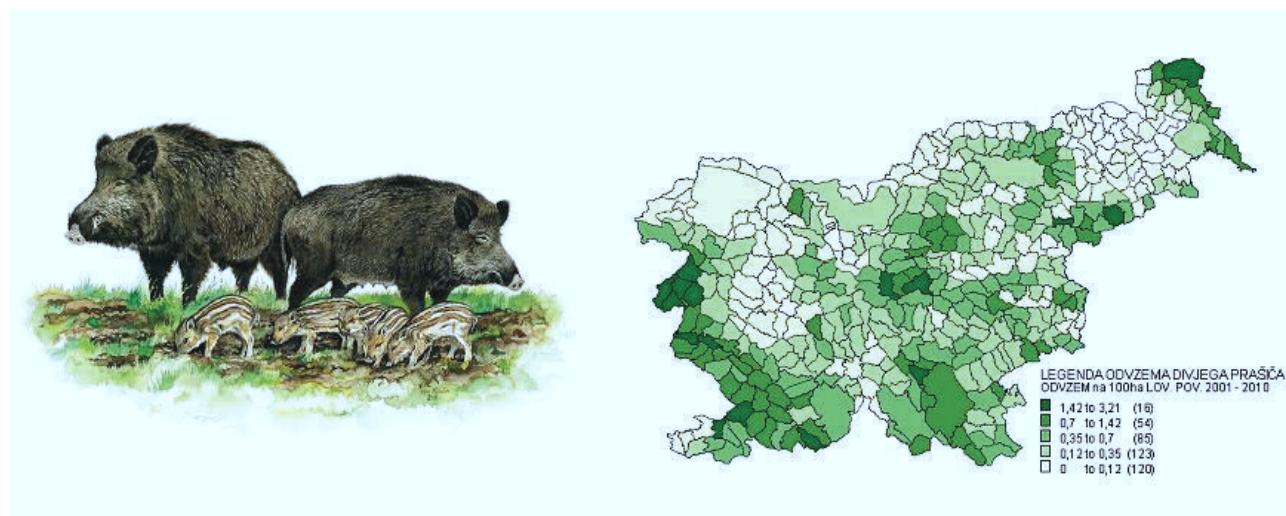
Za lovišča, ki imajo skupen načrt odvzema, oziroma kjer načrt za posamezno lovišče ne presega 3 kose, načrta odvzema ni obvezno dosegati, presega pa se ga lahko za 1 kos.

Preglednica 15: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema muflona po številu in strukturi

Odstrel in izgube (kos)																
Starostna in spolna kategorija/leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj		
jagnjeta M		0	1	3	2	2	1	3	0	1	4	17	32,1	16,5		
enoletni		0	3	0	3	3	3	0	0	0	2	14	26,4	13,6		
ovni 2+		2	4	5	2	3	3	1	0	0	2	22	41,5	21,4		
skupaj OVNI		2	8	8	7	8	7	4	0	1	8	53	100,0	51,5		
jagnjeta Ž		3	3	2	3	0	0	0	1	0	2	14	28,0	13,6		
enoletne		0	0	1	2	2	0	3	1	0	1	10	20,0	9,7		
ovce 2+		0	6	1	6	2	2	3	1	1	4	26	52,0	25,2		
skupaj OVCE		3	9	4	11	4	2	6	3	1	7	50	100,0	48,5		
SKUPAJ odstrel in izgube		5	17	12	18	12	9	10	3	21	15	103		100,0		
Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom (kos)																
kategorija / leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj				
načrt - skupaj		29	25	23	27	24	20	12	8	5	4	177				
odstrel in izgube / načrt		17,2	68,0	52,2	66,7	50,0	45,0	83,3	37,5	40,0	375,0	58,2				
delež OVNOV		40,0	47,1	66,7	38,9	66,7	77,8	40,0	0,0	50,0	53,3	51,5				
delež ovnov 2+		40,0	23,5	41,7	11,1	25,0	33,3	10,0	0,0	0,0	13,3	58,2				
delež mladih (mladiči, enoletni) neglede na spol		60,0	41,2	50,0	55,6	58,3	44,4	60,0	66,7	50,0	60,0	53,4				
Izgube in odvzem (kos)																
kategorija / leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj				
nenaravne izgube		0	0	1	2	0	0	0	1	0	0	4				
naravne izgube		0	0	0	1	2	1	0	0	0	1	5				
skupaj izgube		0	0	1	3	2	1	0	1	0	1	9				
% izgub		0,0	0,0	8,3	16,7	16,7	11,1	0,0	33,3	0,0	6,7	8,7				
čisti odstrel		5	17	11	15	10	8	10	2	21	14	94				
Vzroki izgub																
vzrok / leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj				
1 neznan		0	0	0	1	2	1	0	0	0	1	5				
2 bolezen.		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
3 krivolov		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
4 cesta		0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	2				
5 železnica		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
6 plenilci		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
7 psi		0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	2				
8 kosilnica		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
9 garje		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
Telesne mase (biološka telesna masa) (kg)																
Starostna in spolna kategorija/leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010					
jagnjeta M		0	16	9,7	9,5	12,8	7	0	0	13	12,3					
indeks		#DEL/0!														
enoletni		0	23,7	0	20,7	22,8	21,3	25	0	0	22,5					
indeks		#DEL/0!														
ovni 2+		24	28,1	24,2	24	22,5	25,5	40	0,0	0,0	28,5					
indeks		100,0	117,1	100,8	100,0	93,8	106,3	166,7	0,0	0,0	118,8					
jagnjeta Ž		12,7	10,5	11,3	11,3	0	0	0	8,5	0	11,5					
indeks		100,0	82,7	89,0	89,0	0,0	0,0	0,0	66,9	0,0	90,6					
enoletne		0	0	14	13,3	17	0	13,7	0	0	19					
indeks		#DEL/0!														
ovce 2+		0	19,3	20	17,8	26	16	21,5	20	19	17,5					
indeks		#DEL/0!														

7.7 DIVJI PRAŠIČ (*Sus scrofa* L.)

7.7.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave divjega prašiča je celotno LUO, ki je glede na različno stanje v populaciji operativno razdeljeno na manjše ekološke enote, lovsko upravljalovske bazene (LUB) (glej poglavje 2.2). Upravljanje z vrsto, vključno z načrtovanjem je torej v LUO razdeljeno na LUB. Na podlagi vpliva vrste v okolju se sprejemajo ustrezni ukrepi za doseg želenih ciljev, ki so v primeru divjega prašiča intenzivnejši kot pri ostalih vrstah parkljaste divjadi. Temeljne usmeritve za upravljanje z divjim prašičem so usklajene znotraj LUO in s sosednjimi LUO (Posavsko, Kamniško-Savinjsko, Zasavsko, Pohorsko.)

7.7.2 Upravljanje z divjim prašičem v preteklem deset letnem obdobju

Stopnje uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Skupna realizacija načrtovanega odvzema divjega prašiča v LUO za zadnje desetletje znaša 96,8 %, kar je zadovoljivo. Izvajanje načrtovanega odvzema po LUB je bilo sledeče:

- Paški Kozjak (110 %);
- Konjiška gora (87 %);
- Rudnica (59 %);
- Bohor (97 %);
- Južno od Savinje (98 %).

Najboljšo realizacijo načrta odvzema med LUB beležimo v LUB Paški Kozjak, kjer je minimalni načrt presežen za desetino. LUB Rudnica beleži najslabšo realizacijo načrta, odvzeta je bila dobra polovica načrtovanih živali. V ostalih ekoloških enotah je intenziteta poseganja z odstrelom v populacijo divjih prašičev dokaj dobro usklajena z načrti. Iz navedenega sledi, da je kljub letnemu prilagajjanju načrta odvzema med LUB glede na oceno stanja, trenutno opazna krepitev številčnosti prašičev v LUB Paški Kozjak, predvsem v loviščih Polzela, Žalec in Velenje.

V zadnji tretjini obdobja obravnave je opazen precejšen upad številčnosti v LUB Rudnica, kar se je odrazilo na izrazito slabi realizaciji odstrela. Zaradi specifikte upravljanja s prašičem, predvsem hitrega nihanja številčnosti med leti, je pri načrtovanju težje predvidevati višino prirastka populacij v naslednjem (jih) letu (ih). Od načrtovanih 3.160 prašičev je bilo odstreljenih 2.888, evidentiranih izgub je relativno malo (73 živali). Načrt odvzema je bil presežen leta 2001 in 2010, najslabšo realizacijo smo beležili leta 2006 (34 % načrta). Kulminacija odvzema je izražena s 4 -5 letnimi nihanji. Najnižji odvzem smo beležili leta 2006 (133 živali), proti koncu ureditvenega obdobja je naraščal in dosegel minulo leto rekordno število (419 divjih prašičev). Po razpoložljivih evidencah je bil odvzem divjih prašičev v LUO ob koncu obravnavanega obdobja najvišji v obdobju po drugi svetovni vojni, ko se je številčnost te vrste divjadi le neznatno dvigovala.

Delež prašičev moškega spola v desetletnem odvzemu znaša 52 % in se giblje od 49 (l. 2001) do 57 % (l. 2006). Delež mladičev je 73 %, lanščakov 20 % in starejših 7 %. Odvzem starejših osebkov je v korist ženskega spola, odstrel merjascev je slab, kar je verjetno posledica intenzivnega upravljanja, predvsem odvzema lanščakov in mladičev, posledično pa tudi uravnavanja okolju sprejemljive številčnosti. Odvzem mlajših živali je skladen z načrti, relativno velik je odstrel lanščakov.

Največje odstopanje od načrta po starostnih razredih je opazno pri kategorijah starejših prašičev, kjer je realizacija le 65 %, pri lanščakih obeh spolov 88 % in pri mladičih 100 %. Načrt odvzema moških lanščakov je presežen za dobro desetino in znaša v skupnem odvzemtu divjih prašičev 12,2%, kar je verjetno eden od vzrokov slabše realizacije odstrela starejših merjascev.

Skupna intenziteta odstrela in izgub za obdobje zadnjih desetih let znaša na letnem nivoju, 0,23 kosa/100 ha lovne površine, kar je precej več kot v prejšnjem desetletju.

Evidentirane izgube divjih prašičev v obdobju od leta 2001 – 2010 so 73 živali ali 2,5 % odvzema, kar je precej manj od drugih vrst parkljaste divjadi v LUO. Delež izgub je med leti dokaj izravnani, med povzročitelji prevladuje povoz na javnih prometnicah, sledijo naravne izgube zaradi bolezni in nepojasnjenih vzrokov. Ocenjujemo da številčnost populacije divjih prašičev v LUO doslej ni bila tako velika, da bi povzročila razvoj bolezni, značilnih za to vrsto (svinjska kuga, trihinoza, ...). Po dostopnih podatkih je prisotnost navedenih bolezenskih znakov izjemno redka, vendar se je občasno pojavljala. Še vedno pa obstaja potencialna nevarnost vnosa svinjske kuge iz sosednje Hrvaške, kjer je stalno prisotna. V zadnjih letih je zaslediti tudi pri divjem prašiču prisotnost krivolova.

Biološki kazalniki

Telesne mase uplenjenih prašičev so med leti precej izravnane z rahlim vzponom pri večini starostnih in spolnih kategorij. Zmerno upadanje je zaznati le pri merjascih starosti 2 in več let. Zaradi razpršenosti odstrela tekom celega leta in različnih pogojev za lov med leti, je razmeroma težko sklepati o značilnih trendih gibanja telesnih mas. Povprečna telesna masa mladičev je 30,3 kg, enoletnih merjascev 65,1 kg, lanščakinj 56,4 kg, starejših merjascev 110,7 kg in svinj 82,9 kg. Pri vseh kategorijah beležimo višje vrednosti (za 2 – 5 %) kot v preteklem ureditvenem obdobju. Dinamika višine telesnih mas starejših merjascev nakazuje precejšen vzpon v letih, ko je bil skupni odvzem pod večletnim povprečjem. Medtem ko so razlike v telesnih masah mladičev minimalne, so odkloni med leti največji pri starejših osebkih.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Oceno številčnosti populacije je zaradi njene velikosti in velikopovršinskega značaja zelo težko izvajati, še zlasti pa ne v času, ko je možno z načrtovalskimi posegi (januarja do aprila - ob izdelavi načrtov LUO) predpisati ustrezno višino živali za odvzem. To je čas poleganja svinj in nam zatorej višina letnega prirastka še ni znana. Ocenjujemo, da je bil načrt odvzema v populacijo divjega prašiča v preteklem desetletju primeren in je zagotavljal uspešno upravljanje z vrsto, predvsem uravnavanje številčnosti za dosego temeljnih ciljev. V letnih načrtih LUO je bil opredeljen kot minimalno številčno poseganje z odvzemom po LUB, z dovoljenim neomejenim preseganjem.

Določitev višine načrta odvzema divjega prašiča je zaradi različnih dejavnikov v populaciji zelo težka. Reprodukcijska moč populacije je odvisna predvsem od sledečih dejavnikov:

- razpoložljiva ponudba naravne hrane, ki je odvisna od obroda plodonosnega drevja (kostanj, hrasti, bukev) in ponudbe beljakovinske hrane v letu (ličink majskega hrošča, ...);
- vremenske razmere v zgodnjem spomladanskem času, ko se prične obdobje poleganja mladičev in posledično stopnja njihovega preživetja;
- količine, strukture in namena dodatnega krmljenja, predvsem s korozo in žiti;
- poseganje z odstrelom zadnjih nekaj let, predvsem v rodni del populacije.

Lov na divjega prašiča je močno pogojen s trajanjem snežne odeje v letu. Slednje predstavlja temeljni pogoj za uspešno slednje in spremljanje tropov v okolju.

Glavni vzroki za odstopanja od načrta izhajajo iz, pogosto, nerazumnih internih predpisov nekaterih upravljalcev lovišč, ki omejujejo predvsem odstrel starejših živali. Za slabo realizacijo odvzema starejših živali je bilo delno krivo tudi z letnimi načrti lovišč predpisano poseganje v omenjeno kategorijo in s tem omejevanje realizacije po LUB, kar je potrebno s pričajočim načrtom spremeniti.

Ukrepi v življenjskem okolju

So bili zelo dobro realizirani predvsem biomeliorativni ukrepi kot je vzdrževanje krmnih in pridelovalnih njiv. Slednje so upravljavci lovišč izvajali v skladu z letnimi načrti lovišč. Občasno so bili preseženi načrtovani biotehnični ukrepi krmljenja, ki niso bili usklajeni s ponudbo naravne hrane. Preveč se je krmilo z žiti in korozo, kar je problematično tudi s stališča ostalih rastlinojedov v okolju (srnjadi, jelenjadi, gamsa). Pogosto je bilo krmljenje namenjeno privabljanju tropov divjih prašičev v posamezna lovišča in »pitanju« živali.

Med ukrepi v življenjskem okolju divjega prašiča so imela lovišča precej dela tudi z varovanjem kmetijskih kultur pred povzročitvijo škod. Upravljavci so se največkrat posluževali tehničnih ukrepov z električnim pastirjem, ki je najbolj učinkovit.

Ukrepi varovanja, zlasti odvračalno krmljenje v času mlečne zrelosti koruze in žit je bilo le delno uspešno in se je izvajalo v vseh loviščih, ki intenzivno upravlja z divjim prašičem. Njihov osnovni namen je bil zadržati prašiče v sklenjenem gozdu, kjer imajo naravne prehranske razmere in mir, ter jih s tem odvračati od poljedelskih kultur. Preprečevalna krmišča ne smejo nadomestiti naravne hrane in količinsko ne smejo pomeniti simulacijo celoletnega obroda s pretirano količinsko ponudbo hrane. V minulih letih smo v loviščih izdelali kataster krmišč. Večina teh je bila namenjena privabljanju z namenom opazovanja in lažega odstrela. Divji prašič se je tu privabljal z redno, vendar minimalno količino hrane. Kataster se glede na razmere v okolju delno spreminja in usklajuje z ZGS. Vzdrževanje plodonosnega drevja in grmovja se je izvajalo po načrtih, prav tako vzdrževanje kaluž.

7.7.3 *Ocena stanja populacije divjega prašiča*

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Trend številčnosti populacije divjega prašiča je bil v zadnjem desetletju nihajoč, z izrazitejšimi, 4 – 5 letnimi nihanji. Ocenjujemo da je trenutna številčnost populacije dobro usklajena z njenim okoljem, hkrati pa zagotavlja ohranitev vrste v naravnini starostni in spolni strukturi. Vpliv prašičev na kmetijskih kulturah je sprejemljiv, mestoma pa se kljub temu pojavljajo pretirane škode, predvsem v LUB Paški Kozjak in Južno od Savinje.

Številčnost te divjih prašičev in njihov vpliv na kmetijske kulture je pogojen s številnimi dejavniki:

- **Obrod nekaterih temeljnih drevesnih vrst** v LUO. Ker je bil v naravnem okolju obrod kostanja, želoda in žira dokaj pogost, je to pozitivno vplivalo na brejost divjih svinj, relativno veliko število mladičev in majhne izgube ob kotitvi. Prav tako smo opazili nadpovprečno **brejost ozimk** (preko $\frac{3}{4}$), ki v normalnih razmerah redkeje polegajo. Ta legla so ponavadi kasnejša (do sredine leta), s tem pa tudi izgube pri mladičih manjše. Ker so se zgoraj navedeni dejavniki občasno ponavljali v več zaporednih letih, je dvig številčnosti populacije bilo težko regulirati z odstrelom.
- **Prekomerno krmljenje** prašičev z energijsko močno hrano, predvsem korozo je še vedno zaznati v nekaterih loviščih. Čeprav je v lovsko upravljalovskih načrtih predpisana količina, način, dinamika, prostorska in časovna razporeditev krmljenja, se tega upravljavci lovišč še ne držijo v popolnosti. Odstopanja pokrmljene koruze med lovišči so bila nerazumno velika, kar smo z izdelavo katastra krmišč poskušali urediti oziroma uskladiti z navodili o upravljanju z divjim prašičem.
- Na številčnost prav tako vpliva **manjša realizacija odstrela** v rodnem delu populacije, kar je delno tudi posledica previdnosti pri izvajjanju lova oziroma internih določil nekaterih upravljavcev lovišč. Poseganje v ženski del populacije je prešibko, prav tako pa je prenizka skupna realizacija divjih prašičev v starostni kategoriji 2 +, kar lahko občasno povzroči povečanje številčnosti.
- Na povečan obseg škod v kmetijstvu vpliva tudi **napačen odstrel starejših svinj**. Ob izločitvi svinje vodnice se socialno strukturiran trop prašičev razkropi v prostoru, zaradi česar prihaja do večjega obsega škod.

Posledica vsega navedenega so občasna nihanja številčnosti populacije in povečanega vpliva v okolju. Upravljavci lovišč se soočajo s povečanim vplivom na travne površine, koruzna polja (predvsem v avgustu), žita in okopavine. Divji prašič poleg rastlinske potrebuje še mesno (beljakovinsko) hrano, ki jo zagotavlja z ogrci majskega hrošča, deževniki in ostalimi ličinkami v tleh.

Spolna in starostna struktura ter priraste

Starostna struktura populacije divjih prašičev v LUO je dokaj ustrezna, premajhen je delež starejših merjascev, ki tvorijo vrh socialne piramidalne oblike tropov. Prirastek je velik, saj v reprodukciji sodelujejo že mlajše svinje - ozimke, kar je nezaželeno.

Zdravstveno stanje

Je dokaj ugodno, analize velike večine uplenjenih živali na trihino so po podatkih VURS negativni. Svinjske kuge doslej nismo zaznali. Gibanje telesnih mas je precej odvisno od težišča odstrela v konkretnem letu in se zaradi navedenega precej spreminja. Vitalnost osebkov je dobra, populacija se v okolju dolgoročno širi.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami in usklajenost z okoljem

So redkeje prisotni, saj je številčnost divjega prašiča v njegovem življenjskem okolju tako majhna, da bistveno ne moti ostalih vrst divjadi. Populacija divjih prašičev še najbolj vpliva na muflona v področju njegove razširjenosti. Vpliv na gamsa in srno je manj izražen.

7.7.4 Cilj upravljanja s populacijo divjega prašiča

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Cilj je stabilna, zdrava in socialno pravilno strukturirana populacija, ki mora biti usklajena z okoljem, predvsem ponudbo naravne hrane in ostalimi bivalnimi pogoji. Številčnost divjih prašičev mora biti prvenstveno usklajena z višino škod v kmetijstvu, hkrati pa zagotavljati biološko stabilnost vrste. Pogoj za uspešno upravljanje z divjim prašičem je oblikovanje tropov, ki v prostoru povzročajo minimalne škode in jih je z upravljanjem moč obvladovati.

Glede na trenutno stanje populacije, to je zdravstveno stanje, višino izgub, zadovoljivo realizacijo načrta odstrela po številu in spolnem razmerju ter vplivu vrste v okolju, je opredeljen cilj glede številčnosti: ohranitev številčnosti trenutnega stanja. Ker pa gre v tem primeru za vrsto divjadi z izjemno reproduktivno močjo je potrebno v slučaju večjega dviga številčnosti oz. močnejšega vpliva vrste v okolju, prilagoditi cilj konkretnemu stanju in številčnost uskladiti na okolju sprejemljivo raven.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna struktura

Je opredeljena z naravno, po spolu in starosti strukturirano obliko tropov, ki jih vodijo svinje vodnice. Primeren mora biti tudi delež lanščakov (20 – 25 %) in starejših živali obeh spolov (do 10 %), ki pogojujejo normalno in kontrolirano reprodukcijo v populaciji. Dovolj velik odvzem ozimcev je nujen za oblikovanje naravne strukture populacije. Primereno velik delež srednje starih osebkov zagotavlja ustrezno prehajanje v višje starostne razrede, kar je pogoj za ustrezno socialno strukturo populacije divjih prašičev.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

V okolju, kjer je vrsta prisotna se jo prednostno obravnava, predvsem v odnosu z alohtonimi vrstami (muflonom, damjakom). Ciljna številčnost divjega prašiča po LUB naj ne povzroča resnejših med vrstnimi vplivov z ostalimi živalskimi vrstami.

7.7.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo divjega prašiča

Starostni in spolni razredi

Moški spol	Ženski spol
Mladiči/Ozimci	
Lanščaki*	Lanščakinje*
Merjasci*	Svinje*

* Določitev dejanske starosti za prehod v višji starostni razred na podlagi pregleda zobovja.

Zaradi velike variabilnosti v času poleganja divjih prašičev (prek celega leta) se starostna kategorizacija vsake izločene živali (v kategorijah mladič/ozimec, lanščak in 2+ žival) opravi glede na določitev dejanske starosti (v mesecih) na podlagi pregleda razvojne stopnje in izraščenosti zobovja. Zaradi nezmožnosti prepoznavanja dejanske starosti živali, ki so na prehodu v višji starostni razred, pred samim odstrelom, se pri opredelitvi starostne kategorije v primeru dokončnega dvoma presoja v smislu izbora/določitve nižje starostne kategorije, in sicer:

- osebki do ocenjenega 12. meseca starosti se ne glede na datum uplenitve kategorizirajo kot mladiči, pri čemer se pri mejnih primerih (ocenjena starost 12.-13. mesecev) logično upošteva tudi datum prehoda 31.3./1.4.;
- osebki med ocenjenim 13. in 24. mesecem starosti se ne glede na datum uplenitve kategorizirajo kot enoletne živali (lanščaki, lanščakinje);
- osebki med ocenjenim 24. in 27. mesecem ter uplenjeni do 31.3. tekočega leta se ne glede na dejansko starost ocenijo kot lanščaki/lanščakinje, s čimer se doseže primerljiva kategorizacija živali, ki so bile v istem letu poležene v zimskem oziroma spomladanskem času.

Zaradi namenov kasnejših analiz se priporoča, da se za vse divje prašiče do ocenjene starosti 24 mesecev starost v mesecih ustrezno evidentira. Z namenom relevantnega določanja starosti divjih prašičev se priporoča ustrezno usposabljanje članov Komisij za oceno odstrela in izgub v LUO.

Starostna in spolna struktura odvzema

Starostni razred	Izhodiščna struktura*		
	M	Ž	Skupaj
Ozimci	min 50-70 %		min 50-70 %
Lanščaki / Lanščakinje	max 10-20 %	min 10-20 %	max 20-40 %
Merjasci 2+ / Svinje 2+	max 5 %	min 5 %	10 %
Skupaj	50 %	50 %	100 %

* Z načrti se v posameznem LUO določi načrtovan odvzem v konkretnih % in ne intervalno.

Načrtovanje odvzema pri cilju: uravnavanje številčnosti

Za uravnavanje številčnosti populacije je treba načrtovati predvsem dovolj veliko poseganje med vse kategorije divjega prašiča, še zlasti pa v kategorijo ozimcev, kjer sledimo cilju, da v razred enoletnih osebkov preraste minimalno število osebkov.

Načrtovanje odvzema pri cilju: zmanjševanje številčnosti (konkretna lovišča, za katera v določenem letu velja ta cilj, se določi z letnimi lovskoupravljavskimi načrti)

Za doseganje zmanjševanja številčnosti populacije se mora poleg intenzivnega odstrela ozimcev v odvzemu povečati tudi delež ženskih osebkov (lanščakinje in svinje 2+), pri čemer je smiselno z načrtom predpisati vsaj minimalno število rodnih samic obeh kategorij, ki jih je potrebno odvzeti iz LUO.

Vendar je tudi pri tem cilju priporočeno, da je svinja vodnica tropa pri izvajaju lova »varovana« kategorija, saj lahko njen odstrel prek zrušitve socialne strukture povzroči še večji prirastek in škode na kmetijskih kulturah.

V primerih načrtovanega občutnega zmanjšanja številčnosti divjih prašičev se z načrti odvzema kategorije ozimcev in lanščakov obeh spolov praviloma ne ločuje in ne omejuje. Priporočljiv je tudi čim zgodnejši začetek odstrela ozimcev.

V LUO-jih, kjer se pojavljajo (po fenotipu) očitni križanci z domačim prašičem (vpliv hibridizacije), se lahko odstreljuje vse spolne in starostne kategorije teh (križanih) divjih prašičev brez omejitev, pri čemer se odstrel izven lovne dobe obravnava kot izredni odstrel in mora biti izveden po ustreznih podzakonskih postopkih.

Časovna dinamika odvzema

Skupinski lovi na divje prašiče se praviloma izvajajo od 15.9. do 31.1.

Ostalo

Dopustno odstopanje od načrta odvzema za divjega prašiča za lovišča, ki imajo **načrtovan odvzem 20 in več osebkov divjega prašiča**, je lahko po višini navzdol največ do 30 %, pri čemer se izračunane vrednosti odstopanja zaokrožujejo na najbližjo celo vrednost. V loviščih, kjer je načrtovano znatno zmanjšanje številčnosti divjih prašičev, je odvzem svinj 2+ po višini neomejen. V loviščih z načrtovanim odvzemom 20 in več osebkov divjega prašiča mora biti tako realiziran odvzem vsaj 70 % načrtovanega števila ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+, medtem, ko je realizacija odvzema merjascev in lanščakov lahko manjša in po višini ni obvezujoča. Navzgor odvzem količinsko ni omejen, praviloma pa mora biti skladen s spolno in starostno strukturo osnovnega načrta. To pomeni, da je pri preseganju načrtovanega odvzema ter tudi pri realizaciji odvzema v višini od 70 % do 100 %, delež ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+ (svinj v primeru načrtovanega znatnega zmanjšanja številčnosti divjih prašičev) v strukturi odvzema vsaj tolikšen, kot je za posamezno kategorijo predviden z načrtom odvzema (minimalni delež). Delež lanščakov, merjascev ter potencialno tudi svinj 2+ (v loviščih, kjer je načrtovana ohranitev številčnosti divjih prašičev) pa je lahko enak ali manjši načrtovanemu deležu v odvzemu. Pri izračunu deleža svinj 2+ in merjascev 2+ v odvzemu po loviščih se za ti kategoriji upošteva tudi dovoljeno odstopanje +1 kos, ki se ga ustrezno upošteva pri načrtovanju odvzema v naslednjem/naslednjih letih.

Dopustno odstopanje od načrta odvzema za divjega prašiča za lovišča, ki imajo **načrtovan odvzem več kot 5 in do 20 osebkov divjega prašiča**, je lahko po višini navzdol največ do 50 %, pri čemer se izračunane vrednosti odstopanja zaokrožujejo na najbližjo celo vrednost. V loviščih, kjer je načrtovano zmanjšanje številčnosti divjih prašičev, je odvzem svinj 2+ po višini neomejen. V loviščih z načrtovanim odvzemom od 6 do 20 osebkov divjega prašiča mora biti tako realiziran odvzem vsaj 50 % načrtovanega števila ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+, medtem ko je realizacija odvzema merjascev in lanščakov lahko manjša in po višini ni obvezujoča. Navzgor odvzem količinsko ni omejen, praviloma pa mora biti skladen s spolno in starostno strukturo osnovnega načrta. To pomeni, da je pri preseganju načrtovanega odvzema (ne pa tudi pri realizaciji odvzema v višini od 50 % do 100 %), delež ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+ (svinj v primeru načrtovanega znatnega zmanjšanja številčnosti divjih prašičev) v strukturi odvzema vsaj tolikšen, kot

je za posamezno kategorijo predviden z načrtom odvzema (minimalni delež). Delež lanščakov, merjascev ter potencialno tudi svinj 2+ (v loviščih, kjer je načrtovana ohranitev številčnosti divjih prašičev) pa je lahko enak ali manjši načrtovanemu deležu v odvzemu. Pri izračunu deleža svinj 2+ in merjascev 2+ v odvzemu po loviščih se za ti kategoriji upošteva tudi dovoljeno odstopanje +1 kos, ki se ga ustrezeno upošteva pri načrtovanju odvzema v naslednjem/naslednjih letih.

Za lovišča, kjer je prisotnost divjih prašičev zgolj občasna ali je njihova številčnost majhna, se konkretne usmeritve za upravljanje navede v letnem načrtu LUO. Loviščem, ki imajo **načrtovan odvzem manjši ali enak 5 osebkov**, načrtovane višine odvzema praviloma ni treba dosegati (možno odstopanje do 100 %). Navzgor odvzem količinsko ni omejen, a se lahko struktura odvzema nad enoletnih osebkov z načrti dodatno omeji. Tudi v teh loviščih je dovoljeno odstopanje odvzema v primerjavi z načrtom v primeru svinj 2+ in merjascev 2+ po loviščih +1 kos, kar se ustrezeno upošteva pri načrtovanem odvzemu v naslednjem/naslednjih letih.

Izjemoma, t.j. v primeru bistveno manjše številčnosti divjih prašičev v celotnem LUO ali delih LUO, je odstopanje lahko tudi večje od navedenih, pri čemer se odstopanja utemelji po postopkih, ki so skladni s podzakonskimi akti.

Lovske organizacije z internimi navodili na noben način ne smejo omejevati izvajanje načrta odvzema divjih prašičev (npr. omejevanje lova na privabljalnih krmiščih; določanje sankcij za uplenitev katerekoli kategorije divjega prašiča, ki je z načrtovanim odvzemom še dovoljena). V loviščih, kjer je načrtovano znatno zmanjšanje številčnosti divjih prašičev, tudi ni dovoljeno omejevanje skupinskih lovov v obdobju od 15.9. do 31.1.

Preglednica 16: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema divjega prašiča po številu in strukturi

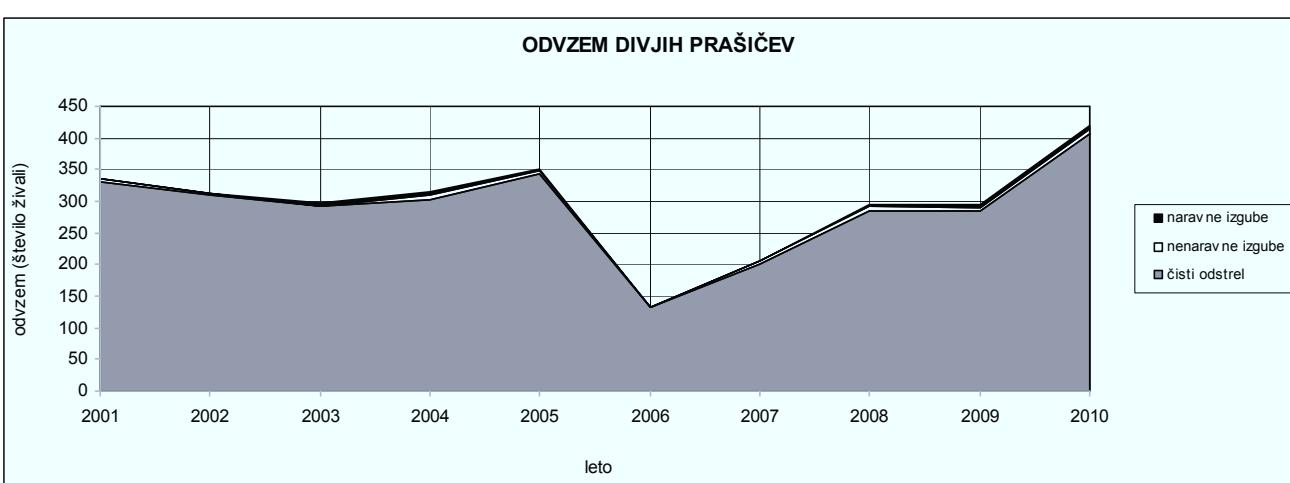
Odstrel in izgube (kos)														
Starostna in spolna kategorija/leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
mladiči M		116	129	116	127	130	56	76	95	99	164	1108	71,3	37,4
lanščaki		39	42	24	28	45	14	28	41	53	47	361	23,2	12,2
merjasci 2+		9	8	6	23	10	6	5	8	5	5	85	5,5	2,9
skupaj PRAŠIČI		164	179	146	178	185	76	109	144	157	216	1554	100,0	52,5
mladiči Ž		140	85	120	93	119	43	78	117	106	149	1050	74,6	35,5
lanščakinje		20	34	20	27	26	10	14	22	25	36	234	16,6	7,9
svinje 2+		11	14	11	18	22	4	6	12	7	18	123	8,7	4,2
skupaj SVINJE		171	133	151	138	167	57	98	151	138	203	1407	100,0	47,5
SKUPAJ odstrel in izgube		335	312	297	316	352	133	207	295	295	419	2961		100,0

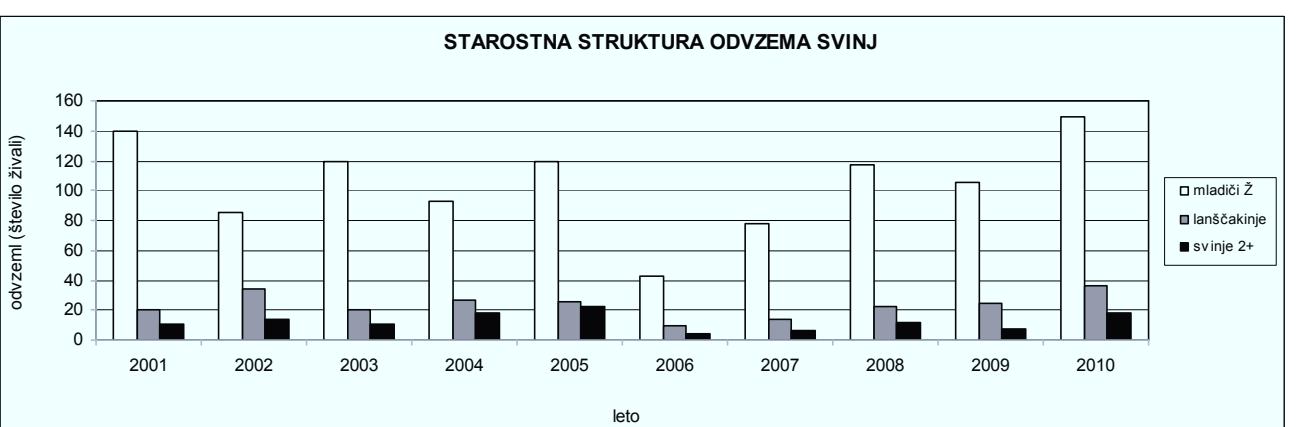
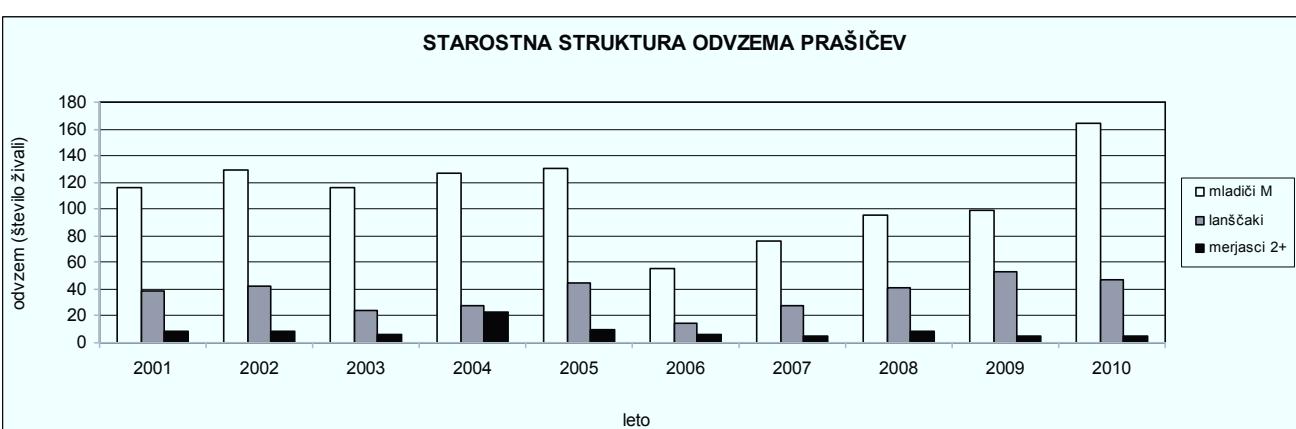
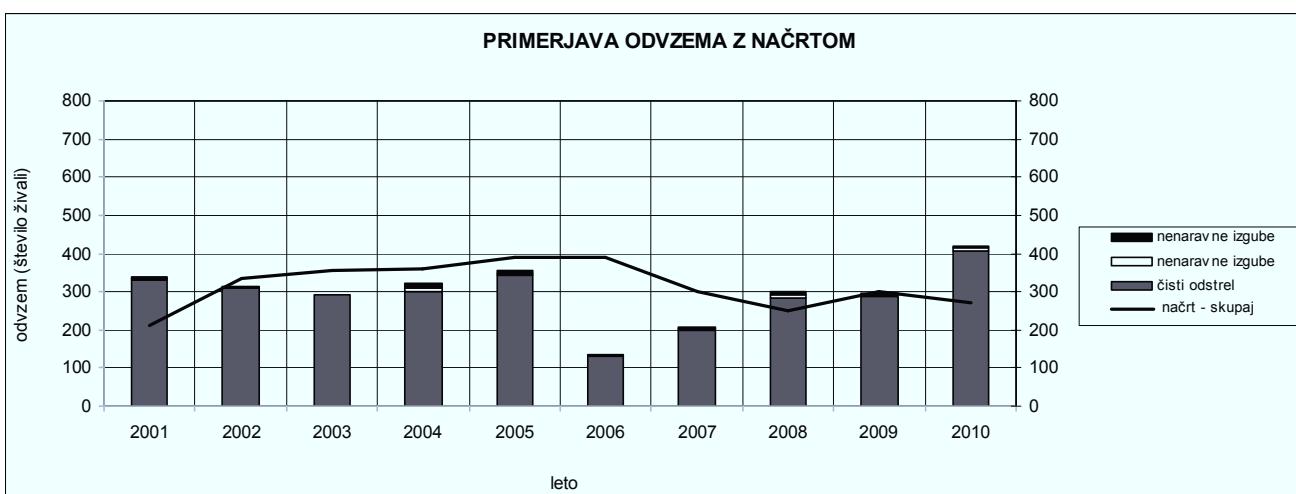
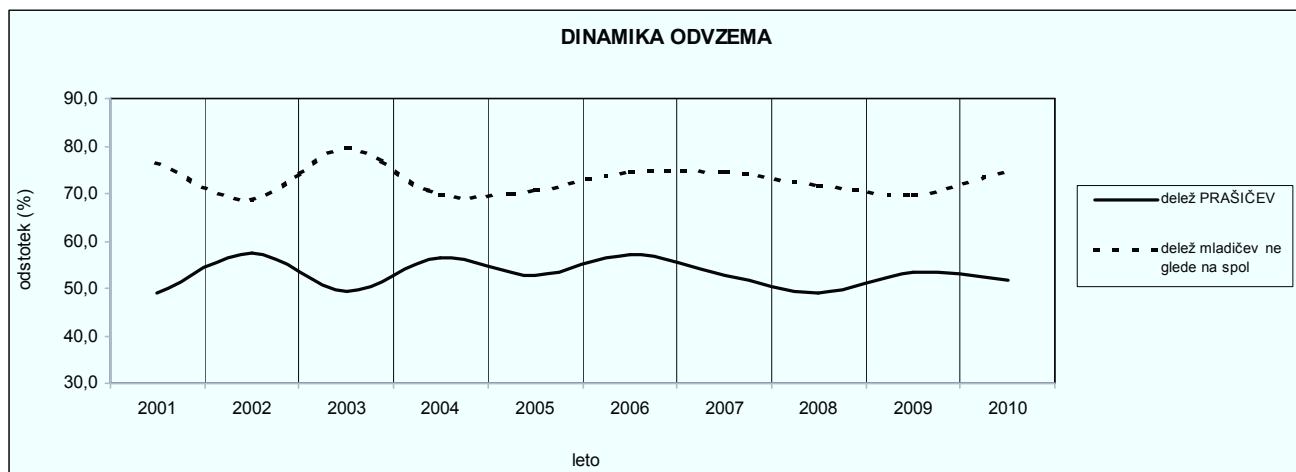
Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom (kos)													
kategorija / leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
načrt - skupaj		212	333	355	359	390	390	300	250	300	270	3159	
odstrel in izgube / načrt		158,0	93,7	83,7	88,0	90,3	34,1	69,0	118,0	98,3	155,2	93,7	
delež PRAŠIČEV		49,0	57,4	49,2	56,3	52,6	57,1	52,7	48,8	53,2	51,6	52,5	
delež mladičev ne glede na spol		76,4	68,6	79,5	69,6	70,7	74,4	74,4	71,9	69,5	74,7	72,9	
delež lanščakov ne glede na spol		17,6	24,4	14,8	17,4	20,2	18,0	20,3	21,4	26,4	19,8	20,1	
delež večletnih - 2+ ne glede na spol		6,0	7,1	5,7	13,0	9,1	7,5	5,3	6,8	4,1	5,5	7,0	

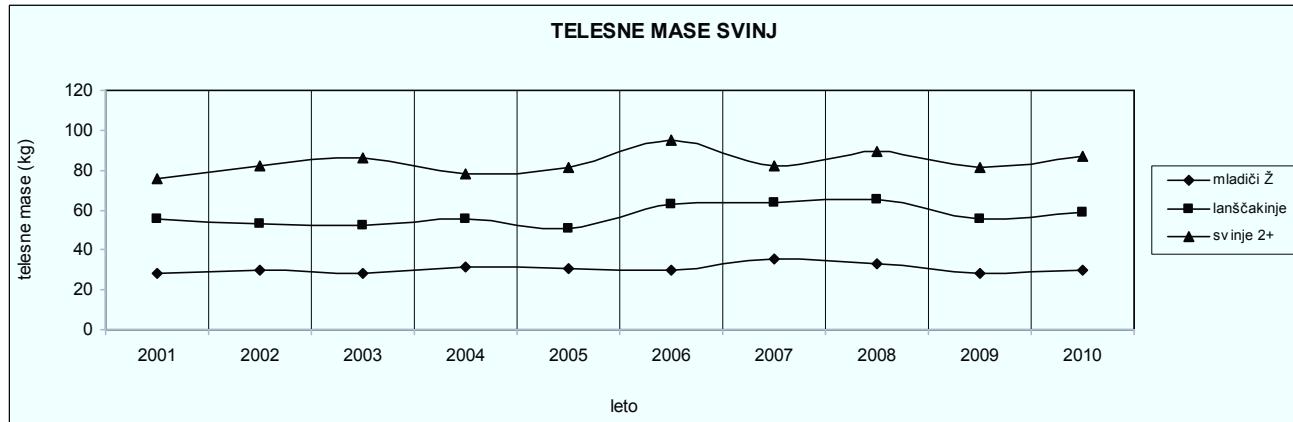
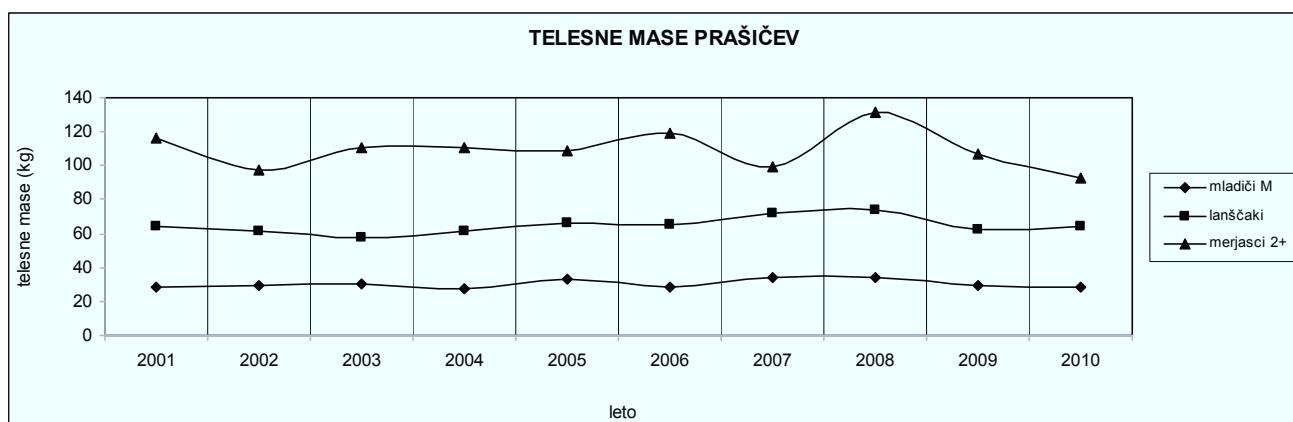
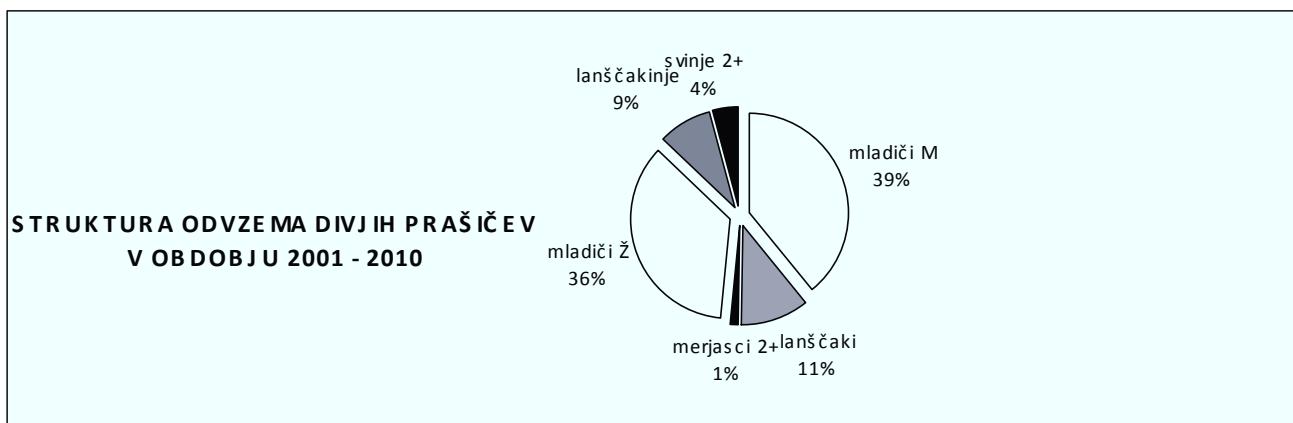
Izgube in odvzem (kos)													
kategorija / leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
neneravne izgube		4	2	0	9	7	2	4	9	5	6	48	65,8
naravne izgube		0	0	4	5	3	0	2	2	4	5	25	34,2
skupaj izgube		4	2	4	14	10	2	6	11	9	11	73	100,0
% izgub		1,2	0,6	1,3	4,4	2,8	1,5	2,9	3,7	3,1	2,6	2,5	
čisti odstrel		331	310	293	302	342	131	201	284	286	408	2888	

Vzroki izgub													
vzrok / leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan		0	0	3	5	2	0	1	1	3	3	18	24,7
2 bolezen		0	0	1	0	1	0	1	0	1	1	5	6,8
3 krivolov		0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	2	2,7
4 cesta		2	2	0	8	6	2	4	8	5	6	43	58,9
5 železnica		0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1,4
6 plenilci		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
7 psi		2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2,7
8 kosilnica		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 poškodbe		0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	2,7

Telesne mase (biološka telesna masa) (kg)													
Starostna in spolna kategorija/leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
mladiči M		28,2	29,3	30,5	27,8	33,1	28,6	33,8	34,2	29	28,7		
indeks		100,0	103,9	108,2	98,6	117,4	101,4	119,9	121,3	102,8	101,8		
lanščaki		64,6	61,4	57,9	61,6	66,4	65,7	71,6	74,1	62,5	64,5		
indeks		100,0	95,0	89,6	95,4	102,8	101,7	110,8	114,7	96,7	99,8		
merjasci 2+		116,2	97,8	110,4	111,1	108,6	119,3	99,6	131,5	106,6	92,8		
indeks		100,0	84,2	95,0	95,6	93,5	102,7	85,7	113,2	91,7	79,9		
mladiči Ž		28,4	29,9	28,1	31,2	30,6	29,9	35,6	32,7	28,1	30,1		
indeks		100,0	105,3	98,9	109,9	107,7	105,3	125,4	115,1	98,9	106,0		
lanščakinje		55,5	53,1	52,2	55,4	50,5	62,6	63,3	65,2	55,8	58,4		
indeks		100,0	95,7	94,1	99,8	91,0	112,8	114,1	117,5	100,5	105,2		
svinje 2+		75,5	82,1	86,2	77,8	81,7	95,3	82,4	89,3	81,3	87,3		
indeks		100,0	108,7	114,2	103,0	108,2	126,2	109,1	118,3	107,7	115,6		

7.8 LISICA (*Vulpes vulpes* L.)

7.8.1 Prostorski okviri obravnavne

Lisica je prisotna na celotnem LUO, z njo upravljajo vsa lovišča. Je najštevilčnejši predstavnik malih zveri in hkrati eden glavnih regulatorjev male divjadi.

7.8.2 Upravljanje z lisico v preteklem 10-letnem obdobju

Načrtovan odvzem lisice v zadnjem desetletnem obdobju je bil realiziran 89 %. Večina od 12.828 odvzetih lisic v LUO je bilo uplenjenih. Delež izgub je znašal dobro desetino skupnega odvzema, največ je bilo povoza (73 %), sledijo izgube zaradi garjavosti in drugih bolezni, ki so pri lisici razmeroma pogoste. Večino izgub lisic torej štejemo k nenanavnim vzrokom. Spolna struktura odstrela je zmerno v korist lisjakov, starostnih kategorij iz evidenc ni možno pridobiti. Realizacija načrtovanega odvzema med leti je dosegala od 51 % do 114 %. Dinamika evidentiranih izgub po letu 2004, ko je bil odvzem v LUO najnižji, zmerno narašča. Odvzem lisice niha s 7 letnimi intervali. Zaradi premajhnega odstrela te vrste male zveri se vsakih nekaj let pojavi obolelost po garjah, ki močno vpliva na njeno številčnost. V zadnjem desetletju je zaradi navedenega naravnega regulatorja prihajalo do strmega padanja številčnosti po letu 2002 in 2009. Ocenujemo, da se je številčnost populacije lisice v tem času več kot prepolovila. Evidence izgub v teh letih zagotovo ne prikazujejo dejanskega stanja pogina lisic.

7.8.3 Ocena stanja populacije

Številčnost lisice je v obdobju 2001 – 2010 močno nihala. Temeljni vzrok temu je prisotnost garjavosti kot naravnega regulatorja prekomerne številčnosti populacije vrste. Evidentiran je sicer manjši delež izgub po tej bolezni, vendar je verjetno dejansko stanje obolelosti živali bistveno večje. Zaradi vakcinacije se je pojav stekline precej umiril, vendar še vedno predstavlja potencialno nevarnost za okužbe, predvsem v vzhodnem delu LUO (meja z R Hrvaško). Oboljelost po steklini je bila občasno prisotna po letu 2008, pretežno v obmejnih loviščih. Trenutna številčnost lisic v LUO je z okoljem dobro usklajena. V odnosu do ostalih prostoživečih živalskih vrst v njenem življenjskem okolju ima resnejše konkurenčne med kunami, katerih številčnost se zadnje desetletje dviguje, še posebej pri belici. Medvrstni odnos je močno izražen kot plenilstvo do večine vrst poljske divjadi, srnjadi in gamsa (predvsem mladičev). Biološki in gospodarski vidik lisice pri regulaciji števila miši in voluharic je pomemben in koristen. Prilagaja se hrani v njenem okolju, v bližini človekovega bivališča se hrani tudi z raznimi organskimi odpadki. Koristi vse razpoložljive prehranske vire v biotopu. Razen bolezni nima resnih naravnih predatorjev.

7.8.4 Cilj upravljanja s populacijo

Je stabilna, vitalna (viabilna) populacija naravne spolne in starostne strukture, ki mora biti usklajena z njenim življenjskim okoljem, ter s populacijami drugih vrst divjadi ter zavarovanimi živalskimi vrstami. Dolgoročni cilj upravljanja z lisico v LUO je znižati številčnost populacije. Lisici mora biti zagotovljen ustrezni nadaljnji razvoj, številčnost pa mora biti prilagojena prehranski bazi. Populacija lisice ne sme prekomerno ogrožati

srnjadi, male divjadi in nekaterih zavarovanih vrst. Prav tako naj bo nižja od številčnosti, ki bi lahko predstavljala izbruh za lisico značilnih bolezni in okužb.

7.8.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Temeljna usmeritev pri upravljanju z lisico v LUO je predpisan minimalni odvzem najmanj 1 kos na 100 ha lovne površine. Zaradi potencialne ogroženosti po garjah in steklini je regulacija populacije z odstrelom nujna, zato je izvrševanje usmeritev letnih načrtov LUO potrebno v celoti spoštovati. Skladno s cilji za znižanje številčnosti v naslednjem desetletju je potrebno pričeti z intenzivnim lovom lisic takoj na začetku lovne dobe.

Pri rednem lovnu na lisico, ter še posebej v času polaganja vab za peroralno vakcinacijo je potrebno upoštevati navodila in izdelan letni program Veterinarske uprave RS.

Številčnost lisice je potrebno prilagoditi cilju upravljanja z vrsto in hkrati upoštevati navodila veterinarske stroke. Med nje spadajo vsi ukrepi pri oddaji kontrolnih lisic.

Seznam veterinarskih organizacij, ki so pooblaščene za pregled obolelosti lisic, v LUO:

- Veterina Šoštanj d.o.o., Kajuhova 13, Šoštanj
- Veterinarski center Celje d.o.o., Trnoveljska cesta 1, Celje
- Veterinarska postaja Laško d.o.o., Trubarjevo nabrežje 1, Laško
- Savinjska veterinarska postaja Žalec d.o.o., Celjska cesta 3a, Žalec
- FARMA, veterinarska ambulanta, Podlog 1, Šempeter
- Toplica center za zdravljenje živali, Topolšica 15, Topolšica
- Veterinarstvo Šentjur d.o.o., C. Leona Dobrotinška, Šentjur pri Celju
- Veterinarska postaja Šmarje pri Jelšah d.o.o., Rogaška c. 46, Šmarje pri Jelšah
- Veterinarska postaja Konjice, Ob potoku 2b, Slovenske Konjice

V mesecu maju in septembru veterinarska uprava RS izvaja akcijo oralne imunizacije lisic, ki je potrebna zaradi zatiranja stekline. Polaganje vab se izvaja s pomočjo posebej prirejenih letal. Pri lovnu na lisico ter v času polaganja vab za peroralno vakcinacijo je potrebno upoštevati navodila Veterinarske uprave RS. Predvsem so pomembna določila glede gibanja lovskih psov in ukrepi ob morebitnem stiku z vabo. Potrebno je izvajati kontrolni odstrel živali (5 lisic / 4.000 ha lovišča) in jih dostaviti pristojni veterinarski službi za ugotavljanje zdravstvenega stanja in uspešnosti cepljenja.

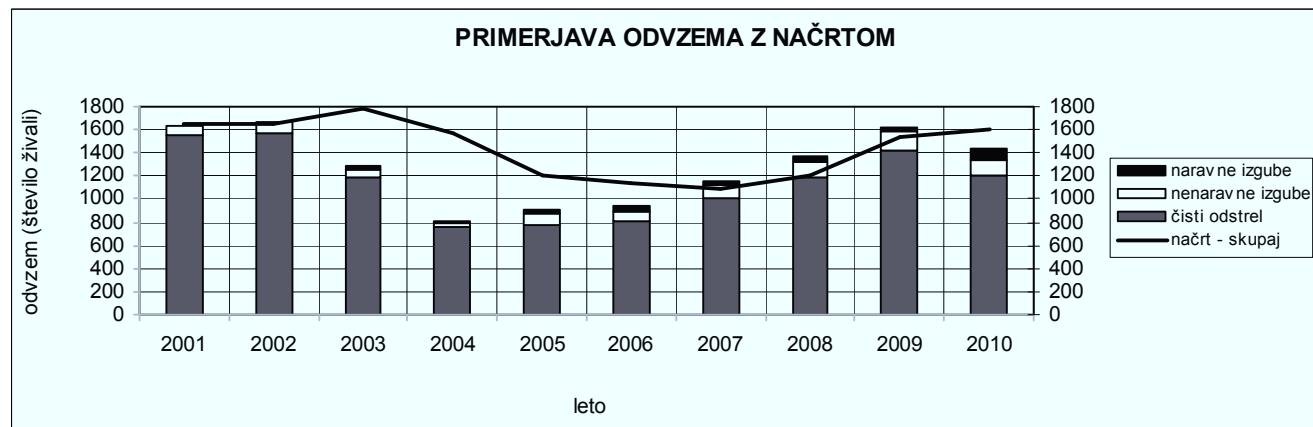
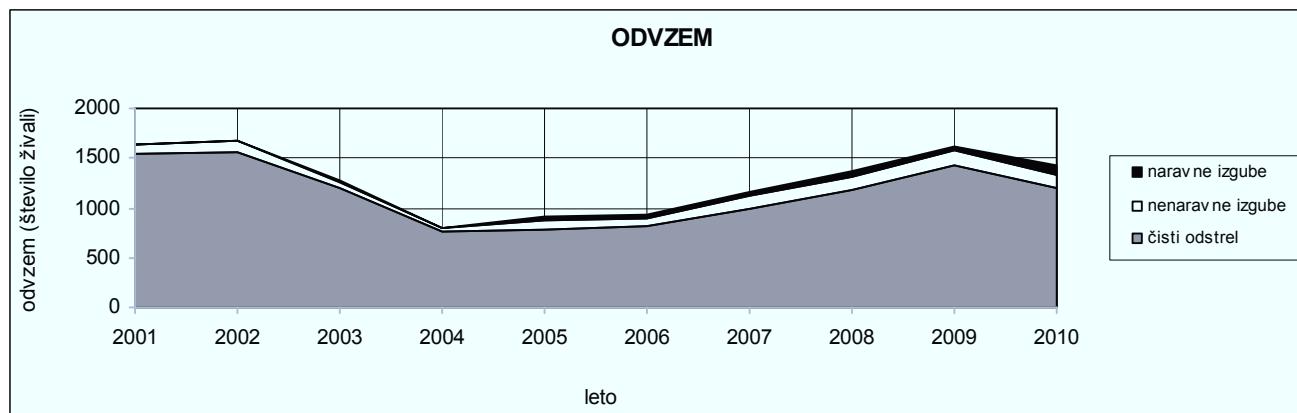
Dopustno odstopanje od načrta odvzema je po višini navzdol do – 30 %, odstopanje navzgor pa do + 100 % načrtovanega številčnega odvzema. Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov lisic se kot dopustno odstopanje navzdol od načrta šteje realizacija - 3 kose.

Preglednica 17: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema lisice po številu in strukturi

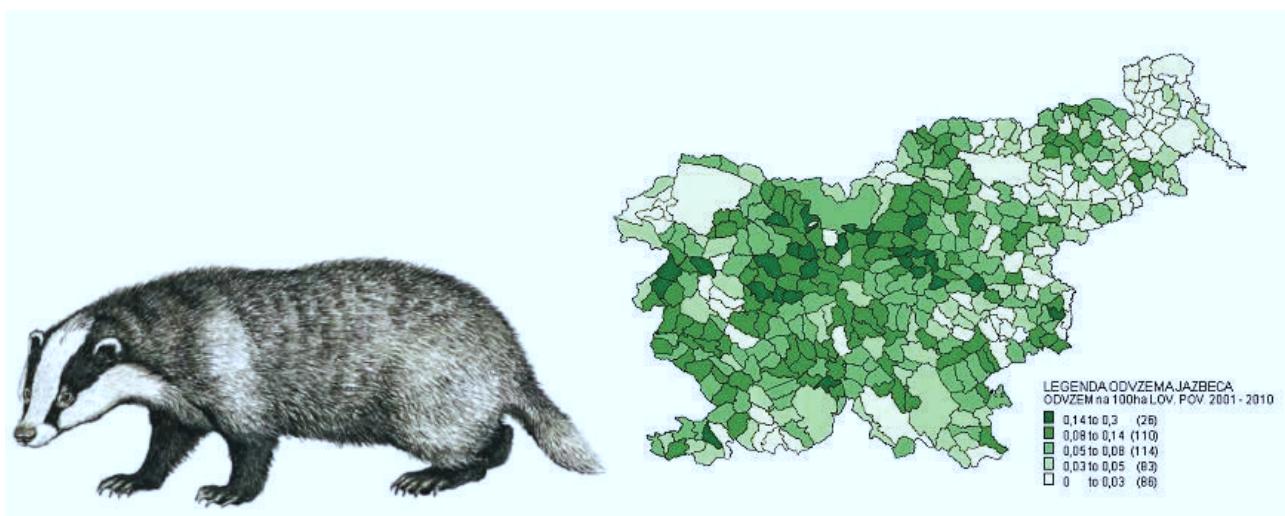
Odstrel in izgube (kos)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
starostna in spolna kategorija/leto											
samci	805	820	666	421	438	476	613	717	841	731	6528
samice	828	855	616	386	477	463	548	646	778	703	6300
skupaj odstrel in izgube	1633	1675	1282	807	915	939	1161	1363	1619	1434	12828
načrt - skupaj	1647	1650	1777	1568	1200	1138	1082	1200	1540	1600	14402
odstrel in izgube / načrt	99,1	101,5	72,1	51,5	76,3	82,5	107,3	113,6	105,1	89,6	89,1

Izgube (kos)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nendaravne izgube	85	104	68	35	100	81	115	128	153	135	1004	74,8
naravne izgube	0	1	21	9	37	46	46	46	41	92	339	25,2
skupaj izgube	85	105	89	44	137	127	161	174	194	227	1343	100,0
% izgub	5,2	6,3	6,9	5,5	15,0	13,5	13,9	12,8	12,0	15,8	10,5	
čisti odstrel	1548	1570	1193	763	778	812	1000	1189	1425	1207	11485	

Vzroki izgub	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
vzrok / leto												
1 neznan	0	1	4	0	14	8	7	18	14	25	91	6,8
2 bolezen	0	0	2	0	0	6	7	8	8	50	81	6,0
3 krivolov	0	0	0	0	0				1	1	1	0,1
4 cesta	85	104	68	35	99	81	115	123	150	124	984	73,3
5 železnica	0	0	0	0	0			1	0	3	4	0,3
6 plenilci	0	0	0	0	0					0	0	0,0
7 psi	0	0	0	0	1	0	0	4	2	6	13	1,0
8 kosilnica	0	0	0	0	0				1	1	2	0,1
9 garje	0	0	15	9	23	32	32	20	19	17	167	12,4

7.9 JAZBEC (*Meles meles* L.)

7.9.1 Prostorski okviri obravnave

Jazbec je prisoten na celotnem delu LUO, pri čemur je zaradi zagotavljanja prehranskih razmer številčnejši v kmetijski krajini. Bivalne potrebe zadovoljuje v manjših gozdnih ostankih v bližini kmetijskih kultur, predvsem koruznih njiv. Z vrsto upravljajo vsa lovišča v LUO.

7.9.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Na podlagi evidenc, pridobljenih od upravljavcev lovišč v LUO je odvzem jazbeca v zadnjih desetih letih zadovoljivo realiziran. Od načrtovanih 822 je bilo skupno odvzetih 652 živali, ali 80 %. Odvzem v drugi polovici preteklega desetletja je precej naraščal, predvsem zaradi velikih izgub (povoza). Močneje (za 50 %) se je posegalo med moški del populacije. Najmanjši odvzem (tudi odstrel) je bil izvršen v letih 2005 in 2006, po tem pa se je precej strmo dvigoval. Delež izgub z višino odvzema narašča, močno prevladujejo povozi na cestah, sledijo bolezni in ostali vzroki poginov.

7.9.3 Ocena stanja populacije

Populacija jazbeca je zadnja desetletja v stagnaciji, trenutno stanje je dobro usklajeno z njegovim življenjskim okoljem. Vpliv vrste v okolju je normalen, škode v kmetijstvu ne predstavljajo resnejših znakov za neuskajeno številčnost vrste. Kot regulator žuželk in malih glodalcev opravlja pomembno regulacijsko vlogo v ekosistemu. Vitalnost populacije je dobra, bolezni ni prisotnih v zaznavnem obsegu.

Zdravstveno stanje jazbeca je dokaj dobro, delež evidentiranih naravnih izgub se v zadnjem desetletju bistveno ni spremenjal. Jazbec ki živi v specifičnih življenjskih skupnostih je sicer precej občutljiv na razne kužne bolezni, ki so eden glavnih regulatorjev številčnosti. Med vrstni odnos z ostalimi populacijami živalskih vrst je zaradi relativno majhne številčnosti jazbeca neznaten.

7.9.4 Cilj upravljanja s populacijo

Je predvsem ohranitev vrste v zanj primerenem okolju in ostalim živalskim vrstam prilagojeni številčnosti, ter naravni spolni in starostni strukturi. Ciljna številčnost je opredeljena kot ugodno stanje vrste, ki ne povzroča prekomernih škod v kmetijstvu, hkrati pa zagotavlja normalen obseg reprodukcije ter oblikovanje stabilne, vitalne populacije.

7.9.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Odvzem jazbeca naj se načrtuje na podlagi dolgoročnega spremišanja njegove številčnosti, zdravstvenega stanja in usklajenosti z življenjskim okoljem. Izgube (predvsem povozi) naj se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter vštevajo v realizacijo odvzema. Dopustna odstopanja v realizaciji po loviščih in za LUO so pri jazbecu po višini navzdol do - 50 %, odstopanje navzgor je v višini do + 100 % načrtovanega številčnega odvzema. Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov jazbecev, se kot dopustno odstopanje navzdol od načrta šteje realizacija - 5 kosov.

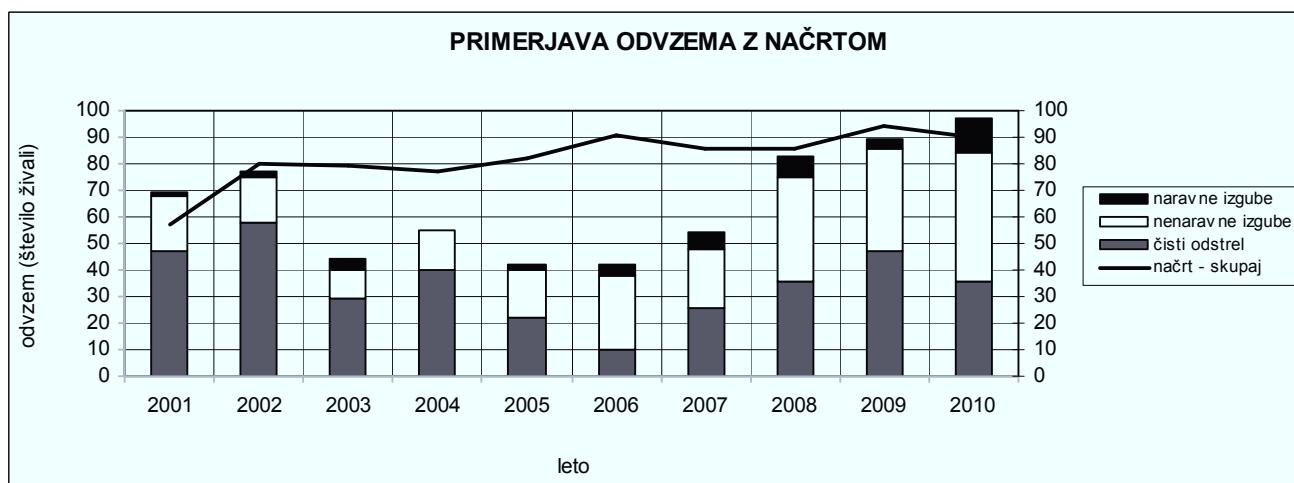
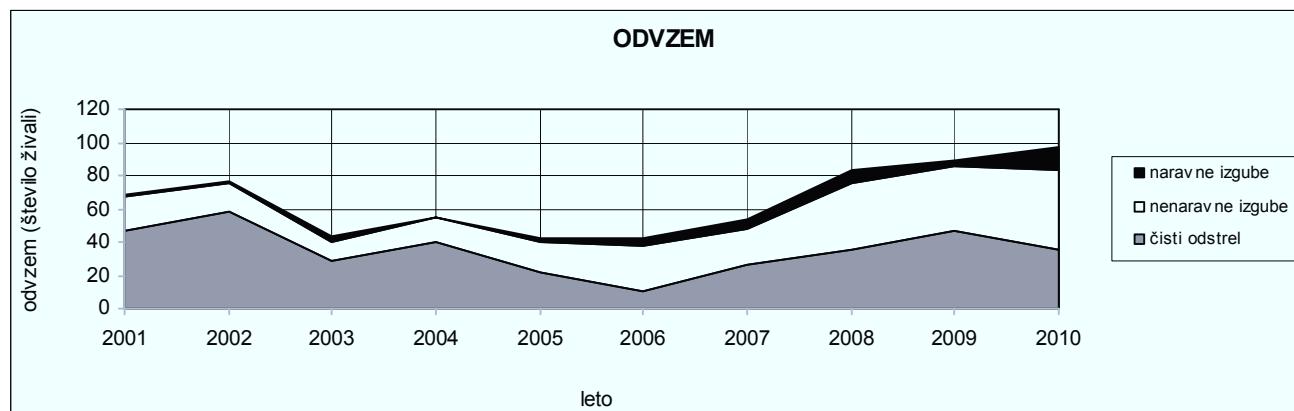
Pri razdelitvi odvzema jazbeca med lovišča je potrebno upoštevati stanje v loviščih z malo divjadjo. Številčnost jazbeca se uravnava le s skupno višino odstrela, dodatne omejitve po spolni in starostni strukturi niso potrebne.

Preglednica 18: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema jazbeca po številu in strukturi

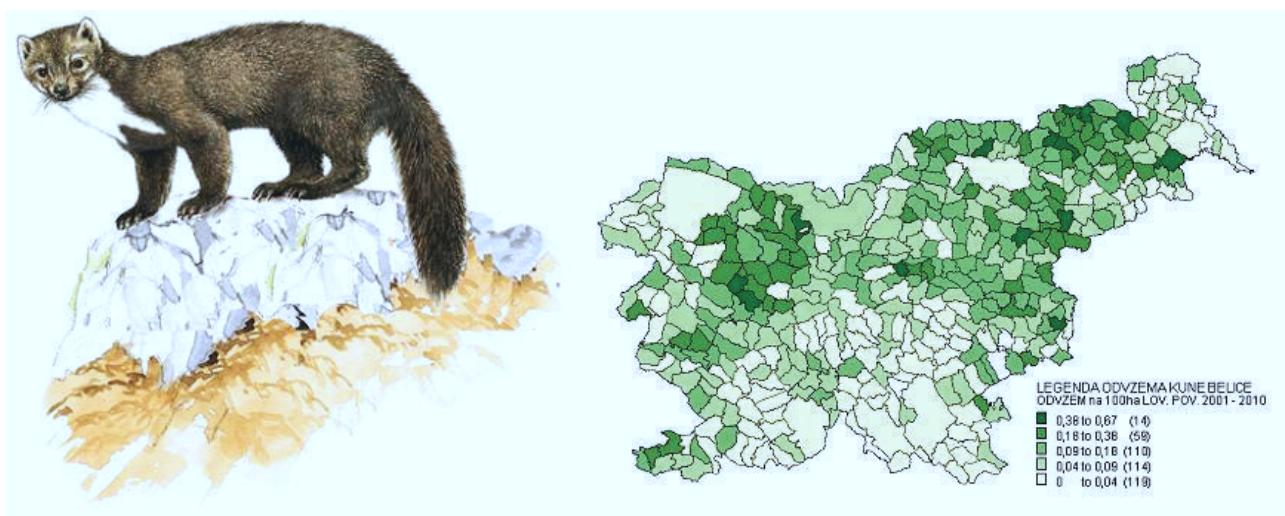
Odstrel in izgube (kos)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
Starostna in spolna kategorija/leto		47	52	34	37	22	25	34	53	62	63	429
samci		22	25	10	18	20	17	20	30	27	34	223
samice		69	77	44	55	42	42	54	83	89	97	652
načrt - skupaj		57	80	79	77	82	91	86	86	94	90	822
odstrel in izgube / načrt		121,1	96,3	55,7	71,4	51,2	46,2	62,8	96,5	94,7	107,8	79,3

Izgube (kos)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
kategorija / leto		21	17	11	15	18	28	22	39	39	48	258	85,7
nenaravne izgube		1	2	4	0	2	4	6	8	3	13	43	14,3
naravne izgube		22	19	15	15	20	32	28	47	42	61	301	100,0
% izgub		31,9	24,7	34,1	27,3	47,6	76,2	51,9	56,6	47,2	62,9	46,2	
čisti odstrel		47	58	29	40	22	10	26	36	47	36	351	

Vzroki izgub		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
vzrok / leto		0	1	2	0	2	3	3	7	2	3	23	7,6
1 neznan		1	0	2	0	0	1	3	1	1	8	17	5,6
2 bolezen		0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	0,7
3 krivolov		21	17	11	13	16	27	21	38	35	45	244	81,1
5 železnica		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
6 plenilci		0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,3
7 psi		0	0	0	1	2	1	1	1	3	2	11	3,7
8 kosičnica		0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0,3
9 poškodbe		0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0,7

7.10 KUNA BELICA (*Martes foina* Erxleben.) in KUNA ZLATICA (*Martes martes* L.)

7.10.1 Prostorski okviri obravnave

Kuna belica (*Martes foina*)

Je dokaj pogosta vrsta urbanih območij, nahaja se v bližini gospodarskih poslopij, osamelih hiš in zaselkov v bližini gozdnih robov. Prisotna je na območju celotnega LUO, z njo upravljajo vsa lovišča. Belica je precej bolj navezana na urbano krajino kot njena sorodnica kuna zlatica.

Kuna zlatica (*Martes martes*)

Je divjad gozdnate krajine, prilagojena življenu v drevesnih krošnjah. Upravljanje je enotno za celotno LUO.

7.10.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Načrt odvzema kune **belice** (1.792 živali) je bil realiziran 81 %, čisti odstrel je zajemal 70 % odvzema. Trend izgub je v drugi polovici časovne obravnave precej naraščajoč. Močno prevladuje povoz na cestah, delež naravnih izgub je relativno majhen. Verjetno je dejanski odvzem precej višji, predvidevamo pa, da evidence izgub ne prikazujejo realnega stanja. Trend skupnega odvzema je bil po letu 2007 naraščajoč. Spolne in starostne strukture odvzema na podlagi dostopnih evidenc ni mogoče ugotoviti.

Odvzem **zlatice** je krepko pod načrtom in znaša le 29 %. delež. Od 305 načrtovanih je bilo skupaj iz lovišč LUO odvzetih le 89 osebkov. Glede na pomen vrste v okolju in njeno vlogo v ekosistemu je bil odvzem ustrezen.

7.10.3 Ocena stanja populacije

Nihanje številčnosti lisic v okolju se odraža tudi pri kunah. Populacija teh vrst divjadi je relativno stabilna, zmerno nihajoča, v odvisnosti od prehranskih razmer in ostalih pogojev v okolju. Številčnost populacije zlatice je dobro usklajena z okoljem, belica pa je trenutno preštevilčna. Vpliv kune belice na okolje je očiten pri škodah na domačih živalih, gospodarskih in stanovanjskih objektih ter objektih javne infrastrukture. Kune so naravni regulator populacij glodalcev, kuščarjev, žab in žuželk, zato je potrebno temu primerno določati poseganje v populacije.

Zlatica je naravni plenilec gozdnih kur, pogosto pa tudi srnih mladičev in poljskega zajca ter ostalih vrst male divjadi. Bolezenski znaki pri kunah so izjemno redki.

7.10.4 Cilj upravljanja s populacijo

Osnovni cilj je ohranitev populacij kun v normalni, okolju prilagojeni številčnosti, ki zagotavlja biološko stabilnost v naravi in ohranitev vrst. V odnosu z ostalimi plenilskimi vrstami je potrebno vzdrževati številčnost, ki upošteva temeljne biološke zahteve posameznih vrst in vplivov v okolju. Vpliv kun na srnjad in malo divjad naj ne bo prekomerno izražen. V odnosu z ostalimi vrstami divjadi je kuna zlatica prednostno obravnavana. Dolgoročno naj se ji ohranja trenutna številčnost. Cilj upravljanja s kuno belico je populacija, ki naj bo številčno nižja od trenutnega stanja.

7.10.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Upravljanje s kunami je prilagojeno stanju v populacijah in vplivu vrst v okolju. Načrt odvzema je opredeljen za okvir LUO, dodatne omejitve po spolni in starostni strukturi niso potrebne. Lov na kune se lahko intenzivira v loviščih z malo divjadjo in srnjadjo. Načrt odvzema belice je potrebno dolgoročno intenzivirati in prilagoditi cilju upravljanja. Dovoljena odstopanja od načrtovanega odvzema kune belice za lovišča in LUO so po višini navzdol do - 50 %, odstopanje navzgor je v višini do + 100 %. Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov belice, se kot dopustno odstopanje navzdol od načrta šteje realizacija - 5 kosov.

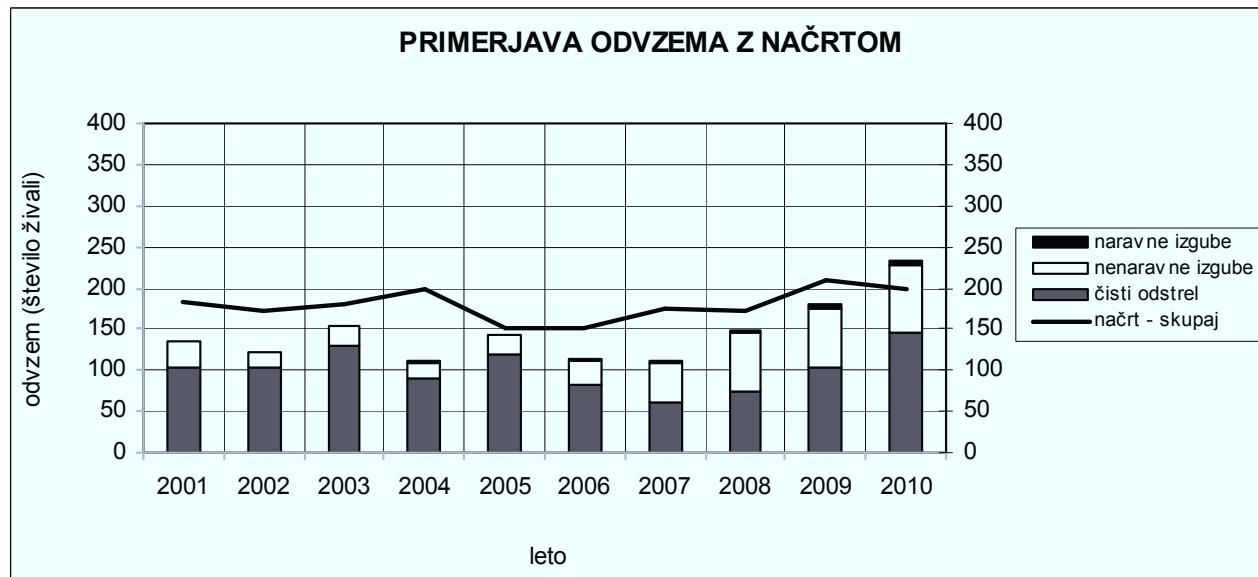
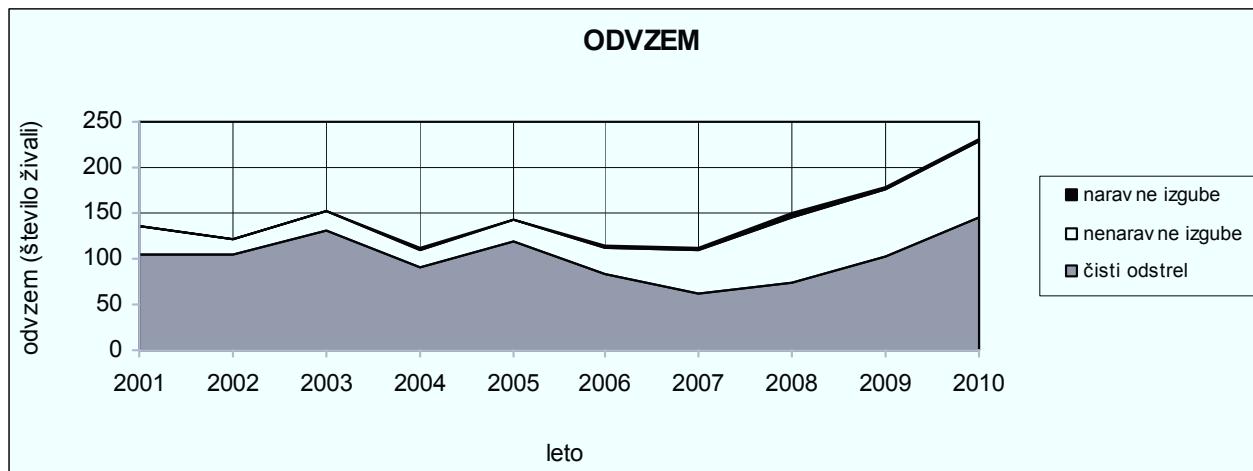
Načrta zlatice po loviščih ni obvezno realizirati, dopustno odstopanje za lovišče je + 1 žival. Predvideno je enakomerno poseganje v oba spola. Lovišča ki nimajo v letnem načrtu opredeljenega odvzema zlatice, lahko kljub temu realizirajo odvzem 1 živali v letu.

Preglednica 19: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema kun po številu in strukturi**KUNA BELICA**

Odstrel in izgube (kos)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
Odstrel in izgube / leto		136	122	153	111	143	114	112	149	179	232	1451
skupaj odstrel in izgube		136	122	153	111	143	114	112	149	179	232	1451
načrt - skupaj		182	172	180	199	150	150	176	173	210	200	1792

Izgube (kos)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
Kategorija / leto		31	18	22	19	24	29	47	72	74	83	419	95,9
nenaravne izgube		31	18	22	19	24	29	47	72	74	83	419	95,9
naravne izgube		1	0	0	2	0	2	3	4	3	3	18	4,1
skupaj izgube		32	18	22	21	24	31	50	76	77	86	437	100,0
% izgub		23,5	14,8	14,4	18,9	16,8	27,2	44,6	51,0	43,0	37,1	30,1	
čisti odstrel		104	104	131	90	119	83	62	73	102	146	1014	

Vzroki izgub		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
Vzrok / leto		1	0	0	1	0	2	2	3	2	1	12	2,7
1 neznan		1	0	0	1	0	2	2	3	2	1	12	2,7
2 bolezen		0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	3	0,7
3 krivolov		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta		31	16	22	19	23	28	47	71	73	82	412	94,3
5 železnica		0	2	0	0	0	0	0	0	1	1	4	0,9
6 plenilci		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
7 psi		0	0	0	0	1	1	0	1	0	0	3	0,7
8 kosičnica		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 poškodbe		0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0,7

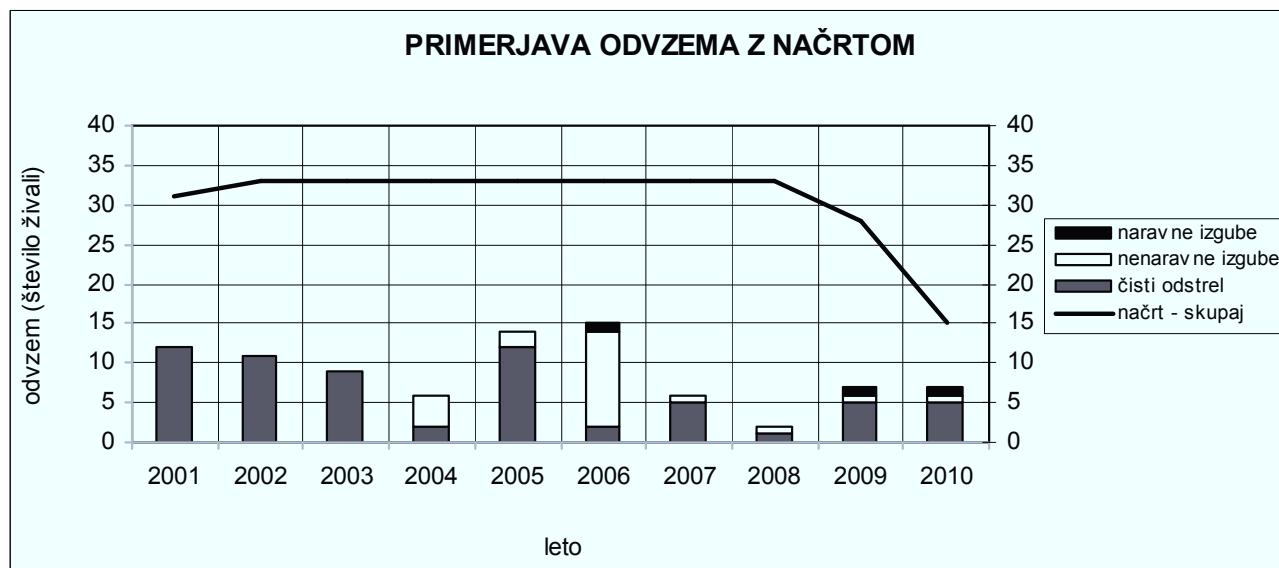
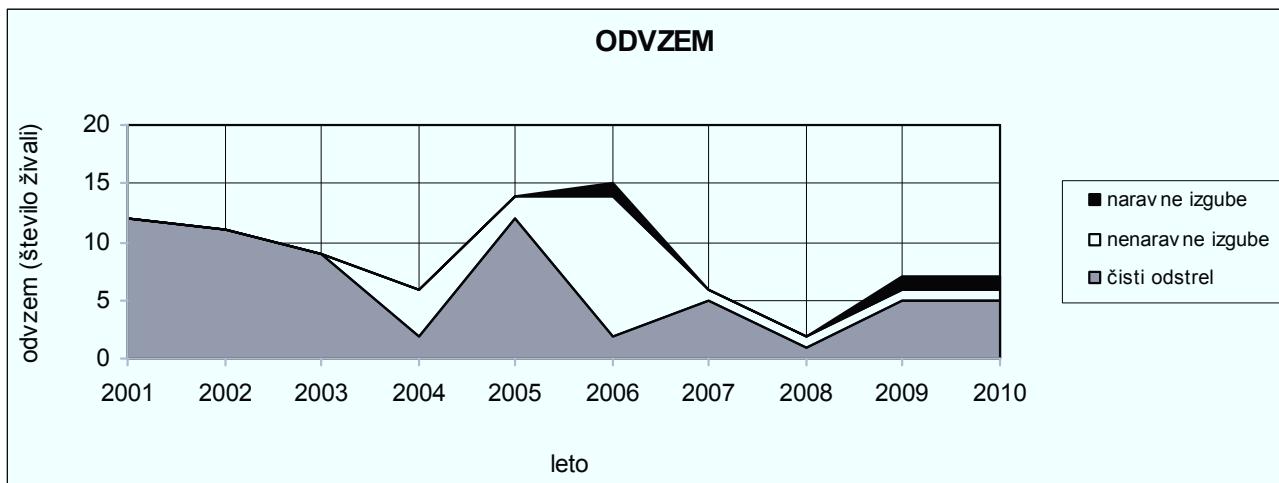

KUNA ZLATICA

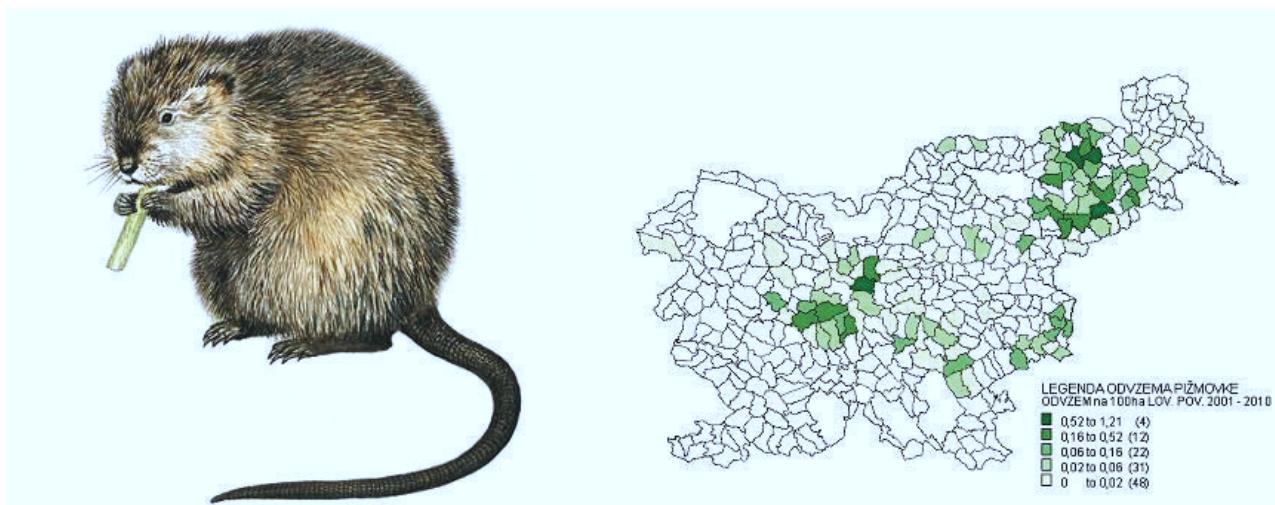
Odstrel in izgube (kos)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	12	11	9	6	14	15	6	2	7	7	89
načrt - skupaj	31	33	33	33	33	33	33	33	28	15	305
odstrel in izgube / načrt	38,7	33,3	27,3	18,2	42,4	45,5	18,2	6,1	25,0	46,7	29,2

Izgube (kos)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	0	0	0	4	2	12	1	1	1	1	22	88,0
naravne izgube	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	3	12,0
skupaj izgube	0	0	0	4	2	13	1	1	2	2	25	100,0
% izgub	0,0	0,0	0,0	66,7	14,3	86,7	16,7	50,0	28,6	28,6	28,1	
čisti odstrel	12	11	9	2	12	2	5	1	5	5	64	

Vzroki izgub	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	4,0
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	4,0
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	0	0	0	4	2	12	1	1	1	1	22	88,0
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
6 plenilci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
7 psi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
8 kosišnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 garje	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	4,0

7.11 PIŽMOVKA (*Ondatra zibethica* L.)

7.11.1 Prostorski okviri obravnave

Pižmovka je stalno prisotna vrsta divjadi v rekah in ostalih tekočih vodotokih ter stopečih vodah LUO, kjer si najde ustrezne prehranske in bivalne pogoje. Upravljanje in načrtovanje je enotno za vsa lovišča LUO.

7.11.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Evidentiran odstrel, ki pri pižmovki predstavlja večino odvzema, je glede na prisotnost vrste zanemarljiv. Temeljni problem ki se pojavlja pri izdelavi analize upravljanja s pižmovko je povezan z nerealnimi evidencami odvzema. Po podatkih pridobljenih iz lovišč za preteklo desetletno obdobje, je od načrtovanih 545 pižmovk bilo realiziranega 81 kos odvzema. Izgube pri pižmovki niso bile evidentirane. Glede na dolgoročne cilje upravljanja je bil pričujoč odstrel premajhen.

7.11.3 Ocena stanja populacije

Pižmovka je dokaj pogosta vrsta divjadi v rekah, potokih in stopečih vodah LUO. V Slovenijo se je spontano razširila v prvi tretjini prejšnjega stoletja in se dobro prilagodila na sladkovodne biotope. Njena reproduktivna moč je relativno velika, temu primeren pa tudi vpliv v okolju. Izraža se predvsem v obliki škod na ribnikih in raznih vodnih gojiščih. Kot glodalec je pretežno rastlinojeda vrsta, hrani pa se tudi z manjšimi živalmi. Številčnost pižmovke je trenutno dobro usklajena z njenim življenjskim okoljem, spolna in starostna struktura je ustrezna, bolezenskih znakov ni prisotnih. Medvrstni odnos z ostalimi živalskimi vrstami ni pretirano izražen. Pižmovka je v LUO alohtona vrsta, ki ima lahko negativen vpliv na močvirsko sklednico in nekatere vrste ptic.

7.11.4 Cilj upravljanja s populacijo

Ciljno stanje populacije pižmovke naj bo lokalno prilagojeno morebitnim škodam na ribnikih. Starostna in spolna struktura naj bo usklajena z naravnimi dejavniki. Ciljno stanje v odnosu z ostalimi živalskimi vrstami vodnih habitatov je podrejeno.

7.11.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Med redne naloge upravljavcev lovišč za naslednje desetletje sodi vzdrževanje vodnih in obvodnih habitatov, obrežnih pasov, vodnih virov v gozdu in biotopov, ki so hkrati pomembni tudi za ohranitev zavarovanih živalskih vrst in ostalih vrst divjadi v tem okolju. Sicer pa je pižmovka alohtona vrsta, ki ima lahko negativen vpliv na močvirsko sklednico in nekatere vrste ptic, zato naj se populacija zmanjša, dolgoročno pa se pižmovko izloči iz narave.

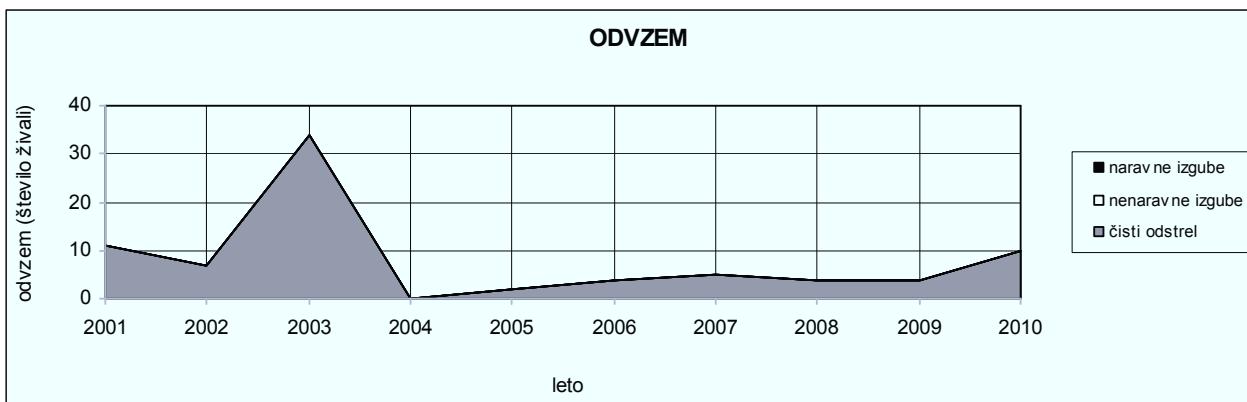
Načrt odvzema pižmovke temelji na osnovi spremeljanja njene številčnosti, zdravstvenega stanja in njene usklajenosti z življenjskim okoljem. Načrtovanje je opredeljeno za okvir LUO, pri razdelitvi odvzema se upošteva pomen posameznega lovišča v pogledu zastopanosti in ohranjenosti vodnih ekosistemov v okolju. Dopustno odstopanje po višini navzdol je do - 50 %, odstopanje navzgor je v višini do + 100 %

načrtovanega številčnega odvzema. Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov pižmovk, se kot dopustno odstopanje navzdol od načrta šteje realizacija - 5 kosov.

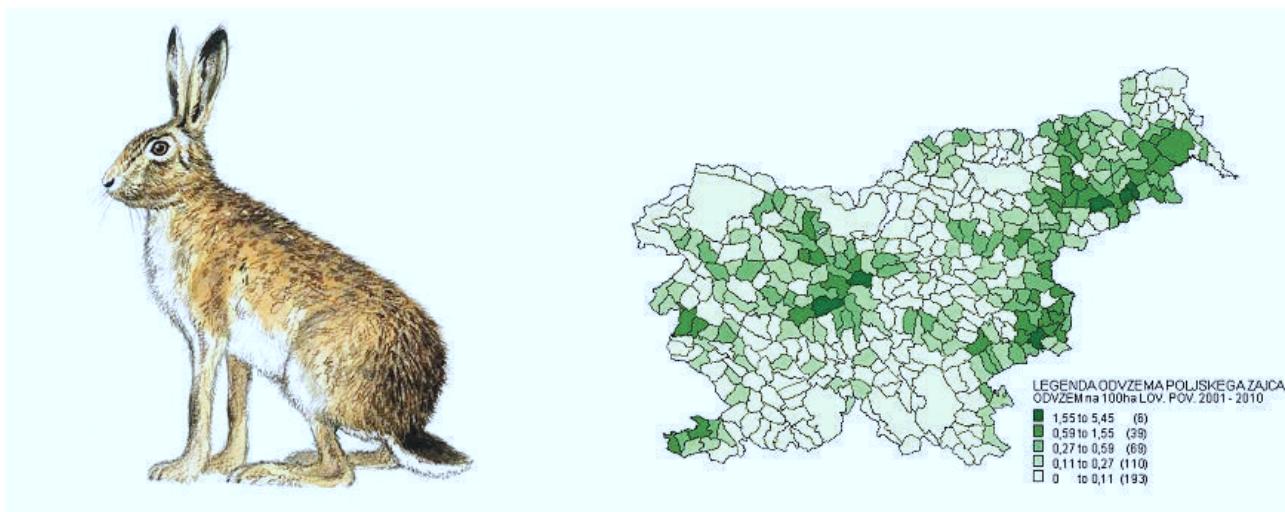
Preglednica 20: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema pižmovke po številu in strukturi

Odstrel in izgube (kos)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
Odstrel in izgube / leto											
skupaj odstrel in izgube	11	7	34	0	2	4	5	4	4	10	81
načrt - skupaj	33	63	76	57	80	75	78	53	20	10	545
odstrel in izgube / načrt	33,3	11,1	44,7	0,0	2,5	5,3	6,4	7,5	20,0	100,0	14,9

Izgube (kos)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
Kategorija / leto											
nendaravne izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
naravne izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
skupaj izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
% izgub	0,0	0,0	0,0	#DEL/0!	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
čisti odstrel	11	7	34	0	2	4	5	4	4	10	81

7.12 POLJSKI ZAJEC (*Lepus europaeus* Pallas.)

7.12.1 Prostorski okviri obravnavne

Poljski zajec je omejeno prisoten v vseh loviščih LUO, njegova številčnost je odvisna od številnih omejitvenih dejavnikov življenskega okolja. Upravljanje je intenzivnejše v nižinskih loviščih, to je v spodnji Savinjski in Šaleški dolini, ter v osrednjem območju Kozjanskega, kjer ima primerne pogoje reprodukcije in preživetja.

7.12.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Dolgoročni trend odvzema poljskega zajca v LUO je padajoč, kljub ugotovitvi da se je delež izgub po letu 2005 nekoliko zmanjšal, le ta predstavlja slabo polovico skupnega odvzema. Načrt odstrela poljskega zajca (2.731 kos) v zadnjem desetletju je bil precej nižji od dejanskega odvzema (2.949 kos). Povprečen delež izgub je znašal 36 %, od tega kar s 95 % prevladuje povoz na javnih prometnicah. Ostalih, predvsem naravnih izgub je precej manj, vendar je potrebno upoštevati domnevo da so tovrstne evidence izredno pomanjkljive, ker jih je razmeroma težko dokazati. Po uradnih podatkih lovskih organizacij je v zadnjem desetletju pod kolesi motornih vozil končalo 1.015 poljskih zajcev. Evidentiranega odstrela je bilo dobro 63 % skupnega odvzema ali slabih 70 % načrtovanega, kar je popolnoma v skladu z dolgoročnimi usmeritvami upravljanja s poljskim zajcem v LUO. Ocenjujemo da je bil načrt odvzema ustrezno določen, saj je po različnih ocenah številčnost populacije te vrste poljske divjadi, ki je po letu 1970 močno upadla, trenutno v zmernem naraščanju. Gibanje odvzema je odvisno poleg spomladanske številčnosti in vremenskih pogojev ob kotitvi še od vpliva plenilcev in človekovih dejavnosti v okolju. Načrt odvzema (odstrela) poljskega zajca v LUO je bil v minulem desetletju številčno definiran tako, da v čim večji meri ohranja populacijo v želenem stanju, hkrati pa zagotavlja sprejemljiv vpliv vrste v okolju.

7.12.3 Ocena stanja populacije

Populacija poljskega zajca je najštevilčnejša v kmetijsko urbani krajini z dokaj ohranljeno naravno pestrostjo, tako gojenih kultur kot naravnih ekosistemov (omejkov, gozdnih ostankov, remiz, ...). Prisotnost vrste je odvisna od številnih dejavnikov med katerimi so najpomembnejši vpliv (številčnost) malih zveri, sov in ptic ujed, ohranjenost naravnega okolja, gostota cestnega omrežja in ostalih infrastrukturnih objektov. Lisica je verjetno najpomembnejši omejitveni dejavnik dviga številčnosti poljskega zajca. Spomladanska opažanja v naravi so dokaj optimistična, v jeseni pa je številčnost populacije skromna. Sodobne kmetijske metode, osnovanje velikih kompleksov, plantaž strojne obdelave, uporabe kemičnih zaščitnih sredstev, vedno gostejši promet, urbanizacija ter še neugodne vremenske razmere, omejujejo življenske pogoje poljskemu zajcu. Populacijo ogrožajo številne bolezni, ki pa jih zadnja desetletja, zaradi majhne številčnosti vrste, redkeje beležimo. Najbolj poznane so: zajčja kuga, kot najpogostejša kužna bolezen, pseudotuberkuloza, brucelzoza in pljučni zajedavci.

Ocena številčnosti poljskega zajca in njen trend nakazuje zmerno rast populacije v zadnjih letih. Verjetno je temu vzrok upad številčnosti lisic zaradi garjavosti. Hitre klimatske spremembe v času poleganja, predvsem menjava sušnega in izrazito mokrega vremena, močno vplivajo na stopnjo preživetja mladičev. To je še posebej moteče v poznih zimskih in zgodnjih spomladanskih mesecih. Višina odstrela bistveno ne vpliva na številčnost vrste v naravnem okolju, minimalni načrti odstrela po loviščih stimulirajo upravljavce k varovanju življenskega okolja poljskega zajca in spremjanju stanja v populaciji.

7.12.4 Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja s poljskim zajcem je z njenim življenjskim okoljem in ostalimi živalskimi vrstami usklajena številčnost populacije. Struktura po starostnih kategorijah mora zagotavljati primeren delež srednje starih in starejših zajcev, ki zagotavljajo primerne socialne odnose v populaciji. Ciljno stanje je opredeljeno s številčnostjo, ki ne predstavlja pretiranih škod v sadjarstvu, ter na ostalih kmetijskih kulturah in posevkih, ta pa je precej višja kot je trenutno stanje. Zagotovljena naj bo normalna reprodukcija, ki omogoča trajno ohranitev vrste v primerni starostni in spolni strukturi.

7.12.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Upravljanje s poljskim zajcem in izkoriščanje z lovom se načrtuje s spremljavo populacij v daljšem časovnem obdobju (spremljava prostorske razširjenosti, številčnosti, odstrela in ugotovljenih izgub) in se prilagaja stanju populacije. Načrtuje se kot pri ostalih vrstah odvzem posamezne vrste divjadi. Izgube divjadi, v prvi meri povoz, se evidentirajo kot pomemben bioindikator ter se vštevajo v realizacijo odvzema. Pomemben ukrep za dosega postavljenega cilja je intenziven lov plenilskih vrst, katere je dovoljeno loviti (predvsem lisico in kuno belico).

Male poljske divjadi se na krmiščih ne lovi.

V loviščih LUO, ki imajo ugodne habitatne pogoje za poljskega zajca, priporočamo vsaj eno krmišče za zimsko krmljenje na 100 ha zanj primerne površine in več manjših krmnih njiv z ustreznou kulturo.

Na isti površini lovišča se lov vrši praviloma samo enkrat letno ali pa se v smislu kolobarjenja lov lahko izvaja na isti površini tudi večkrat, vendar največ do 1/3 lovne površine lovišča kjer se izvaja lov na poljskega zajca, na preostanku površine pa se lov konkretno leto ne izvaja. Površine namenjene izvajanju lova in t.i. »mirnih con« brez lova se letno menjajo. Upravljač lovišča takšne površine opredeli v letnem načrtu lovišča.

Lov zajcev v bližini intenzivnih nasadov ima prednost pred lovom v ostalem delu lovišča. Na teh površinah se lov lahko ponavlja.

Dodajanje poljskega zajca v prosto naravo praviloma ni dovoljeno.

Pomembno je reguliranje lovnih vrst plenilcev z odstrelom, predvsem lisice in kun. Škode, ki jih povzroča zajec, so izražene predvsem na sadnem drevju, ki mora biti skladno s 1. odst. 53. čl. ZDLov-1, zavarovano proti objedanju. Na podlagi katastra lovišč so vse intenzivne kulture kmetijske pridelave, sadovnjaki, drevesnice, obore za rejo divjadi, ter vse površine ograjene z ograjo, ki ne dovoljuje prehoda zajcu ali parkljasti divjadi, izločene kot nelovna površina lovišča. Za škodo, ki je nastala na nelovnih površinah iz 10. člena ZDLov-1 od divjadi ali zaradi lova, je odgovoren upravljač, če je nastala po njegovi krivdi (krivdna odgovornost), sicer pa Republika Slovenija. (3. odst. 54. čl. ZDLov-1).

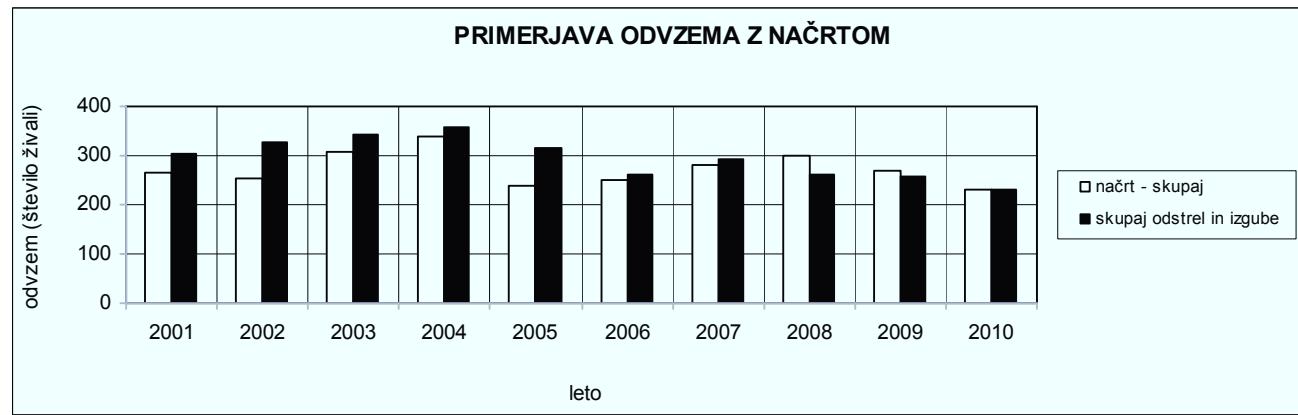
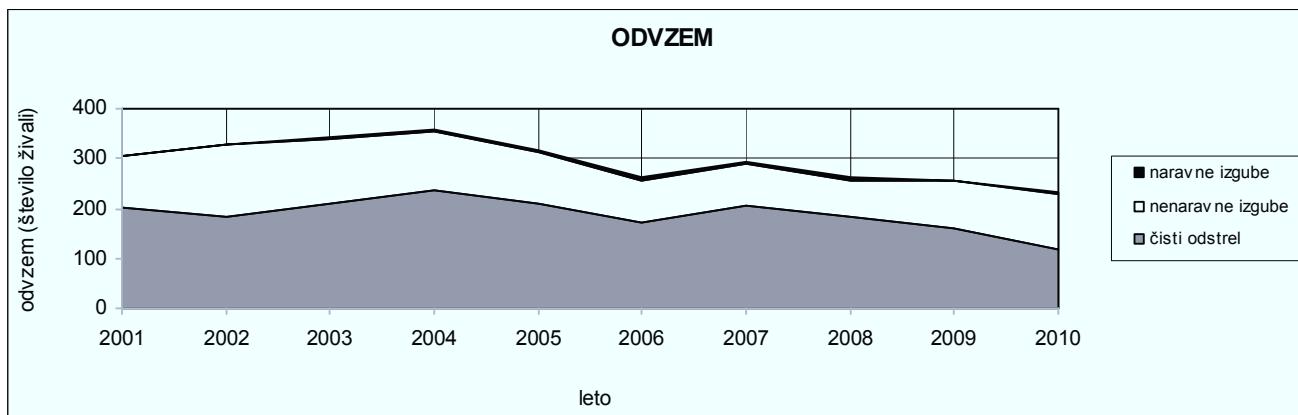
Na območjih, kjer je populacija zelo upadla, predvsem v nižinah, se do vzpostavitve ugodnega stanja posegi v populacijo ne izvajajo. Na območjih z intenzivnim kmetijstvom se ohranja in/ali vzpostavlja remize, pri čemer naj se sadi na območju prisotne grmovne vrste.

Preglednica 21: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema poljskega zajca po številu in strukturi

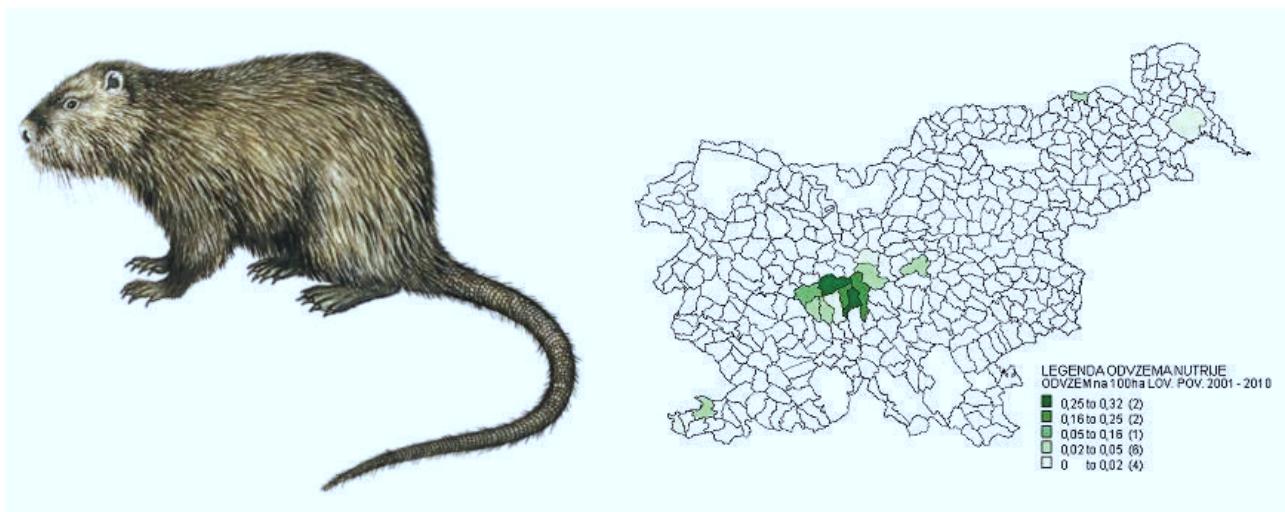
Odstrel in izgube (kos)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	303	327	341	359	315	262	293	261	256	232	2949
načrt - skupaj	264	252	308	337	240	250	280	300	270	230	2731
odstrel in izgube / načrt	114,8	129,8	110,7	106,5	131,3	104,8	104,6	87,0	94,8	100,9	108,0

Izgube (kos)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
nenaravne izgube	102	143	130	120	100	86	81	72	94	110	1038	97,0
naravne izgube	0	1	1	4	4	5	5	5	2	5	32	3,0
skupaj izgube	102	144	131	124	104	91	86	77	96	115	1070	100,0
% izgub	33,7	44,0	38,4	34,5	33,0	34,7	29,4	29,5	37,5	49,6	36,3	
čisti odstrel	201	183	210	235	211	171	207	184	160	117	1879	

Vzroki izgub	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	0	1	1	4	3	4	1	2	1	1	18	1,7
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	3	3	1	3	10	0,9
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	102	143	129	120	98	85	77	72	90	99	1015	94,9
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0,1
6 plenilci	0	0	0	0	1	1	1	0	0	1	4	0,4
7 psi	0	0	0	0	0	0	1	0	3	2	6	0,6
8 kosilnica	0	0	1	0	2	1	3	0	0	9	16	1,5
9 garje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0

7.13 NUTRIJA (*Myocastor coypus* Molina.)

Nutrije doslej v LUO nismo zasledili. Z vrsto se načrtno ni upravljalo. Njena prisotnost dolgoročno ni zaželena. Ob morebitni prisotnosti vrste, se dovoljuje neomejen lov, ob upoštevanju vseh zakonskih predpisov s predmetnega področja. Ob morebitni prisotnosti nutrije v LUO se podrobne usmeritve upravljanja opredeli v letnih načrtih LUO.

7.14 RAKUNASTI PES (*Nyctereutes procyonoides* Gray.)

Prisotnosti rakunastega psa doslej v LUO nismo zasledili. Z vrsto se načrtno ni upravljalo. Prisotnost rakunastega psa v LUO dolgoročno ni zaželena. Ob morebitni prisotnosti vrste, se dovoljuje neomejen lov. Upoštevati je treba le lovne dobe predpisane v Uredbi o določitvi divjadi in lovnih dob. Ob morebitni prisotnosti rakunastega psa v LUO se podrobne usmeritve upravljanja opredeli v letnih načrtih LUO.

7.15 NAVADNI POLH (*Glis glis* L.)

7.15.1 Prostorski okviri obravnavne

Polh je v LUO stalno prisotna vrsta divjadi, še posebej v mešanih in bukovih gozdovih, kjer zadovoljuje osnovne prehranske in bivalne potrebe. Z njim upravlja vsa lovišča.

7.15.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Upravljanje s polhom je bilo usmerjeno predvsem v ohranjanju življenjskega okolja z rednimi biomeliorativnimi ukrepi, ki so se izvajali skladno z letnimi načrti LUO. Lov na polha se je v minulem desetletju izvajal le v lovišču Velenje, kjer se je vršil skladno z veljavnimi zakonskimi predpisi in vednostjo upravljavca lovišča. Kljub temu, da na območju LUO ni prisotna tradicija lova na to vrsto divjadi, načrt predvideva določene ukrepe in režime lova.

7.15.3 Ocena stanja populacije

Navadni polh je v LUO številčno dobro zastopan v gozdovih, ki mu nudijo primerne življenjske pogoje. Stanje v populaciji je odvisno predvsem od naravnih prehranskih virov v tekočem letu (obroda bukve, orehov, leske...). Vpliv polha v okolju je občasno prisoten predvsem na škodah ki jih povzroča na gospodarskih in stanovanjskih objektih, ostrešjih in premičnem premoženju.

7.15.4 Cilj upravljanja s populacijo

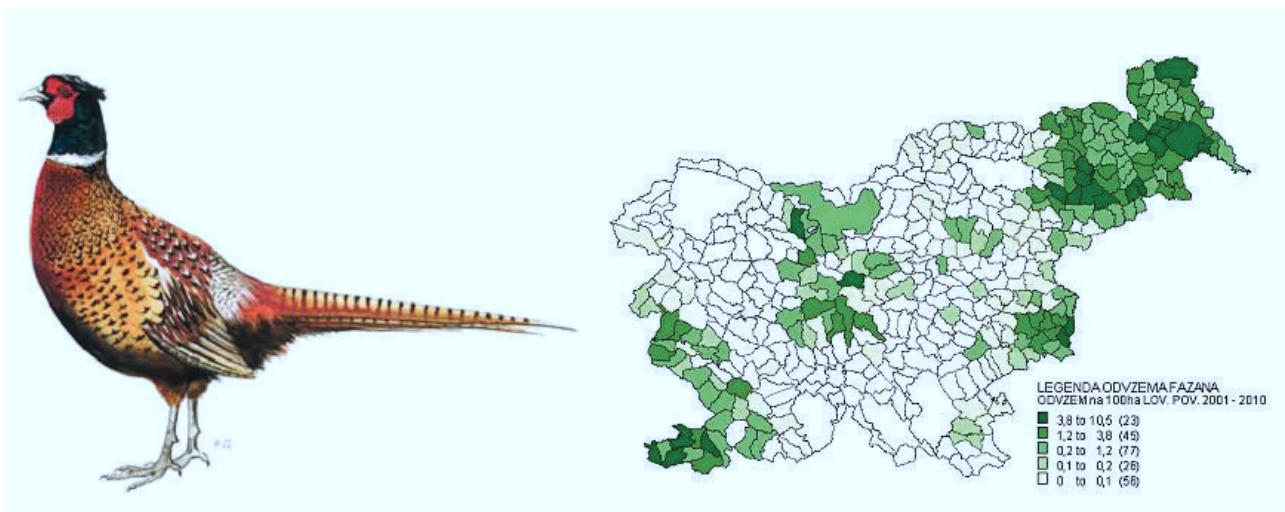
Temeljni cilj upravljanja s polhom je ohranitev populacije v primerni številčnosti, ki je opredeljena z normalnim vplivom vrste v okolju in na nepremičninah. Upravljavci lovišč v okviru strokovno raziskovalne dejavnosti ocenjujejo stanje v populaciji navadnega polha.

7.15.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Kjer je izražen interes za lov s pastmi, je potrebno to izvajati v okviru interesnih združenj oziroma društev, ob navzočnosti krajevno pristojnega upravljavca lovišča, ki omogočajo načrten pristop k polharjenju in ustrezeno vodenje evidenc. Kjer je izražen interes za lov s pastmi, je potrebno to izvajati skladno s 43.a členom ZDLov-1A (1., 2. in 3. odst.). Števila polhov za lov vnaprej ni mogoče napovedati in načrtovati, saj je to odvisno od letnega obroda gozdnega drevja in grmovja, zatorej tukaj ni predvidenih dopustnih odstopanj za realizacijo načrtovanega števila.

Lov je prepovedan v neposredni bližini pomembnejših biotopov prostoživečih živali.

7.16 FAZAN (*Phasianus colchicus* L.)

7.16.1 Prostorski okviri obravnave

Območja obravnave, oziroma upravljanja s fazanom so nižinski predeli LUO, predvsem območja ob Dravinji, Sotli, Savinji in njenih pritokih. Primerne habitatne pogoje nudijo še območja celjske kotline, Šentjurja in Šmarja. Življenjski prostor se nadaljuje po pristavškem polju vse do Sotle. Prioritetno so to območja do 400 m n. v., ki zagotavljajo ugodne življenjske pogoje tej vrsti alohtone divjadi. Primerne pogoje mu nudijo raznolike kmetijske kulture, pretežno ekstenzivne pridelave. Potreben je ustrezni delež remiznih površin, grmišč in gozdnih ostankov.

7.16.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Upravljanje s fazanom v minulem desetletju je bilo precej odvisno od količine vloženih osebkov v lovišča. Po dostopnih podatkih lovskih organizacij je bilo v minulem desetletju v lovišča LUO vloženih 3.670 fazanov iz umetne vzgoje. Od načrtovanih 1.267 fazanov, je bilo evidentiranega odvzema 857 osebkov, ali 68 %. Gibanje odvzema med leti je pogojeno s številom vloženih živali in njihovim preživetjem do lovne dobe. Evidentiranih izgub je dobro desetino odvzema, vendar predvidevamo da so le te precej višje. Če primerjamo skupni odvzem s številom vloženih fazanov, ugotovimo, da je bila večina slednjih plen naravnih plenilcev, saj je znašal evidentiran odvzem slabo četrtino fazanov, ki so bili vloženi v okolje. V nekaterih loviščih se je zaradi zgoraj navedenega ukrepa vrsta sicer ohranila, vendar zaradi vpliva naravnih plenilcev nima dolgoročne možnosti preživetja.

Vzdrževanje remiznih površin se je slabo izvajalo, zimsko krmljenje so lovišča opravljala skladno z letnimi načrti lovišč. Načrt odvzema fazana je bil v veliki meri pogojen z dodajanjem vrste in prilagojen predlogom lovišč. Ocenujemo da se je z upravljanjem zadovoljivo zasledoval zastavljen cilj.

7.16.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti fazana v LUO je zmerno padajoč, z večjimi medletnimi nihanji. Prisotnost je močno odvisna od vlaganj vrste v naravno okolje. Glavni omejitveni dejavnik dviga številčnosti je lisica, ostale vrste malih zveri, ptice ujede in vrani. Fazan je omejeno prisoten v nižinskih loviščih LUO s primernimi življenjskimi pogoji. Lovišča kjer so vzpostavljeni ustrezni pogoji za gojitev fazana sicer zadovoljivo izvajajo načrtovana biotehnična dela, predvsem osnovanje in vzdrževanje remiznih površin in zimsko krmljenje male divjadi. Izjemno pomembno je uravnavanje številčnosti malih zveri v območjih prisotnosti vrste. Odvzem fazana je z leti nihajoč, ker je pogojen predvsem z vnosom ptic iz umetne vzgoje. Posledica tega je da delež vloženih živali v prostu naravo v odstrelu narašča. Fazana so zadnja desetletja močno prizadeli številni agrotehnični ukrepi ki povzročajo krčenje remiznih površin, te pa pomenijo enega temeljnih dejavnikov ohranitve vrste. Z uporabo herbicidov, pesticidov, fungicidov in s krčenjem omejkov, so gojitveni ukrepi za ohranitev te vrste alohtone ptice neuspešni. LD so že pred desetletji začele z vnosom fazanov iz umetne reje, kar je kasneje postal permanentno gojitveno opravilo. V jeseni in pozimi ko polja ogolijo, se fazan umakne v remizne gozdičke z gosto podrastjo, kjer je ponudba hrane omejena, vpliv plenilcev pa večji.

Trenutno stanje v okolju primernem za to divjad je neugodno, vendar je v zadnjih letih opazen določen premik v pozitivni smeri. Ekstenzivne, okolju prijaznejše metode kmetovanja nudijo ugodnejše pogoje za ohranitev populacije.

7.16.4 Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja s fazanom v LUO je ohranitev vrste v primerni, tj. naravni starostni in spolni strukturi, v pretežno ravninskih in gričevnatih predelih lovišč.

7.16.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Za uspešno upravljanje s fazanom je najvažnejše uravnavanje vpliva plenilskih vrst in ohranjanje njegovega življenskega okolja. Med slednjimi so najpomembnejši ukrepi vzdrževanja in osnovanja remiznih površin, obveterih pasov in grmišč ter gozdnih ostankov v urbani krajini. Med pomembne ukrepe za ohranjanje habitatov fazana je potrebno omeniti prepoved sežiganja ne košenih travnih površin, trstičij in krčenje grmovne podrasti z ognjem v spomladanskem času. Važno je vzdrževanje živih mej, omejkov in posameznih dreves v kmetijski krajini. Za malo divjad je pomembna ustrezna prepletost gozdnega, poljskega, travniškega in vodnega ekosistema.

Upravljanje s fazanom in izkoriščanje z lovom se načrtuje s spremljavo populacij v daljšem časovnem obdobju (spremljava prostorske razširjenosti, številčnosti, odstrela in ugotovljenih izgub) in se prilagaja stanju populacije. Predlog načrta odvzema lahko pripravijo tudi upravljavci lovišč na podlagi ocene spomladanske številčnosti, letnega prirastka in jesenske številčnosti.

Dodajanje fazanov v lovišče neposredno pred lovom je prepovedano. Način dodajanja mora biti opredeljen z letnim načrtom lovišča. Fazana se dodaja v spolnem razmerju 1 fazan : 4 fazanke. Določiti je potrebno lokacijo izpusta in način varovanja. Od izpusta do izvajanja lova mora preteči najmanj mesec dni. Lov je potrebno regulirati po lovsko etičnem kodeksu. Stroške nabave in vlaganj v lovišča je potrebno v večji meri preusmerjati v ureditev habitatov, kar fazanu zagotavlja dolgoročno ohranitev.

Dodajanje se zaradi možnega vpliva na avtohtone vrste postopoma zmanjšuje. Upoštevati mora določila veljavne zakonodaje, to je Zakon o ohranjanju narave Ur.l. 56/99 (UPB 96/04) in Zakon o zaščiti živali Ur.l. 98/99 (UPB 20/04). Dodajanje divjadi se po predlogu upravljavcev lovišč načrtuje okvirno z letnim lovsko upravljalovskim načrtom. Dodajanje divjadi v lovišča je namenjeno predvsem lovu in nima pomembnega vpliva na povečevanje številčnosti. Dodajanje divjadi v lovišču mora biti nadzorovano (letni lovsko upravljalovski načrt, letni načrt lovišč) in usmerjeno v divjadi primerno okolje.

Na isti površini lovišča se lov naravnega fazana praviloma vrši samo enkrat letno ali pa se v smislu kolobarjenja lov lahko izvaja na isti površini tudi večkrat, vendar največ do 1/3 lovne površine lovišča kjer se izvaja lov na naravnega fazana, na preostanku površine pa se lov konkretno leto ne izvaja. Površine namenjene izvajaju lova in t.i. »mirnih con« brez lova se letno menjajo. Upravljač lovišča takšne površine opredeli v letnem načrtu lovišča. V primeru dodajanja fazana se lov na istih površinah lahko ponavlja.

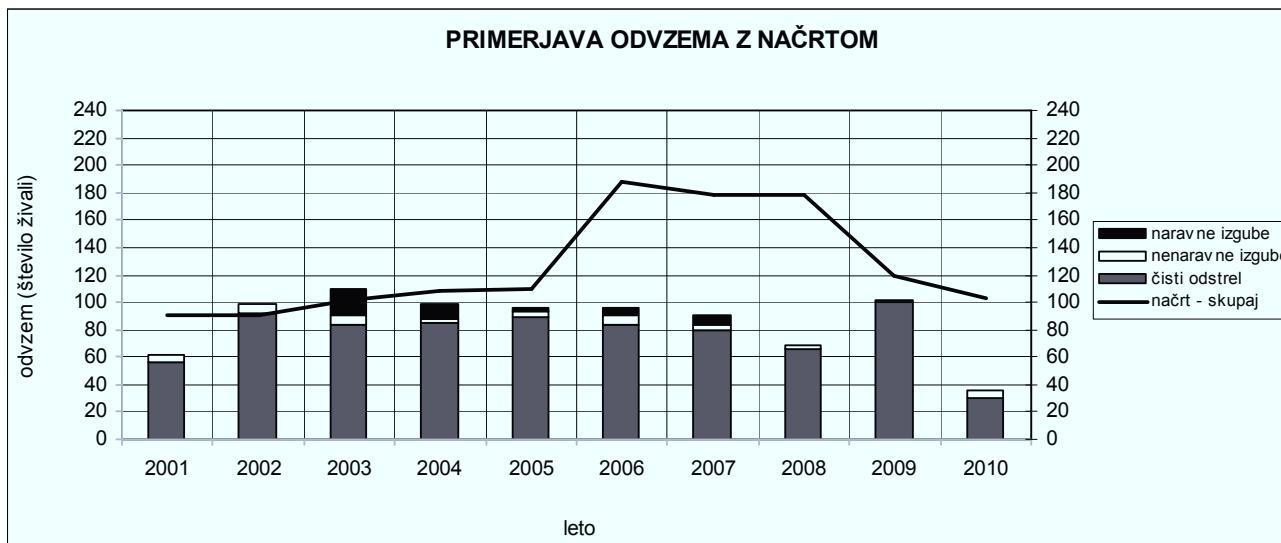
Dovoljen odvzem fazana je v višini 50 % od vložka. Odstrel fazank je potrebno čim bolj omejiti. Načrt odvzema fazana ni dovoljeno presegati, višine načrta ni nujno doseči.

Preglednica 22: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema fazana po številu in strukturi

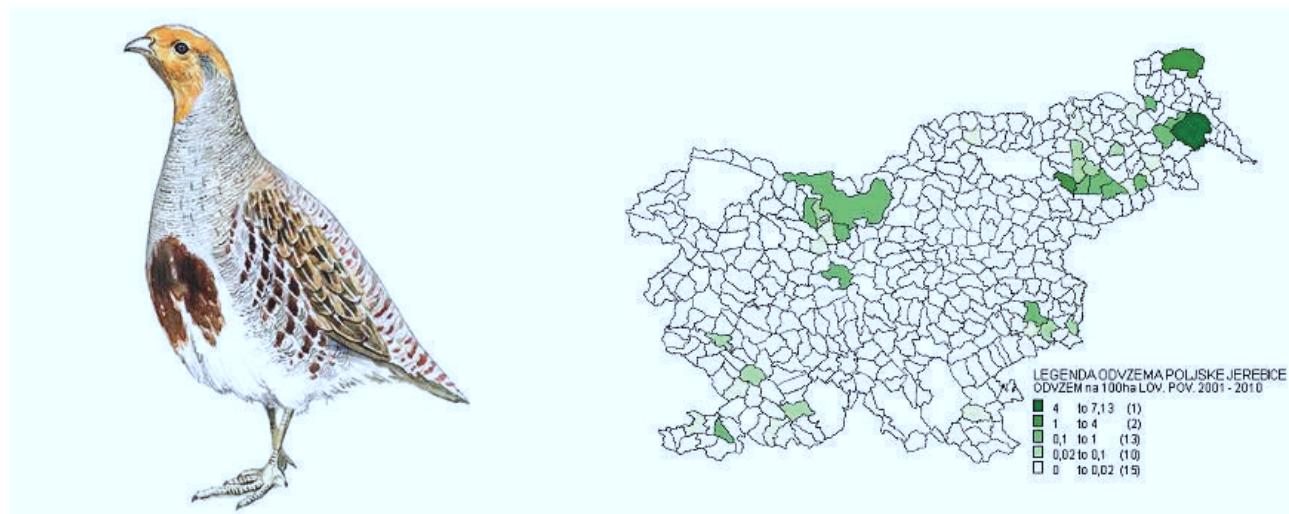
Odstrel in izgube (kos)											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	62	99	110	99	96	96	90	68	102	35	857
načrt - skupaj	90	90	101	109	110	188	178	178	120	103	1267
odstrel in izgube / načrt	68,9	110,0	108,9	90,8	87,3	51,1	50,6	38,2	85,0	34,0	67,6

Izgube (kos)												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	6	7	8	3	4	7	5	2	2	5	49	52,7
naravne izgube	0	0	19	11	3	5	6	0	0	0	44	47,3
skupaj izgube	6	7	27	14	7	12	11	2	2	5	93	100,0
% izgub	9,7	7,1	24,5	14,1	7,3	12,5	12,2	2,9	2,0	14,3	10,9	
čisti odstrel	56	92	83	85	89	84	79	66	100	30	764	

Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	0	0	1	11	0	1	3	0	0	0	16	17,2
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	6	7	8	3	4	6	5	2	2	5	48	51,6
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
6 plenilci	0	0	18	0	3	4	3	0	0	0	28	30,1
7 psi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
8 kosilnica	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1,1
9 garje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0

7.17 POLJSKA JEREICA (*Perdix perdix* L.)

7.17.1 Prostorski okviri obravnave

Poljska jerebica je v LUO izjemno redka vrsta divjadi. Omejeno je prisotna v nižinskih območjih spodnje Savinjske doline in Kozjanskega, ter v dravinjski dolini. Stevilčnost jerebice je posledica porušenega biološkega ravnotežja v njenem življenjskem okolju.

7.17.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V zadnjem desetletju odstrel jerebice v LUO ni bil dovoljen, evidence odvzema ne prikazujejo izgub. Načrtovalo se je izvajanje ukrepov v njenem življenjskem okolju. V primernih območjih lovišč Šentjur, Ponikva, Šentvid pri Grobelnem in Polzela je bilo več poizkusov ponovne naselitve. V območjih potencialne možnosti ohranitve poljske jerebice se izvajajo načrtovani biotehnični in bilomeliorativni ukrepi, predvsem vzdrževanje primernih habitatnih pogojev, kot so ohranjanje grmišč, remiz, zimsko krmljenje in uravnavanje številčnosti plenilcev.

Zadnje desetletje je število jerebic močno upadlo, kar je posledica dokaj hitrega razvoja v regiji. Zgodnje košnje v času valjenja, kemična sredstva za varstvo rastlin in uničevanje plevelov, uničevanje škodljivega mrčesa, sredstva za zatiranje glodalcev, sredstva za razkuževanje semen in razna umetna gnojila, neposredno ali posredno vplivajo na vse vrste poljske divjadi.

7.17.3 Ocena stanja populacije

Poljska jerebica je v LUO le posamično prisotna. Ker v loviščih Šentjur, Ponikva in Šentvid pri Grobelnem še obstajajo naravni pogoji za jerebico, je bilo tu pred leti več poizkusov ponovne naselitve. Po podatkih upravljalcev lovišč je vrsta na tem območju še prisotna v okolju. Zadnjih nekaj let je opaziti posamične „kite“ jerebic v nižinskem delu Savinjske doline in Kozjanskega, vse do Vonarja. Ker je jerebica poljska divjad obdelane kulturne krajine, kjer prevladujejo žita, je v zadnjih letih zaradi ekstensiviranja kmetijske pridelave moč upati na izboljšanje življenjskih pogojev. Zaradi poostrene kontrole uporabe kemičnih sredstev v kmetijstvu, je stanje populacije jerebice v okolju boljše kot pred desetimi leti. Upanje v smeri revitalizacije vrste je dokaj realno. Za jerebico je še zelo moteče jesensko oranje in opuščanje strniščnih posevkov, kar predstavlja močno okrnjenost hrane in kritja. Krčenje živih mej, grmišč, ravninskih gozdic in zaraščanje kmetijskih površin v demografsko ogroženih območjih, še slabša življenjske razmere. Pomemben negativni vzrok je še urbanizacija ravninskega prostora in gradnja cestne infrastrukture.

Večina lovišč LUO je pretežno gričevnatih z razmeroma malo ravninskega, za jerebico primerenega, poljedelskega prostora. Trenutno stanje populacije jerebice v LUO je posledica porušenega biološkega ravnotežja na kmetijskih površinah. Glede na stanje v okolju vrste in številčnost osebkov jo uvrščamo med ogrožene vrste in jo že nekaj let v vsem LUO varujemo.

7.17.4 Cilj upravljanja s populacijo

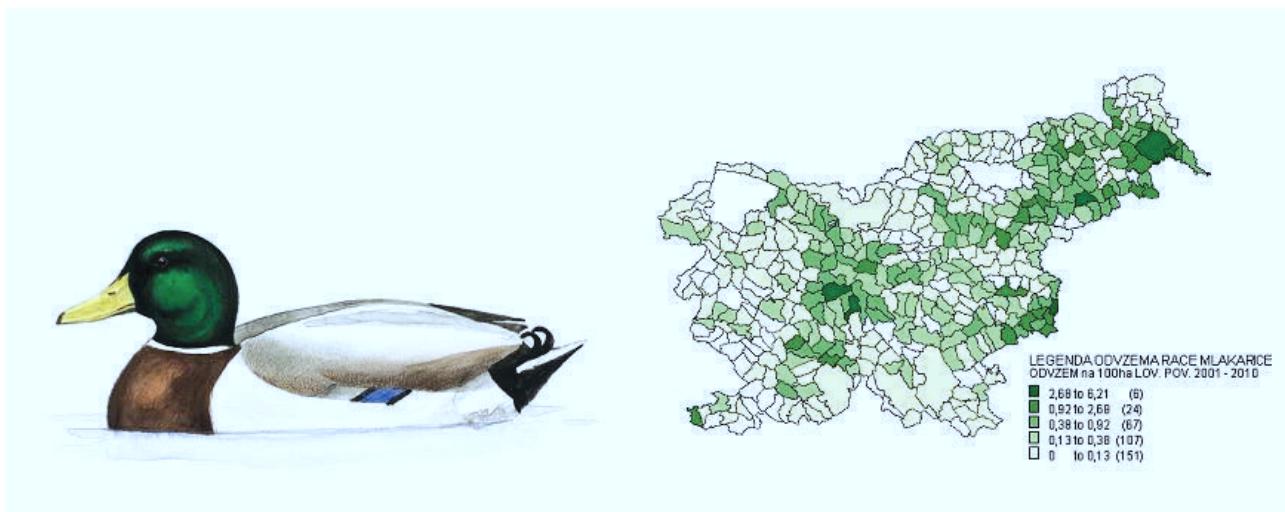
Temeljni upravljalovski cilj je ohranitev poljske jerebice v primerenem okolju LUO. Prisotnost vrste v loviščih naj bo v optimalnem številu, prilagojena ohranjenosti urbane krajine v pogledu zagotavljanja prehranskih potreb in ustreznega bivalnega prostora.

7.17.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Velika večina naporov za ohranitev poljske jerebice je usmerjenih v varovanje potencialnih življenjskih okolij vrste, uravnavanje plenilcev in omejevanje oz. kontrolo uporabe kemičnih sredstev.

Lov jerebice ki izvira iz narave, je prepovedan. Lov poljske jerebice je z določili ZDLov-1 omejen samo na predhodno dodano divjad, t.i. »gojene poljske jerebice«. Dodajanje poljske jerebice se lahko izvaja v vrsti primerno okolje.

7.18 RACA MLAKARICA (*Anas platyrhynchos* L.)

7.18.1 Prostorski okviri obravnave

Raca mlakarica je v LUO redno prisotna na primernih vodnih površinah, kot so porečja Savinje, Boljske, Dravinje, Hudinje, Voglajne in Sotle. Dokaj številčna je na vseh akumulacijskih jezerih v LUO: Šmartinsko, Slivniško, Vonarsko, Blagovniški ribniki, ... ki omogočajo z obraslimi obrežji ustrezni habitat.

7.18.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Načrtovan odvzem mlakarice v obdobju 2001 - 2010 je relativno slabo izvršen, saj je bilo od načrtovanih 4.203 uplenjenih le 2.878, ali 68 %. Večjih nihanj v zadnjem desetletnem obdobju ni bilo, na odstrel je delno vplivala potencialna nevarnost zaradi obolelosti ptic z aviarno influenco ptičje gripe v Sloveniji po l. 2005. Slabo realizacijo odvzema mlakarice pripisujemo upadu interesa za lov na to vrsto divjadi. Gibanje odstrela, ki v skupnem odvzemu prevladuje, je pogojeno z obsegom lova v tekočem letu in je odvisno od različnih dejavnikov kot so vremenski pogoji v lovni dobi, število lovov, itd. Višina skupnega odvzema mlakarice v zadnjih desetih letih je nihala od 220 do 375 kos. Biomeliorativna dela v življenjskem okolju vrste so upravljavci izvajali v skladu z letnimi načrti lovišč. Načrt odvzema mlakarice je bil ustrezen, saj vrsta trenutno nima resnejših negativnih vplivov v okolju, populacija pa je stabilna.

7.18.3 Ocena stanja populacije

Mlakarica je najpogosteje zastopana vrsta rac vodnih in obvodnih biotopov v LUO. Populacija se številčno krepi, vitalnost osebkov je dobra, razporejenost v prostoru pa primerna. Navedeno je poleg upravljanja tudi posledica opuščanja intenzivne kmetijske rabe. V okoljih kjer je mlakarica najštevilčnejša (Dravinjska dolina, ...) ima dokaj dobre prehranske in bivalne pogoje. Obvodni ekosistem ji nudi ustrezne pogoje za razmnoževanje in preživetje v relativno velikem številu. Vpliv na ostale vrste vodnih in obvodnih ptic je lahko mestoma moteč. Spolno razmerje je v naravi dokaj izravnano. Starostna struktura je, tudi zaradi majhnega odstrela, naravno oblikovana. Glede na stanje v populaciji ocenjujemo, da je zdravstveno stanje race mlakarice odlično.

7.18.4 Cilj upravljanja s populacijo

Osnovni cilj upravljanja z raco mlakarico je ohranitev vrste v naravi prilagojeni številčnosti, ter primerni spolni in starostni strukturi. Vrsta naj naseljuje vsa potencialna življenjska okolja. Prioritetno je potrebno ohraniti njen življenjsko okolje za zagotovitev normalne reprodukcije vrste. Gre za ohranitev trenutnega stanja obrežnih in obvodnih pasov, oblike vodnih korit, ter širšega življenjskega prostora race mlakarice.

7.18.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

- Lov na raco mlakarico na posebnih varstvenih območjih mora biti skladen z naravovarstvenimi usmeritvami, ki veljajo za to območje.
- Dodajanje rac na naravne vodotoke v LUO ni dovoljeno.
- Lov na raco mlakarico se na določenih predelih območja ali vsem območju zaradi varstva rac in ostalih vodnih ptic pred vznemirjanjem lahko omeji na 2 dneva v tednu, katera skupaj dorečajo

upravljavci lovišč združeni v OZUL. Območja z omejitvami so opredeljena v prilogah načrta (poglavlje 8.4).

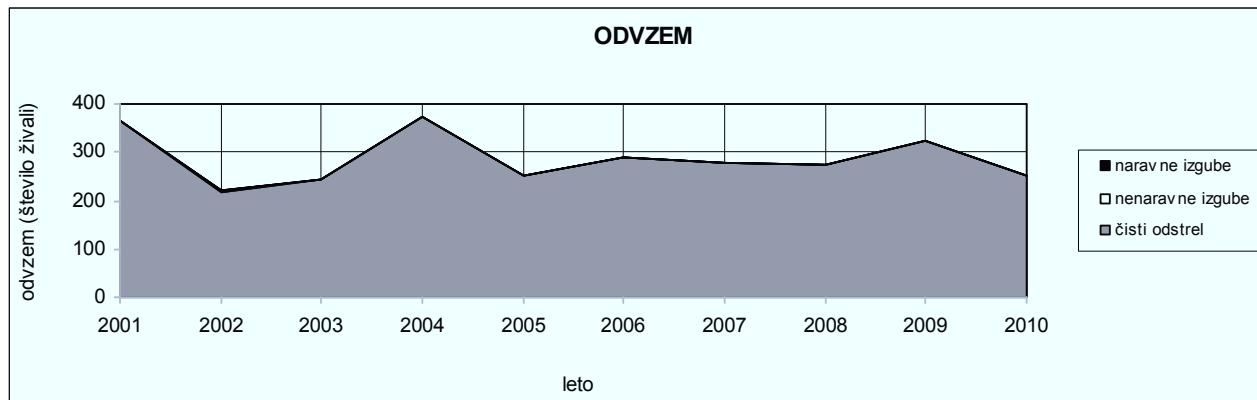
- Načrtovan odvzem race mlakarice je potrebno usklajevati z gibanjem njene številčnosti in vplivom v okolju.
- Načrtovane višine odvzema pri mlakarici ni potrebno dosegati, navzgor pa je realizacija omejena do največ 30 % preseganja načrta.
- Upravljavci lovišč so dolžni izvajati ukrepe preventivnega zdravstvenega varstva divjadi in v ta namen odvzeti vzorce oziroma poslati določene vzorce uplenjene, pognute ali povožene divjadi v preiskavo, v skladu s programom Veterinarske uprave Republike Slovenije. Program vzorčenja bo poslan na OZUL in ZGS. Za izvajanje bodo podpisane pogodbe, na podlagi katerih bodo odvzeti vzorci tudi plačani.

Preglednica 23: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema race mlakarice po številu in strukturi

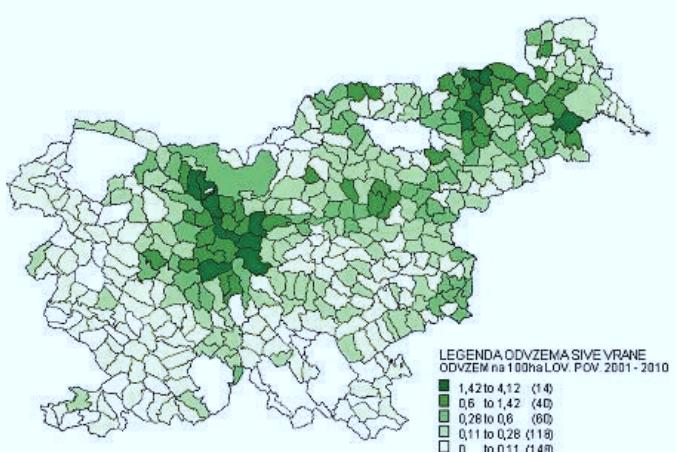
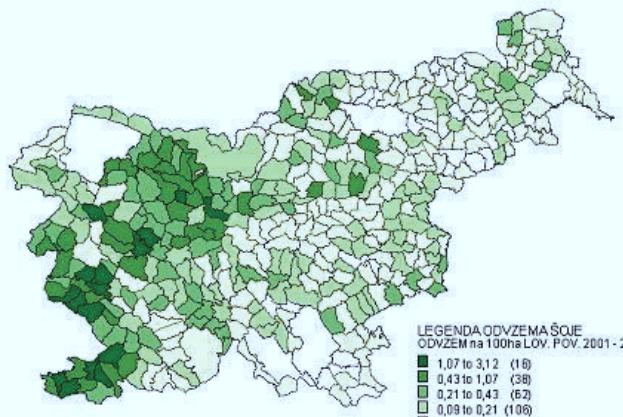
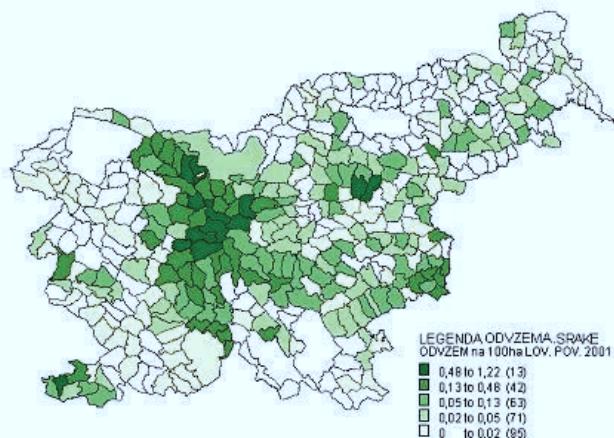
Odstrel in izgube (kos)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
Odstrel in izgube / leto		367	220	243	375	252	290	279	276	324	252	2878
skupaj odstrel in izgube		367	220	243	375	252	290	279	276	324	252	2878
načrt - skupaj		465	485	405	404	450	397	465	480	350	302	4203
odstrel in izgube / načrt		78,9	45,4	60,0	92,8	56,0	73,0	60,0	57,5	92,6	83,4	68,5

Izgube (kos)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
Kategorija / leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube		0	2	0	0	0	0	1	1	0	0	4	80,0
naravne izgube		0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	20,0
skupaj izgube		0	2	0	0	0	0	2	1	0	0	5	100,0
% izgub		0,0	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	0,4	0,0	0,0	0,2	
čisti odstrel		367	218	243	375	252	290	277	275	324	252	2873	

Vzroki izgub		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
Vzrok / leto		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
2 bolezen		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
3 krivolov		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta		0	2	0	0	0	0	1	1	0	0	4	80,0
5 železnica		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
6 plenilci		0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	20,0
7 psi		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
8 kosilnica		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 garje		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0

7.19 SRAKA (*Pica pica* L.), ŠOJA (*Garrulus glandarius* L.) in SIVA VRANA (*Corvus corone cornix* L.)

7.19.1 Prostorski okviri obravnave

Prisotnost in s tem povezano upravljanje navedenih vrst lovnih ptic iz družine vranov je opredeljeno v vseh loviščih LUO. Številčnost oziroma prisotnost posameznih vrst je odvisna od prehranskih pogojev v okolju in je precej višja v nižinskih predelih lovišč, v urbanih središčih ter okolici komunalnih smetišč.

7.19.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Realizacija načrtovanih ukrepov v populacije navedenih ptic v zadnjem desetletju je majhna. Odvzem, okoljsko neproblematičnih srale in šoje je krepko pod načrtovanim številom. Kljub izjemnemu (13 kratnemu)

dvigu načrta odvzema v po letu 2001 je realizacija poseganja v populacijo sive vrane ustrezna, vendar se problematika škodnega vpliva vrste v okolju s tem ne rešuje v zadostni meri.

Realizacija načrtovanega odvzema slike znaša 62 %, šoje 79 % in sive vrane 88 %.

Ocenjujemo da je bila višina načrtovanega odvzema primerna, kljub slabši realizaciji šoje in slike. Domnevamo da problematike vpliva sive vrane v okolju dolgoročno ne bo možno reševati zgolj z odstrelom.

Bioloških znakov pri odvzemu lovnih ptic se ne evidentira.

7.19.3 Ocena stanja populacij

Vse tri vrste lovnih ptic iz družine vranov so v LUO dobro zastopane, še posebej siva vrana, ki je zadnja desetletja številčnejša. Prisotnost posameznih vrst je odvisna predvsem od prehranskih virov, zato je gostota precej višja v nižinskih predelih lovišč, v urbanih okoljih in okolici komunalnih odlagališč. Medtem ko je številčnost šoje in slike dokaj dobro usklajena z okoljem, pa je stanje v populaciji sive vrane zaskrbljujoče. Njen vpliv v življenjskem okolju je kljub dvigovanju odstrela v zadnjih letih naraščajoč. Glavni vzrok temu je obilica organskih odpadkov v okolju. Siva vrana povzroča škode na posevkih žit, koruze, sadnem drevju in vrtninah (zelju, solati, ...). Občasno se pojavljajo napadi na ljudi (Žalec: leta 2009, Celje: leta 2011). Z leta v leto močno naraščajo tudi škode na nelovnih površinah.

Ekološki pomen šoje je izjemno pomemben, saj s svojim načinom prehranjevanja raznaša semena gozdnega drevja in s tem bogati naravno pestrost ekosistemov. Zdravstveno stanje populacij navedenih ptic je zadovoljivo. Močno je izražena med vrstna konkurenca med sivo vrano in ostalimi vrstami v okolju. Predvsem je potrebno izpostaviti njen vpliv na ptice pevke, nekatere vrste ujed (npr. kanjo, ki jo vrane intenzivno preganjajo in izrivajo iz njenega habitata), poljsko divjad in različne zavarovane ter ogrožene živalske vrste.

7.19.4 Cilj upravljanja s populacijami

Je ohranitev vrst v primerem številu, glede na kvaliteto življenjskega okolja. To pomeni podobno številčnost šoje in slike kot je trenutno stanje in 50 – 60 % trenutne številčnosti sive vrane. Ciljno razmerje z ostalimi živalskimi vrstami ne sme ogrožati biološkega ravnotežja in prostorske razporeditve ostalih vrst v okolju.

7.19.5 Usmeritve za upravljanje s populacijami

Navedene vrste ptic iz družine vranov imajo pomembno vlogo razširjevalcev plodov in semen gozdnega drevja in grmovja, zato višine načrtovanega odvzema za slike in šoje ni potrebno dosegati. Odvzem slike in šoje se v osnovi načrtuje skladno s trajnostno rabo naravnih virov v minimalnem številu, praviloma pa le za primere preprečevanja povzročanja škode na človekovem premoženju. Lov sive vrane se načrtuje v obsegu, ki ima za posledico čim manjši vpliv te vrste na okolje. Odvzem se načrtuje le s skupno višino, dodatne omejitve po spolni in starostni strukturi niso potrebne.

V načrtih je treba navesti dopustna odstopanja v realizaciji od načrta po loviščih in za LUO:

Za sivo vrano je to odstopanje po višini navzdol do – 30 %, odstopanje navzgor je v višini do + 100 % načrtovanega številčnega odvzema.

Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov sive vrane, se kot dopustno odstopanje od načrta šteje realizacija - 3 kose, navzgor pa je preseganje realizacije možno do 100 % načrtovanega števila.

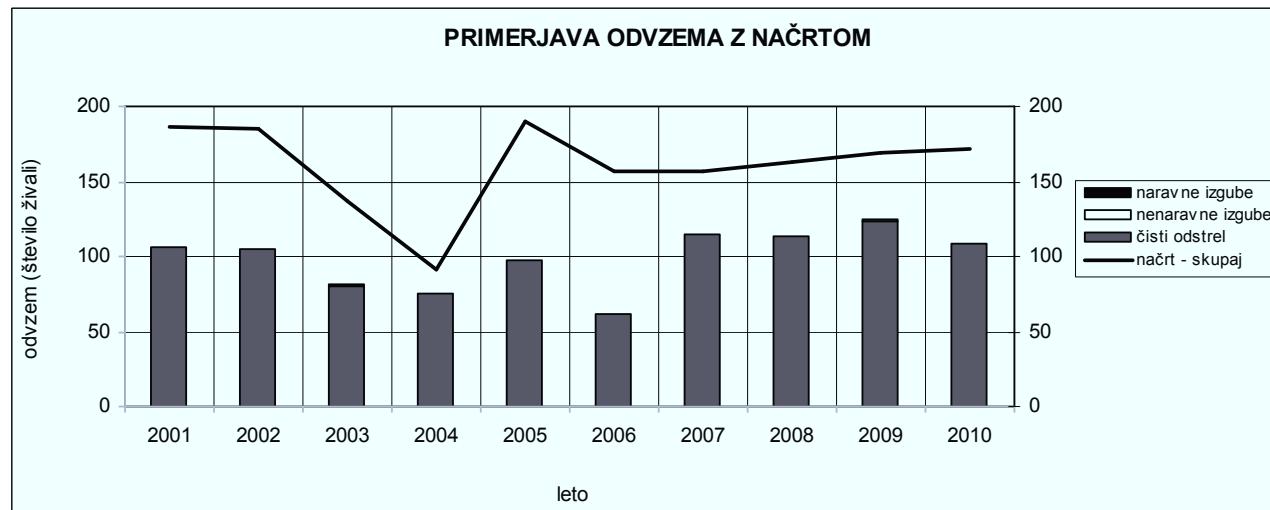
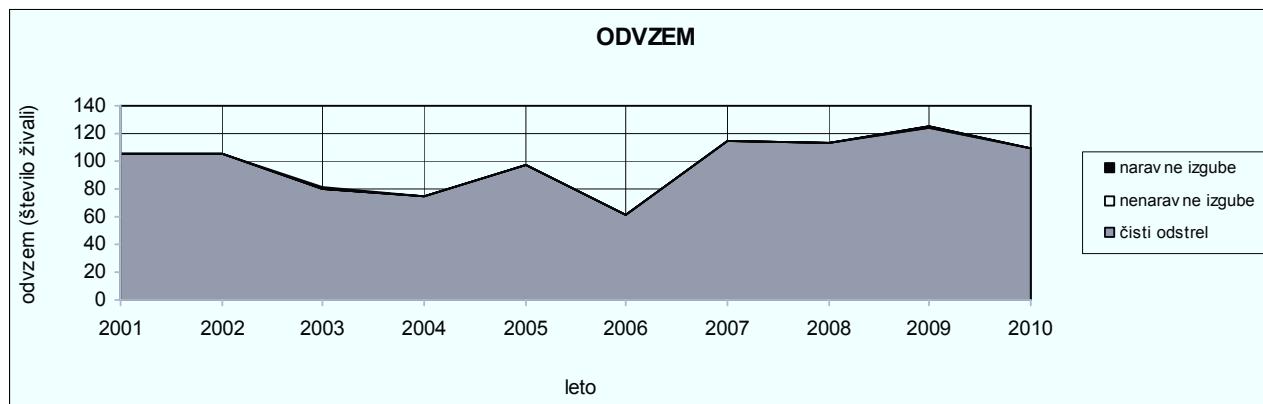
Pri upravljanju s populacijo sive vrane je potrebno upoštevati tudi določila akcijskega načrta, ki je v izdelavi.

Preglednica 24: Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema ptic po številu in strukturi**SRAKA**

Odstrel in izgube (kos)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
odstrel in izgube / leto											
skupaj odstrel in izgube	106	105	81	75	98	62	115	114	125	109	990
načrt - skupaj	186	185	137	91	190	157	157	163	169	171	1606
odstrel in izgube / načrt	57,0	56,8	59,1	82,4	51,6	39,5	73,2	69,9	74,0	63,7	61,6

Izgube (kos)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
Kategorija / leto												
nenaravne izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	50,0
naravne izgube	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	50,0
skupaj izgube	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	2	100,0
% izgub	0,0	0,0	1,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	0,2	
čisti odstrel	106	105	80	75	98	62	115	114	124	109	988	

Vzroki izgub	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
Vzrok / leto												
1 neznan	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	50,0
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	50,0
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
6 plenilci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
7 psi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
8 kosilnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 garje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0

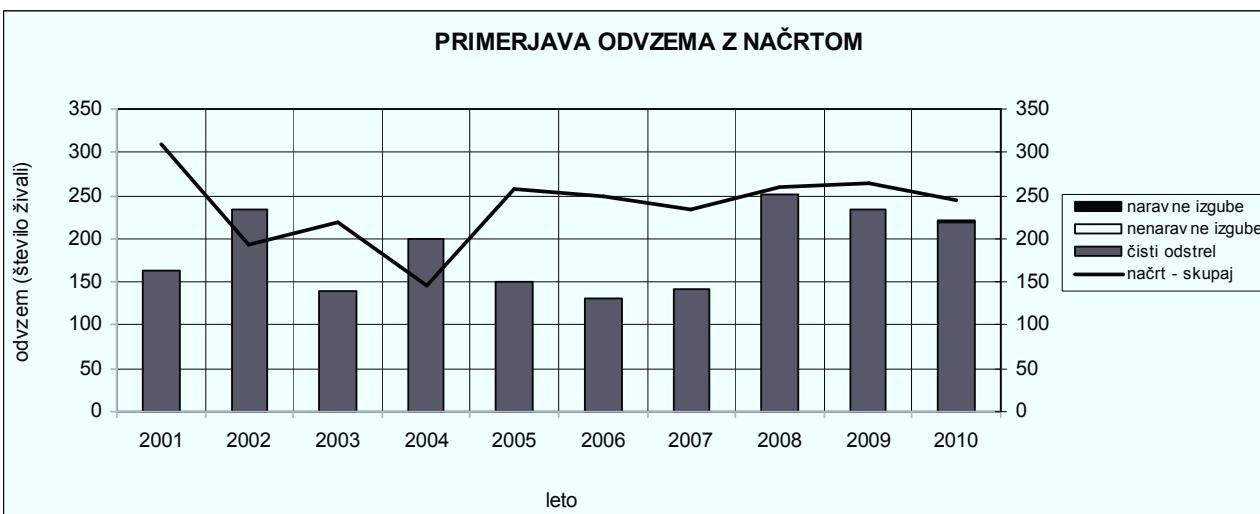
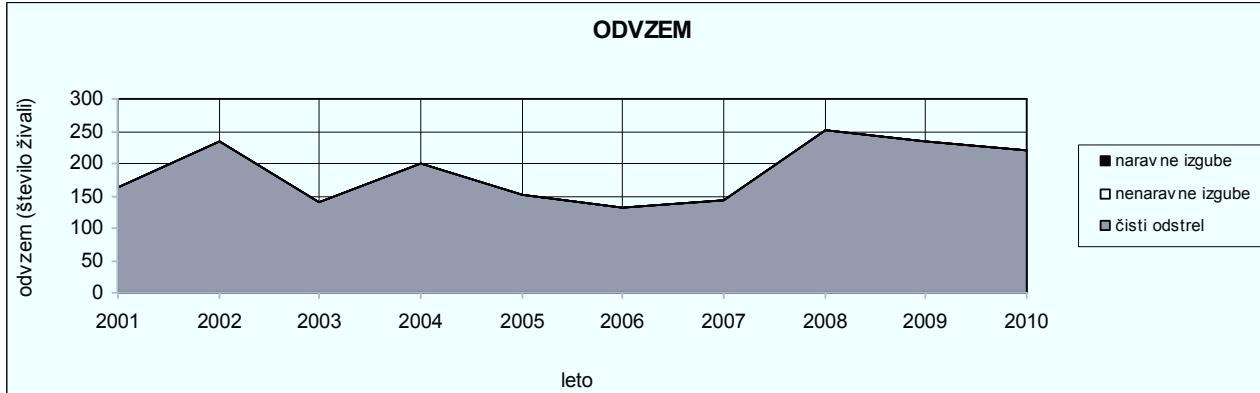

ŠOJA

Odstrel in izgube (kos)											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	164	234	140	200	151	132	142	252	234	221	1870
načrt - skupaj	310	193	218	147	258	250	233	259	264	244	2376
odstrel in izgube / načrt	52,9	121,2	64,2	136,1	58,5	52,8	60,9	97,3	88,6	90,6	78,7

Izgube (kos)												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
neneravne izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
naravne izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	100,0
skupaj izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	100,0
% izgub	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,5	0,1	
čisti odstrel	164	234	140	200	151	132	142	252	233	220	1868	

Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	50,0
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	50,0
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
6 plenilci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
7 psi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
8 kosilnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 garje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0

SIVA VRANA

Odstrel in izgube (kos)

Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	146	187	160	115	108	182	469	648	859	846	3720
načrt - skupaj	108	186	230	167	274	268	660	660	820	850	4223
odstrel in izgube / načrt	135,2	100,5	69,6	68,9	39,4	67,9	71,1	98,2	104,8	99,5	88,1

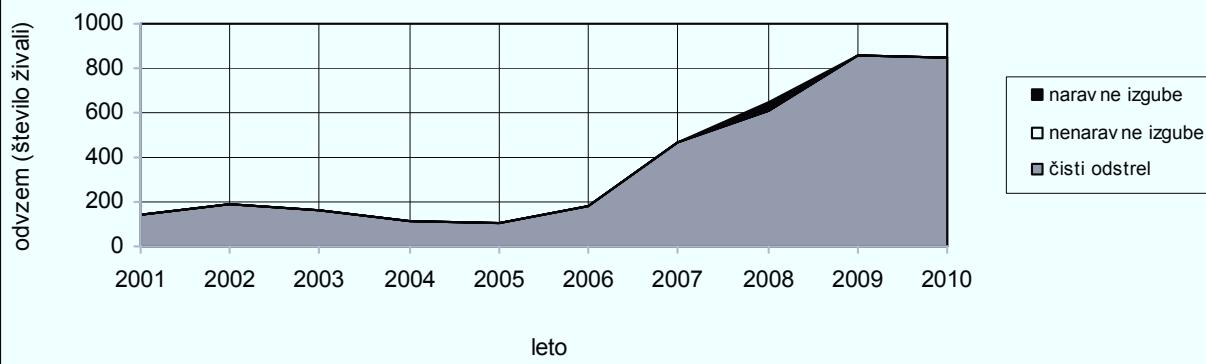
Izgube (kos)

Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
neneravne izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
naravne izgube	0	0	2	0	0	0	0	41	2	0	45	100,0
skupaj izgube	0	0	2	0	0	0	0	41	2	0	45	100,0
% izgub	0,0	0,0	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	6,3	0,2	0,0	1,2	
čisti odstrel	146	187	158	115	108	182	469	607	857	846	3675	

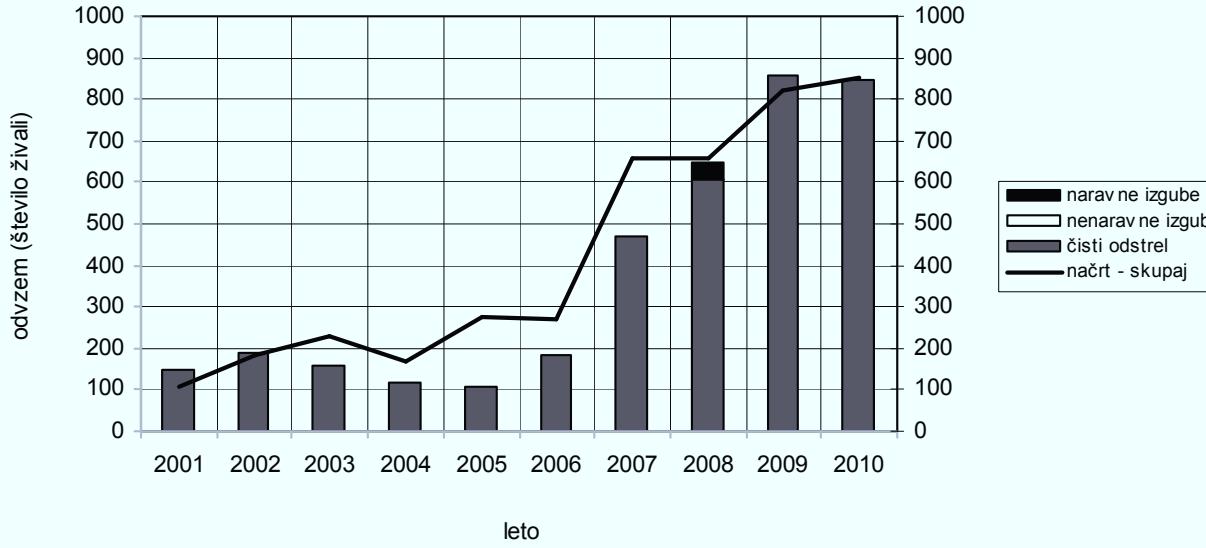
Vzroki izgub

Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	0	0	2	0	0	0	0	0	2	0	4	8,9
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
6 plenilci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
7 psi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
8 kosišnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 garje	0	0	0	0	0	0	0	41	0	0	41	91,1

ODVZEM

PRIMERJAVA ODVZEMA Z NAČRTOM

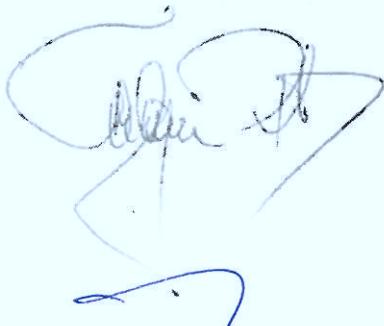
7 ZAKLJUČEK

Osnutek načrta je izdelal Odsek za gozdne živali in lovstvo v aprilu in maju leta 2011. V času podajanja pobud v zvezi z obnovo območnih gozdnogospodarskih in lovskoupravljavskih načrtov za obdobje 2011 – 2020 smo prejeli pobude s strani OZUL Savinjsko Kozjanskega LUO, Občine Dobje, lastnika zemljišča Ivana Glinška, Ložnica 19, p. Velenje in LD Polzela. Vse prispele pobude smo v največji možni meri upoštevali v pričujočem načrtu.

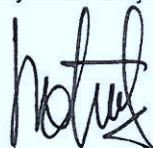
Podatke in evidence o odvzemu divjadi ter delih v okolju ki smo jih uporabili, smo povzeli iz letnih evidenc, ki so služile izdelavi letnih načrtov LGO / LUO. Osnutek načrta smo v predpisanim terminu naložili na spletno stran ZGS (www.zgs.gov.si). Dne 15. 11. 2011 smo ga predstavili organizacijam in službam, ki smo jih v skladu s Pravilnikom o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo (Ur.l. RS, št.91/10) vabili na javno predstavitev.

Načrt izdelal:

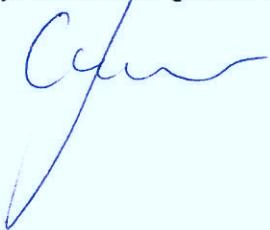
Peter TERGLAV, univ. dipl. inž. gozd.,
vodja Odseka za gozdne živali in lovstvo

Ivo TROŠT, univ. dipl. inž. gozd.,
vodja OE Celje

Marko JONOZOVIČ, univ. dipl. inž. gozd.,
vodja Oddelka za gozdne živali in lovstvo

Jošt JAKŠA, univ. dipl. inž. gozd.,
ki je direktor ZGS

8.1 PRILOGE

8.2 Zavarovana območja z varstvenimi režimi

1. TOČKE

EVID. ŠT.	IME	STATUS	PREDPIS	OBJAVA	VARTSVENI REŽIM
1037	Dežnikarjeva lipa v Kaplji vasi	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dendroloških spomenikov in spomenikov oblikovane narave v občini Žalec	(Uradni list RS, št.40/97)	Prepovedano je: - sekati obsekatavati oziroma drugače nasilno uničevati ali poškodovati drevesa, - spremenjati rastiščne pogoje, osenčenost dreves in rastišča, - obešati ali postavljati predmete na drevesa, - izvajati gradbena dela, ki lahko prizadenejo drevesa, - graditi večje stalne objekte na območju neposrednega rastišča.
1027	Guzejeva bukev na Gozdniku	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dendroloških spomenikov in spomenikov oblikovane narave v občini Žalec	(Uradni list RS, št.40/97)	
1031	Hribarjeva tisa (I) v Mariji Reki	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dendroloških spomenikov in spomenikov oblikovane narave v občini Žalec	(Uradni list RS, št.40/97)	
1032	Hribarjeva tisa (II) v Mariji Reki	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dendroloških spomenikov in spomenikov oblikovane narave v občini Žalec	(Uradni list RS, št.40/97)	
1755	Jazbinškov hrast	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na območju	(Uradni list RS, št.35/90)	
1033	Majheničeva smreka v Dobriču	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dendroloških spomenikov in spomenikov oblikovane narave v občini Žalec	(Uradni list RS, št.40/97)	
1757	Peterlinova bukev na Sp. Tinskem	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na območju	(Uradni list RS, št.35/90)	
1007	Sedminekova jesen v Sp. Rojah	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi dendroloških spomenikov in spomenikov oblikovane narave v občini Žalec	(Uradni list RS, št.40/97)	
1763	Vilna peč	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na območju občine Šmarje pri Jelšah	(Uradni list RS, št.35/90)	Prepovedano je: - graditi objekte na območju spomenikov, - postavljanje začasnih objektov.

2. OBMOČJA

EVID. ŠT	IME	STATUS	PREDPIS	OBJAVA
56	Soteska Bistrica	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na obmožju občine Šmarje pri Jelšah	(Uradni list RS, št.35/90)
57	Soteska Ločnice	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na obmožju občine Šmarje pri Jelšah	(Uradni list RS, št.35/90)
59	Gruska jama	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na obmožju občine Šmarje pri Jelšah	(Uradni list RS, št.35/90)
1002	Krajinski park Ponikovski kras	krajinski park	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti v občini Žalec	(Uradni list RS, št.77/98)
1039	Smrekov drevored ob graščini Plevna	spomenik oblikovane narave	Odlok o razglasitvi dendroloških spomenikov in spomenikov oblikovane narave v občini Žalec	(Uradni list RS, št.40/97)
1413	Kozjanski park	regijski park	Zakon o Spominskem parku Trebče	(Uradni list SRS, št.1/81)
1690				
	Krajinski park Mrzlica	krajinski park	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti, arheoloških območij ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na obmožju občine Trbovlje	(Uradni vestnik Zasavja, št.4/96)
1731	Krvavica	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti v občini Žalec	(Uradni list RS, št.77/98)
1735	Kamnita hiša ali Bezgečeva jama	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti v občini Žalec	(Uradni list RS, št.77/98)
1736	Jama Pekel z Dolino Peklenščice	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti v občini Žalec	(Uradni list RS, št.77/98)
1737	Požiralniki v Lokah	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti v občini Žalec	(Uradni list RS, št.77/98)
1749	Izvir Ponikvice (do požiralnikov)	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti v občini Žalec	(Uradni list RS, št.77/98)
1751	Tajna jama	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti v občini Žalec	(Uradni list RS, št.77/98)
1762	Ajdova žena (baba)	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na obmožju občine Šmarje pri Jelšah	(Uradni list RS, št.35/90)
3907	Reka Ložnica s poplavnim obmožjem	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnega spomenika reka Ložnica s poplavnim obmožjem za naravno znamenitost	(Uradni list RS, št.89/98)
4073	Ribnik Vrbje z zaledjem	krajinski park	Odlok o zavarovanju ribnika Vrbje z zaledjem za krajinski park	(Uradni list RS, št. 56/08)

3. CONE

EVID. ŠT	IME	STATUS	PREDPIS	LOVNA POVRŠINA
2	Logarska dolina - drugo območje	krajinski park	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na obmožju	388,8
	Logarska dolina - prvo območje	krajinski park	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na obmožju	368,6

8.3 Naravne vrednote z varstvenimi režimi

ZVRST	OPIS ZNAČILNOSTI	NV-TOČKE	NV-	NV-
Botanična	Rastišča redkih vrst (blagajev volčin, velikonočnica, žički grobelnjik), travnišča, gozdovi, visoka barja,	1	10 (2)	2
Drevesna	izjemna drevesa ali skupina dreves, rastišča redkih drevesnih vrst.	76 (14)	4	0
Ekosistemska	Dobro ohranjeni ekosistemi (gozdovi, mokrotna območja).	1	12 (1)	2
Geološka	Izjemna oblika zemeljske skorje ter procesov v njeni notranjosti, nahajališča mineralov in fosilov.	5 (3)	6 (1)	0
Geomorfološka	Izjemna oblika površja, (doline pritokov, pečine, soteske, kraški pojavi, slapovi).	8 (7)	43 (4)	10
Geomorfološka podzemeljska	Jame, vodoravne jame, brezna.	14	1	0
Hidrološka	Izviri.	6 (5)	26 (27)	7
Oblikovna naravna vrednota	Drevored.	1	1	
Zoološka	Gnezdišče sivih čapelj, poplavni travniki.	0	1	2

8.4 Ekološko pomembna območja z varstvenimi režimi

ID	IME	KONKRETNE VARSTVENE USMERITVE
43400	Opotnica	Na območju naj se ohranja mejice – predvsem vzhodno in južno od Partovca.
44100	Dravinjska dolina	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Dravinjska dolina.
45200	Ličenca	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Ličenca pri Poljčanah.
17700	Volčke	Upoštevajo naj se usmeritve za habitatne tipe barij in močvirij.
17800	Košnica pri Celju	Ohranja naj se tradicionalna kulturna krajina.
17900	Blagovna - ribniki	Upoštevajo naj se usmeritve za habitatne tipe barij in močvirij ter vodnih in obvodnih habitatnih tipov.
18100	Grmada pri Pečovniku	V času paritvenega obdobja ptic in vzreje mladičev naj se ne izvaja intenzivni lov.
18200	Ložnica	Upoštevajo naj se usmeritve za gozdne habitatne tipe.
41200	Pohorje	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Pohorje.
18400	Slovenske Konjice	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Slovenske konjice.
17200	Zbelovska gora	Upoštevajo naj se usmeritve za gozdne habitatne tipe.
17400	Voglajna in Slivniško jezero	Z namenom zagotavljanja miru na najpomembnejših počivališčih in prezimovališčih vodnih ptic, se lov na mlakarico omeji na dva dni v tednu v obdobju od 1. novembra do 1. aprila;
17500	Vrbje pri Žalcu	Upošteva se varstveni režim za zavarovano območje Ribnik Vrbje z zaledjem.
35200	Čemšeniška planina	Ohranja naj se stara drevesa, dupline, grmovno in zeliščno podrast; - ohranja naj se obstoječe rastiščne razmere; - kjer so bivališča živali (gnezda, dupla, brlogi, jazbine,...) naj se ohranja; - v spomladanskem obdobju naj se ne posega v drevesno mladje; - v plodonosno drevej naj se ne posega, zlasti v času zorenja plodov; - izvaja se dosedanja ekstenzivna raba, kosi naj se čim kasneje, po možnosti šele konec avgusta in sicer ročno od sredine travnišča navzen; - lovskih objektov, kot so preže, solnice in krmnišča, naj se na območju ne postavlja ter ne gradi lovskih stez. Veljajo usmeritve za kvalifikacijske vrste metuljev.
12100	Zasavsko hribovje	V času gnezdenja (februar-julij) naj se na kakršenkoli način ne vznemirja živali; - vegetacijske združbe sten naj se ohranja v obstoječem stanju; - v neposredni bližini objektov naravnih vrednot naj se ne postavlja lovskih objektov kot so obore za divjad, krmnišča, solnice, preže ali lovsko koče; - posegov in dejavnosti, ki bi lahko poškodovale, razvrednotile, uničile ali prizadele svojevrstnost favne in flore naj se ne izvaja.
12200	Kozjansko - Sotla	Ohranja naj se tradicionalna kulturna krajina. Velja režim za Kozjanski park na delu območja.
12600	Bohor - Vetrnik	Ohranja naj se stara drevesa, dupline, grmovno in zeliščno podrast; - ohranja naj se obstoječe rastiščne razmere; - kjer so bivališča živali (gnezda, dupla, brlogi, jazbine,...) naj se ohranja obstoječe stanje in na kakršenkoli način ne vznemirja živali zlasti v času paritve, gnezdenja, poleganja jajc ali kotitve mladičev; - v spomladanskem obdobju naj se ne posega v drevesno mladje; - v plodonosno drevej naj se ne posega, zlasti v času zorenja plodov; - izvaja se dosedanja ekstenzivna raba, kosi naj se čim kasneje, po možnosti šele konec avgusta in sicer ročno od sredine travnišča navzen; - Postavitev lovskih objektov obor, mrhovišč, krmnišč, lovskih prež in solnic naj se po predpisanim postopku presoja v skladu s Pravilnikom o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja - Veljajo usmeritve za gozdne habitatne tipe.
13600	Posavsko hribovje - severno ostenje - Mrzlica	V času paritvenega obdobja ptic in vzreje mladičev naj se ne izvaja intenzivni lov.
14500	Tisovec - Orlica - Kunšperška gora	Veljajo usmeritve za gozdne habitatne tipe, kvalifikacijske vrste rastlin in živali .
11500	Velenjsko - Konjiško hribovje	Veljajo usmeritve za gozdne habitatne tipe, kvalifikacijske vrste rastlin in vodnih.
16500	Sotla	Z namenom zagotavljanja miru na najpomembnejših počivališčih in prezimovališčih vodnih ptic, se lov na mlakarico omeji na dva dni v tednu v obdobju od 1. novembra do 1. aprila;
16800	Savinja - Letuš	Z namenom zagotavljanja miru na najpomembnejših počivališčih in prezimovališčih vodnih ptic, se lov na mlakarico omeji na dva dni v tednu v obdobju od 1. novembra do 1. aprila;
16900	Dolgi potok na Rudnici	Upoštevajo naj se usmeritve za vodne in obvodne habitatne tipe.

8.5 Posebna varstvena območja (območja Natura 2000)

KODA	STATUS	OBMOČJE	POVRŠINA (ha)
SI3000274	SCI	Bohor	3414,2
SI3000224	SCI	Huda luknja	908,8
SI3000116	SCI	Ložnica	64,8
SI3000273	SCI	Orlica	2110,4
SI3000029	SCI	Mrzlica	48,7
SI3000067	SCI	Savinja - Letuš	72,8
SI3000083	SCI	Ocvirkova jama	29,5
SI3000282	SCI	Gračnica - spodnja	2,5
SI3000283	SCI	Gračnica - zgornja	13,6
SI3000138	SCI	Putišekova polšna	38,9
SI3000068	SCI	Voglajna pregrada Tratna - izliv v Savinjo	42,2
SI3000061	SCI	Slovenske Konjice	20,8
SI3000109	SCI	Savinja pri Žalcu	50,9
SI3000114	SCI	Dobje (Cerovec)	11,9
SI3000115	SCI	Dravinja pri Zbelovem	39,3
SI3000213	SCI	Volčekе	104,1
SI3000008	SCI	Dolgi potok na Rudnici	170,1
SI3000214	SCI	Ličenca pri Poljčanah	470,2
SI3000217	SCI	Dravinja pri Poljčanah	9,0
SI5000026	SPA	Posavsko hribovje - ostenje	837,6
SI5000005	SPA	Dravinjska dolina	536,9
SI5000022	SPA	Kozjansko - Dobrava - Jovsi	7514,0
SI5000022	OIP		646,6

8.6 Konkretne varstvene usmeritve za upravljanje z divjadjo na kompleksnih območjih Nature 2000

KODA	OBMOČJE	CONA	VRSTA	USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA OBMOČJU LOU	POVEŠINA (LUO)
SI3000008	Dolgi potok na Ruščici	3-008-HT9110	Bukov gozdovi (Luzulo-Fagetum)	V gozdah habitatalih tipih se zagotavlja utretna upravljanje z rastlinojedim divjadom, ki bo omogočalo trajnost gozdovega ekosistema, predvsem histopike fudkcije in fudkcije obranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti.	13,0
		3-008-HT91K0	Ilirska bukov gozdov (Fagus sylvatica (Arenario-Fagion))	- Alohtnični živališči vrt načrti se ne naselejte na območja habitatalih tipov. Številčnost obstoječih populacij alihotnih divjadi (muflon, danganč, ...) načrta se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo radna različica primernih drevesnih vrst. - Ohranja se in postopen gozdna rob.	30,6
SI3000029	Mrzlica	3-029-HT4210	Prirodna HT ob prisotnosti orhidej. Pohnavama suha travnička in grmične faze na karbonatnih tleh (Festuco-Brometalia) (* pomembna rastlina kakovčevki)	- Izvaja se răščka raba, ki obranja habitate grmič in travnički. - Koljna načrta se izvaja prvo po odvetni večini travničkih rastlin. Koljna naj sledi spravo. Izvaja naj se upošteva koljna od sredine navzven, vsaj 5 cm nad denjo. - Na območju se pravljoma ne gnoj, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travnički načrta se ne počaga. - Ohranja in vzdržuje načrta se nagnanj obstoječa dolžna linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protvetski pasovi, obnovljiva vegetacija, v knjigici kraja). - Ohranja načrta se postopen gozdna rob.	33,1
		3-029-HT91K0	Ilirska bukov gozdov (Fagus sylvatica (Arenario-Fagion))	V gozdah habitatalih tipih se zagotavlja utretna upravljanje z rastlinojedim divjadom, ki bo omogočalo trajnost gozdovega ekosistema, predvsem histopike fudkcije in fudkcije obranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtnični živališči vrt načrta se ne naselejte na območja habitatalih tipov. Številčnost obstoječih populacij alihotnih divjadi (muflon, danganč, ...) načrta se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo radna različica primernih drevesnih vrst. - Ohranja načrta se postopen gozdna rob.	12,6
		3-088-HT6210	Prirodna HT ob prisotnosti orhidej. Pohnavama suha travnička in grmične faze na karbonatnih tleh (Festuco-Brometalia) (* pomembna rastlina kakovčevki)	- Izvaja se răščka raba, ki obranja habitate grmič in travnički. - Koljna načrta se izvaja prvo po odvetni večini travničkih rastlin. Koljna naj sledi spravo. Izvaja naj se upošteva koljna od sredine navzven, vsaj 5 cm nad denjo. - Na območju se pravljoma ne gnoj, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travnički načrta se ne počaga. - Ohranja in vzdržuje načrta se nagnanj obstoječa dolžna linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protvetski pasovi, obnovljiva vegetacija, v knjigici kraja). - Ohranja načrta se postopen gozdna rob.	1,5
SI3000088	Boletina - velikonočnica	3-088-HT9110	Prirodna HT ob prisotnosti orhidej. Pohnavama suha travnička in grmične faze na karbonatnih tleh (Festuco-Brometalia) (* pomembna rastlina kakovčevki)	- Izvaja se răščka raba, ki obranja habitate grmič in travnički. - Koljna načrta se izvaja prvo po odvetni večini travničkih rastlin. Koljna naj sledi spravo. Izvaja naj se upošteva koljna od sredine navzven, vsaj 5 cm nad denjo. - Na območju se pravljoma ne gnoj, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travnički načrta se ne počaga. - Ohranja in vzdržuje načrta se nagnanj obstoječa dolžna linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protvetski pasovi, obnovljiva vegetacija, v knjigici kraja). - Ohranja načrta se postopen gozdna rob.	22,0
		3-138-HT9110	Bukov gozdovi (Luzulo-Fagetum)	V gozdah habitatalih tipih se zagotavlja utretna upravljanje z rastlinojedim divjadom, ki bo omogočalo naravno pomljevanje v gozdu ter z tem trajnost gozdovega ekosistema, predvsem histopike fudkcije in fudkcije obranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti.	38,9
		3-138-HT91K0	Ilirska bukov gozdov (Fagus sylvatica (Arenario-Fagion))	- Alohtnični živališči vrt načrta se ne naselejte na območja habitatalih tipov. Številčnost obstoječih populacij alihotnih divjadi (muflon, danganč, ...) načrta se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo radna različica primernih drevesnih vrst. - Ohranja načrta se postopen gozdna rob.	3,0
SI3000138	Puhičkova polna	3-138-HT9110	Bukov gozdovi (Luzulo-Fagetum)	Upošteva se varstvena režim v jami (18. člen Zakona o varstvu podzemnih jam). - V jami se ne vnaša organični materijal. - Pred vhod v jami se ne postavlja novih krmilč, mrahočil, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstojajočih pa načrta se postupno odstrani.	22,0
		3-138-HT8310	Jame, ki niso odprte za javnost	Upošteva se varstvena režim v jami (18. člen Zakona o varstvu podzemnih jam). - V jami se ne vnaša organični materijal. - Pred vhod v jami se ne postavlja novih krmilč, mrahočil, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstojajočih pa načrta se postupno odstrani.	3,0
		3-213-HT6410	Travniki z predivaščo stadočko (Molinia spp.) na karbonatnih, šotnih ali glineno-muškarščih tleh (Molinion caeruleae)	- Izvaja se răščka raba, ki obranja habitate grmič in travnički. - Koljna načrta se izvaja prvo po odvetni večini travničkih rastlin. Koljna naj sledi spravo. Izvaja naj se upošteva koljna od sredine navzven, vsaj 5 cm nad denjo. - Na območju se pravljoma ne gnoj, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travnički načrta se ne počaga. - Ohranja in vzdržuje načrta se nagnanj obstoječa dolžna linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protvetski pasovi, obnovljiva vegetacija, v knjigici kraja). - Ohranja načrta se gozdna rob.	13,0
SI3000213	Volček	3-213-HT6510	Nizinska ekstenzivno gojena travniki (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis)	- Izvaja se răščka raba, ki obranja habitate grmič in travnički. - Koljna načrta se izvaja prvo po odvetni večini travničkih rastlin. Koljna naj sledi spravo. Izvaja naj se upošteva koljna od sredine navzven, vsaj 5 cm nad denjo. - Na območju se pravljoma ne gnoj, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travnički načrta se ne počaga. - Ohranja in vzdržuje načrta se nagnanj obstoječa dolžna linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protvetski pasovi, obnovljiva vegetacija, v knjigici kraja). - Ohranja načrta se gozdna rob.	20,4
		3-214-HT3150	Naravna vodstvena jezera z vodno vegetacijo zvez Magnopotamion ali Hydrocharition	Površinske in podzemne vode se ne onemšajte, na obrežju se ne uporabljajte mineralnih gnojil in pesticidov, ad.	5,4
		3-214-HT91E0	Obrežna vrbnja, jelčevja in jelenova (metuljekoma loka) (Aulus glutinosus) in Frausnus excelsor (Alo-Pašum, Alnion incanae, Salicino albae)	Obrrežna vrbnja, jelčevja in jelenova (metuljekoma loka) (Aulus glutinosus) in Frausnus excelsor (Alo-Pašum, Alnion incanae, Salicino albae)	V gozdah habitatalih tipih se zagotavlja utretna upravljanje z rastlinojedim divjadom, ki bo omogočala naravno pomljevanje v gozdu ter z tem trajnost gozdovega ekosistema, predvsem histopike fudkcije in fudkcije obranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti.
SI3000214	Ličenca pri Požičah	3-224-HT6410	Travniki z predivaščo stadočko (Molinia spp.) na karbonatnih, šotnih ali glineno-muškarščih tleh (Molinion caeruleae)	- Izvaja se răščka raba, ki obranja habitate grmič in travnički. - Koljna načrta se izvaja prvo po odvetni večini travničkih rastlin. Koljna naj sledi spravo. Izvaja naj se upošteva koljna od sredine navzven, vsaj 5 cm nad denjo. - Na območju se pravljoma ne gnoj, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travnički načrta se ne počaga. - Ohranja in vzdržuje načrta se nagnanj obstoječa dolžna linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protvetski pasovi, obnovljiva vegetacija, v knjigici kraja). - Ohranja načrta se gozdna rob.	903,0
		3-224-HT91K0	Ilirska bukov gozdov (Fagus sylvatica (Arenario-Fagion))	V gozdah habitatalih tipih se zagotavlja utretna upravljanje z rastlinojedim divjadom, ki bo omogočala naravno pomljevanje v gozdu ter z tem trajnost gozdovega ekosistema, predvsem histopike fudkcije in fudkcije obranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti.	53,0
		3-224-HT8310	Jame, ki niso odprte za javnost	- Alohtnični živališči vrt načrta se ne naselejte na območja habitatalih tipov. Številčnost obstoječih populacij alihotnih divjadi (muflon, danganč, ...) načrta se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo radna različica primernih drevesnih vrst. - Ohranja načrta se postopen gozdna rob.	29,5
SI3000217	Dravinja pri Požičah	3-217-HT3270	Reke z močvirskimi obrežji z vegetacijo zvez Chenopodion rubi p.p. in Bidention p.p.	Površinske in podzemne vode se ne onemšajte, na obrežju se ne uporabljajte mineralnih gnojil in pesticidov, ad.	3,5
		3-217-HT3260	Vodotoki v razširjenem in montanskem pasu z vodno vegetacijo zvez Ranunculion fluitantis in Callitrichio-Barrachinum	- Izvaja se obrežna voda, ki obranja habitate grmič in travnički. - Na območje obrežnega tipa ali v njegovo neposredno blizino (manj kot 50 m od habitatalnega tipa) naj se ne postavlja novih solnic, krmilč, mrahočil, obstojajoča pa načrta se postupno odstrani.	5,4
		3-217-HT4110	Škalna travnička na bančni tleh (Alyssum-Sedion albae)	- Izvaja se răščka raba, ki obranja habitate grmič in travnički. - Koljna načrta se izvaja prvo po odvetni večini travničkih rastlin. Koljna naj sledi spravo. Izvaja naj se upošteva koljna od sredine navzven, vsaj 5 cm nad denjo. - Na območju se pravljoma ne gnoj, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travnički načrta se ne počaga. - Ohranja in vzdržuje načrta se nagnanj obstoječa dolžna linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protvetski pasovi, obnovljiva vegetacija, v knjigici kraja). - Ohranja načrta se gozdna rob.	9,0
SI3000273	Orlica	3-273-HT9110	Bukov gozdovi (Luzulo-Fagetum)	V gozdah habitatalih tipih se zagotavlja utretna upravljanje z rastlinojedim divjadom, ki bo omogočalo trajnost gozdovega ekosistema, predvsem histopike fudkcije in fudkcije obranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti.	232,1
		3-273-HT91K0	Ilirska bukov gozdov (Fagus sylvatica (Arenario-Fagion))	- Alohtnični živališči vrt načrta se ne naselejte na območja habitatalih tipov. Številčnost obstoječih populacij alihotnih divjadi (muflon, danganč, ...) načrta se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo radna različica primernih drevesnih vrst. - Ohranja načrta se gozdna rob.	1733,0
		3-273-HT8310	Prirodna HT ob prisotnosti orhidej. Pohnavama suha travnička in grmična faze na karbonatnih tleh (Festuco-Brometalia) (* pomembna rastlina kakovčevki)	- Izvaja se răščka raba, ki obranja habitate grmič in travnički. - Koljna načrta se izvaja prvo po odvetni večini travničkih rastlin. Koljna naj sledi spravo. Izvaja naj se upošteva koljna od sredine navzven, vsaj 5 cm nad denjo. - Na območju se pravljoma ne gnoj, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travnički načrta se ne počaga. - Ohranja in vzdržuje načrta se nagnanj obstoječa dolžna linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protvetski pasovi, obnovljiva vegetacija, v knjigici kraja). - Ohranja načrta se gozdna rob.	2110,4
SI3000274	Bohor	3-274-HT6210	Prirodna HT ob prisotnosti orhidej. Pohnavama suha travnička in grmična faze na karbonatnih tleh (Festuco-Brometalia) (* pomembna rastlina kakovčevki)	- Izvaja se răščka raba, ki obranja habitate grmič in travnički. - Koljna načrta se izvaja prvo po odvetni večini travničkih rastlin. Koljna naj sledi spravo. Izvaja naj se upošteva koljna od sredine navzven, vsaj 5 cm nad denjo. - Na območju se pravljoma ne gnoj, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travnički načrta se ne počaga. - Ohranja in vzdržuje načrta se nagnanj obstoječa dolžna linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protvetski pasovi, obnovljiva vegetacija, v knjigici kraja). - Ohranja načrta se gozdna rob.	216,2
		3-274-HT6410	Travniki z predivaščo stadočko (Molinia spp.) na karbonatnih, šotnih ali glineno-muškarščih tleh (Molinion caeruleae)	- Izvaja se obrežna voda, ki obranja habitate grmič in travnički. - Koljna načrta se izvaja prvo po odvetni večini travničkih rastlin. Koljna naj sledi spravo. Izvaja naj se upošteva koljna od sredine navzven, vsaj 5 cm nad denjo. - Na območju se pravljoma ne gnoj, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem.	3414,2
		3-274-HT8310	Nizinska ekstenzivno gojena travniki (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis)	- Izvaja se obrežna voda, ki obranja habitate grmič in travnički. - Koljna načrta se izvaja prvo po odvetni večini travničkih rastlin. Koljna naj sledi spravo. Izvaja naj se upošteva koljna od sredine navzven, vsaj 5 cm nad denjo. - Na območje obrežnega tipa ali v njegovo neposredno blizino (manj kot 50 m od habitatalnega tipa) naj se ne postavlja novih solnic, krmilč, mrahočil, obstojajoča pa načrta se postupno odstrani.	216,2
SI3000274	Bohor	3-274-HT9110	Bukov gozdovi (Luzulo-Fagetum)	V gozdah habitatalih tipih se zagotavlja utretna upravljanje z rastlinojedim divjadom, ki bo omogočalo trajnost gozdovega ekosistema, predvsem histopike fudkcije in fudkcije obranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti.	918,4
		3-274-HT91K0	Ilirska bukov gozdov (Fagus sylvatica (Arenario-Fagion))	- Alohtnični živališči vrt načrta se ne naselejte na območja habitatalih tipov. Številčnost obstoječih populacij alihotnih divjadi (muflon, danganč, ...) načrta se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo radna različica primernih drevesnih vrst. - Ohranja načrta se gozdna rob.	1674,2
		3-274-HT8320	Alpske reke in lesata vegetacija z vrhimi in nemškim stroyevcem (Myricaria germanica) vzdolj njivov krogov	Površinske in podzemne vode se ne onemšajte, na obrežju se ne uporabljajte mineralnih gnojil in pesticidov, ad. - Ohranja se obrežna voda, ki obranja habitate grmič in travnički. - Na območje obrežnega tipa ali v njegovo neposredno blizino (manj kot 50 m od habitatalnega tipa) naj se ne postavlja novih solnic, krmilč, mrahočil, obstojajoča pa načrta se postupno odstrani.	50,9

8.7 Kronologija izdelave načrta

Datum	Opravilo
2010, ½ 2011	Ureditev baz podatkov (odvzem, dela v okolju, škode, popis objedenosti...)
November in december 2010	Zbiranje pobud zainteresirane javnosti v zvezi z ON
December 2010	Izdaja obvestila o nameri izdelave ON na MOP
Januar 2011	Priprava in uskladitev enotne predloge za tekstovni in tabelarni del ON – LUN
Marec – junij 2011	Pridobitev in uskladitev naravovarstvenih smernic z ZRSVN
21. 4. 2011	Sodelovanje na delavnici o ON na BF – Oddelku za gozdarstvo
24. 5. 2011	Dokončna izdelava in uskladitev Navodil za usmerjanje razvoja divjadi, ki so vgrajena v tekst vseh ON – LUN, s predstavniki znanstveno – raziskovalnih institucij ter Lovsko zvezo Slovenije in OZUL-i
Januar – junij 2011	Izdelava osnutkov ON – LUN in priprava poglavja o živalskem svetu ter medsebojni usklajenosti živalske in rastlinske komponente za ON - GGO
2. 6. 2011	Javna obravnavna na MOP glede morebitne potrebne izdelave CPVO
Junij 2011	Pregled osnutkov ON – LUN za vseh 15 LUO na Oddelku za gozdne živali in lovstvo ter posredovanje pripombe načrtovalcem na OE ZGS;
21. 6. 2011	Določitev osnutkov ON na strokovnem svetu ZGS - prvič
24. 6. 2011	Oddaja osnutkov ON v nadaljnjo proceduro sprejemanja na MKGP in glede potrebnosti CPVO na MOP
September 2011	Pridobitev in pregled recenzijskih poročil na ON – LUN, ki so jih posredovali izbrani recenzenti s strani MKGP iz BF in GIS
September in oktober 2011	Priprava drugih osnutke načrtov ON skladno s pripombami recenzentov in priprava poročila o (ne)upoštevanju pripomb le-teh
Avgust 2011	Priprava kompendija za vse ON – LUN na ravni Slovenije
14. 9. 2011	Pridobitev odločbe MOP o nepotrebnosti CPVO za vse ON
14. 10. 2011	Določitev osnutkov ON na strokovnem svetu ZGS - drugič
17. 10. 2011	Oddaja osnutkov ON na MKGP – drugič in vloga za odreditev javnih razgrnitev
10. – 24. 11. 2011	Izpeljava enotne javne obravnave in javne predstavitev ON, skupaj s kolegi iz Oddelka za gozdno gospodarsko načrtovanje
Januar 2012	Ureditev zbirnika prispelih pripomb na ON – LUN ter opredelitev do potrebnih popravkov osnutkov načrtov, ki bodo predlagani Svetom OE ZGS v obravnavo
16. 2. 2012	Svet OE ZGS, opredelitev do pripomb na ON
23. 3. 2012	Svet ZGS, določitev predloga ON
April 2012	Oddaja ON na MKO v potrditev Vladi RS